

Bruxelles, 25. veljače 2019.
(OR. en)

6167/19

SOC 81
EMPL 58
EDUC 55
ECOFIN 128

NAPOMENA

Od: Glavno tajništvo Vijeća
Za: Odbor stalnih predstavnika / Vijeće

Predmet: Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2019.
– donošenje

Za delegacije se u prilogu nalazi Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju u završnoj verziji koju je izradio Odbor za zapošljavanje.

Odbor stalnih predstavnika poziva se da Nacrt zajedničkog izvješća o zapošljavanju prosljedi Vijeću za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i zaštitu potrošača (EPSCO) radi donošenja.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	2
KLJUČNE PORUKE	3
1. PREGLED TRŽIŠTA RADA TE SOCIJALNIH KRETANJA I IZAZOVA U EUROPSKOJ UNIJI.....	15
1.1 Kretanja na tržištu rada	15
1.2 Socijalna kretanja	21
2. ISJEČCI IZ PREGLEDA SOCIJALNIH POKAZATELJA	25
2.1 Pojašnjenja pregleda.....	26
2.2 Prikupljeni podaci iz pregleda socijalnih pokazatelja.....	29
3. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA.....	37
3.1 Peta smjernica: poticanje potražnje za radnom snagom	38
3.1.1 Ključni pokazatelji	39
3.1.2 Odgovor politike	57
3.2. Šesta smjernica: poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama	65
3.2.1 Ključni pokazatelji	65
3.2.2 Odgovor politike	102
3.3. Sedma smjernica: poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga.....	122
3.3.1. Ključni pokazatelji	123
3.3.2. Odgovor politike	156
3.4. Osmu smjernica: promicanje jednakih prilika za sve, poticanje socijalne uključenosti i suzbijanje siromaštva	173
3.4.1 Ključni pokazatelji	174
3.4.2 Odgovor politike	204
PRILOZI	212

PREDGOVOR

Zajedničko izvješće o zapošljavanju koje sastavljaju Europska komisija i Vijeće propisano je člankom 148. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU). Početni prijedlog ovog izvješća, koji je izradila Europska komisija, dio je jesenskog paketa koji uključuje Godišnji pregled rasta kojim započinje ciklus europskog semestra. U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju pruža se godišnji pregled ključnih kretanja u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u Europi, kao i reformi država članica, u skladu sa smjernicama za politike zapošljavanja država članica¹. Pri izvješćivanju o tim reformama prati se struktura smjernica: poticanje potražnje za radnom snagom (peta smjernica), poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama (šesta smjernica), poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga (sedma smjernica) te promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti i suzbijanje siromaštva (osma smjernica).

Svrha Zajedničkog izvješća o zapošljavanju isto je tako praćenje uspješnosti država članica s obzirom na pregled socijalnih pokazatelja utvrđen u kontekstu europskog stupa socijalnih prava. Europski parlament, Vijeće i Komisija ustanovili su stup 17. studenoga 2017. kao međuinstitucijski proglas. Njime se utvrđuju načela i prava u sljedećim trima područjima: i. jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, ii. pravedni uvjeti rada i iii. socijalna zaštita i uključenost. Praćenje napretka u tim područjima temelji se na detaljnoj analizi pregleda socijalnih pokazatelja priloženog stupa.

¹ Revidirane smjernice za zapošljavanje Vijeće Europske unije donijelo je u srpnju 2018. te ih uskladilo s europskim stupom socijalnih prava (Odluka Vijeća (EU) 2018/1215 od 16. srpnja 2018. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica).

Zajedničko izvješće o zapošljavanju strukturirano je na sljedeći način: u uvodnom poglavlju (poglavlje 1.) izvješćuje se o glavnim kretanjima na tržištu rada i socijalnim kretanjima u Europskoj uniji. U poglavlju 2. predstavljeni su glavni rezultati analize pregleda socijalnih pokazatelja povezanih s europskim stupom socijalnih prava. U poglavlju 3. navodi se detaljan opis ključnih pokazatelja iz više zemalja (uključujući socijalne pokazatelje) i politika koje države članice provode u skladu sa smjernicama za politike zapošljavanja.

KLJUČNE PORUKE

Europa ostvaruje napredak u pogledu pregleda socijalnih pokazatelja priloženog europskom stupu socijalnih prava. U kontekstu poboljšanja tržišta rada i opadanja siromaštva prošle je godine diljem EU-a u prosjeku zabilježeno poboljšanje svih 14 glavnih pokazatelja iz pregleda socijalnih pokazatelja. Međutim, svi građani i zemlje još ne ostvaruju jednaku korist od gospodarskog oporavka, što je vidljivo i iz analize u okviru instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite. U većini su država članica utvrđeni izazovi koji se odnose na određena načela stupa. Trenutačni gospodarski uzlet prilika je za ubrzavanje reformi namijenjenih poboljšanju uključivosti i pravednosti tržišta rada i sustava socijalne zaštite te povećanju njihove otpornosti, a time i poticanje konvergencije prema boljim životnim i radnim uvjetima u EU-u. Međutim, kao što je jasno iz Godišnjeg pregleda rasta, postoji i negativni rizik za oporavak gospodarstva te države članice stoga moraju hitno iskoristiti tu priliku.

Radna mjesta i dalje se intenzivno otvaraju, a zaposlenost u EU-u dosegla je rekordnu razinu. U trećem je tromjesečju 2018. u EU-u bilo zaposleno 239,3 milijuna osoba, što je otprilike 15 milijuna više od najniže razine iz sredine 2013., odnosno vrhunca krize. U istom je razdoblju stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine porasla na 73,2 %: ako se nastavi dosadašnje kretanje, EU bi mogao ostvariti jedan od ciljeva strategije Europa 2020., odnosno postići stopu zaposlenosti od 75 % do 2020. (osam država članica EU-a 2017. već je postiglo svoj nacionalni cilj strategije Europa 2020.). U svim je glavnim demografskim skupinama došlo do porasta zaposlenosti u 2017. i u prvim trima tromjesečjima 2018., a najveći je porast zabilježen u dobnoj skupini 55–64 (stariji radnici), kao i prethodnih godina. Ipak, znatne razlike u stopama zaposlenosti diljem EU-a ukazuju na to da su potrebna daljnja poboljšanja, posebno kad je riječ o onim državama članicama koje su još daleko od ostvarenja nacionalnih ciljeva strategije Europa 2020.

Stopa nezaposlenosti vratila se na razinu prije krize, ali je u nizu država članica i dalje visoka. Zahvaljujući stabilnom oporavku tržišta rada, stopa nezaposlenosti nastavila je padati 2017. te je u trećem tromjesečju 2018. iznosila 6,8 %. Trenutačno se nalazi na najnižoj razini u posljednjih deset godina, odnosno više je od četiri postotna boda niža od najviše razine koju je dosegla 2013. U europodručju je u drugom tromjesečju 2018. zabilježena stopa nezaposlenosti od 8,1 %, koja je i dalje gotovo jedan postotni bod viša nego 2008., kada je zabilježena njezina najniža razina. U nekim je državama članicama stopa nezaposlenosti i dalje izrazito visoka.

Rast zaposlenosti i dalje je izraženiji kad se u obzir uzimaju osobe koje su se zaposlile, a ne odrađeni sati. Ukupan broj odrađenih sati u EU-u nastavio je rasti 2017., doduše sporije nego ukupan broj zaposlenih, i nije se još vratio na razinu iz 2008. Činjenica da postoji velik broj radnika koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu (tj. radnika koji rade u nepunom radnom vremenu, ali bi željeli raditi više), a kojih i dalje ima 1,3 milijuna više nego 2008., ukazuje na to da tržište rada još uvijek stagnira. Ipak, sve manji broj odrađenih sati po osobi dio je strukturnog kretanja započetog ranih 2000-tih.

Općenito, dohodak kućanstva i dalje raste u gotovo svim državama članicama. Realni raspoloživi dohodak kućanstva po glavi stanovnika izraženije je rastao u državama članicama koje su zadnje pristupile Uniji, čime se potvrđuje uzlazna konvergencija. Ipak, u više je država članica realni bruto raspoloživi dohodak po glavi stanovnika i dalje znatno niži od razina prije krize, a u nekim je zemljama medijan dohotka kućanstava i dalje stabilan. Ukupni dohodci kućanstava rasli su sporije nego BDP, što ukazuje na to da je oporavak tek u određenoj mjeri utjecao na rast dohodaka kućanstva, zbog čega se postavlja pitanje o uključivosti nedavnog rasta.

Zahvaljujući snažnijem oporavku gospodarstva i tržišta rada, udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u 2017. zamjetno se smanjio. Više od 5 milijuna osoba više nije izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, što je najveći pad od početka oporavka. Tome je najviše pridonio sve manji broj osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih i/ili u kućanstvima u teškoj materijalnoj oskudici (ti su se pokazatelji smanjili za otprilike 7 odnosno 16 milijuna u odnosu na najviše zabilježene brojeve). Međutim, nemaju svi građani i zemlje jednake koristi od tih poboljšanja jer se stopa rizika od siromaštva sporo smanjuje. Ukupan broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, koji je 2017. iznosio 113 milijuna osoba ili 22,4 % ukupnog stanovništva, sada je na razini prije krize. Procjenjuje se da će se to kretanje nastaviti i u sljedećoj godini. No još je mnogo toga potrebno učiniti kako bi se ostvario cilj strategije Europa 2020. u pogledu smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje je vrlo stvaran za skupine kao što su djeca, osobe s invaliditetom i osobe migrantskog podrijetla.

Rast realnih plaća usporio je 2017., ali se 2018. počeo ubrzavati. Rast plaća općenito je i dalje manji nego što bi se moglo očekivati s obzirom na pozitivne gospodarske rezultate i rezultate na tržištu rada. Skromna dinamika rasta plaća tijekom proteklih godina može se objasniti slabim rastom produktivnosti, i dalje niskom očekivanom inflacijom i preostalim viškovima na tržištu rada. Realne prosječne plaće u mnogim državama članicama i dalje su niže nego prije krize te su 2017. rasle sporije od produktivnosti. To je u skladu s dugoročnim kretanjem: u EU-u je u razdoblju od 2000. do 2017. stvarna dodana vrijednost po zaposlenoj osobi porasla za 15,6 %, a realna naknada po zaposleniku za samo 11,2 %. Ipak, postoje dokazi o konvergenciji razina dohotka od rada, iako i dalje postoje velike razlike među državama članicama i unutar njih.

Okviri za određivanje plaća (uključujući minimalne plaće) počinju se prilagođavati poboljšanjima uvjeta na tržištu rada. U nekoliko je država članica u suradnji sa socijalnim partnerima povećan iznos propisane minimalne plaće. To je važno zbog toga što je u više država članica i dalje uporno prisutna visoka stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju, zbog koje je isto potrebno djelovanje u područjima planiranja poreza i prikladnosti naknada. U tom je kontekstu važno da prilagodba razina minimalne plaće bude u skladu s transparentnim i predvidivim pravilima, a pritom treba uzeti u obzir utjecaj na konkurentnost, otvaranje radnih mjesta i rizik od siromaštva unatoč zaposlenju.

U kontekstu trajnog otvaranja radnih mjesta, neke skupine i dalje teško ostvaruju koristi od oporavka. Do rasta zaposlenosti u 2017. došlo je ponajviše zahvaljujući zapošljavanju žena, starijih radnika i visokokvalificiranih osoba. S druge je strane stopa zaposlenosti niskokvalificiranih radnika i dalje niža nego što je bila prije krize te je gotovo 30 postotnih bodova niža od stope zaposlenosti visokokvalificiranih radnika. Stopa zaposlenosti mladih je i dalje niža nego 2008. (za 2,7 postotnih bodova), iako se povisuje. Dobra je vijest da se udio mladih koji nisu zaposleni, ne obrazuju se niti osposobljavaju smanjio na razinu prije krize (sada je 10,9 %). Osobe migrantskog podrijetla nailaze na izazove pri zapošljavanju: razlika u stopi zaposlenosti osoba koje nisu rođene u EU-u i onih u svojoj državi članici rođenja iznosila je 10 postotnih bodova u 2017. (dok je 2008. iznosila 4,5 postotnih bodova). Ta je razlika posebno izražena kad je riječ o migrantima. Naposljetku, čini se da osobe s invaliditetom manje sudjeluju na tržištu rada; njihov potencijal i dalje je uglavnom neiskorišten.

Sudjelovanje žena na tržištu rada i dalje brzo raste. Stopa zaposlenosti žena iznosila je 66,5 % u 2017., što je gotovo 5 postotnih bodova više nego 2008. Ipak, razlika u stopi zaposlenosti muškaraca i žena i dalje je velika, a u tom pogledu postoje velike razlike i među državama članicama. Iako žene općenito imaju više razine kvalifikacija od muškaraca kad je riječ o tercijarnom obrazovanju, rodne razlike u plaćama velike su i tek se postupno smanjuju. Žene su prekomjerno zastupljene u slabije plaćenim sektorima i zanimanjima te, u usporedbi s muškarcima, češće obavljaju poslove za koje su previše kvalificirane. Utjecaj roditeljstva i skrbničkih obveza i dalje je glavni uzrok nižih stopa zaposlenosti, a nepostojeći ili ograničen pristup uslugama glavna je prepreka ostanku ili povratku na tržište rada. Neformalni skrbnici (većinom žene) usto se često suočavaju s prekidima u karijeri, koji mogu rezultirati manjim mirovinskim pravima. Više država članica radi na osiguravanju povoljnog i jednakog pristupa kvalitetnim uslugama skrbi o djeci i uslugama dugotrajne skrbi, no znatni izazovi i dalje postoje. Trebalo bi poticati ravnomjerniju raspodjelu plaćenog dopusta iz obiteljskih razloga između žena i muškaraca. Nekoliko država članica prilagođava svoje porezne sustave i sustave naknada kako bi se stimuliralo zapošljavanje primatelja drugog dohotka. Konkretno mjere za smanjenje razlike u plaćama između muškaraca i žena provode se samo u ograničenom broju zemalja.

Stopa zaposlenosti starijih radnika u proteklom se desetljeću znatno povećala. Za dobnu skupinu od 55 do 64 godine povećala se s 45,5 % u 2008. na 57,1 % u 2017. Stariji su radnici bili relativno zaštićeniji od recesije i njihova se stopa zaposlenosti nastavila povećavati tijekom krize te je postala važan pokretač oporavka zapošljavanja. Za sve dulji radni vijek odgovoran je niz čimbenika, uključujući povećanje zakonske dobi za umirovljenje i prijevremeno umirovljenje, bolji pristup uslugama skrbi, dostupnost fleksibilnih radnih aranžmana i strategije aktivnog starenja. Više država članica dodatno promiče sudjelovanje starijih radnika na tržištu rada, među ostalim podupiranjem fleksibilnih prelazaka u mirovinu i pružanjem financijskih poticaja poslodavcima i zaposlenicima.

Položaj mladih na tržištu rada i dalje se poboljšava, no nezaposlenost mladih i dalje je visoka u više država članica. Iako je u stalnom padu i vratila se na razinu iz 2008., stopa nezaposlenosti mladih (u dobnoj skupini od 15 do 24 godine) uvelike se razlikuje među državama članicama, a u nekima od njih vrlo je visoka. Ukupno je u EU-u 2017. bilo gotovo 6 milijuna mladih u dobi od 15 do 24 godine koji nisu bili zaposleni, nisu se obrazovali niti osposobljavali (skupina NEET). Dugotrajna odvojenost mladih od tržišta rada može imati negativne posljedice po socijalnu koheziju i mogući rast te negativno utjecati na mlade koje to pogađa – njihove vještine mogu izgubiti na vrijednosti, a kasnije u životu mogu biti u većoj opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti. Mjere koje države članice poduzimaju u skladu s Preporukom Vijeća o uspostavi Garancije za mlade iz 2013. ključni su pokretači poboljšanja.

Osiguravanje pristupa kvalitetnom i uključivom obrazovanju i osposobljavanju omogućuje mladim generacijama da postanu angažirani i aktivni građani te im pomaže da se uključe na tržište rada i u društvo. Europa je na dobrom putu da ostvari glavni cilj strategije Europa 2020., a to je stopa ranog napuštanja školovanja od 10 %; stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja od 40 % samo što nije dosegnuta. No i dalje postoje velike razlike među državama članicama i skupinama stanovništva (npr. među ženama i muškarcima te osobama rođenima u EU-u i izvan njega). Velik udio učenika s lošim rezultatima u osnovnim vještinama te snažna povezanost obrazovnih rezultata sa socioekonomskim statusom i rezultatima na tržištu rada razlozi su za zabrinutost. Države članice poduzimaju korake kako bi poboljšale svoje obrazovne sustave, posebno kako bi dodatno smanjile stope napuštanja školovanja, potaknule jednak pristup i poboljšale rezultate obrazovanja učenika u nepovoljnom položaju. Povećanje (učinkovitijeg) ulaganja u sustave obrazovanja i osposobljavanja prioritet je u nekim državama članicama. Poboljšanje kvalitete visokog obrazovanja i njegove relevantnosti za tržište rada isto je tako visoko na listi političkih prioriteta država članica, posebno u kontekstu sve viših stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja.

Tehnološke promjene i povezane transformacije tržišta rada nužno zahtijevaju usavršavanje i prekvalifikaciju radno sposobnog stanovništva. Kako bi se radnici prilagodili brzo promjenjivom okruženju, sve je važnije da imaju relevantne kvalifikacije za tržište rada. U EU-u je omjer između niskokvalificiranih odraslih osoba i broja poslova za koje je potrebna niska razina kvalifikacija u prosjeku tri naprema jedan. Štoviše, znatno je manje vjerojatno da će, za razliku od prosjeka, niskokvalificirane i starije osobe sudjelovati u programima obrazovanja odraslih. Kad je riječ o digitalnim vještinama, i dalje postoje velike razlike: više od 40 % odraslih u EU-u ne posjeduje osnovne digitalne vještine, dok u nekim državama članicama taj postotak iznosi čak 70 %. To znači da znatan dio stanovništva nema pristup mnoštvu raznih usluga, što negativno utječe na uključenost i produktivnost.

Države članice prilagođavaju svoje sustave razvoja vještina i razvijaju strategije za poboljšanje relevantnosti osposobljavanja na tržištu rada s ciljem olakšavanja prelazaka učenika na tržište rada i unutar njega. Zbog toga je među ostalim potrebno olakšati razumijevanje i priznavanje vještina i kvalifikacija diljem Europe te uzeti u obzir učenje izvan institucijskog konteksta. Preispituju se i ažuriraju sustavi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja s ciljem poboljšanja njihove relevantnosti za tržište rada te promicanja pristupa tim sustavima, no u tim područjima i dalje postoje izazovi. Kako bi se postigli bolji rezultati, važne su političke mjere poput pružanja poticaja ili drugih oblika potpore skupinama u nepovoljnom položaju kako bi sudjelovale u obrazovanju odraslih, uz odgovarajuće usmjeravanje i davanje financijske potpore trgovačkim društvima radi osposobljavanja osoblja. Države članice nastavljaju nuditi sve više prilika za učenje i stjecanje kvalifikacija niskokvalificiranim odraslim osobama u skladu s inicijativom o oblicima usavršavanja. Promicanje razvoja digitalnih vještina jedan je od prioriteta država članica u pogledu obrazovanja i vještina.

Učestalost nestandardnih oblika rada uglavnom je stabilna na razini EU-a, ali je velika segmentacija tržišta rada i dalje problem u više država članica. Udio zaposlenika na određeno vrijeme u zadnjih se nekoliko godina nije znatno promijenio te je u prosjeku iznosio oko 14 %. Općenito je više od polovine zaposlenika na određeno vrijeme na takav ugovor pristalo „nesvojevoljno” (70 % ili više u 12 država članica). U nekoliko zemalja kombinacija visokog udjela ugovora sklopljenih na određeno vrijeme i niskih stopa prelaska u stalni radni odnos ukazuje na dvojnost tržišta rada. Osim toga, oko četvrtine svih samozaposlenih osoba u EU-u svrstava se u jednu od dviju najrizičnijih kategorija prema Eurofoundu (2017.). Nadalje, rezultati istraživanja provedenog 2018. u četrnaest država članica upućuju na to da se udio osoba koje zarađuju više od polovine svojih prihoda radom na platformi povećao na otprilike 2 % u 2017. To je razlog za zabrinutost jer su atipična radna mjesta niže kvalitete, a osobe na takvim radnim mjestima izložene su većem riziku od siromaštva unatoč zaposlenju. Očekuje se da će taj broj porasti, zbog čega je važan veći politički fokus na tim kretanjima. U nekim se državama članicama provode reforme u području zakonodavstva o zaštiti radnih mjesta s ciljem postizanja bolje ravnoteže između fleksibilnosti i sigurnosti te izbjegavanja segmentacije. Te reforme u nekim slučajevima uključuju strože uvjete za upotrebu ugovora na određeno vrijeme ili širi opseg kolektivnog pregovaranja radi utvrđivanja okvira. U nekoliko je država članica započeto reguliranje novih oblika rada, uključujući radnike koji rade na platformi i samostalne radnike.

Tražiteljima zaposlenja nužno je tijekom prelazaka osigurati naknade za nezaposlene odgovarajućeg iznosa, razumnog trajanja, dostupne svim radnicima i popraćene djelotvornim poticajnim mjerama. Karakteristike tih sustava znatno se razlikuju među državama članicama, bez obzira na to o kojoj je dimenziji riječ. Nedavne su reforme u tom području bile ponajviše usmjerene na postroživanje zahtjeva u pogledu aktivacije tražitelja zaposlenja koji primaju naknadu, na primjer obveza traženja posla i uvjeta za prihvaćanje novog posla. Razlozi za zabrinutost i dalje postoje kad je riječ o obuhvatu atipičnih radnika, koji često nemaju potpuni pristup sustavu socijalne zaštite, i činjenici da samozaposleni nisu dovoljno obuhvaćeni. Ta su pitanja naglašena u Komisijinu prijedlogu preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti.

Djelotvorne aktivne politike tržišta rada i javne službe za zapošljavanje imaju presudnu ulogu u osiguravanju uključivih tržišta rada koja dobro funkcioniraju. Aktivnim se politikama tržišta rada poboljšava usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada, a tražiteljima zaposlenja povećavaju šanse za pronalazak posla. One su osobito važne za poticanje uključivanja dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada. No najvažniju ulogu u pomaganju nezaposlenima u pronalasku posla i odgovarajućih poticajnih mjera imaju javne službe za zapošljavanje. Međutim, sudjelovanje i ulaganja u aktivne politike tržišta rada znatno se razlikuju diljem EU-a, a učinkovitost javnih službi za zapošljavanje u pružanju podrške pri traženju zaposlenja heterogena je, katkad i unutar država članica. Iako većina država članica provodi važne mjere s naglaskom na pružanje individualiziranih usluga, nekoliko bi država članica moglo ojačati svoje sustave aktivnih politika tržišta rada. Države članice napredovale su u provedbi preporuka Vijeća iz 2016. o uključivanju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada, a još je potrebno raditi na poticanju suradnje među različitim akterima i boljem informiranju neaktivnih osoba. Države članice nastavljaju s reformama javnih službi za zapošljavanje. Njihove javne službe za zapošljavanje surađuju u okviru Europske mreže javnih službi za zapošljavanje. Iako su neke države članice poduzele daljnje mjere za promicanje uključivanja migranata na tržište rada (s posebnim naglaskom na izbjeglicama), sustavni pristupi ne postoje, a potrebno je uložiti više u usavršavanje i priznavanje vještina i kvalifikacija, učinkovite politike tržišta rada i potporu javnih službi za zapošljavanje.

Dohodovna nejednakost u EU-u blago se smanjila 2017. prvi put nakon gospodarske krize zahvaljujući bržem povećanju dohoda kućanstava s nižim dohotkom. To bi moglo značiti da oporavak polako doseže najranjivije. To će se pozitivno kretanje, prema dostupnim procjenama, nastaviti u većini država članica. Ipak, raspoloživi dohodak 20 % najbogatijeg stanovništva bio je 2017. godine 5,1 puta veći od dohotka 20 % najsiromašnijeg stanovništva u EU-u (2016. je bio 5,2 puta veći), uz znatne razlike među državama članicama. Dohodovna nejednakost u nekim je zemljama na razini prije krize, što je često povezano s nejednakim mogućnostima pristupa obrazovanju, osposobljavanju i socijalnoj zaštiti te slabim rezultatima na tržištu rada. Neke države članice provode politike smanjenja nejednakosti, posebno kad je riječ o načinu utvrđivanja minimalne plaće te oblikovanju poreznog sustava i sustava naknada. Kako bi se nejednakosti prestale prenositi s jedne generacije na drugu, države članice mogu poduzeti daljnje mjere u raznim područjima kao što su poticanje jednakih mogućnosti za obrazovanje i osposobljavanje, osiguravanje pristupa cjenovno pristupačnom i kvalitetnom stanovanju, zdravstvenoj skrbi, skrbi o djeci i drugim osnovnim uslugama te promicanje rodne ravnopravnosti i smanjenje regionalnih razlika. Kako bi se smanjilo siromaštvo djece i svim generacijama povećao pristup jednakim mogućnostima, potrebne su integrirane strategije kojima se kombiniraju rana prevencija, odgovarajuća potpora dohotku, pristup kvalitetnim uslugama i povećanje mogućnosti zapošljavanja.

Izmjereni učinak socijalnih transfera (bez mirovina) na smanjenje siromaštva blago se povećao u 2017. Učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva smanjio se uglavnom u starim državama članicama EU-a, a povećao u zemljama koje su mu nedavno pristupile. Konačan rezultat ovisi o poboljšanim uvjetima na tržištu rada (i povezanim automatskim stabilizatorima i promjenama obilježja osoba izloženih riziku od siromaštva), kao i promjenama obuhvata i primjerenosti naknada, uključujući činjenicu da naknade ponekad zaostaju za dohocima, koji se uglavnom povećavaju. Primjerenost minimalnog dohotka znatno se razlikuje među državama članicama, kao što prikazuju rezultati povezanog postupka utvrđivanja referentnih vrijednosti.

Države članice nastavljaju modernizirati sustave socijalne zaštite te proširivati obuhvat i poboljšavati primjerenost naknada i usluga. Poduzimaju se koraci kako bi se poboljšao pristup socijalnoj zaštiti, osobito samozaposlenima i nestandardnim radnicima te njihovim obiteljima, koji se i dalje suočavaju sa znatnim nedostacima. Uvode se i neke inovacije u pogledu novih oblika rada. Nastavlja se poboljšavati primjerenost naknada, iako su u nekim slučajevima zabilježena kašnjenja. Niz država članica poboljšava svoje programe minimalnog dohotka kombiniranjem odgovarajućih razina potpore s pristupom potpornim dobrima i uslugama te s poticajima za sudjelovanje na tržištu rada, u skladu s pristupom aktivnog uključivanja. Neke države članice poboljšavaju integrirano pružanje usluga (kao što su socijalna pomoć, usluge zapošljavanja i druge socijalne usluge). S obzirom na to da troškovi stanovanja čine znatan dio dohotka mnogih kućanstava, a broj beskućnika raste, neke su države članice provele reforme kako bi poboljšale pristup cjenovno pristupačnom stanovanju pružanjem poticaja ili preventivnim mjerama.

Zbog demografskih promjena i sve duljeg očekivanog životnog vijeka nužna je prilagodba mirovinskog sustava, sustava zdravstvene zaštite i sustava dugotrajne skrbi. Potražnja za dugotrajnom i zdravstvenom skrbi raste, a potrebe se mijenjaju kako stanovništvo stari. Tijekom sljedećih pet desetljeća udvostručit će se broj Europljana starijih od 80 godina. Do 2050. omjer radno sposobnog stanovništva (u dobi od 15 do 64 godina) i osoba starijih od 65 godina bit će samo 2:1, dok danas taj omjer iznosi 3:1 i već se smanjuje. Stoga, iako su mjere za poboljšanje financijske održivosti i dalje visoko na listi prioriteta mnogih država članica, sve je važnije i osiguravanje primjerenosti mirovina. Kapacitet mirovina da zamijene dohodak i pridonesu sprječavanju siromaštva znatno se razlikuje među državama članicama. Države članice sve više poduzimaju korake za očuvanje primjerenosti mirovina osiguravanjem minimalnih jamstava i indeksacijom naknada, promicanje fleksibilnog umirovljenja te prilagođavanje pravâ na mirovinu određenim kategorijama radnika, kao i jačanje uloge dopunskih mirovina.

Reforme u državama članicama prvenstveno se temelje na poboljšanju pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi i dugotrajnoj skrbi, zajedno s povećanjem njihove djelotvornosti. Nekim Europljanima troškovi i liste čekanja i dalje znatno otežavaju pristup zdravstvenoj skrbi. Stoga su u više država članica reforme sustava zdravstvene zaštite usmjerene na poboljšanje njihove djelotvornosti boljim usklađivanjem, osobito sa socijalnim uslugama, te povećanjem uloge primarne skrbi i prevencije. Poduzimaju se mjere kako bi se poboljšali uvjeti za osposobljavanje, kao i uvjeti rada zdravstvenih radnika. Većinu dugotrajne skrbi i dalje pružaju članovi obitelji s obzirom na to da u većini država članica ne postoje sveobuhvatni sustavi kojima bi se obuhvatila potreba za skrbi u starijoj dobi. Trenutačne su reforme namijenjene objedinjavanju sustava podrške, koju javne institucije pružaju neformalnim skrbnicima i onima koji skrbe za člana obitelji, i mreže lokalnih i institucijskih službi, vodeći pritom računa o održivosti s obzirom na demografske izazove.

Socijalni dijalog koji dobro funkcionira ključan je element europskog socijalnog tržišnog gospodarstva. Pomaže u jačanju socijalne kohezije i smanjenju sukoba u društvu u korist radnika, poslodavaca i vlada. Uključivanjem socijalnih partnera u pripremu reformi mogu se poboljšati njihova izrada i provedba te povećati odgovornost među građanima, a u konačnici postići bolji socioekonomski rezultati. Međutim, stupanj i učinak uključenosti socijalnih partnera znatno se razlikuju među državama članicama, a u nekim su slučajevima nezadovoljavajući. Iako ne postoji univerzalan model u pogledu praksi socijalnog dijaloga, u nekim državama članicama očigledno je moguće poboljšati kapacitete socijalnih partnera i osigurati im odgovarajući okvir za predvidivo i pravodobno savjetovanje, među ostalim u svim ključnim fazama europskog semestra. Slično tome, korištenje iskustvom organizacija civilnog društva može imati i ima važnu ulogu u osiguravanju da se reforme djelotvorno oblikuju i provode. Ipak, razina uključenosti društvenih dionika znatno se razlikuje među državama članicama, a u nekim od njih problem je nedovoljan kapacitet za aktivno sudjelovanje u raspravama o politikama.

1. PREGLED TRŽIŠTA RADA TE SOCIJALNIH KRETANJA I IZAZOVA U EUROPSKOJ UNIJI

U ovom je odjeljku naveden pregled tržišta rada te socijalnih kretanja i izazova u Europskoj uniji te se u njemu daje detaljna analiza glavnih područja politike zapošljavanja i socijalne politike.

1.1 Kretanja na tržištu rada

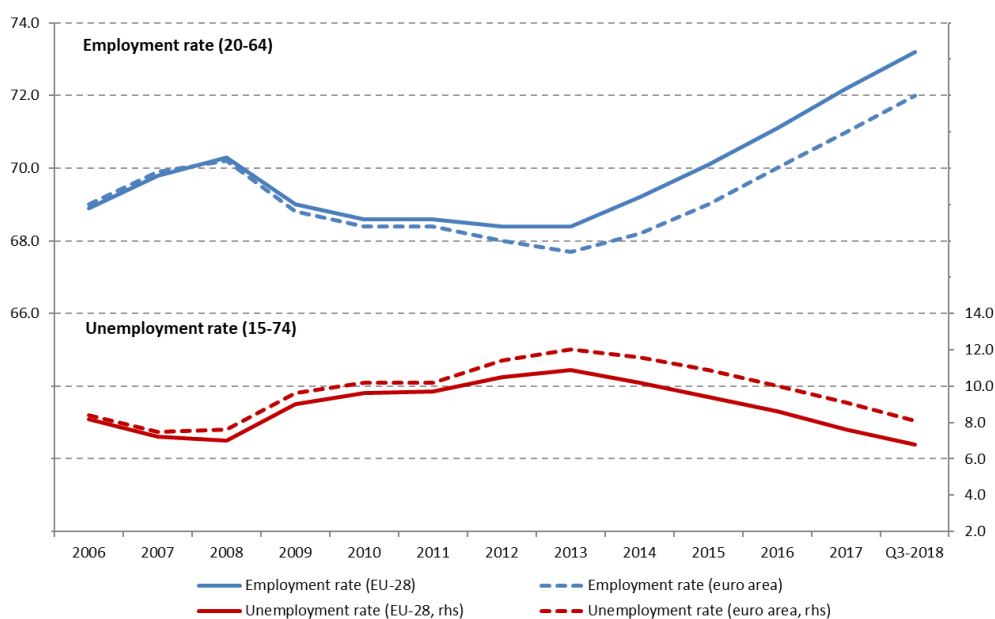
Uvjeti na tržištu rada i dalje se poboljšavaju, a zaposlenost u EU-u dosegla je rekordnu razinu. Na temelju jakog gospodarskog rasta (2,4 %) broj zaposlenih u EU-u povećao se za 1,6 % u 2017., što je najveće godišnje povećanje od početka oporavka. Ukupna se zaposlenost nastavila povećavati u prva tri tromjesečja 2018. te je dostigla 239,3 milijuna², što je oko 3 milijuna više radnih mjesta nego prije godinu dana i ujedno najviša dosad zabilježena razina u EU-u. Otprilike 15 milijuna dodatnih radnih mjesta otvoreno je otkad se zapošljavanje počelo oporavljati sredinom 2013.

Stopa zaposlenosti (osoba u dobi od 20 do 64 godine) u stalnom je porastu te se približava cilju strategije Europa 2020. Rasla je neznatno brže nego 2016., za 1,1 postotni bod, te je 2017. dosegla 72,2 %, a nastavila je rasti i u prva tri tromjesečja 2018. i trenutno iznosi 73,2 % (slika 1.). Nastavi li se to pozitivno kretanje trenutačnim tempom, EU bi mogao lako ostvariti cilj strategije Europa 2020., odnosno doseći stopu zaposlenosti od 75 %. Situacija se i dalje popravlja i u europodručju, gdje je stopa zaposlenosti u trećem tromjesečju 2018. dosegla najvišu razinu od 72 %. Ta pozitivna kretanja prati sve veće sudjelovanje na tržištu rada. U trećem tromjesečju 2018. stopa aktivnosti (osoba u dobi od 15 do 64 godine) dosegla je rekordnu razinu od 73,8 % (73,5 % u europodručju). Stopa aktivnosti u EU-u neprestano se povećavala čak i tijekom krize te se izjednačava s onom u SAD-u. Tijekom 2017. zaposlenost se povećavala zbog većeg zapošljavanja starijih radnika i žena.

² Ukupni podaci o zaposlenosti potječu iz nacionalnih računa (domaći koncept), a ostali iz ankete o radnoj snazi. U ovom se odjeljku upotrebljavaju sezonski prilagođeni kvartalni podaci.

Nezaposlenost je ponovno na istoj razini kao i prije krize. Zbog stabilnog otvaranja radnih mjesta stopa nezaposlenosti nastavila je padati u trećem tromjesečju 2018. na razinu od 6,8 %, koja nije zabilježena u EU-u od prvog tromjesečja 2008. te je više od 4 postotna boda niža od najviše razine zabilježene 2013. Poboljšanje nije toliko znatno u europodručju, u kojem je stopa nezaposlenosti (8,1 % u trećem tromjesečju 2018.) i dalje 0,8 postotnih bodova viša nego 2008., kada je zabilježena njezina najniža razina. Ta su pozitivna kretanja povezana sa stalnim smanjenjem stope dugotrajne nezaposlenosti (tj. udjela osoba nezaposlenih najmanje godinu dana u aktivnom stanovništvu), koja je u usporedbi s prethodnom godinom u EU-u pala za 0,5 postotnih bodova te je u trećem tromjesečju 2018. iznosila 2,9 % (3,7 % u europodručju). Iako se nezaposlenost (uključujući dugotrajnu) tijekom prošle godine smanjila u svim državama članicama, i dalje postoji znatna disperzija stopa nezaposlenosti (kao što je navedeno u odjeljku 3.1.1.), a neke od tih stopa još su daleko od svojih najnižih razina prije krize.

- **Slika 1.: Stope zaposlenosti i nezaposlenosti u EU-u i europodručju**

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Napomena: sezonski prilagođeni podaci za treće tromjesečje 2018.

Stopa nezaposlenosti mladih isto tako brzo pada te je, u usporedbi s prethodnom godinom, niža za 1,4 postotnih bodova i u trećem je tromjesečju 2018. iznosila 15,2 % (17 % u europodručju). Ta razina odgovara minimalnoj razini koju je dosegla netom prije krize (u drugom tromjesečju 2008.), a sada je gotovo 9 postotnih bodova niža od najviše razine koju je dosegla 2013. Ipak, nezaposlenost mladih i dalje je visoka u nekim državama članicama, a u Španjolskoj, Italiji i Grčkoj viša je od 30 % (vidjeti odjeljak 3.2.1.). Situacija u pogledu osoba u dobi od 15 do 24 godine koje nisu zaposlene, ne obrazuju se i ne osposobljavaju (skupina NEET) kontinuirano se poboljšava. Njihov broj smanjio se 2017. za 0,6 postotnih bodova i iznosio je 10,9 %, slično kao i 2008.

Smanjenje nezaposlenosti mladih prati usporedno povećanje stope završetka školovanja:

stopa osoba koje su rano napustile školovanje i osposobljavanje (u dobi od 18 do 24 godine), koja je tijekom proteklog desetljeća bila u stalnom padu, zadnji se put smanjila 2017. (za 0,1 postotni bod) na 10,6 %. To je vrlo blizu cilju strategije Europa 2020. od 10 %, iako ima prostora za daljnja smanjenja³. Stopa stjecanja visokog obrazovanja u dobnoj skupini od 30 do 34 godine nastavila je kontinuirano rasti te je 2017. dosegla 39,9 %, – u tom je pogledu cilj strategije Europa 2020. od 40 % gotovo ostvaren.

Oporavak je i dalje izraženiji kad je riječ o osobama koje su se zaposlile, a ne o odrađenim satima. Ukupan broj odrađenih sati u EU-u povećao se za 1,2 % u 2017., čime je nastavljeno pozitivno kretanje započeto 2015. Ipak, to je povećanje manje od ukupnog povećanja zaposlenosti (koje je poraslo za 1,6 %, vidjeti prethodno) i upućuje na to da se smanjio broj odrađenih sati po glavi stanovnika.

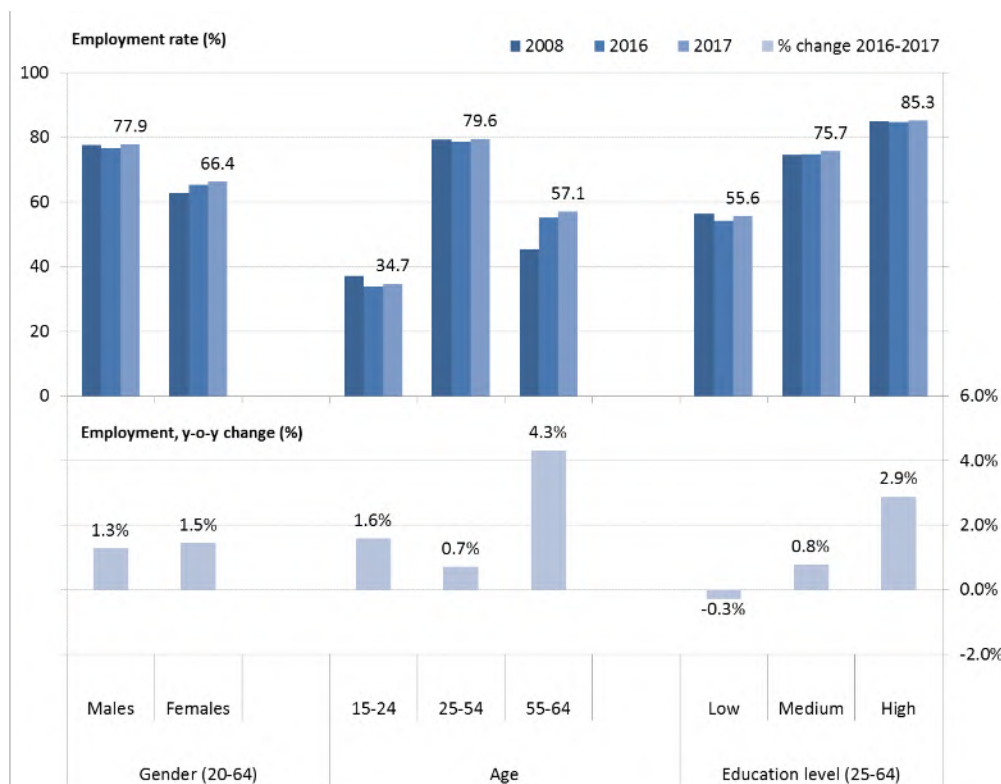
³ U Komunikaciji od 14. studenoga 2017. pod naslovom „Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet” (COM(2017) 673 final) Komisija je izrazila težnju za smanjenjem referentne vrijednosti ranog napuštanja školovanja na 5 % do 2025.

Ukupan broj odrađenih sati nije se još vratio na svoju najvišu razinu iz 2008. To upućuje na to da i dalje postoji stagnacija na tržištu rada, u skladu s drugim pokazateljima. U EU-u je 2017. bilo gotovo 9 milijuna radnika koji su nesvojevoljno radili u nepunom radnom vremenu (tj. radnika koji su radili u nepunom radnom vremenu, ali su željeli raditi više), te ih, iako se njihov broj smanjuje od 2013. kada je iznosio 10,3 milijuna, i dalje ima 1,3 milijuna više nego 2008. Dugoročnije gledano, umjerena dinamika radnog vremena dio je strukturnog pomaka povezanog sa sve češćom pojavom rada u nepunom radnom vremenu u zadnjih 15 godina i željama radnika koje se mijenjaju, a koje se odnose na radno vrijeme. Kao rezultat toga broj odrađenih sati po osobi u laganom je padu od 2000.⁴

U svim je glavnim demografskim skupinama došlo do porasta zaposlenosti tijekom 2017. Kao i proteklih godina, najveći je rast zabilježen u dobnoj skupini 55–64 (stariji radnici) (slika 2.): broj zaposlenih u toj skupini povećao se za 4,3 % u 2017., zbog čega je stopa zaposlenosti narasla do svoje najviše razine od 57,1 % (gotovo 12 postotnih bodova više nego 2008.). Broj zaposlenih mladih (u dobi od 15 do 24 godine) povećao se malo brže nego 2016. (1,6 % u usporedbi s 1,3 %). Ipak, stopa zaposlenosti mladih još se nije u potpunosti oporavila od krize jer je 2017. (kada je iznosila 34,7 %) bila i dalje 2,7 postotnih bodova niža nego 2008. Unatoč tomu, s obzirom na stabilnu stopu aktivnosti (41,7 % u 2017. u usporedbi s 41,6 % u 2016.), stopa nezaposlenosti ove dobne skupine u stalnom je padu. Rast zaposlenosti žena bio je 2017. nešto brži nego rast zaposlenosti muškaraca (1,5 % u usporedbi s 1,3 %). No rodni je jaz u zaposlenosti ostao gotovo nepromijenjen te je iznosio 11,5 postotnih bodova, odnosno 0,1 postotni bod manje nego 2016. (ipak, znatno je manji nego što je bio prije krize (2008.), kada je iznosio 15 postotnih bodova). Iako se 2017. povećala za 1,7 postotnih bodova te je iznosila 63 %, stopa zaposlenosti osoba u dobi od 20 do 64 godine koje nisu rođene u EU-u i dalje je 10 postotnih bodova niža od stope zaposlenosti osoba rođenih u EU-u. Ta je razlika veća kad je riječ o ženama (oko 14 postotnih bodova).

⁴ Više informacija nalazi se u dokumentu Europske komisije iz 2018. pod nazivom „Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2018.”

Slika 2.: Stope zaposlenosti i rast zaposlenosti među različitim skupinama u EU-u

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Zahvaljujući oporavku sve je više zaposlenih visokokvalificiranih radnika. Broj zaposlenih osoba s višim stupnjem obrazovanja povećao se za 2,9 % u 2017. (dobna skupina od 25 do 64 godine), dok se broj srednjekvalificiranih radnika (tj. onih s višim srednjoškolskim obrazovanjem) umjereno povećao (za 0,8 %). Za razliku od toga, broj niskokvalificiranih radnika (tj. onih s nižim srednjoškolskim obrazovanjem ili ispod te razine) smanjio se za 0,3 %. Budući da se smanjuje ukupan broj niskokvalificiranih radnika u dobi od 25 do 64 godine (za 2,7 % u usporedbi s 2016.), što je dio kretanja koje odražava starenje stanovništva i stjecanje višeg obrazovanja među mladim generacijama, stopa zaposlenosti te skupine zapravo se povećala s 54,3 % u 2016. na 55,6 % u 2017. Razlika u stopama zaposlenosti između niskokvalificiranih i visokokvalificiranih radnika neznatno se smanjila (s 30,5 postotnih bodova 2016. na 29,7 postotnih bodova 2017.), ali je i dalje vrlo velika i ukazuje na to da je moguće povećati zapošljivost osoba s niskom razinom obrazovanja. Detaljna kretanja po državama članicama navedena su u narednim odjeljcima izvješća.

Udio privremeno zaposlenih u ukupnom broju zaposlenih ostao je 2017. gotovo nepromijenjen, dok se udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu neznatno smanjio.

Oporavak se kretao slično kao i prethodnih godina te poticao otvaranje radnih mjesta uz ugovore na neodređeno vrijeme, kojih je 2017. bilo oko 2,7 milijuna više (porast od 1,7 %), i ugovore na određeno vrijeme, kojih je iste godine bilo 0,8 milijuna više (porast od 2,9 %). Ipak, udio privremeno zaposlenih u ukupnom broju zaposlenih ostao je gotovo nepromijenjen i tek se neznatno povećao za 0,1 postotni bod na 14,3 % (dobna skupina od 15 do 64 godine). Već se drugu godinu zaredom udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu (u dobnoj skupini od 15 do 64 godine) neznatno smanjuje (za 0,1 % na 19,4 % u 2017.) te je i dalje gotovo 2 postotna boda iznad razine iz 2008. S pozitivne strane, kako je već navedeno, znatno se smanjuje udio radnika koji nesvojevoljno rade u nepunom radnom vremenu (s 21,1 % u 2016. na 19,8 % u 2017.), ali je i dalje velik. Udio samozaposlenih (u dobi od 15 do 64 godine) u ukupnom broju zaposlenih nastavio je lagano padati (s 14,0 % u 2016. i 14,4 % u 2013.) te je 2017. iznosio 13,7 %.

Kad je riječ o pojedinačnim sektorima, nastavio se porast zapošljavanja u uslužnom sektoru.

U skladu s kretanjima prethodnih godina, najveći je broj radnih mjesta otvoren u uslužnom sektoru⁵ (2017. je zaposleno dodatnih 2,8 milijuna osoba, odnosno +1,6 % u usporedbi s 2016.; na temelju nacionalnih računa). U razdoblju od 2008. do 2017. udio osoba zaposlenih u uslužnim djelatnostima u EU-u neprekidno se povećavao te je sa 70,1 % porastao na 73,9 %. Najveće je povećanje zaposlenosti od recesije zabilježeno u sektoru građevinarstva (2 %), čime je konsolidiran oporavak započet 2015; međutim, broj zaposlenih još je gotovo 15 % manji nego 2008. Solidno je povećanje zaposlenosti zabilježeno i u industrijskom sektoru (za 1,5 %, najviša stopa od 2007.). Naposljetku, nakon što je dugo padala, napokon se neznatno povećala i zaposlenost u sektoru poljoprivrede (za 0,3 % u 2017.).

⁵ Unutar uslužnog sektora najveće je postotno povećanje zabilježeno u „informativnim i komunikativnim” djelatnostima, a potom u „stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima; administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima” (za 3,4 %, odnosno 2,9 % u 2017.). Suprotno tome, u „financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja” zabilježen je pad od 0,7 %.

1.2 Socijalna kretanja

Broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE)⁶7 znatno se smanjio 2017. i sada je na razini na kojoj se nalazio prije krize. Broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nastavio se smanjivati petu godinu zaredom te ih je 2017. bilo 113 milijuna (ili 22,4 % ukupnog stanovništva), što je u skladu s oporavkom zaposlenosti i povećanjem raspoloživog dohotka. Posljedično, u EU-u je 2017. bilo više od 4 milijuna manje osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nego prije krize (2008.) te gotovo 11 milijuna manje nego 2012., kada je zabilježen njihov najveći broj. Međutim, s obzirom na povećanje njihova broja tijekom krize, glavni je cilj strategije Europa 2020. (20 milijuna manje osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u usporedbi s 2008.) i dalje nedostižan. Za aktualni ukupni pad pokazatelja odgovorna su smanjenja u kategoriji kućanstava u kojima (gotovo) nema zaposlenih i kategoriji teške materijalne oskudice te u manjoj mjeri pokazatelja rizika od siromaštva (vidjeti tekst u nastavku i sliku 3.).

⁶ Osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) osobe su koje su izložene riziku od siromaštva (AROP) i/ili žive u teškoj materijalnoj oskudici (SMD) i/ili žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih, odnosno kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (VLWI).

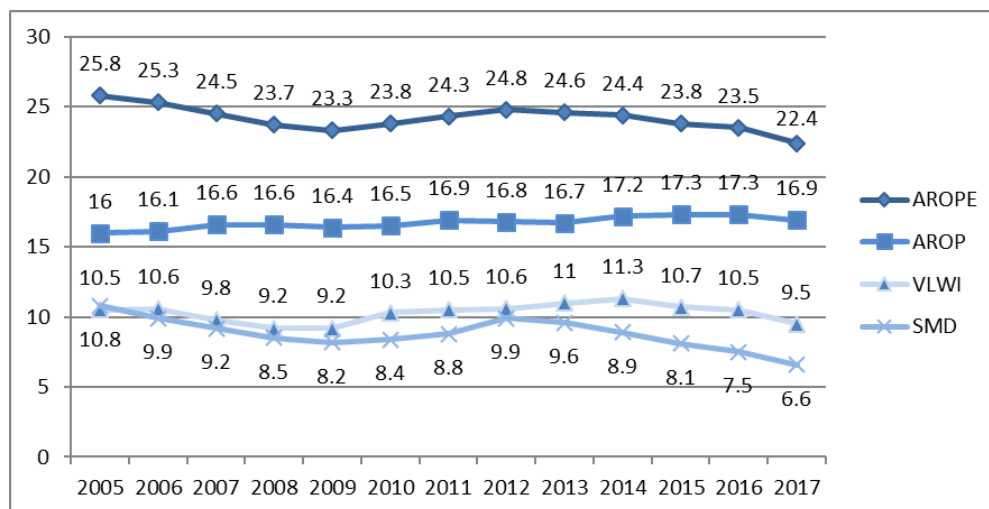
Osobe izložene riziku od siromaštva su osobe koje žive u kućanstvu čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak manji od 60 % nacionalnog ekvivalentnog medijana dohotka (dakle, radi se o pokazatelju dohodovnog siromaštva).

Osobe žive u teškoj materijalnoj oskudici ako žive u kućanstvu koje si ne može priuštiti barem četiri od sljedećih stavki: 1. pravodobno plaćanje stanarine / hipoteke / računa za komunalne usluge; 2. primjereno grijanje doma; 3. podmirivanje neočekivanih troškova; 4. konzumaciju obroka koji sadržava meso, ribu ili proteinske ekvivalente svaki drugi dan; 5. tjedan dana godišnjeg odmora izvan doma; 6. pristup automobilu za osobnu uporabu; 7. stroj za pranje rublja; 8. televizor u boji i 9. telefon.

Osobe koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih osobe su u dobi od 0 do 59 godina koje žive u kućanstvu u kojem su radno sposobni odrasli (u dobi od 18 do 59 godina) odradili manje od 20 % ukupnog potencijalnog radnog vremena tijekom protekle godine (tj. tijekom referentne godine za dohodak).

⁷ Statistički podaci o dohotku iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima odnose se na prethodnu dohodovnu godinu, uz iznimku Ujedinjene Kraljevine (godina provođenja ankete) i Irske (dohodak u 12 mjeseci koji prethode anketi).

• **Slika 3.: Postotak stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE) i potkomponente (2005.–2017.)**

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Napomena: legenda je objašnjena u bilješci 6.

Broj osoba koje žive u teškoj materijalnoj oskudici znatno se smanjio i sada ih je manje nego u novijoj povijesti, što odražava rastući životni standard. Više od 4 milijuna osoba oslobodilo se teške materijalne oskudice 2017., a ukupan se broj pogođenih osoba smanjio na 33,1 milijuna, odnosno 6,6 % stanovništva EU-a (0,9 postotnih bodova manje nego 2017. te ispod razine iz 2008.). To smanjenje predstavlja znatno poboljšanje već petu godinu zaredom i odraz je sve bolje materijalne situacije kućanstava. Unatoč tim pozitivnim kretanjima među državama članicama i dalje postoje velike razlike (vidjeti odjeljak 3.4.).

Rekordno povećanje stopa zaposlenosti pridonijelo je smanjenju broja osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih (za 3,8 milijuna u 2017.). Kao udio stanovništva u dobi od 0 do 59 godina, to odgovara smanjenju s 10,5 % u 2016. na 9,5 % u 2017. – po prvi je puta nakon 2009. ispod 10 %. Ipak, stopa i broj pogođenih osoba i dalje su iznad razina prije krize.

Postotak stanovništva izloženog riziku od siromaštva prvi se put blago smanjio od početka krize. Broj osoba izloženih riziku od siromaštva povećavao se do 2014., a u sljedeće se dvije godine stabilizirao. Godine 2017. ta je stopa pala za 0,4 postotna boda na 16,9 % ili gotovo 2 milijuna osoba – obilježavajući prvu godinu nakon krize u kojoj su dohodci siromašnih kućanstava rasli brže nego medijan dohodaka. Najnoviji podaci iz Eurostatovih brzih procjena⁸ upućuju na to da će se smanjenje stopa dohodovnog siromaštva nastaviti.

Kad je riječ o osobama koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih, stopa rizika od siromaštva povećava se već četvrtu godinu zaredom i sada je na rekordno visokoj razini od 60,8 %. To upućuje na to da u nekoliko zemalja postoje trajni nedostaci u primjerenosti socijalnih naknada, a Odbor za socijalnu zaštitu ustanovio je da to kretanje treba pratiti⁹.

Stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju i dalje je visoka. U 2017. dohodak kućanstva 9,4 % radno sposobnog stanovništva bio je 60 % niži od nacionalnog medijana. Ta je brojka neznatno manja u odnosu na 2016. (9,6 %), a i dalje je mnogo viša u odnosu na onu iz 2008. (8,5 %). Dosadašnja su povećanja utjecala na radnike u nepunom i punom radnom vremenu, iako su radnici u nepunom radnom vremenu i dalje mnogo izloženiji riziku od siromaštva (15,6 % u usporedbi s 7,7 %). To je kretanje posebno utjecalo na mlađe radnike (mlađe od 30 godina), koji se suočavaju s većim (i sve većim) rizikom nego radnici u dobi od 30 i više godina. Odbor za socijalnu zaštitu prepoznao je siromaštvo unatoč zaposlenju kao trend koji treba kratkoročno i dugoročno pratiti¹⁰.

⁸ Podaci iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima u većini se država članica odnose na dohotke zabilježene u prethodnoj godini (tj. dohodci iz 2016. za istraživanje o dohotku i životnim uvjetima za 2017., vidjeti i bilješku 7). Brze procjene koje objavljuje Eurostat upućuju na to da se očekuju i poboljšanja pokazatelja izloženosti riziku od siromaštva (kao i omjera S80/S20) u većini država članica za dohotke zabilježene 2017. (tj. za pokazatelje objavljene 2018.).

⁹ Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2018.

¹⁰ Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2018.

Podaci o dohodovnom siromaštvu najranjivijih osoba ukazuju na skromna poboljšanja i zaustavljanje prethodnih kretanja. Relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva, vrijednost kojom se mjeri koliko su osobe izložene riziku od siromaštva udaljene od praga siromaštva, smanjio se 2017. Neznatno se smanjila s 25 % na 24,1 %, ali je i dalje mnogo veća nego što je bila prije krize. To upućuje na to da se relativno stanje dohotka najranjivijih osoba blago poboljšava. Kad je riječ o nezaposlenima, rizik od siromaštva smanjio se prvi put nakon krize, no na 48,1 % u 2017. i dalje je blizu rekordno visokih razina (48,7 % u 2016.).

Unatoč ukupnom poboljšanju, rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti s kojim se suočavaju djeca i dalje je velik. Kad je riječ o djeci (u dobi od 0 do 17 godina), stopa AROPE i dalje se smanjuje te je s 26,4 % u 2016. pala na 24,9 % u 2017., što je znatno ispod razine na kojoj se nalazila prije krize. Međutim, 62,8 % djece niskokvalificiranih roditelja i dalje je izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, za razliku od djece visokokvalificiranih roditelja, kojih je samo 9,4 % izloženo tom riziku. Kad je riječ o djeci osoba rođenih izvan EU-a, udio onih koji su izloženi riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti povećavao se u razdoblju nakon krize te je 2017. dosegnuo 34,5 %, dok je stopa djece osoba rođenih u EU-u izložene tom riziku više nego dvostruko manja. Stopa rizika od siromaštva djece iz kućanstava sa samohranim roditeljem dvaput je veća od prosječne stope za djecu općenito i ta razlika postaje sve veća.

Ukupni dohodci kućanstva i dalje rastu, no nešto sporije nego gospodarstvo u cjelini. Iako se bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) do 2017. povećavao četiri godine zaredom i sada je mnogo viši nego što je bio 2008., godišnje povećanje i dalje zaostaje za rastom BDP-a (GDHI je rastao za manje od 1 % godišnje do 2017., dok se realni BDP po glavi stanovnika u istom razdoblju povećao za 2,2 %). To znači da dohodci kućanstava rastu sporije nego sveukupni dohodci u gospodarstvu. Kao što je prikazano u odjeljku 3.4., realni je bruto raspoloživi dohodak kućanstva po glavi stanovnika u više država članica i dalje na razini prije krize.

Dohodovna nejednakost koja se u godinama nakon krize povećavala počela se smanjivati 2017., ali je i dalje veća nego što je bila. Dohodak 20 % najbogatijih kućanstava u državama članicama u prosjeku je više od pet puta veći od dohotka 20 % najsiromašnijih kućanstava. Omjer S80/S20 narastao je s 5,0 na 5,2 između 2008. i 2016. pod utjecajem loših uvjeta na tržištu rada i dohodaka koji stagniraju, posebno u najnižem dijelu distribucije. Taj se omjer 2017. počeo smanjivati te ponovno u prosjeku u EU-u iznosi 5,1. Najnovije Eurostatove brze procjene upućuju na daljnje smanjenje.

2. ISJEČCI IZ PREGLEDA SOCIJALNIH POKAZATELJA

Europskim stupom socijalnih prava, koji su 17. studenoga 2017. Europski parlament, Vijeće i Komisija ustanovili kao međuinstitucijski proglas, utvrđuju se ključna načela i prava kako bi se dala potpora pravednim tržištima rada te sustavima socijalne skrbi koji dobro funkcioniraju. Osmišljen je za pružanje smjernica pri ponovnoj uspostavi konvergencije među državama članicama prema boljim socioekonomskim uvjetima.

Europski stup socijalnih prava popraćen je pregledom socijalnih pokazatelja kojim se prate uspješnost i kretanja u državama članicama¹¹. Pregled obuhvaća niz pokazatelja (glavnih i sekundarnih) za praćenje zaposlenosti i socijalne uspješnosti država članica u pogledu odabranih pokazatelja u tri šire dimenzije utvrđene u kontekstu stupa: i. jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, ii. dinamična tržišta rada i pravedni uvjeti rada te iii. javna potpora / socijalna zaštita i uključenost. Od izdanja za 2018. Zajedničko izvješće o zapošljavanju uključuje pregled socijalnih pokazatelja, čiji su rezultati (u pogledu glavnih pokazatelja) sažeti u ovom poglavlju. Analiza je smještena u širi kontekst reformi predstavljen u poglavlju 3.

¹¹ SWD(2017) 200 final priložen Komunikaciji COM(2017) 250 final od 26 travnja 2017.

2.1 Pojašnjenja pregleda

Pregled socijalnih pokazatelja središnji je alat za praćenje uspješnosti u području zapošljavanja i socijalnih pitanja te konvergencije prema boljim životnim i radnim uvjetima.

Njime se posebno olakšava praćenje stanja u državama članicama u pogledu mjerljivih dimenzija stupa i nadopunjuje postojeće alate za praćenje, posebno instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite¹². Posebno uključuje 14 glavnih pokazatelja kojima se općenito procjenjuju kretanja u području zapošljavanja i socijalna kretanja¹³:

- *Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada:*
 - udio osoba koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje, dobna skupina od 18 do 24 godine;
 - rodno uvjetovana razlika u stopi zaposlenosti, dobna skupina od 20 do 64 godine;
 - dohodovna nejednakost izmjerena kao kvintilni omjer – S80/S20;
 - stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (ARPE);
 - mladi koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju (skupina NEET), dobna skupina od 15 do 24 godine;

¹² Instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite godišnja su izvješća koja priprema Odbor za zapošljavanje, odnosno Odbor za socijalnu zaštitu. Njima se utvrđuju kretanja koja je potrebno pratiti i ključni izazovi u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u državama članicama te prati napredak prema ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020. u pogledu zapošljavanja i smanjenja siromaštva.

¹³ U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018., na zahtjev Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu (i njihovih podskupina za pokazatelje), dva glavna pokazatelja u području „dinamičnih tržišta rada i pravednih uvjeta rada” („sudionici u aktivnim politikama tržišta rada na 100 osoba koje žele raditi” i „naknade zaposlenicima po odrađenom satu (u EUR)”) nisu uključena u tablicu pregleda pokazatelja i nisu predstavljena kao glavni pokazatelji u pregledu pokazatelja u naknadnoj analizi zbog određenih tehničkih bojazni. Nakon rasprava odbori su se u rujnu 2018. dogovorili da će te pokazatelje zamijeniti alternativnim pokazateljima („stopa dugotrajne nezaposlenosti” i „neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu”). Ti će se pokazatelji, povezani posebno s načelima stupa o „aktivnoj potpori zapošljavanju” i „plaćama”, koristiti u analizi trenutačnog Zajedničkog izvješća o zapošljavanju.

- *Dinamična tržišta rada i pravedni uvjeti rada:*
 - stopa zaposlenosti, dobna skupina od 20 do 64 godine;
 - stopa nezaposlenosti, dobna skupina od 15 do 74 godine;
 - stopa dugotrajne nezaposlenosti, dobna skupina od 15 do 74 godine;
 - realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po glavi stanovnika¹⁴;
 - neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu¹⁵;

- *Javna potpora / socijalna zaštita i uključenost:*
 - učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva¹⁶;
 - djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci;
 - samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi¹⁷;
 - udio stanovništva s osnovnom ili višom razinom općih digitalnih vještina.

¹⁴ Na zahtjev odbora ovaj se pokazatelj mjeri primjenom „neprilagođenog dohotka” (tj. onog koji ne uključuje socijalne transfere u naravi) te izostankom upućivanja na upotrebu jedinica pariteta kupovne moći.

¹⁵ Razine ovog pokazatelja izražene su u paritetima kupovne moći, a razlike su izražene u nacionalnoj valuti u realnom smislu. Kako bi se ublažile fluktuacije, za razine i promjene koriste se trogodišnji prosjeci. Taj bi pokazatelj trebalo tumačiti zajedno s drugim pokazateljima poput stope siromaštva unatoč zaposlenju, omjera između petog i prvog decila distribucije plaća (D5/D1) i drugih relevantnih pokazatelja instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja, instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite i Zajedničkog ocjenjivačkog okvira.

¹⁶ to se mjeri razlikom, u ukupnom stanovništvu, između udjela osoba izloženih riziku od (dohodovnog) siromaštva prije i nakon socijalnih transfera.

¹⁷ Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi odnose se na subjektivnu procjenu pojedinca o tome je li mu bio potreban liječnički pregled ili liječenje u okviru određene vrste liječničke skrbi, ali mu ono nije pruženo ili ga nije zatražio zbog sljedeća tri razloga: „financijski razlozi”, „lista čekanja” i „prevelika udaljenost”. Zdravstvena skrb odnosi se na pojedinačne zdravstvene usluge (zdravstveni pregled ili tretman, ne uključujući stomatološke usluge), koje u skladu s nacionalnim zdravstvenim sustavima pružaju liječnici ili istovrsni stručnjaci ili koje se pružaju pod njihovim izravnim nadzorom (definicija Eurostata). Problemi s kojima se ljudi prema vlastitim navodima suočavaju pri dobivanju zdravstvene skrbi u slučaju bolesti mogu biti odraz prepreka u pristupu zdravstvenoj skrbi.

Glavni su pokazatelji analizirani s pomoću zajedničke metodologije koju su dogovorili Odbor za zapošljavanje i Odbor za socijalnu zaštitu (vidjeti Prilog 3. za detaljne informacije). Tom se metodologijom evaluiraju stanje i kretanja u državama članicama promatranjem razina i godišnjih promjena¹⁸ za svaki od glavnih pokazatelja uključenih u pregled socijalnih pokazatelja. Razine i promjene razvrstavaju se prema njihovu odstupanju od predmetnog (neponderiranog) prosjeka EU-a. Uspješnosti država članica u područjima razina i promjena kombiniraju se (primjenom prethodno definirane matrice) kako bi se svaku državu članicu rasporedilo u jednu od sedam kategorija („najbolji rezultati”, „bolji rezultati od prosječnih”, „dobri rezultati, ali potrebno praćenje”, „prosječni/neutralni rezultati”, „slabi rezultati koji se poboljšavaju”, „potrebno praćenje” i „kritično stanje”). Na toj osnovi, u tablici 1. daje se sažetak pregleda prema posljednjim raspoloživim podacima za svaki pokazatelj.

Tablicu je potrebno iščitavati pažljivo i s razumijevanjem. U tu je svrhu u poglavlju 3. predstavljena detaljna analiza četrnaest pokazatelja, uključujući dugoročna kretanja i dodatne pokazatelje. Uz to će se u predstojećim izvješćima za pojedinačne države dati detaljna analiza svih „kritičnih stanja” te dodatni društveno-gospodarski i politički kontekst kako bi se točnije definirale poteškoće za pojedine države u kontekstu europskog semestra. Zajedno s daljnjom analizom uključenom u instrument za praćenje uspješnosti zapošljavanja i instrument za praćenje uspješnosti socijalne zaštite, time će se, ako je to primjereno, osigurati analitička osnova za daljnje prijedloge Komisije u pogledu preporuka za pojedine države.

¹⁸ Uz iznimku bruto raspoloživog dohotka kućanstava, koji se mjeri u obliku indeksa (2008. = 100, tako da odražava promjene u odnosu na razdoblje prije krize), promjena u zadnjoj godini i neto dohotka radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu, za koje se koristi trogodišnji prosjek u dogovoru s Odborom za zapošljavanje i Odborom za socijalnu zaštitu.

2.2 Prikupljeni podaci iz pregleda socijalnih pokazatelja

Analiza pregleda upućuje na stalni oporavak tržišta rada i socijalnog stanja za EU u cjelini¹⁹.

U prosjeku je u EU-u²⁰ tijekom zadnje dostupne godine (tj. 2017. ili 2016., ovisno o dostupnosti podataka) zabilježeno poboljšanje svih 14 glavnih pokazatelja. Najveći je napredak zabilježen u (sveukupnim i dugoročnim) stopama nezaposlenosti, koje su se 2017. smanjile u svim državama članicama, a istaknuto je samo jedno „kritično stanje”. Kretanja u pogledu stope zaposlenosti i stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti isto su tako posvuda pozitivna, s obzirom na to da je velika većina država članica zabilježila poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu.

Većina se država članica suočava s poteškoćama u pogledu barem jednog glavnog pokazatelja, ali ukupan se broj smanjio u odnosu na prošlu godinu. Ako promatramo tri problematičnija razvrstavanja zajedno, tj. „kritično stanje”, „potrebno praćenje” i „slabi rezultati koji se poboljšavaju”, većina je država članica označena barem jednom, uz iznimku Finske, Francuske, Nizozemske i Švedske.

¹⁹ Izvođenje glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja završava zaključno s 29. siječnjem 2019.

²⁰ Navedeno se odnosi na ponderirani prosjek EU-a, osim kad je riječ o pokazatelju „neto dohotka radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu”, za koji se koristi neponderirani prosjek.

Kad je riječ samo o „kritičnim stanjima” (tj. pokazateljima koji su znatno lošiji od prosjeka te se ne poboljšavaju dovoljno brzo ili se dodatno pogoršavaju), broj označenih država članica (14) i dalje je stabilan u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018. (iako s manjim skupom pokazatelja u 2018.; Estonija i Malta napustile su tu skupinu, a Mađarska i Latvija priključile su joj se). Broj izazova upućuje na posvemašnje poboljšanje. U 14 ocijenjenih područja utvrđeno je ukupno 118 slučajeva „kritičnog stanja”, „potrebnog praćenja” i „slabih rezultata koji se poboljšavaju”, tj. gotovo 31 % ukupnog broja ocjenjivanja (u usporedbi s 33 % u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018.). Od toga je 41 „kritičnih stanja”, što odgovara 10,6 % svih ocjenjivanja (u usporedbi s 13 % u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018.)²¹.

Ako promatramo tri šire dimenzije obuhvaćene pregledom, slično kao i u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018., problematične oznake češće se pojavljuju u području „**javne potpore / socijalne zaštite i uključenosti**”, uz prosječan broj od 9,8 slučajeva (od kojih su 3,5 „kritična stanja”) po pokazatelju. **Djeca u dobi do 3 godine upisana u sustav formalne skrbi o djeci** pokazatelj je s najvećim brojem oznaka, tj. za 12 država članica (od kojih su četiri u najnižoj kategoriji).

Potom slijede dimenzije „**jednake mogućnosti i pristup tržištu rada**” i „**dinamična tržišta rada i pravedni uvjeti rada**”, uz prosječne vrijednosti od 9, odnosno 6,8 označenih slučajeva po pokazatelju (3,4, odnosno 2 „kritična stanja” za svaku). U prvom su području najčešće označeni pokazatelji **ranog napuštanja obrazovanja i osposobljavanja** i **kvintilnog omjera dohotka** (10 puta). U potonjem se najzahtjevnijim čini pokazatelj **neto dohotka radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu** (12 puta).

²¹ Poboljšanje je potvrđeno ako se iz ukupnog broja isključe dva nova pokazatelja („stopa dugotrajne nezaposlenosti” i „neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu”) kako bi se omogućila usporedba istog skupa pokazatelja. U tom je slučaju ukupni postotak slučajeva „kritičnog stanja”, „potrebnog praćenja” i „slabih rezultata koji se poboljšavaju” u ukupnom broju ocjenjivanja i dalje 31 %, a postotak slučajeva „kritičnog stanja” blago se povećao na 11 %.

Kad je riječ o prošloj godini, situacija i ozbiljnost konkretnih poteškoća znatno su se razlikovale među državama članicama. Grčka, Rumunjska i Italija i dalje imaju ocjenu „kritično stanje”, „potrebno praćenje” ili „slabi rezultati koji se poboljšavaju” za deset ili više pokazatelja, od kojih je „kritičnim stanjem” označeno šest, četiri odnosno sedam pokazatelja (vidjeti tablicu 1.). Za navedene su zemlje poteškoće ravnomjerno raspoređene u trima područjima (ipak, „bolji rezultati od prosječnih” označeni su jednom za Grčku i Italiju u pogledu stope ranog napuštanja školovanja odnosno samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi; dok Rumunjska ima „bolje rezultate od prosječnih” u pogledu stope nezaposlenosti, a „najbolje rezultate” u pogledu rasta bruto raspoloživog dohotka kućanstva po glavi stanovnika). S obzirom na ukupan broj slijede Hrvatska i Španjolska (9 poteškoća), Bugarska (8 poteškoća) te Latvija (6 poteškoća). Za razliku od njih, Švedska ostvaruje „najbolje rezultate” ili „bolje rezultate od prosječnih” za 11 glavnih pokazatelja, a slijede ju Češka i Nizozemska (10 pokazatelja) te Austrija, Danska, Njemačka i Slovenija (8 pokazatelja).

Ako promatramo **jednake mogućnosti i pristup tržištu rada**, najveća su poboljšanja u prosjeku zabilježena u pogledu stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti i stope pripadnosti skupini NEET, a slabiji je napredak ostvaren u pogledu ranog napuštanja školovanja, rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti i dohodovne nejednakosti (međutim, dohodovna se nejednakost prvi put u razdoblju nakon krize smanjila). Ako promatramo pojedine pokazatelje, situacija je sljedeća:

- Španjolska, Italija i Rumunjska suočavaju se s „kritičnim stanjem” kad je riječ o osobama koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje, za razliku od Hrvatske, Irske, Poljske i Slovenije, koje ostvaruju „najbolje rezultate”;
- stanje u Grčkoj, Italiji i Rumunjskoj kritično je u pogledu rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, za razliku od Finske, Litve i Švedske koje ostvaruju „najbolje rezultate”;
- Bugarska, Španjolska, Latvija i Litva suočavaju se s „kritičnim stanjem” u pogledu dohodovne nejednakosti u odnosu na „najbolje rezultate” koje ostvaruju Češka, Finska, Slovenija i Slovačka;

- stanje s obzirom na rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti kritično je u Bugarskoj, Grčkoj i Litvi u odnosu na Češku i Finsku koje ostvaruju „najbolje rezultate“;
- ako promatramo skupinu NEET, Cipar, Hrvatska, Grčka i Italija suočavaju se s „kritičnim stanjem“, dok Austrija, Češka, Njemačka, Nizozemska, Slovenija i Švedska ostvaruju „najbolje rezultate“.

Svi pokazatelji povezani s **dinamičnim tržištima rada i pravednim uvjetima rada u EU-u** tijekom prošle godine u prosjeku su se poboljšali, osobito stope zaposlenosti i nezaposlenosti (sveukupne i dugoročne), bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) po glavi stanovnika i neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu. Ako promatramo pojedine pokazatelje, situacija je sljedeća:

- Hrvatska, Grčka, Italija i Španjolska suočavaju se s „kritičnim stanjem“ kad je riječ o stopi zaposlenosti, za razliku od Češke, Estonije, Njemačke, Nizozemske, Švedske i Ujedinjene Kraljevine, koje ostvaruju „najbolje rezultate“;
- kad je riječ o stopi nezaposlenosti, stanje ni u jednoj zemlji nije ocijenjeno „kritičnim“ (Cipar, Hrvatska, Grčka i Španjolska ostvarili su „slabe rezultate koji se poboljšavaju“, a stanje u Italiji „potrebno je pratiti“); s druge strane, Češka je ostvarila „najbolje rezultate“;
- stanje u Italiji ocijenjeno je „kritičnim“ u pogledu stope dugotrajne nezaposlenosti (metodologijom nije utvrđena nijedna zemlja koja ostvaruje „najbolje rezultate“, dok 14 zemalja ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih“);
- rast GDHI-ja po glavi stanovnika smatra se „kritičnim stanjem“ u Grčkoj, Cipru i Italiji, u odnosu na Bugarsku, Litvu i Rumunjsku koje ostvaruju „najbolje rezultate“;
- stanje neto dohotka radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu ocijenjeno je „kritičnim“ u Mađarskoj i Slovačkoj, dok Austrija, Njemačka, Luksemburg, Nizozemska i Ujedinjena Kraljevina ostvaruju „najbolje rezultate“.

Kad je riječ o **javnoj potpori i socijalnoj zaštiti i uključenosti**, stanje se tijekom prošle godine poboljšalo u pogledu dostupnosti skrbi o djeci, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, digitalnih vještina i učinka socijalnih transfera na smanjenje siromaštva. Ako promatramo pojedine pokazatelje, situacija je sljedeća:

- Bugarska, Grčka, Italija, Latvija, Portugal i Rumunjska suočavaju se s „kritičnim stanjem” kad je riječ o mogućnostima za smanjenje rizika od siromaštva socijalnim transferima. Za razliku od njih, Danska, Finska, Mađarska i Irska ostvaruju „najbolje rezultate”;
- stanje u Bugarskoj, Češkoj, Grčkoj, Poljskoj i Slovačkoj ocijenjeno je „kritičnim” u pogledu sudjelovanja djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci, za razliku od Francuske, Luksemburga, Nizozemske i Portugala, koji ostvaruju „najbolje rezultate”;
- Latvija se suočava s „kritičnim stanjem” u pogledu samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi (primijenjenom metodologijom nisu utvrđene zemlje koje ostvaruju „najbolje rezultate”, dok 12 zemalja ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih”);
- ako promatramo razine digitalnih vještina, Bugarska, Hrvatska i Rumunjska suočavaju se s „kritičnim stanjem”, dok Finska, Luksemburg, Nizozemska i Švedska ostvaruju „najbolje rezultate”.

Tablica 1. Sažetak glavnih pokazatelja iz pregleda socijalnih pokazatelja

	Equal opportunities and access to the labour market					Dynamic labour markets and fair working conditions					Public support / Social protection and inclusion			
	Early leavers from education and training	Gender employment gap	Income quintile ratio	At risk of poverty or social exclusion rate	Youth NEET rate	Employment rate	Unemployment rate	Long-term unemployment rate	GDHI per capita growth	Net earnings of a full-time single worker earning AW	Impact of social transfers on poverty reduction	Children aged less than 3 years in formal childcare	Self-reported unmet need for medical care	Individuals' level of digital skills
Year	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2017	2016	2017	2017	2017	2017
Best performers	HR, IE, PL, SI	FI, LT, SE	CZ, FI, SI, SK	CZ, FI	AT, CZ, DE, NL, SE, SI	CZ, DE, EE, NL, SE, UK	CZ		BG, LT, RO	UK, NL, LU, AT, DE	DK, FI, HU, IE	BE, DK, LU, NL, SE		FI, LU, NL, SE
Better than average	AT, CZ, EL, LT, LV, NL	DK, EE, LU, PT, SI, SK	BE, CY, DK, HU, MT, NL, SE	CY, DE, FR, MT, PL, SE, SI, SK	IE	AT, BG, LT, PT, SI	AT, DE, HU, LU, MT, NL, PL, PT, RO, UK	AT, DE, CY, CZ, DK, EE, HR, HU, MT, NL, PL, PT, SE, UK	DK, EE, HU, SE	BE, FR, SE, DK, IE, FI	CZ, FR, PL, SE, SI, UK	ES, FR, MT, SI	AT, CZ, DE, DK, ES, FR, HU, IT, LU, MT, NL, PL	AT, CZ, DE, MT, UK
On average	BE, DE, EE, FI, FR, SE, UK	AT, BE, BG, CY, DE, ES, FR, IE, NL, UK	DE, EE, FR, HR, LU, PL	BE, EE, HU, IE, PT, UK	BE, FI, FR, HU, LT, LV, MT, PL, PT, SK, UK	CY, FI, FR, HU, IE, LU, LV, MT, PL, SK	BE, BG, DK, EE, FI, FR, IE, LT, LV, SE, SI, SK	BE, BG, FI, FR, IE, LT, LU, LV, RO, SI	CZ, DE, IE, FI, FR, LU, LV, NL, PT, SI, SK	MT, IT, EL, ES	BE, CY, DE, MT, NL, SK	CY, FI, IE, LV, UK	BE, BG, CY, FI, HR, IE, LT, PT, SE, SK	BE, EE, ES, FR, LT, SI, SK
Good but to monitor	LU	LV	AT	AT, DK, NL	DK, LU	DK					AT	PT		DK
Weak but improving	BG, MT, PT	MT	EL, IT, RO	RO	BG, RO	RO	CY, EL, ES, HR	EL, ES		LT, EE, RO, BG, LV		EL	EE, EL	CY
To watch	CY, DK, HU, SK	CZ, HR, HU, PL	IE, PT, UK	ES, HR, IT, LU, LV	EE, ES	BE	IT	SK	AT, BE, ES, UK	PT, PL, CZ, HR, SI	EE, ES, HR, LT, LU	AT, DE, EE, HR, IT, LT, RO	RO, SI, UK	EL, HU, IE, LV, PL, PT
Critical situations	ES, IT, RO	EL, IT, RO	BG, ES, LT, LV	BG, EL, LT	CY, EL, HR, IT	EL, ES, HR, IT		IT	CY, EL, IT	HU, SK	BG, EL, IT, LV, PT, RO	BG, CZ, PL, SK	LV	BG, HR, RO

Napomena: podaci su ažurirani 29. siječnja 2019. Rast GDHI-ja po glavi stanovnika nije dostupan za HR, MT i PL. Neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu nije dostupan za CY. Razina digitalnih vještina pojedinaca nije dostupna za IT. Sudjelovanje djece mlađe od tri godine u sustavu skrbi o djeci smatra se nepouzdanim za HU. Prekidi u nizu i druge statističke oznake nalaze se u prilogima 1. i 2.

Okvir 1.

Utvrđivanje referentnih vrijednosti – trenutno stanje

Značaj utvrđivanja referentnih vrijednosti kao alata za podupiranje strukturnih reformi i poticanje uzlazne konvergencije u području zapošljavanja i socijalnih pitanja prepoznat je u Izvješću petorice predsjednika iz lipnja 2015.²² te dodatno naglašen u Dokumentu za razmatranje o produbljivanju EMU-a iz svibnja 2017.²³ U Komunikaciji od 26. travnja 2017. o uspostavi europskog stupa socijalnih prava²⁴ utvrđivanje referentnih vrijednosti identificirano je kao ključni alat za potporu provedbi stupa u okviru europskog semestra. Otada su razvijeni postupci utvrđivanja referentnih vrijednosti u nekoliko područja te se o njima raspravljalo s državama članicama.

Posebno su Odbor za zapošljavanje i Odbor za socijalnu zaštitu postigli dogovor o zajedničkom pristupu od tri koraka: 1. utvrđivanje ključnih izazova i skupa pokazatelja ishoda visoke razine relevantnih za područje politike koje se razmatra; 2. pokazatelji uspješnosti kojima se omogućuje utvrđivanje referentnih vrijednosti uspješnosti; 3. utvrđivanje poluga politike koje su popraćene općim načelima za smjernice politike i, ako je dostupno, određenim pokazateljima. U toj je fazi cilj omogućiti usporedbe država članica, a ne utvrditi referentne vrijednosti za poluge politike.

²² *Dovršetak europske ekonomske i monetarne unije*, izvješće Jean-Claudea Junckera, u bliskoj suradnji s Donaldom Tuskom, Jeroenom Dijsselbloemom, Marijem Draghijem i Martinom Schulzom, 22. lipnja 2015.

²³ COM(2017) 291 final.

²⁴ COM(2017) 250 final.

Okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti naknada za nezaposlene i aktivnih politika tržišta rada prvi je put upotrijebljen u okviru europskog semestra 2018. U tom je kontekstu u Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2018. i izvješća za pojedinačne države uključena komparativna analiza posebnih karakteristika modela i učinkovitosti sustava naknada za nezaposlene, posebno kad je riječ o značajkama prihvatljivosti i primjerenosti. Nakon odobrenja Odbora za zapošljavanje elementi okvira povezani s komponentom aktivacije sustava naknada za nezaposlene (npr. uvjeti dostupnosti za rad povezani s primanjem naknade za nezaposlene) i uslugama tržišta rada kojima se podupiru tražitelji zaposlenja integrirani su u europski semestar 2019. i predstavljeni u ovom izvješću.

Nakon odobrenja Odbora za socijalnu zaštitu u europski semestar 2019. bit će u potpunosti integriran okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti minimalnog dohotka koji obuhvaća komponente prihvatljivosti, obuhvata i aktivacije sustava minimalnog dohotka, uključujući njihovu povezanost s uslugama u naravi (zdravstvena skrb, obrazovanje i stanovanje).

Konačno, ovaj ciklus europskog semestra po prvi put ima koristi od rezultata okvira za utvrđivanje referentnih vrijednosti vještina i učenja odraslih, usuglašenog s Odborom za zapošljavanje u listopadu 2018. Relevantni odbori trenutačno rade na mogućim dodatnim okvirima za utvrđivanje referentnih vrijednosti, kao što je primjerenost mirovina, koji će se koristiti u budućim ciklusima europskog semestra.

3. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA

U ovom je odjeljku prikazan pregled nedavnih ključnih pokazatelja zaposlenosti i socijalnih pokazatelja te mjera poduzetih u državama članicama u prioritetnim područjima utvrđenima u smjernicama EU-a za zapošljavanje²⁵, kako ih je Vijeće donijelo 2018. Za svaku su smjernicu navedena najnovija kretanja u pogledu nekoliko odabranih ključnih pokazatelja, kao i mjere politike koje su poduzele države članice. S obzirom na potonje, ovaj se odjeljak temelji na nacionalnim programima reformi država članica za 2018. i izvorima Europske komisije²⁶. Ako nije drukčije navedeno, u izvješću su prikazane samo mjere politike provedene nakon lipnja 2017. Detaljnu je analizu nedavnih kretanja na tržištu rada moguće pronaći u Izvješću o razvoju tržišta rada i plaća za 2018.²⁷ i u Pregledu zaposlenosti i socijalnih kretanja u Europi 2018.²⁸

²⁵ Odluka Vijeća (EU) 2018/1215 od 16. srpnja 2018. o smjernicama za politike zapošljavanja država članica.

²⁶ Uključujući bazu podataka LABREF, dostupnu na <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1143&intPageId=3193>.

²⁷ Europska komisija (2018.). Razvoj tržišta rada i plaća u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8139&furtherPubs=yes>

²⁸ Europska komisija (2018.). Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8110&furtherPubs=yes>

3.1 Peta smjernica: Poticanje potražnje za radnom snagom

U ovom se odjeljku razmatra provedba pete smjernice za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta za promicanje potražnje za radnom snagom i otvaranja radnih mjesta. U njemu je na početku predstavljen pregled stopa nezaposlenosti i zaposlenosti po državama članicama koji nadopunjuje analizu na razini EU-a u poglavlju 1. kako bi se istaknuli izazovi pri otvaranju radnih mjesta u različitim državama. Zatim se razmatra dinamika samozapošljavanja kao zamjene za poduzetništvo i kao izvora samog rasta zaposlenosti (o značajkama samozaposlenosti povezanim s novim oblicima rada raspravlja se u poglavlju 3.3.). Naposljetku se istražuju kretanje plaća i porezno opterećenje kao ključni makroekonomski čimbenici koji utječu na donošenje odluka o zapošljavanju. U odjeljku 3.1.2. iznose se mjere politike koje su države članice provele u tim područjima za poticanje potražnje za radnom snagom, uključujući subvencije za zapošljavanje.

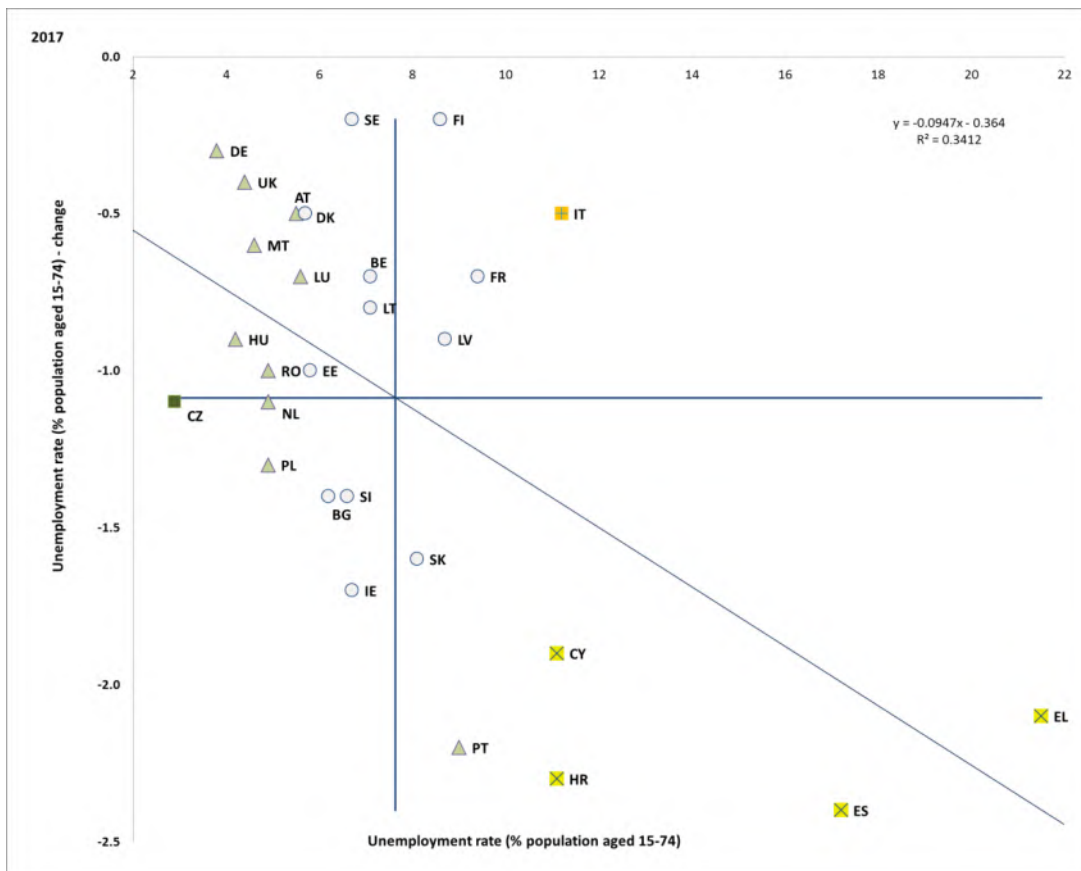
3.1.1. Ključni pokazatelji

Pad nezaposlenosti ubrzao se 2017. Po prvi se puta nakon krize smanjila stopa nezaposlenosti u svim državama članicama. Do natprosječnog smanjenja došlo je osobito u nekim državama članicama koje su pogođene vrlo visokim stopama nezaposlenosti – Grčkoj, Španjolskoj, Hrvatskoj i Portugalu (za dva postotna boda ili više), što ukazuje na jasnu konvergenciju²⁹ prema nižim razinama nezaposlenosti. Ipak, do velikog je pada došlo i u nekim zemljama s niskom stopom nezaposlenosti – za više od jednog postotnog boda u Češkoj, Nizozemskoj i Poljskoj. Kao što je vidljivo iz slike 4. (na kojoj se zajednički promatraju razine i promjene u skladu s dogovorenom metodologijom za ocjenjivanje glavnih pokazatelja iz pregleda socijalnih pokazatelja³⁰), disperzija stopa nezaposlenosti 2017. i dalje je znatna, uz vrijednosti koje se kreću u rasponu od oko 3 % u Češkoj do 21,5 % u Grčkoj. Stopa nezaposlenosti i dalje je visoka u Italiji, uz tek ograničena poboljšanja u usporedbi s 2016. Unatoč neprekidnom smanjenju od 2013., u mnogim je državama članicama stopa nezaposlenosti i dalje mnogo viša nego 2008. (slika 5.), posebno u Hrvatskoj, Grčkoj, Cipru, Italiji i Španjolskoj. Suprotno tome, u Njemačkoj, Mađarskoj i Poljskoj stopa nezaposlenosti 2017. bila je više od 2 postotna boda niža nego prije krize.

²⁹ Ako se podaci iz pregleda socijalnih pokazatelja promatraju u skladu sa zajedničkom metodologijom, u izvješću se primjenjuje koncept konvergencije u razinama, ili „beta-konvergencije”. To se odnosi na stanje pri kojem se pokazatelji u državama s lošijim rezultatima brže poboljšavaju od onih u državama s najboljim rezultatima. To se može ocijeniti promatranjem nagiba regresijskog pravca u dijagramu raspršenosti razina u odnosu na promjene.

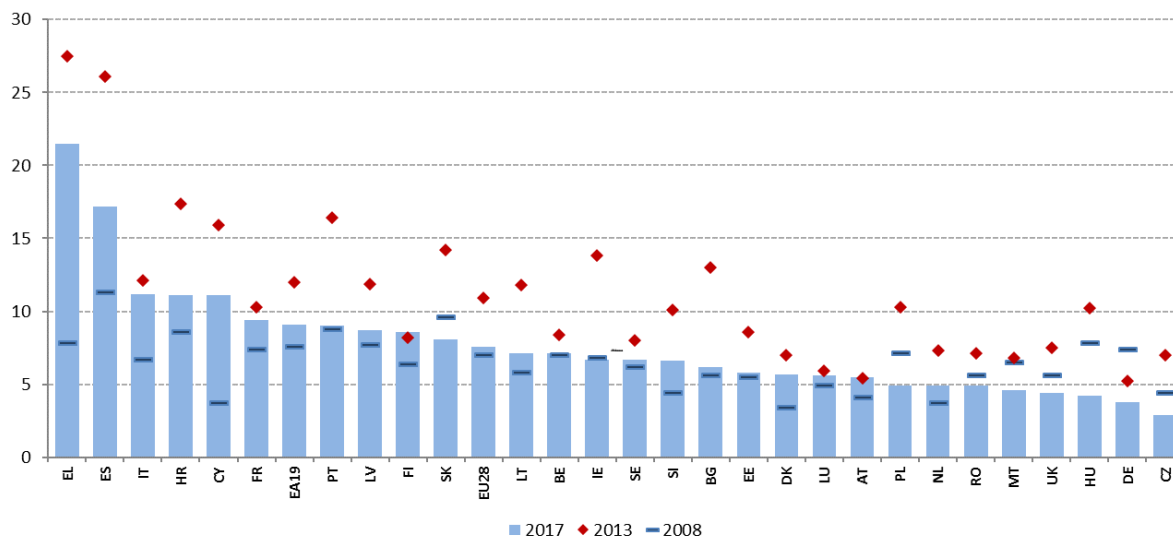
³⁰ Vidjeti poglavlje 2. i Prilog 2. za detaljne informacije.

Slika 4.: Stopa nezaposlenosti (osobe u dobi od 15 do 74 godine) i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Slika 5.: Stopa nezaposlenosti (osobe u dobi od 15 do 74 godine), višegodišnja usporedba

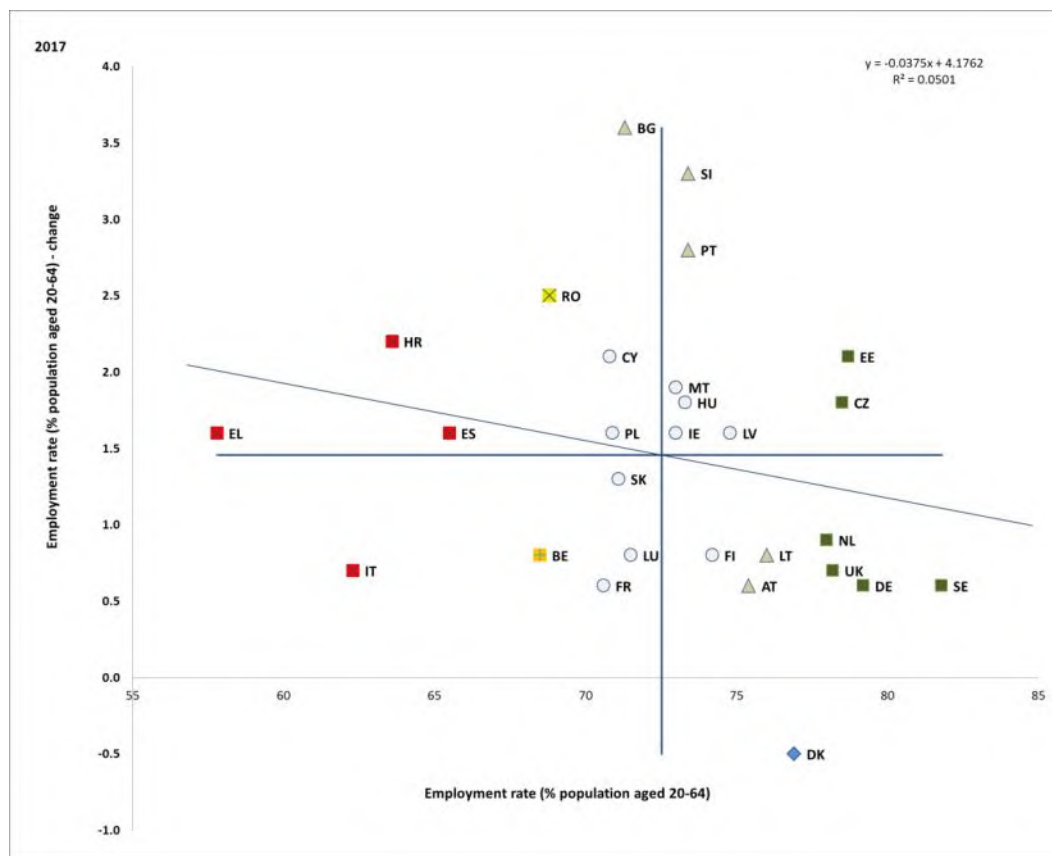

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Iako su se stope zaposlenosti uvelike povećale, i dalje postoje znatne razlike. Dvadeset i sedam država članica zabilježilo je povećanje³¹. Kako je prikazano na slici 6., stope zaposlenosti samo djelomično konvergiraju: nešto je brži rast stope zaposlenosti od prosječnog u državama članicama koje karakteriziraju niže stope zaposlenosti, ali je stanje i dalje neujednačeno. Stope zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine) znatno se razlikuju te su se 2017. kretale u rasponu od 57,8 % u Grčkoj do 81,8 % u Švedskoj. Pri dnu je stopa zaposlenosti i dalje znatno ispod prosjeka EU-a u nekim od zemalja koje su najviše pogođene krizom, odnosno u Grčkoj, Hrvatskoj, Italiji i Španjolskoj (označeno kao „kritično stanje”). Devet je zemalja već iznad cilja od 75 %, a šest zemalja s najboljim rezultatima (Švedska, Njemačka, Estonija, Češka, Ujedinjena Kraljevina i Nizozemska) blizu su ili iznad 78 %.

³¹ Danska je zabilježila smanjenje od 0,5 postotnih bodova, što je potrebno tumačiti s oprezom jer postoji prekid u nizu statističkih podataka o zapošljavanju u 2017. i 2016. (vidjeti i priloge 1. i 2.). Prekid u nizu označen je 2017. i za Belgiju.

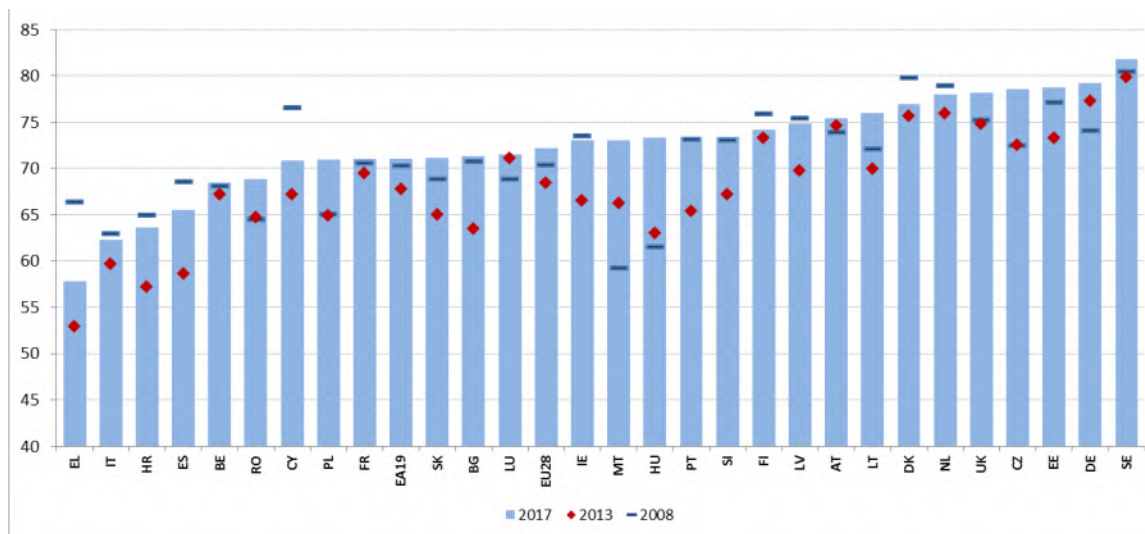
Slika 6.: Stopa zaposlenosti (osobe u dobi od 20 do 64 godine) i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Prosječne stope zaposlenosti u EU-u u stalnom su porastu od 2013., a sada su mnogo više od najviše razine iz razdoblja prije krize. Mađarska i Malta, zemlje s najnižom stopom zaposlenosti u EU-u u 2008., doživjele su najveća dugoročna povećanja (+11,8 postotnih bodova, odnosno +13,8 postotnih bodova u 2017.) i sada su blago iznad prosjeka EU-a. Međutim, razlike su i dalje velike. Konkretno, slično kao i stope nezaposlenosti, stope zaposlenosti u 2017. i dalje su bile niže od razina iz 2008. u zemljama koje su najviše pogođene krizom, primjerice u Grčkoj, Italiji, Hrvatskoj, Španjolskoj, Cipru i Irskoj (slika 7.).

Slika 7.: Stopa zaposlenosti (osobe u dobi od 20 do 64 godine), višegodišnja usporedba

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Trajni rast zaposlenosti nije utjecao na dugoročni trend smanjivanja samozaposlenosti. U apsolutnim se vrijednostima samozaposlenost smanjila za 0,5 % u 2017. (nakon neznatnog povećanja 2016.³²). Nastavila se smanjivati i u relativnom smislu te je 2017. iznosila 13,7 % ukupne zaposlenosti (s 14,0 % u 2016. i 14,4 % u 2013.). Udio samozaposlenih muškaraca u ukupnom broju zaposlenih muškaraca iznosi 17,2 % te je i dalje mnogo veći nego udio samozaposlenih žena (9,7 %). Kretanja u području samozapošljavanja pozitivnija su ako se isključe primarni i proizvodni sektor. Posebno se samozapošljavanje kontinuirano povećavalo tijekom zadnjih deset godina u većini sektora povezanih s uslugama.

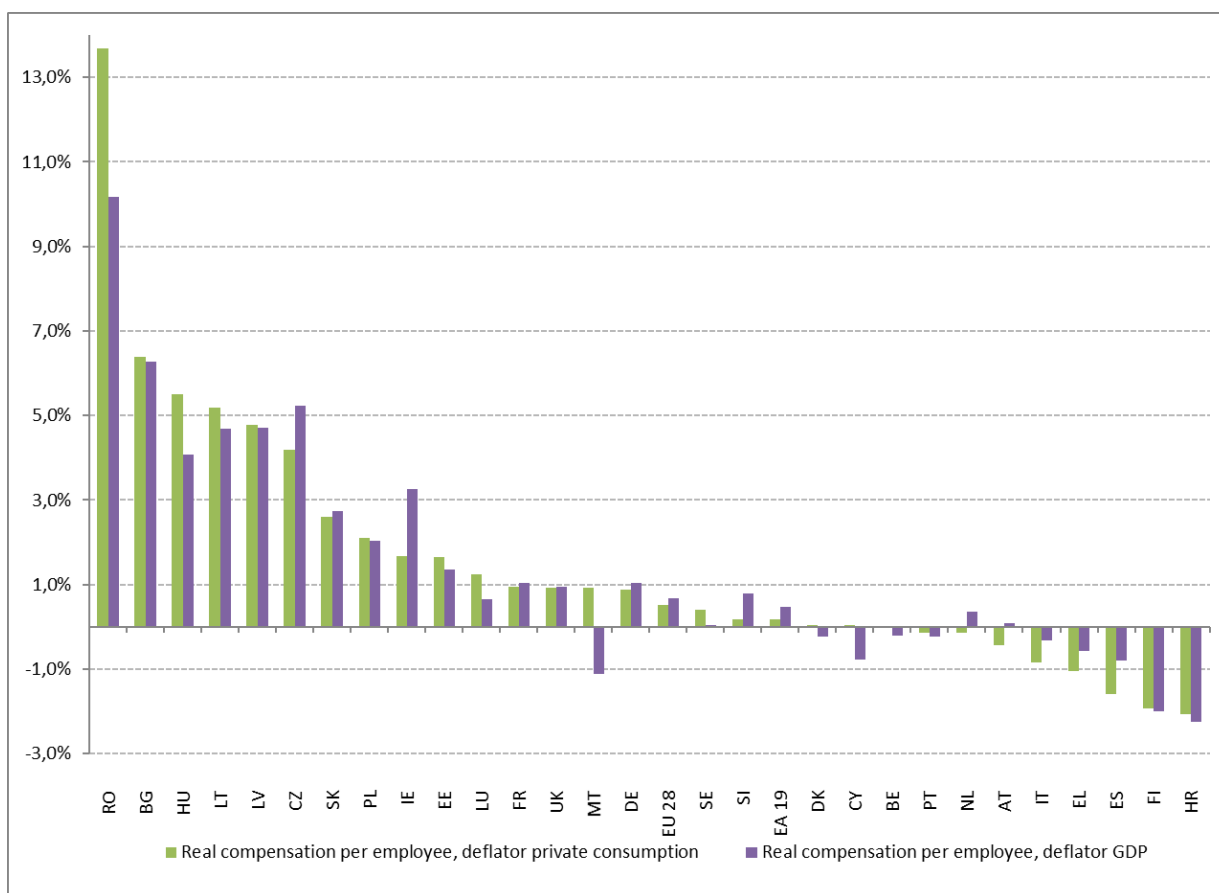
³² Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Sveukupne brojke rezultat su različitih kretanja u državama članicama, sektorima i podskupinama. Međutim, čini se da kretanja u pogledu samozaposlenosti nisu povezana s rezultatima u zapošljavanju na razini država članica ili sektora. Kad je riječ o dobnim i obrazovnim skupinama, kretanja su ponajviše odraz promjenjive strukture radne snage: samozaposlenost osoba u dobi od 15 do 49 godina nastavila se smanjivati, dok se samozaposlenost osoba u dobi od 50 do 64 godine i u dobi od 65 i više godina znatno povećala (+1,2 % odnosno +4,0 %). Važan je čimbenik i razina obrazovanja jer se 2017. broj samozaposlenih osoba s nižim srednjoškolskim obrazovanjem ili ispod te razine smanjio za 3,2 %, dok se broj samozaposlenih osoba s visokim obrazovanjem povećao za 1 %. Konačno, zabilježeno je povećanje broja samozaposlenih osoba rođenih izvan EU-a. O značajkama samozaposlenosti povezanima s netipičnim oblicima rada detaljno se raspravlja u poglavlju 3.3.

Rast plaća u većini je država članica i dalje umjeren. Rast nominalnih plaća u EU-u i dalje je umjeren tijekom oporavka, ali se počeo ubrzavati 2017.: naknada po zaposleniku povećala se za 2,1 % u 2017. i za 2,7 % u 2018. (prema jesenskoj prognozi Komisije iz 2018.). Među državama članicama postoje znatne razlike, a plaće općenito brže rastu u državama članicama s nižim plaćama i u onima koje nisu članice europodručja. Nominalna naknada po zaposleniku u 2017. najviša je bila u Rumunjskoj (16,0 %), Litvi (9,1 %), Mađarskoj (7,9 %), Latviji (7,9 %) i Bugarskoj (7,5 %), što upućuje na konvergenciju plaća između istočne i zapadne Europe. Pri dnu se nalaze Finska i Hrvatska, u kojima su se nominalne plaće smanjile za 1,1 %, dok su u Španjolskoj, Italiji i Grčkoj ostale nepromijenjene.

Realni rast plaća usporio je 2017. u usporedbi s 2016., ali se donekle ubrzao 2018. U EU-u su realne plaće prilagođene promjenama u potrošačkim cijenama narasle za 0,5 % u 2017., dok su 2016. narasle za 1,2 %. U europodručju su realne plaće gotovo stagnirale (+0,2 %). Smanjenje je zabilježeno u osam zemalja: Španjolskoj, Italiji, Grčkoj, Hrvatskoj, Portugalu, Nizozemskoj, Austriji i Finskoj. U usporedbi s 2016., usporavanje rasta plaća dijelom je rezultat povećanja potrošačkih cijena, koje nije pratilo povećanje naknada. Međutim, čak i ako promatramo realne proizvodne plaće (prilagođene deflatoru BDP-a), situacija je gotovo ista uz tek neznatni realni rast plaća u EU-u 2017. (za 0,7 %) i pad zabilježen u deset zemalja (slika 8.). Rast realnih plaća u 2018. neznatno se povećao na 1 % (prema jesenskoj prognozi Komisije za 2018.).

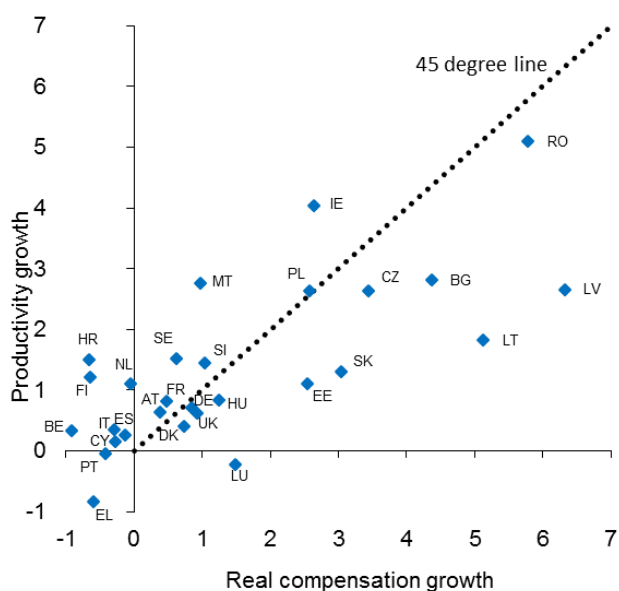
Slika 8.: Realna naknada po zaposleniku, deflator HIPC-a i BDP-a, 2017., godišnja promjena u %

Izvor: Europska komisija, baza podataka AMECO.

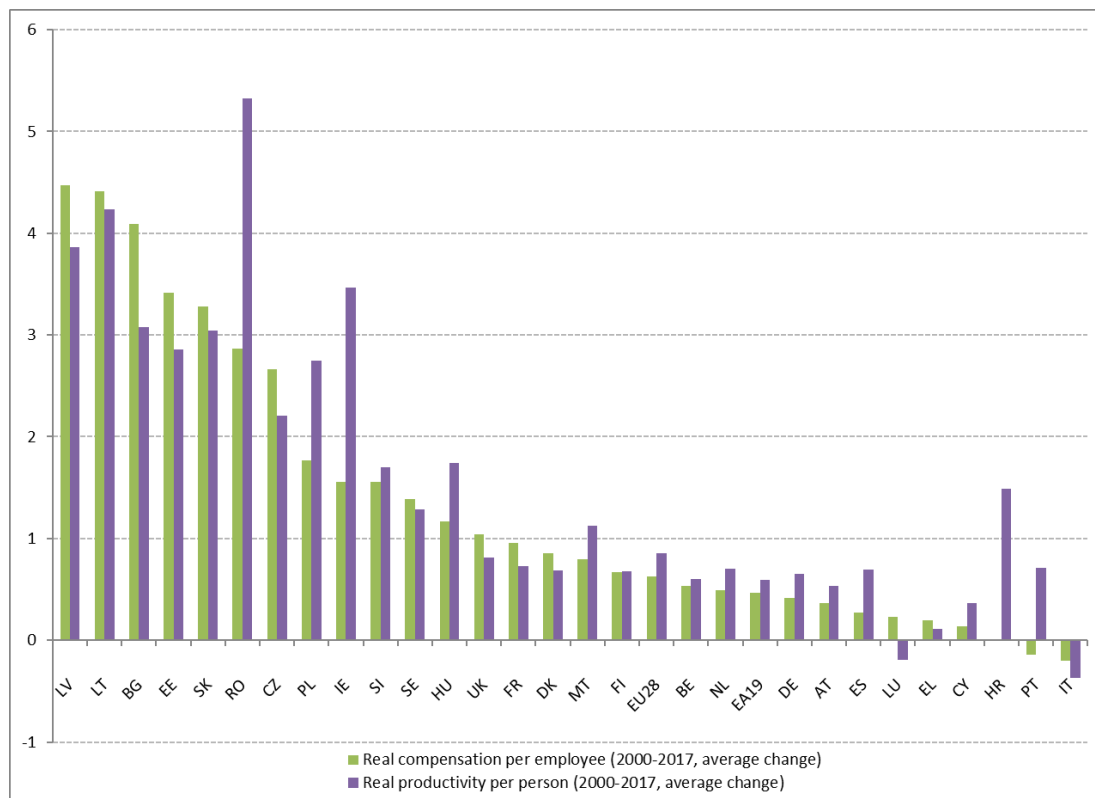
Godine 2017. realne plaće rasle su sporije od produktivnosti u većini država članica. To je kretanje potvrđeno u trogodišnjem razdoblju (slika 9.) i dugoročnije (slika 10.). U devet je zemalja (Belgija, Cipar, Hrvatska, Finska, Grčka, Italija, Nizozemska, Portugal i Španjolska) realni rast plaća u razdoblju od 2015. do 2017. bio negativan. Rast prosječnih realnih plaća zaostajao je za produktivnošću i tijekom duljeg razdoblja (2000.–2017.). U Portugalu i Italiji realne su plaće i dalje ispod razine iz 2000. U većini središnjih i istočnih država članica događa se suprotno te je tijekom zadnje tri godine realni rast plaća (deflacioniran deflatorom BDP-a) premašio rast produktivnosti, djelomično kao rezultat sustizanja zemalja s višim dohotkom. Rast realnih plaća koji je najviše premašio rast produktivnosti zabilježen je 2017. u baltičkim državama članicama, Bugarskoj i Slovačkoj.

Slika 9.: Realna naknada po zaposleniku i produktivnost, prosječne stope rasta 2015.–2016.–2017.

Izvor: Eurostat, nacionalni računi (vlastiti izračuni, preuzeto iz Godišnjeg pregleda razvoja tržišta rada i plaća u Europi za 2018.).

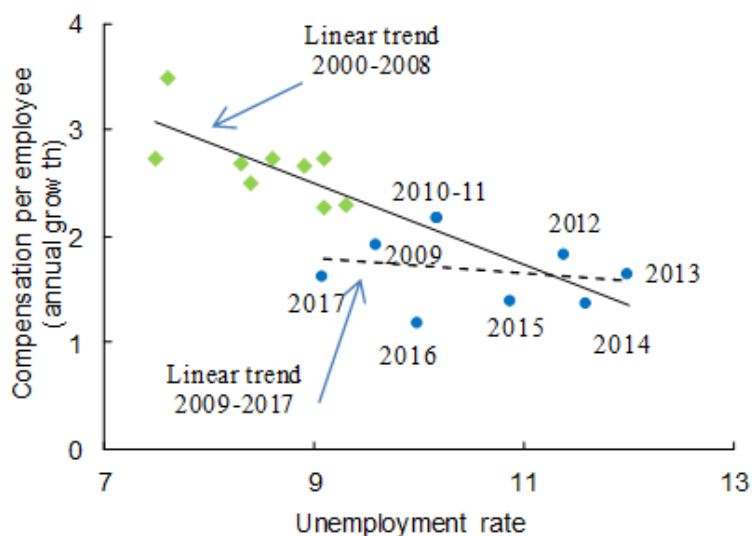
Slika 10.: Kretanja plaća i produktivnosti, prosječne promjene u % od 2000. do 2017.

Izvor: Eurostat, nacionalni računi (vlastiti izračuni).

Rast plaća niži je od očekivanog s obzirom na trenutačne razine nezaposlenosti. Tijekom oporavka rast plaća bio je općenito umjeren te se čini da nije reagirao na pad stope nezaposlenosti kao u prethodnim gospodarskim ciklusima. Taj je fenomen nazvan prividnim „izravnavanjem” Phillipsove krivulje, tj. odnosa između rasta plaća i nezaposlenosti. Kao što je prikazano za europodručje na slici 11., Phillipsova krivulja upućuje na to da su plaće postale manje osjetljive na ukupnu stopu nezaposlenosti u gospodarstvu.

Slika 11.: Phillipsova krivulja za europodručje: stopa rasta naknade po zaposleniku, 2000. – 2017.

Izvor: baza podataka AMECO GU ECFIN-a i Eurostat, anketa o radnoj snazi (vlastiti izračuni, preuzeto iz Godišnjeg pregleda razvoja tržišta rada i plaća u Europi za 2018.).

Umjeren rast nominalnih plaća tijekom oporavka može se objasniti niskom inflacijom, slabim rastom produktivnosti, učinkom nekih reformi na tržište rada i preostalim viškovima na tržištu rada. Do ograničavanja nominalnih plaća došlo je ponajviše zbog niske inflacije (u prosjeku 1,5 % tijekom oporavka između 2010. i 2017., u usporedbi s 2,2 % u razdoblju od 2000. do 2007.). U međuvremenu je donekle porasla realna produktivnost (u prosjeku 0,7 % u razdoblju od 2010. do 2017., u usporedbi s 0,4 % prije krize), no to je povezano sa znatno višom stopom nezaposlenosti (11,7 % u razdoblju nakon krize u usporedbi s 8,7 % prije krize). Nedavne procjene općenito upućuju na to da je do nedavnog ograničavanja plaća došlo uglavnom zbog inflacije, produktivnosti i viškova na tržištu rada (MMF 2017.³³; Europska komisija (2018.³⁴). Skriveni viškovi na tržištu rada, posebno povećani udio podzaposlenih radnika u nepunom radnom vremenu, mogu pridonijeti ograničavanju plaća u nekim državama članicama s niskom stopom nezaposlenosti.

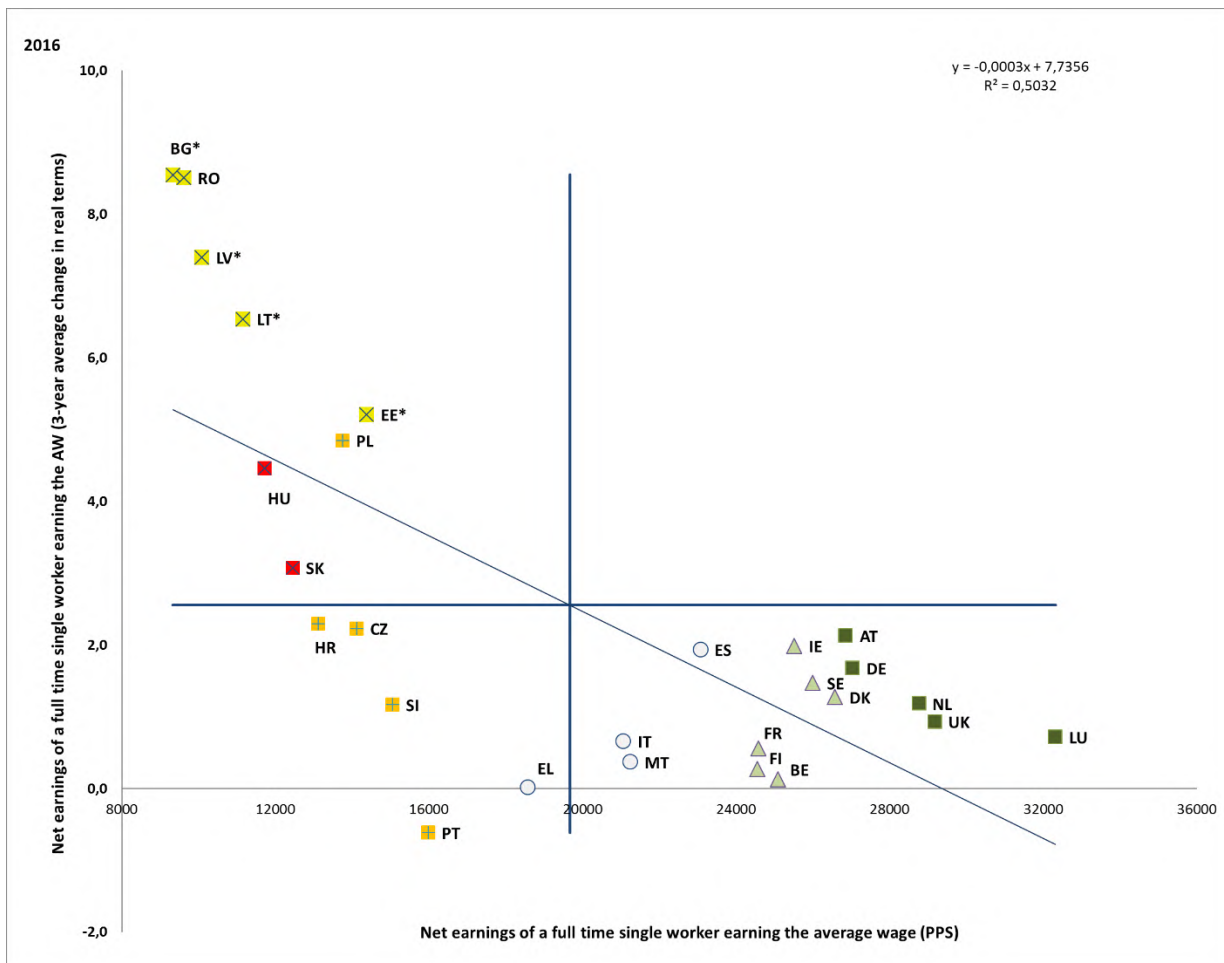
³³ MMF (2017.), Svjetski gospodarski izgledi, listopad 2017.

³⁴ Europska komisija (2018.). Razvoj tržišta rada i plaća u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

Neto dohodci konvergiraju u Europi, brzo rastu u središnjoj i istočnoj Europi, a sporo u zapadnoj i južnoj, posebno u zemljama najviše pogođenima krizom. Konvergencija razina dohotka od rada ključna je za osiguravanje pristojnog životnog standarda za sve Europljane, kao što se preporučuje u europskom stupu socijalnih prava. Dokazi upućuju na to da je ta konvergencija započela, iako se odvija sporo, s obzirom na to da među državama članicama i dalje postoje velike razlike. Uzimajući kao primjer radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću, u trogodišnjem se razdoblju (2013.–2016.) neto dohodak³⁵ najviše povećao u nekim od zemalja s najnižim razinama. Stoga se smatra da su Bugarska, Rumunjska, Latvija, Litva i Estonija ostvarile „slabe rezultate koji se poboljšavaju”. Unatoč natprosječnim povećanjima u tim zemljama, s obzirom na sporiji napredak stanje u Slovačkoj i Mađarskoj ocijenjeno je „kritičnim” u pregledu socijalnih pokazatelja. S druge strane, rast neto dohotka bio je umjeren (od 0,7 % do 2,1 %) u svim zemljama koje su ostvarile „najbolje rezultate” (Luksemburg, Ujedinjena Kraljevina, Nizozemska, Njemačka i Austrija). Neto dohodak se smanjio ili nije rastao u Portugalu, Grčkoj i Belgiji.

³⁵ Razine neto dohotka mjere se paritetima kupovne moći kako bi se omogućila smisljena usporedba država članica. Razlike su izražene u nacionalnoj valuti u realnom smislu. Taj bi pokazatelj trebalo tumačiti zajedno s drugim pokazateljima poput stope siromaštva unatoč zaposlenju, omjera između petog i prvog decila distribucije plaća (D5/D1) i drugih relevantnih pokazatelja instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja, instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite i Zajedničkog ocjenjivačkog okvira.

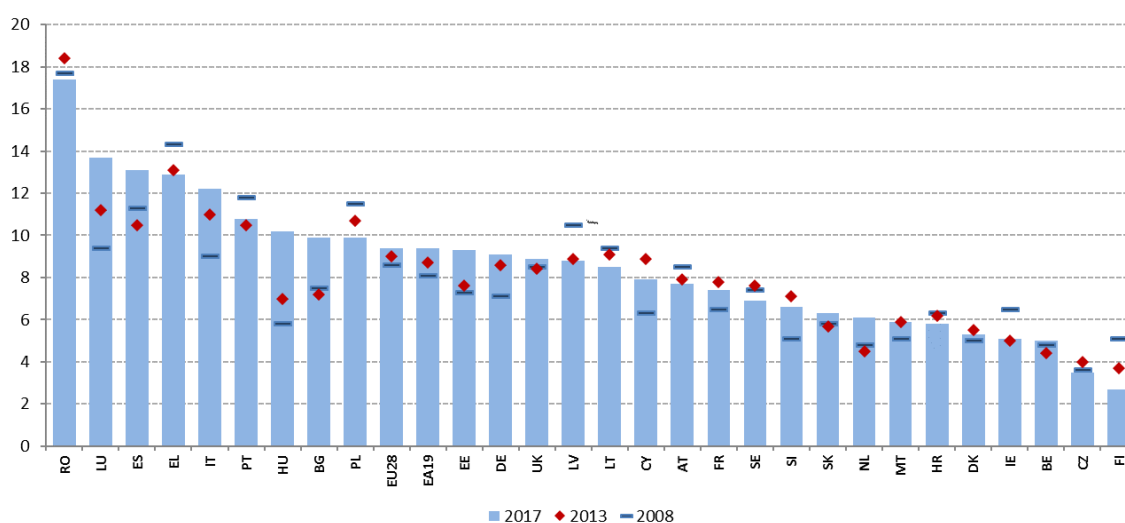
Slika 12.: Neto dohodak i godišnja promjena – trogodišnji prosjek (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: OECD (vlastiti izračuni). Razdoblje: razine 2016. (trogodišnji prosjek) i prosječne godišnje promjene u razdoblju od 2013. do 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Države članice označene zvjezdicom su one u kojima su nominalne jedinične cijene rada premašile prag utvrđen postupkom koji se provodi u slučaju makroekonomske neravnoteže (MIP). Pokazatelj MIP jest trogodišnja postotna promjena nominalne jedinične cijene rada. Prag je 9 % za zemlje europodručja i 12 % za zemlje izvan europodručja. Nedostaju podaci za Cipar.

Siromaštvo unatoč zaposlenju i dalje je visoko iznad razina prije krize i tek se polako smanjuje. Udio osoba koje su zaposlene, ali čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva, porastao je s 8,6 % u 2008. na 9,0 % u 2013., te na 9,4 % u 2017. Najviša je razina zabilježena u Rumunjskoj (17,4 %), a potom u Luksemburgu, Španjolskoj, Grčkoj i Italiji (u svima više od 12 %). S druge je strane stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju niža od 5 % u Finskoj, Češkoj i Irskoj. Rizik od siromaštva unatoč zaposlenju nastavio se povećavati 2017. u nekoliko država članica, među ostalim (za više od 0,5 postotnih bodova) u Mađarskoj, Italiji, Latviji, Sloveniji, Belgiji i Nizozemskoj (vidjeti i poglavlje 3.4.).

Slika 13.: Stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju, višegodišnja usporedba

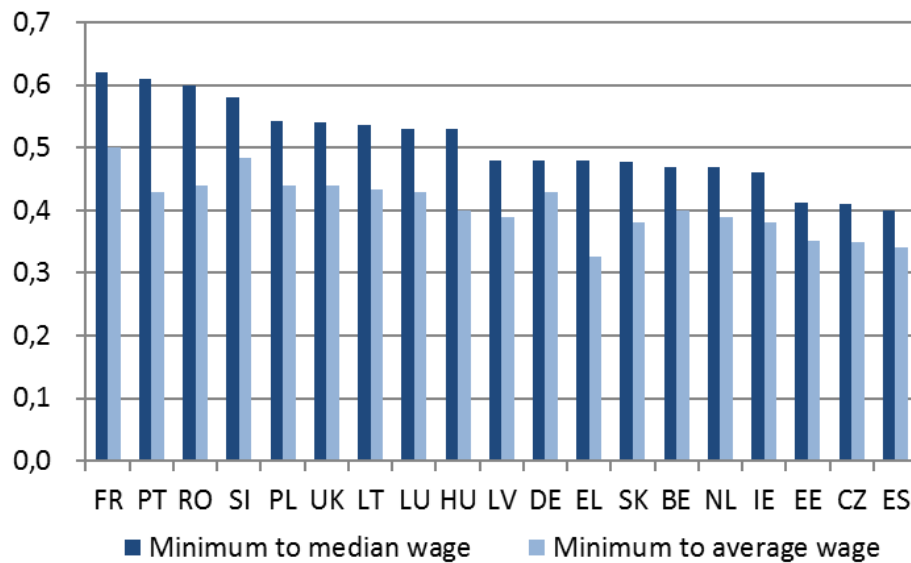
Izvor: Eurostat. Napomena: podaci za HR odnose se na 2010., a ne 2008.

Disperzija plaća u Europi čini se uglavnom stabilna. Rast plaća, posebno pri dnu ljestvice plaća, ima važnu ulogu u smanjenju dohodovne nejednakosti i rizika od siromaštva unatoč zaposlenju. Disperzija bruto dohotka, izmjerena kao omjer između petog i prvog decila (D5/D1), 2016. se kretala između 1,43 u Finskoj i 1,90 u Češkoj. Mehanizmi određivanja plaća mogu utjecati na disperziju plaća. Posebno se snažnije kolektivno pregovaranje povezuje s manjom dohodovnom nejednakošću (Europska komisija, 2018.³⁶). Opseg kolektivnog pregovaranja znatno se razlikuje diljem Europe, što je odraz različitih nacionalnih tradicija i praksi. Postotak zaposlenika koji su imali pravo na kolektivno pregovaranje prema izračunu OECD-a kretao se 2015. od 98 % u Austriji do 7,1 % u Litvi.

³⁶ Europska komisija (2018.). Razvoj tržišta rada i plaća u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

U većini država članica propisanim minimalnim plaćama snižen je donji rep distribucije plaća. Minimalne plaće mogu povećati sudjelovanje određenih skupina na tržištu rada i podržavati ukupnu potražnju povećavanjem dohotka obitelji s niskim dohotkom, koje su sklonije potrošnji. Istodobno, minimalne plaće povećavaju trošak zapošljavanja radnika s niskim dohotkom i na taj način mogu naškoditi mogućnostima zapošljavanja skupina koje obično malo zarađuju (npr. mladi i niskokvalificirani radnici), ovisno o strukturi gospodarstva i makroekonomskoj situaciji. Propisane minimalne plaće utvrđene na nacionalnoj razini postoje u većini država članica, osim u Austriji, Cipru, Danskoj, Finskoj, Italiji i Švedskoj. Za međunarodnu usporedbu apsolutna razina minimalne plaće nije vrlo korisno mjerilo jer ne uzima u obzir razlike među zemljama koje se odnose na produktivnost i cijene rada. Stoga je korisnije promatrati minimalnu plaću u odnosu na prosjek zemlje ili medijan plaće. Na slici 14. prikazana je minimalna plaća kao postotak medijana plaće u državama članicama EU-a, prema izračunu OECD-a. Najviše minimalne plaće u odnosu na medijan isplaćuju se u Francuskoj, Sloveniji, Portugalu, Rumunjskoj i Luksemburgu, a najniže u Španjolskoj, Češkoj, Estoniji, Nizozemskoj i Irskoj. Budući da je mogući učinak na zaposlenost i životne uvjete veći ako je velik dio radne snage obuhvaćen minimalnom plaćom, taj bi pokazatelj trebalo uzeti u obzir u raspravama o opcijama politika na nacionalnoj razini. Trebalo bi razmotriti i ciljane mjere za smanjenje rizika od siromaštva unatoč zaposlenju, poput povlastica uz zaposlenje.

Slika 14.: Minimalne plaće kao udio medijana i prosječnog dohotka radnika u punom radnom vremenu (2017.)

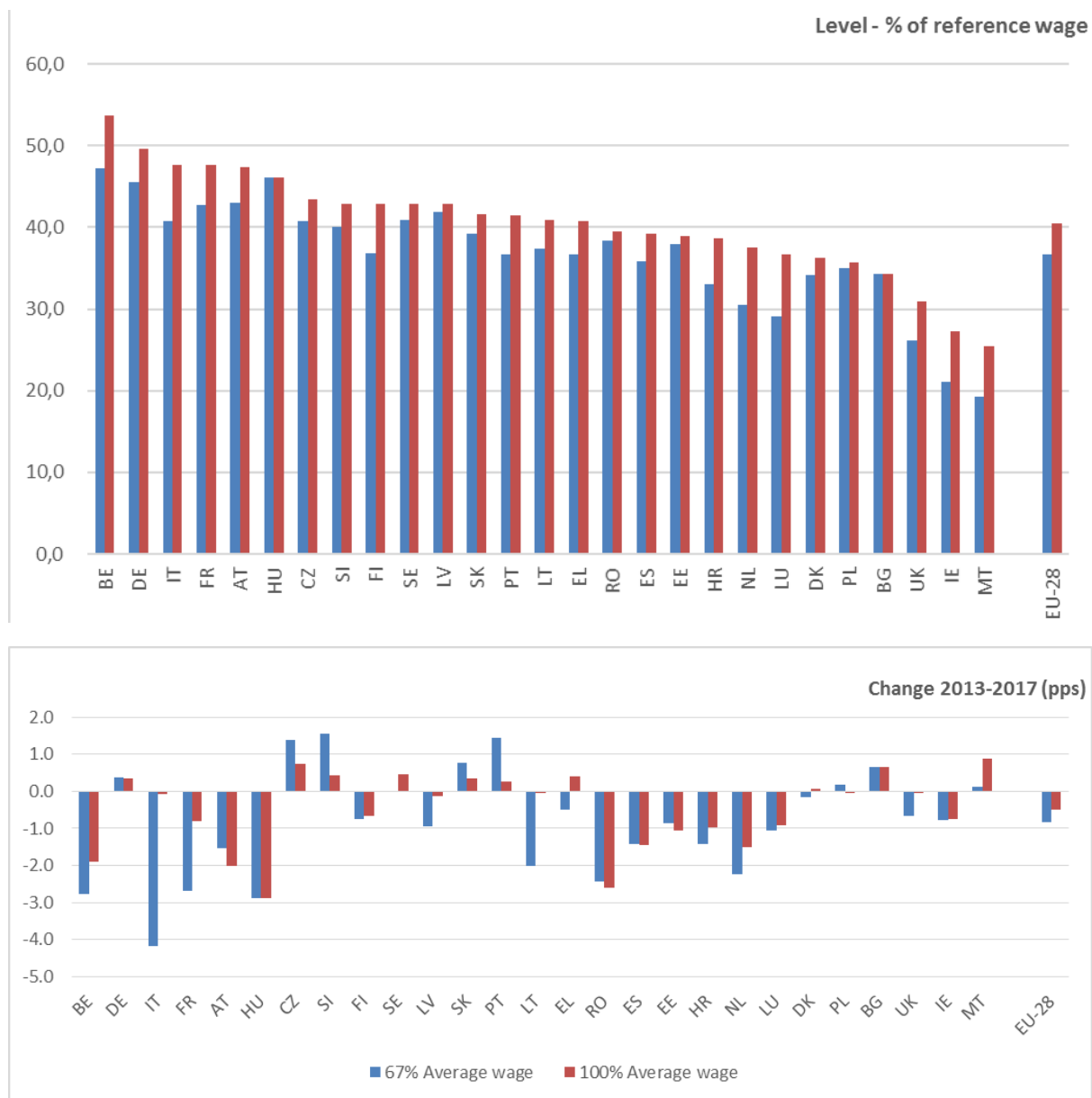

Izvor: Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). Napomene: u AT, CY, DK, FI, IT i SE ne postoji propisana nacionalna minimalna plaća. OECD nije dostavio podatke za BG, HR i MT. Podaci Eurostata upućuju na to da je 2017. minimalna mjesečna plaća iznosila 47,8 % medijana mjesečne plaće u BG, 40,6 % u HR i 43,6 % u MT (industrija, građevinarstvo i usluge; nije usporedivo s podacima OECD-a).

Porezno se opterećenje rada u Europi zadnjih godina postupno smanjivalo, ali među državama članicama i dalje postoje znatne razlike. Porezno se opterećenje radnika samca koji zarađuje prosječnu plaću 2017. kretalo od manje od 30 % u Irskoj i Malti do gotovo 50 % u Belgiji, Njemačkoj, Italiji, Francuskoj, Austriji i Mađarskoj. Kad je riječ o radnicima s nižim primanjima (definiranima kao oni koji zarađuju 67 % prosječne plaće), porezno opterećenje kretalo se od oko 20 % u Malti i Irskoj do više od 45 % u Belgiji, Mađarskoj i Njemačkoj. U pojedinačnim se državama situacija razlikuje kad je riječ o progresiji poreznih stopa i učinku preraspodjele poreznog sustava (vidjeti odjeljak 3.4.). Do najznačajnijih je smanjenja poreznog opterećenja radnika samaca koji zarađuju prosječnu plaću 2017. došlo u Mađarskoj (-2,1 postotna boda), Luksemburgu (-1,8 postotnih bodova) i Finskoj (-1,2 postotna boda), a do najvećeg povećanja u Bugarskoj (+0,6 postotnih bodova). Neponderirano prosječno porezno opterećenje u EU-u smanjilo se u razdoblju od 2013. do 2017. za 0,5 postotnih bodova (te za 0,8 postotnih bodova za radnike s niskim primanjima, uz velika smanjenja u Italiji, Mađarskoj, Francuskoj, Belgiji, Rumunjskoj i Nizozemskoj). Tijekom istog razdoblja došlo je do određenog stupnja konvergencije u razini poreznog opterećenja te se razlika između najvećeg i najnižeg poreznog opterećenja na razini prosječne plaće smanjila za 2,1 postotnih bodova i za 2,9 postotnih bodova kad je riječ o radnicima s nižim primanjima. To je uglavnom zbog velikih smanjenja u nekima od država s najvišim stopama (Belgiji, Austriji, Mađarskoj, kao i Italiji i Francuskoj, ali samo za radnike s niskim primanjima). Velika smanjenja poreznog opterećenja primijećena su i u Rumunjskoj te Nizozemskoj. Povećanja poreznog opterećenja u istom razdoblju nisu bila toliko izražena, ali su utjecala ponajviše na radnike s nižim primanjima u Češkoj, Sloveniji i Portugalu³⁷.

³⁷ Više informacija o najnovijim kretanjima, uključujući o različitim dohodovnim skupinama, mogu se pronaći u dokumentu: Porezna politika u Europskoj uniji – pregled za 2018., Europska komisija, Glavna uprava za oporezivanje i carinsku uniju (TAXUD).

Slika 15.: Porezno opterećenje rada, razina 2017. i promjena od 2013. do 2017.

Izvor: Baza podataka o porezima i naknadama, Europska komisija/OECD. Napomena: podaci se odnose na kućanstva s jednim hraniteljem (bez djece). Za Cipar nisu dostupni najnoviji podaci. Podaci ažurirani 11. travnja 2018.

3.1.2. Odgovor politike

Nekoliko je država članica odlučilo isplaćivati poticaje za zapošljavanje kako bi potaknulo otvaranje radnih mjesta, no kako se poboljšavaju uvjeti na tržištu rada, ti se poticaji u određenoj mjeri smanjuju. Većina mjera u tom području namijenjena je posebnim skupinama koje se suočavaju s problemima uključivanja na tržište rada (npr. mladi, starije osobe, dugotrajno nezaposleni, migranti itd.), a sastoje se od financijskih poticaja poslodavcima za zapošljavanje radnika iz ciljnih skupina. Ciljane subvencije za zapošljavanje uvedene su u nekoliko država članica (više pojedinosti nalazi se u odjeljku 3.2.). Neke su države isto tako uvele subvencije za zapošljavanje za širu javnost, tj. s olakšanim uvjetima za ostvarivanje prava ili bez njih, obično kako bi se potaknulo zapošljavanje na neodređeno vrijeme. U Grčkoj su 2017. i 2018. pokrenuti dodatni ciklusi programa javnih radova namijenjenih osobama koje su najviše pogođene nezaposlenošću radi poboljšanja njihovih vještina putem savjetovanja, osposobljavanja i certificiranja. Ciljne skupine uključuju izbjeglice i tražitelje azila, a u svibnju 2018. pokrenut je novi program za zaštitu od šumskih požara. Dodatni programi namijenjeni su zapošljavanju nezaposlenih diplomiranih osoba u javnom sektoru, subvencioniranju poslodavaca u privatnom sektoru koji zapošljavaju samozaposlene osobe (na ugovor o pružanju neovisnih usluga) te zapošljavanju nezaposlenih osoba različitih dobnih skupina (uglavnom visokokvalificiranih). U Francuskoj se broj subvencioniranih ugovora 2018. dodatno smanjio, s 310 000 na 200 000, i sada su ograničeni na najranjivije osobe u neprofitnom sektoru, uključujući mlade i dugotrajno nezaposlene. Iste su godine postojeći programi subvencioniranih ugovora preispitani i preimenovani u *Parcours Emploi Compétence* te je proširena njihova dimenzija savjetovanja i osposobljavanja. Iste su godine postojeći programi subvencioniranih ugovora preispitani i preimenovani u *Parcours Emploi Compétence* te je proširena njihova dimenzija savjetovanja i osposobljavanja.

U tom se kontekstu od travnja 2018. testira isplaćivanje ciljane premije za zapošljavanje pod nazivom *Emplois francs* namijenjene zapošljavanju tražitelja zaposlenja iz deset najzapostavljenijih urbanih područja (*Quartiers politique de la ville*), a jedini je uvjet da tražitelji zaposlenja stanuju na nekom od tih područja. Štoviše, u kontekstu novog plana za suzbijanje siromaštva, odlučeno je da će se provoditi dodatne mjere za uključivanje osoba koje se suočavaju sa socijalnim poteškoćama i poteškoćama pri zapošljavanju na tržište rada (*Insertion par l'activité économique*). Italija je u južnim regijama uvela strukturno smanjenje doprinosa za poslodavce koji zapošljavaju dugotrajno nezaposlene na neodređeno vrijeme ili nude naukovanje. Portugal je uveo financijske poticaje za zapošljavanje na neodređeno vrijeme u obliku djelomičnog izuzeća od doprinosa za socijalno osiguranje za određene ranjive skupine (mladi, dugotrajno nezaposleni, starije osobe) kao i program djelovanja za izvanredno reguliranje nesigurnih ugovora o radu u državnoj službi (javna uprava). ESF u Mađarskoj pridonosi jačanju potencijala socijalnih poduzeća za zapošljavanje poticajima i subvencijama za otvaranje radnih mjesta.

Neke države članice poduzimaju mjere za promicanje poduzetništva i osnivanja poduzeća. U Grčkoj se subvencije za prvo zapošljavanje radnika dodjeljuju mladim samozaposlenim osobama i poduzećima kojima upravljaju mladi u dobi do 35 godina. Osim toga, zakonodavnim okvirom o socijalnom i solidarnom gospodarstvu podupire se razvoj subjekata u tom sektoru. U Latviji se novim zakonom utvrđuju glavna načela i radni aranžmani socijalnih poduzeća. Otprilike 200 socijalnih poduzeća imat će koristi od te potpore. Nadalje, prag prometa za one koji su dužni plaćati porez na mikropoduzeće smanjen je sa 100 000 EUR na 40 000 EUR te je zadržana jedinstvena stopa od 15 %, a 80 % naplaćenog iznosa preusmjerava se u doprinose za obvezna osiguranja. U Mađarskoj je od jeseni 2017. dostupan kreditni instrument (koji se može kombinirati s nekoliko drugih bespovratnih sredstava) za pružanje potpore pojedincima koji žele postati poduzetnici ili socijalnim poduzećima koja žele proširiti svoje aktivnosti na tržištu. U Poljskoj je vlada donijela nacrt zakona kojim se vlasnicima malih poduzeća smanjuju tzv. mali doprinosi za socijalno osiguranje. U Slovačkoj je doneseno novo zakonodavstvo o uvjetima za javnu potporu socijalnom gospodarstvu i socijalnim poduzećima. U Bugarskoj je doneseno novo zakonodavstvo o poduzećima u okviru socijalnog i solidarnoga gospodarstva. Cilj je povećati zapošljavanje i socijalno uključivanje ranjivih skupina poticajima koje pružaju država i lokalna tijela. U Finskoj je od 2018. moguće primati naknadu za nezaposlene u obliku bespovratnih sredstava za osnivanje poduzeća ili za vrijeme rada kao poduzetnik u nepunom radnom vremenu. Nadalje, u tijeku su rasprave o načinu na koji bi se nezaposlenim osobama olakšalo osnivanje poduzeća. U mnogim su državama članicama poduzeti i koraci kako bi se osiguralo da samozaposleni uživaju odgovarajuća socijalna prava (vidjeti odjeljak 3.3. o segmentaciji tržišta rada).

Neke su države članice snizile troškove rada smanjenjem poreznog opterećenja, često prilagođavajući smanjenje najnižim dohodcima. Pitanje poreznog opterećenja riješeno je uglavnom kad je riječ o radnicima s niskim primanjima s pomoću reformi usmjerenih na oporezivanje osobnog dohotka, često povećanjem poreznih olakšica (tj. neoporezivog dijela dohotka) ili uvođenjem progresivnosti u cijeli sustav. Na primjer, u Litvi je donesena opsežna reforma te je izmijenjen Zakon o porezu na osobni dohodak uvođenjem progresivne stope umjesto paušalne stope koja se prethodno primjenjivala i povećanjem neoporezivog dijela dohotka. Slično tome, u Latviji velika porezna reforma uključuje zamjenu paušalne stope poreza na osobni dohodak od 23 % progresivnim sustavom. Povećane su i neoporezive olakšice. Navedene je olakšice uvela i Estonija. Nizozemska je najavila provedbu reforme poreza na osobni dohodak tijekom 2019. i 2020. Ona uključuje smanjenje broja poreznih razreda s četiri na dva, uz povećanje općeg poreznog odbitka i poreznog odbitka za zarađeni dohodak. Očekuje se da će se reformom smanjiti ukupno porezno opterećenje rada, posebno na srednjim i višim razinama dohotka. U Rumunjskoj je paušalna stopa poreza na osobni dohodak snižena sa 16 % na 10 % od 2018., a model doprinosa za socijalno osiguranje znatno je izmijenjen. Portugal je uveo reforme poreza na osobni dohodak namijenjene smanjenju poreznog opterećenja osoba s niskim i srednjim primanjima, uključujući povećanje broja poreznih razreda. Druge su države članice uvele reforme užeg opsega. Na primjer, u Malti su uvedene porezne olakšice na dohodak od nesamostalnog rada u iznosu od 40 EUR do 68 EUR za osobe koje zarađuju manje od 60 000 EUR godišnje, a oni koji zarađuju najmanje dobivaju najveći povrat poreza. Ujedinjena Kraljevina povećala je osobni odbitak na 11 850 funti (približno 13 400 EUR) godišnje te prag za višu stopu s 45 000 funti (oko 50 850 EUR) na 46 350 funti (oko 52 400 EUR). U Danskoj se poreznim sporazumom iz 2018. jačaju poticaji za rad u punom radnom vremenu, posebno namijenjeni nezaposlenima i radnicima u nepunom radnom vremenu. U Cipru se izmijenjenim Zakonom o obiteljskim doplatcima, koji je na snazi od siječnja 2018., povećava dohodovni prag za ostvarivanje prava na dječji doplatak u skladu s veličinom obitelji. Za jedno uzdržavano dijete granica je postavljena na 49 000 EUR, za dvoje djece na 59 000 EUR, a za svako dodatno dijete povećava se za 5000 EUR.

Neke države članice intervenirale su u porezno opterećenje i smanjenjem doprinosa za socijalno osiguranje. U Francuskoj će se od 2019. porezni odbitak za zapošljavanje i konkurentnost pretvoriti u izravno smanjenje doprinosa za socijalno osiguranje na plaće od šest postotnih bodova u iznosu do 2,5 minimalne plaće (što će se dopuniti većim smanjenjem za niže plaće od četiri postotna boda, koje je odgođeno do listopada 2019.). U Hrvatskoj je osnovica za izračun doprinosa poslodavca za socijalno osiguranje umanjena za 50 % za radnike koji su u razdoblju duljem od 12 mjeseci imali minimalnu plaću. Belgija je donijela odluku o smanjenju doprinosa za socijalno osiguranje za neke vrste smjenskog rada u građevinskom sektoru. Općenitije, program sudjelovanja u dobiti u privatnom sektoru zamijenjen je novom premijom (neki iznos ili postotak plaće), koja ne može premašivati 30 % ukupne bruto plaće. Poslodavac je oslobođen od plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje na te premije, a zaposlenik treba platiti solidarni doprinos od 13,07 %. U Njemačkoj su za osobe s niskim dohotkom od siječnja 2019. smanjeni doprinosi za socijalno osiguranje. Za osobe s dohotkom od 450 EUR do 1300 EUR (prethodno 850 EUR) mjesečno uvedeno je produljeno „prijelazno područje” sa smanjenim doprinosima za socijalno osiguranje. Smanjeni doprinosi za mirovinsko osiguranje više neće voditi do nižih mirovinskih prava. Očekuje se da će od reforme koristiti imati 3,5 milijuna zaposlenika. U Mađarskoj je iznos doprinosa za socijalno osiguranje 2018. smanjen za 2,5 postotnih bodova (s 22 % na 19,5 %) u okviru sporazuma o minimalnoj plaći iz 2016. između socijalnih partnera i vlade.

Okviri za određivanje plaća bili su predmet velikih reformi u proteklim godinama. U Grčkoj su, nakon izlaska iz programa Europskog stabilizacijskog mehanizma u kolovozu 2018., ponovno uvedena dva načela kolektivnog pregovaranja koja su privremeno ukinuta 2011.: mogućnost administrativnog proširenja sektorskih sporazuma na strane koje nisu potpisnice i načelo najpovoljnijeg prava (u slučaju proturječnih kolektivnih ugovora, npr. onog na razini sektora i onog na razini poduzeća, s tim da prednost ima onaj koji je povoljniji za radnika). U Hrvatskoj je nacrtom Zakona o plaćama u državnoj službi utvrđen okvir za platne razrede i stupnjeve, kao i za ocjenjivanje radne učinkovitosti. Francuska je na temelju prethodnih reformi dodatno definirala opseg svake razine kolektivnog pregovaranja. U budućnosti će se okviri i uvjeti za primjenu ugovora na određeno vrijeme, projektnih ugovora i probnog rada utvrđivati sektorskim pregovorima (vidjeti i poglavlje 3.3.). Ugovor sklopljen na razini poduzeća može biti manje povoljan od onoga sklopljenog na razini sektora, uz iznimku 13 definiranih područja pregovaranja, uključujući sektorske minimalne plaće, dok se ugovori na razini sektora primjenjuju ako na razini poduzeća nije sklopljen ugovor. Štoviše, većina ugovora sklopljenih na razini poduzeća radi očuvanja zaposlenosti (*accords de compétitivité*) sada obuhvaća više od uvjeta o radnom vremenu te uključuje i naknade, a poslodavcima se omogućuje da otpuste radnike koji odbiju takve ugovore iz stvarnih i ozbiljnih razloga. U Italiji je ugovor koji su u ožujku 2018. sklopili glavni sindikati i organizacija poslodavaca otvorio put jačanju kolektivnog pregovaranja utvrđivanjem kriterija za mjerenje reprezentativnosti udruženja socijalnih partnera. U Cipru je novi ugovor o indeksu prilagodbe troškova života stupio na snagu 2018., što je dovelo do ograničenih povećanja plaća i utvrđivanja kriterija učestalosti i prirode periodičnih prilagodbi.

U Latviji se utvrđuju novi uvjeti za plaćanje prekovremenog rada uz sudjelovanje socijalnih partnera, zajedno s pregovorima o sektorskim minimalnim plaćama, koji se istodobno vode. U Portugalu je sa socijalnim partnerima dogovoren skup mjera (o kojima se sada raspravlja u parlamentu) radi poboljšanja opsega kolektivnog pregovaranja. Posebno se „fond radnih sati“ više neće dogovarati na pojedinačnoj osnovi, nego kao dio kolektivnog pregovaranja ili grupnih dogovora, koje treba postići nakon savjetovanja s radnikom (vidjeti i poglavlje 3.3.). U Španjolskoj su socijalni partneri u srpnju 2018. postigli preliminarni dogovor o plaćama za razdoblje 2018. – 2020. s općim povećanjem plaća od 2 % (blago iznad očekivane stope inflacije), uz dodatnih 1 %, ovisno o rezultatima, produktivnosti i stopama izostajanja s posla u poduzećima/sektoru. Rumunjska je uvela obvezno pregovaranje o plaćama u svim poduzećima. Irska je uvela mogućnost kolektivnog pregovaranja za određene kategorije samozaposlenih, a Slovačka je ponovno uvela mogućnost proširenja primjene, pod određenim uvjetima, kolektivnih ugovora sklopljenih na višoj razini na poslodavce koji nisu stranke tih kolektivnih ugovora bez njihova pristanka.

Budući da se poboljšavaju uvjeti na tržištu rada, u nekoliko je zemalja povećana minimalna plaća, a poduzimaju se i koraci kako bi se okviri za utvrđivanje minimalne plaće učinili predvidivijima. Propisane minimalne plaće povećale su se u svim zemljama u kojima je došlo do promjena između 2017. i 2018., uz iznimku Njemačke, Grčke, Luksemburga i Belgije, gdje je došlo do pada u realnom smislu³⁸. Proteklih su godina stručne skupine u sve većem broju zemalja bile uključene u utvrđivanje minimalnih plaća, uključujući Njemačku i Irsku. Malta je osnovala takvu skupinu 2018., a o mogućem se uključivanju stručnjaka raspravlja u Bugarskoj i Rumunjskoj. Estonija je uvela povećanja minimalne plaće, koja je 2018. dosegla 500 EUR, a 2019. 540 EUR, a formulu za buduća povećanja vezala je uz službene prognoze produktivnosti rada i gospodarskog rasta. Irska je povećala nacionalnu minimalnu plaću za 30 centi i ona sada iznosi 9,55 EUR po satu, a to je učinila na temelju savjeta Komisije za niske plaće, koja je u obzir uzela i razvoj konkurentnosti te učinak na zapošljavanje.

³⁸ Eurofound (2018.), propisane minimalne plaće 2018.

U Španjolskoj je 2018. minimalna plaća zakonom (dogovorenim sa socijalnim partnerima) povećana za 4 % u usporedbi s 2017. Daljnje povećanje za 22,3 % do iznosa od 900 EUR mjesečno uvedeno je 2019. U Hrvatskoj je, osim povećanja razine minimalne plaće i smanjenja doprinosa za zdravstveno osiguranje koje plaćaju poslodavci, novim propisom određeno da je dodatna zarada (od prekovremenog rada, noćnog rada ili rada tijekom praznika) izuzeta iz definicije minimalne plaće. Latvija je uvela povećanje minimalne plaće s 380 EUR na 430 EUR mjesečno od 2018. U Mađarskoj je 2018. minimalna plaća podignuta za 8 % na 127 500 HUF, što je oko 407 EUR, a minimalna plaća kvalificiranih radnika za 12 % na 138 000 HUF, što je oko 440 EUR. U Slovačkoj će se od 1. siječnja 2019. minimalna plaća povećati na 520 EUR, a sada iznosi 480 EUR. Češka je nastavila povećavati minimalnu plaću 2018. i 2019. (s 12 200 CZK na 13 350 CZK, tj. s oko 476 EUR na oko 520 EUR). Ujedinjena Kraljevina u travnju 2018. povećala je nacionalnu plaću dostatnu za dostojan život (na 7,83 £ po satu, oko 6,9 EUR), kao i nacionalnu minimalnu plaću za mlade radnike. Minimalna plaća za mlade radnike povećana je i u Nizozemskoj, dok je u Njemačkoj uvedena minimalna plaća za radnike zaposlene preko poduzeća za privremeno zapošljavanje. Konačno, Bugarska je donijela Zakon o ratifikaciji Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 131 s ciljem postizanja konsenzusa sa socijalnim partnerima o razvoju transparentnog mehanizma za utvrđivanje minimalne plaće.

3.2. Šesta smjernica: Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, vještinama i kompetencijama

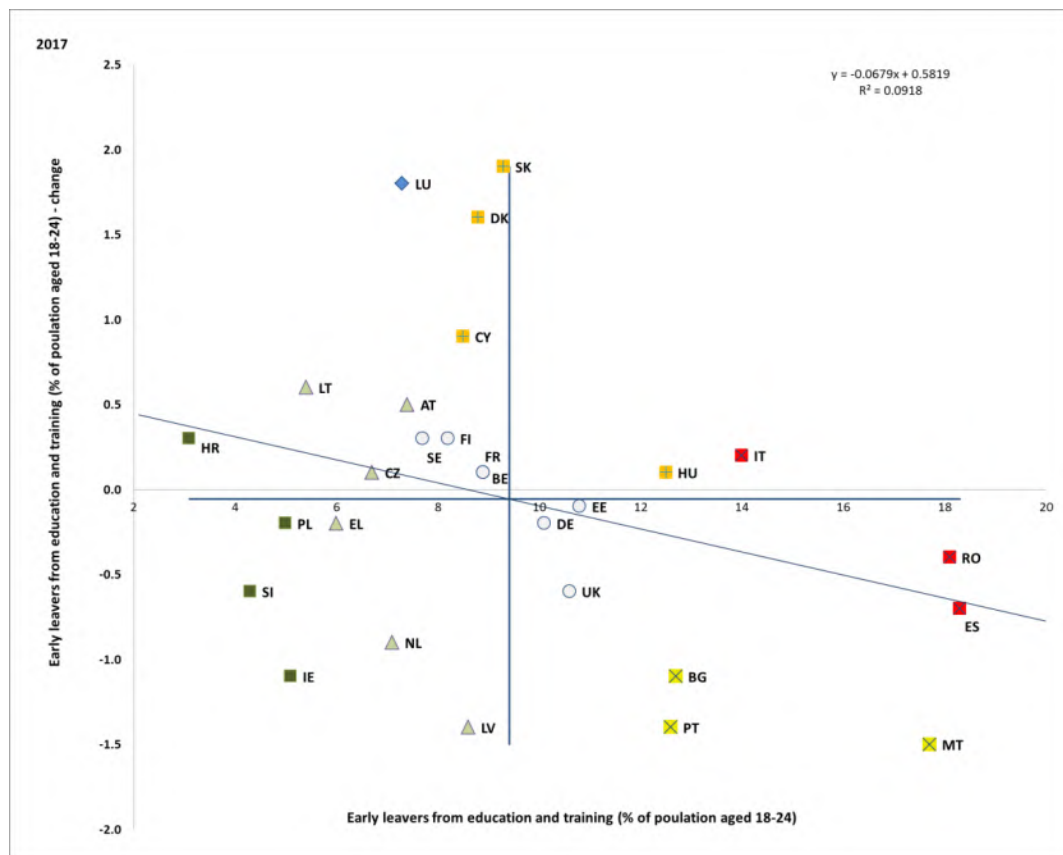
U ovom se odjeljku razmatra provedba šeste smjernice za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta za promicanje ponude radne snage, vještina i kompetencija. Iznose se pokazatelji koji se odnose na završetak obrazovanja i osposobljavanja, kao i rezultati te učinak na razvoj vještina i zapošljivost radne snage. Potom se navode rezultati koje su ostvarile različite skupine podzastupljene na tržištu rada (npr. mladi, stariji radnici, žene, osobe migrantskog podrijetla i osobe s invaliditetom). U odjeljku 3.2.2. iznose se mjere politika država članica u tim područjima i mjere namijenjene tim skupinama.

3.2.1. Ključni pokazatelji

Udio osoba koje su rano napustile obrazovanje i osposobljavanje nastavio se smanjivati tijekom godina, iako onedavno sve sporijim tempom, a među državama članicama i dalje postoje velike razlike. Općenito se stopa ranog napuštanja školovanja u EU-u smanjila s 14,7 % u 2008. na 11,9 % u 2013. te dodatno na 10,6 % u 2017. Stanje je ostalo gotovo stabilno u usporedbi s prethodnom godinom, kada je prosjek EU-a bio 10,7 %. Osamnaest država članica doseglo je ciljanu vrijednost EU-a (< 10 %), dok su Njemačka (10,1 %), Ujedinjena Kraljevina (10,6 %) i Estonija (10,8 %) vrlo blizu toj vrijednosti. Godine 2017. bio je vidljiv određeni stupanj konvergencije među državama članicama u pogledu nedavnih kretanja (slika 16.), uz znatno smanjenje stope ranog napuštanja školovanja (za više od 1 postotnog boda) u Portugalu, Malti i Bugarskoj (ostvarili su „slabe rezultate koji se poboljšavaju”), ali i veliko povećanje u Slovačkoj (+1,9 postotnih bodova), Luksemburgu (+1,8 postotnih bodova) i Cipru (+1 postotni bod)³⁹. Prema razvrstavanju koje se primjenjuje u pregledu socijalnih pokazatelja, unatoč nekim poboljšanjima stanje je i dalje „kritično” u Španjolskoj (18,3 %) i Rumunjskoj (18,1 %), kao i Italiji (14 %), gdje se stopa blago povećala.

³⁹ Danska je također zabilježila povećanje od 1,6 postotnih bodova, što je potrebno tumačiti s oprezom jer postoji prekid u nizu 2017. i 2016. (vidjeti i priloge 1. i 2.). Prekid u nizu označen je 2017. i za Belgiju te Maltu.

Slika 16.: Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine) i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

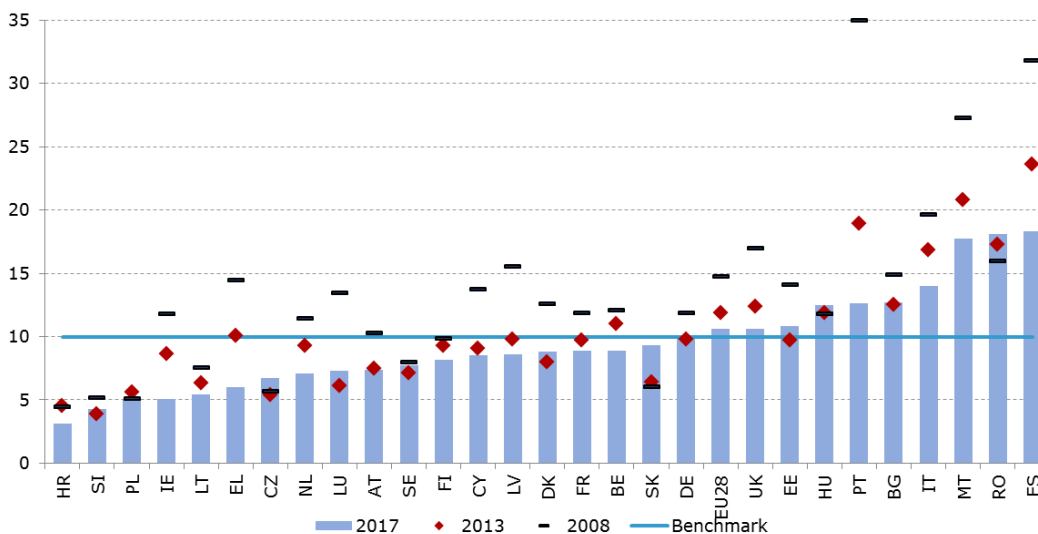

Izvor: Eurostat. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

U većini su država članica EU-a zabilježena izvanredna dugoročna poboljšanja, posebno u onim državama koje su prije imale izrazito visok udio osoba koje rano napuštaju školovanje. U razdoblju od 2008. do 2017. Irska i Grčka uspjele su bitno smanjiti svoje stope ranog napuštanja školovanja, za 6,6, odnosno 8,4 postotnih bodova, i sada su znatno ispod ciljane vrijednosti EU-a.

Španjolska (18,3 %) i Portugal (12,6 %) od 2008. su drastično smanjili svoje stope ranog napuštanja školovanja, za 13,4, odnosno 22,3 postotna boda, iako još nisu dosegli ciljanu vrijednost. Među državama s visokom stopom ranog napuštanja školovanja jedino se u Rumunjskoj stanje nije znatno popravilo, dok je u Slovačkoj ta stopa porasla za 3,3 postotna boda, ali je 2017. i dalje bila niža od glavnog cilja EU-a (slika 17.).

Slika 17.: Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje, razdoblje od 2008. do 2017. (u %)

Izvor: Eurostat, mrežna oznaka podataka: [edat_lfse_14].

Među ženama i muškarcima te među osobama rođenima u EU-u i izvan njega i dalje postoje velike razlike u pogledu stopa ranog napuštanja školovanja. Dok je 2017. u EU-u u prosjeku 8,9 % mladih žena rano napustilo školovanje, omjer za muškarce bio je 12,1 %. Ta rodno uvjetovana razlika posebno je izražena u Danskoj, Luksemburgu, Italiji, Portugalu, Malti, Estoniji, Latviji i Španjolskoj (više od 5 postotnih bodova), dok su Bugarska, Mađarska i Slovačka jedine države članice u kojima je stopa ranog napuštanja školovanja niža za muškarce nego za žene. Istodobno su stope ranog napuštanja školovanja mnogo više među učenicima rođenima izvan EU-a, nego među učenicima rođenima u EU-u. Prosjek EU-a 2017. među učenicima rođenima u EU-u bio je 9,6 %, dok je među učenicima rođenima izvan EU-a bio dvostruko veći.

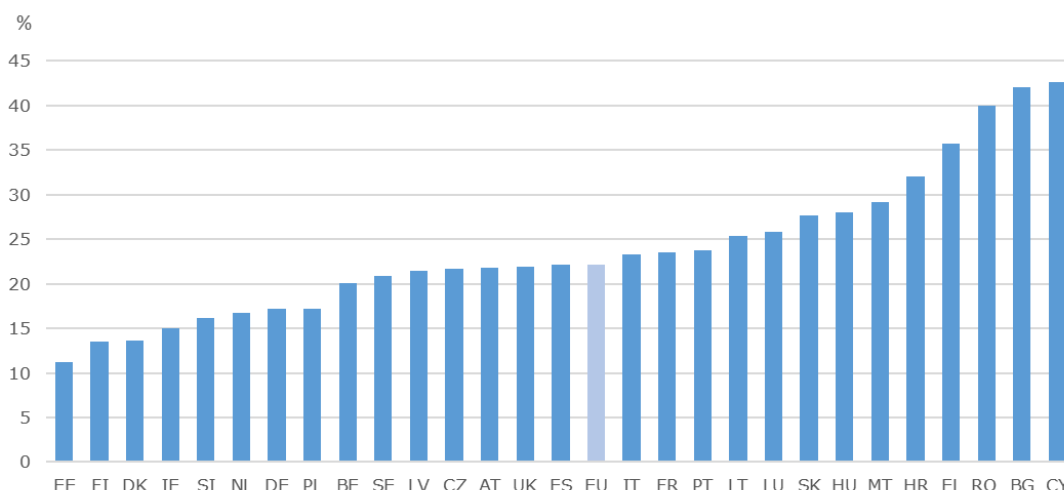
Stope ranog napuštanja školovanja osoba rođenih izvan EU-a osobito su niske u Irskoj, Luksemburgu i Nizozemskoj – u svima znatno ispod 10 % referentne vrijednosti – dok su osobito visoke u Španjolskoj (31,9 %) i Italiji (30,1 %).

Nakon nekoliko godina postojanog napretka u porastu je udio učenika u dobi od 15 godina s lošim rezultatima⁴⁰ u osnovnim vještinama. OECD-ov program za međunarodnu procjenu učenika (PISA) proveden 2015. ukazao je na to da je u EU-u udio učenika koji ne postignu ni osnovnu razinu znanja u prosjeku oko 20 %, konkretnije njih 19,7 % nije postiglo osnovnu razinu znanja u čitanju, 22,2 % u matematici i 20,6 % u prirodoslovnim znanostima. U usporedbi s prethodnim istraživanjem u okviru programa PISA provedenim 2012.⁴¹ stanje se pogoršalo u svim trima područjima: za 1,9 postotnih bodova u čitanju, 0,1 postotnih bodova u matematici i 4 postotna boda u prirodoslovnim znanostima. Učenici s lošim rezultatima u osnovnim vještinama zaslužuju dodatnu potporu jer će kasnije u životu biti izloženiji riziku od nezaposlenosti i socijalne isključenosti. U EU-u je 22,2 % učenika 2015. postiglo loše rezultate u matematici, uz izrazite razlike među državama članicama. Dok je u Estoniji, Finskoj, Danskoj i Irskoj manje od 15 % učenika postiglo loše rezultate u matematici, u Cipru, Bugarskoj, Rumunjskoj, Grčkoj i Hrvatskoj više od 30 % učenika nije postiglo osnovnu razinu znanja u matematici (slika 18.).

⁴⁰ PISA definira „učenike s lošim rezultatima” kao učenike u dobi od 15 godina koji u osnovnim vještinama ne postignu ni osnovnu razinu znanja potrebnu za potpuno sudjelovanje u modernom društvu (tj. 2. razinu).

⁴¹ Istraživanje o osnovnim vještinama učenika u dobi od 15 godina u okviru OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) provodi se svake tri godine.

Slika 18.: Postotak učenika s lošim rezultatima u matematici, 2015.

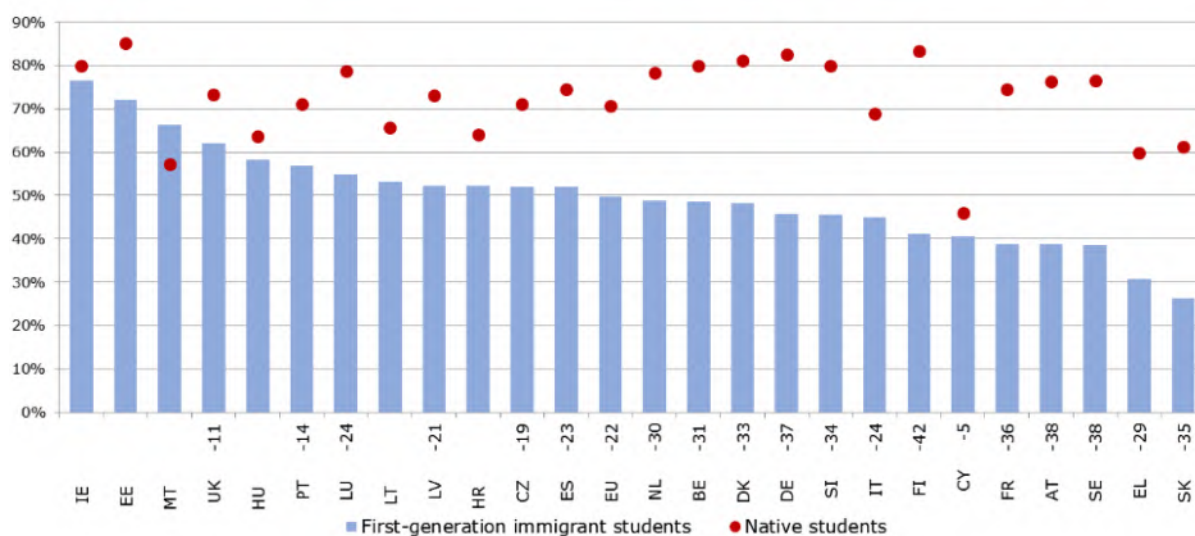
Izvor: Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). Napomena: zemlje su poredane tako da su na početku one s niskim udjelom učenika s lošim rezultatima u matematici. Ponderirani prosjek EU-a koji je izračunao GU EAC.

Na obrazovne rezultate uvelike utječe socioekonomski status učenika i migrantsko podrijetlo.

Učenici lošijeg socioekonomskog statusa ili migrantskog podrijetla prekomjerno su zastupljeni u skupini učenika s lošim rezultatima i teško im je postići osnovnu razinu znanja u sva tri područja. Ako pobliže promotrimo učenike koji su postigli osnovnu razinu znanja u sva tri područja unatoč nepovoljnim okolnostima, vidljivo je da je u EU-u razlika u uspješnosti između učenika rođenih u EU-u i izvan njega prosječno 23 postotna boda, a učenici rođeni u EU-u ostvaruju bolje rezultate u svim državama članicama, osim u Malti (kako je prikazano na slici 19.). Vrlo velike razlike zabilježene su u Finskoj, Švedskoj, Austriji, Njemačkoj i Francuskoj (između 35 i 40 postotnih bodova), dok je u Cipru, Ujedinjenoj Kraljevini i Portugalu razlika u uspješnosti niža od 15 postotnih bodova. Loši obrazovni rezultati i nejednakosti povezane sa socioekonomskim položajem važne su prepreke poboljšanju ljudskog kapitala, a to se može preliti i na razine vještina.

Uključivanje Roma u obrazovanje i dalje je izazov zbog više čimbenika, uključujući segregaciju u školama, neuključivo poučavanje i prepreke uzrokovane teškim siromaštvom ili segregacijom u stanovanju. Bez obzira na napore koji se ulažu u povećanje stopa sudjelovanja i smanjenje stopa napuštanja školovanja, znatne poteškoće i dalje postoje u promicanju etnički miješanih škola i mjera desegregacije. Potrebno je napomenuti i da znatan broj romske djece u Mađarskoj, Bugarskoj, Rumunjskoj i Slovačkoj živi u velikom siromaštvu, bez pristupa osnovnim javnim komunalnim uslugama.

Slika 19.: Postotak učenika migrantskog podrijetla koji su postigli osnovnu razinu znanja, 2015.

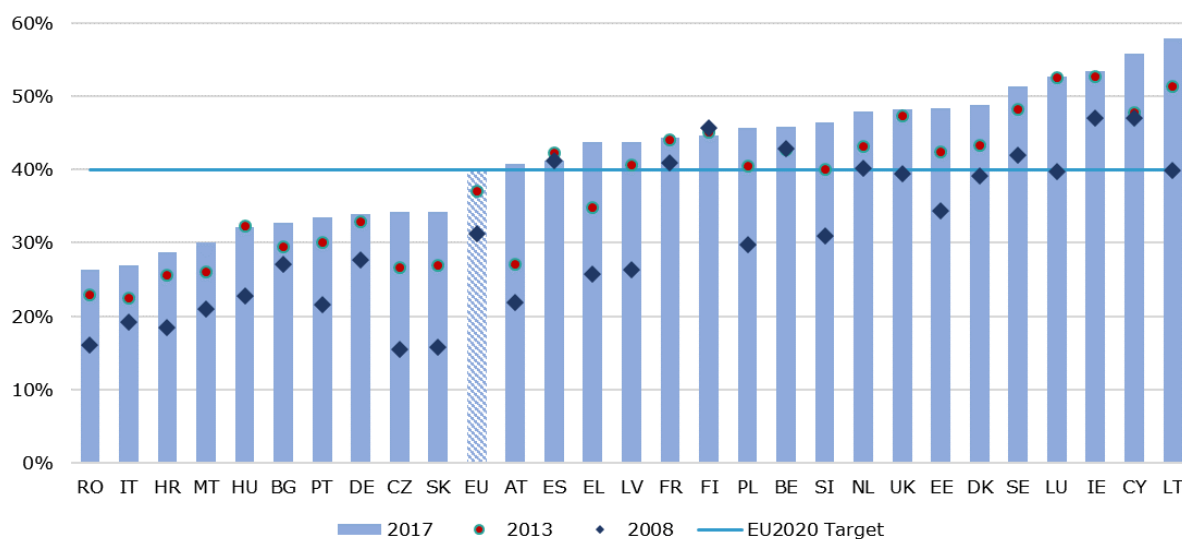

Izvor: OECD (2018).: Otpornost učenika migrantskog podrijetla: čimbenici koji oblikuju dobrobit, slika 3.7.

Napomene: statistički važne razlike prikazane su uz ime države/gospodarstva. Prikazane su samo zemlje s valjanim vrijednostima za učenike imigrante. Kad je riječ o prosjeku EU-a, taj se broj odnosi samo na podskup zemalja/gospodarstava s valjanim podacima o obje skupine učenika. Učenici koji su postigli osnovnu razinu znanja su oni učenici koji su prema PISA-i postigli barem drugu razinu znanja u sva tri glavna predmeta – matematici, čitanju i prirodoslovnim znanostima. Zemlje i gospodarstva poredani su silaznim redoslijedom postotka učenika imigranata prve generacije koji su postigli osnovne razine znanja u PISA-inim ključnim područjima.

Udio osoba u dobi od 30 do 34 godine koje su uspješno završile visoko obrazovanje u EU-u i dalje se povećava, a glavni cilj od 40 % samo što nije ostvaren. U EU-u je 2017. bilo 39,9 % visokoobrazovanih osoba u dobi od 30 do 34 godine, a taj se postotak postupno povećavao proteklih godina. Stopa stjecanja visokog obrazovanja povećala se u većini država članica u razdoblju od 2013. do 2017. U istom se razdoblju udio stanovništva sa završenim visokim obrazovanjem smanjio samo u Španjolskoj (za 1,1 postotni bod) i, u manjoj mjeri, u Finskoj (za 0,5 postotnih bodova) i Mađarskoj (za 0,2 postotna boda). Za razliku od toga, u Slovačkoj, Grčkoj i Češkoj zabilježen je izrazit porast od 7,4, 6,5, odnosno 6 postotnih bodova. Među zemljama u kojima je stopa stjecanja visokog obrazovanja niža od 40 %, samo Rumunjska, Italija i Hrvatska nisu dostigle 30 % (slika 20.). Sveukupno je 15 od 28 država članica ostvarilo nacionalne ciljeve u 2017.

Slika 20.: Stopa stjecanja visokog obrazovanja, 2008., 2013., 2017. i cilj strategije Europa 2020.

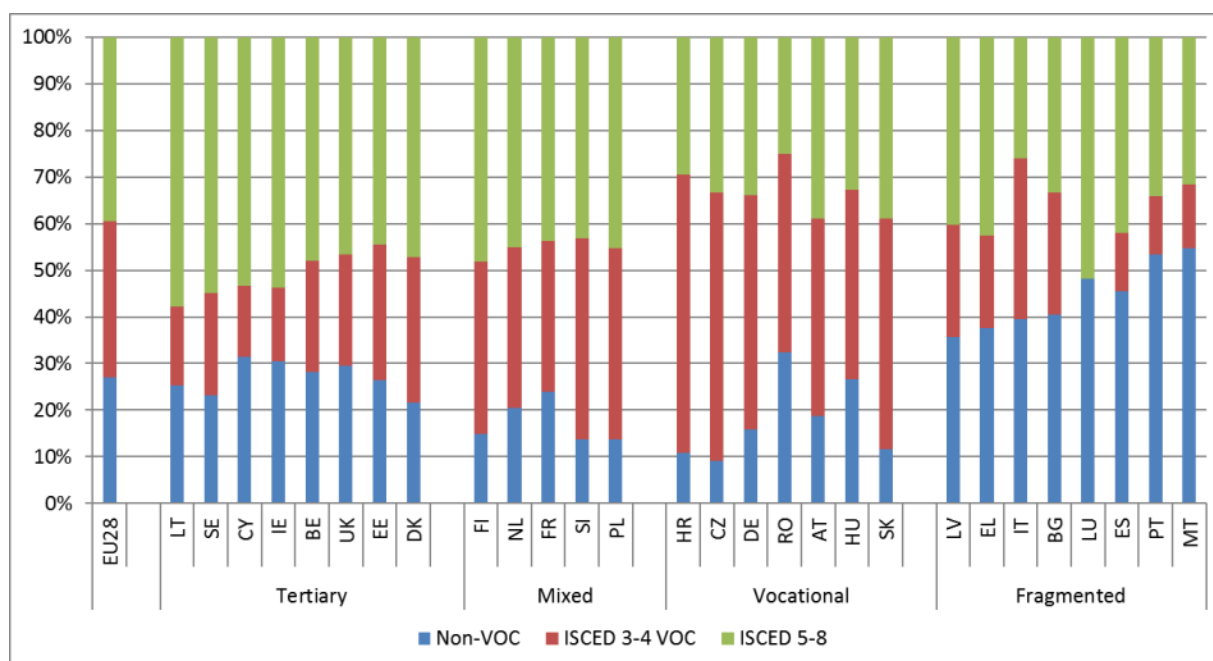

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi [edat_lfse_03]. Pokazatelji obuhvaćaju udio ukupnog stanovništva u dobi od 30 do 34 godine koje je uspješno završilo visoko obrazovanje (ISCED 5–8). Prekid u nizu 2014. uzrokovan je uvođenjem nove klasifikacije ISCED; podaci za 2017. za LU su nepouzdana zbog male veličine uzorka.

Stopa stjecanja visokog obrazovanja viša je za žene nego muškarce, a znatne razlike postoje između osoba rođenih u EU-u i izvan njega. Postotak žena u dobi od 30 do 34 godine s visokoškolskom diplomom 2017. iznosio je 44,9 %, a muškaraca 34,9 %. Ta se razlika povećala tijekom zadnjih 15 godina i posebno je izražena u Latviji, Litvi i Sloveniji, gdje je stopa stjecanja visokog obrazovanja za više od 20 postotnih bodova viša za žene nego za muškarce. Istodobno je u gotovo svim državama članicama udio osoba rođenih u zemlji ili EU-u veći od udjela osoba rođenih izvan EU-a. U prosjeku ta razlika iznosi 5,5 postotnih bodova, što upućuje na dugotrajne izazove u pogledu jednakosti, pristupa i socijalne dimenzije visokog obrazovanja.

Oko trećine mladih odraslih osoba u EU-u steklo je kvalifikaciju iz područja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Godine 2016. je 33 % mladih odraslih osoba u dobi od 30 do 34 godine steklo višu srednjoškolsku strukovnu kvalifikaciju. Kao što je prikazano na slici 21., taj je udio bio veći od 40 % u Slovačkoj, Mađarskoj, Austriji, Rumunjskoj, Njemačkoj, Češkoj i Hrvatskoj, čiji je model prelazaka iz obrazovnog sustava u zapošljavanje čvrsto ukorijenjen u sustavu strukovnog obrazovanja. Suprotno tome, taj je udio bio razmjerno niži (manje od 20 %) u zemljama čiji se model u većoj mjeri temelji na visokom obrazovanju (npr. Litva, Švedska, Cipar i Irska) ili u zemljama s ukupnom razmjerno manjom rasprostranjenošću kvalifikacija izravno relevantnih za tržište rada (npr. Malta, Portugal, Španjolska, Luksemburg i Grčka).

Slika 21.: Od obrazovanja do zapošljavanja: načini i sustavi prelazaka, 2016.

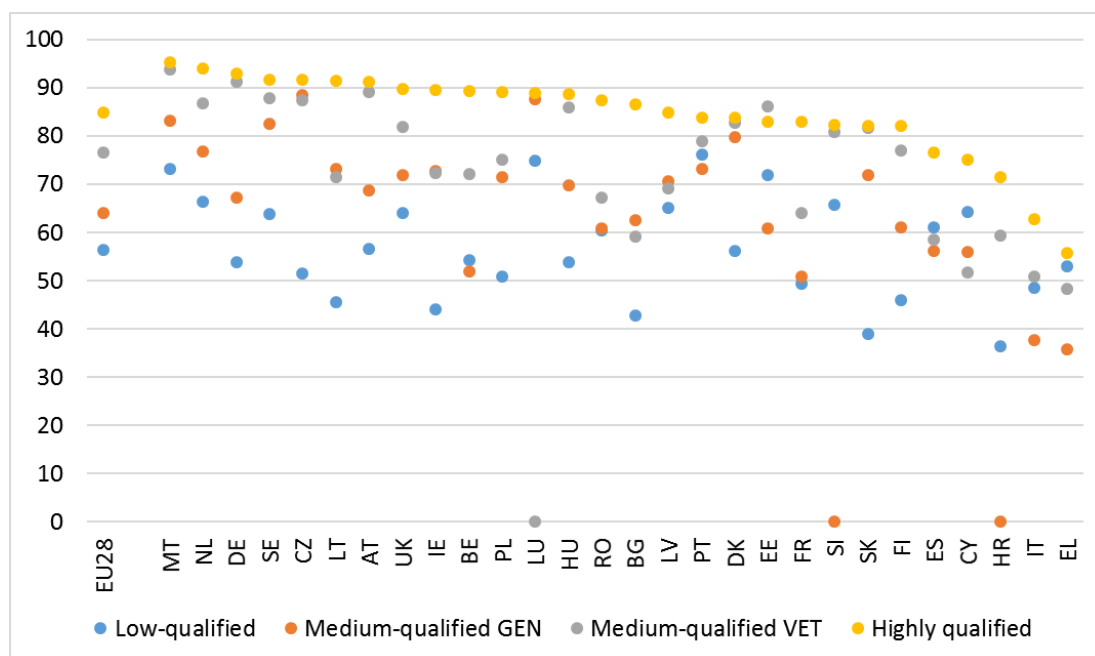
Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Mrežna oznaka podataka: [Ifso_16feduc].

Napomena: kvalifikacije izvan okvira strukovnog obrazovanja i osposobljavanja uključuju kvalifikacije na ISCED razinama od 0 do 2 ili kvalifikacije na srednjoj razini (ISCED 3–4) općeg usmjerenja; ISCED kvalifikacije razine 3 i 4 su strukovne kvalifikacije na srednjoj razini (ISCED 3–4), a ISCED razine od 5 do 8 uključuju visokoškolske kvalifikacije.

Nemaju svi istu priliku za stjecanje vještina i kvalifikacija koje su vrijedne na tržištu rada. U nekim zemljama više od polovine mladih u dobi od 30 do 34 godine ne posjeduju ni strukovne ni akademske kvalifikacije, što je očito povezano s tržištem rada. To utječe na uključivanje na tržište rada. Na primjer (kao što je prikazano na slici 22.), dok je stopa zaposlenosti onih s kvalifikacijama u području strukovnog obrazovanja i osposobljavanja ili s visokoškolskom diplomom oko ili iznad 80 %, manje od 70 % onih sa završenim višim srednjoškolskim obrazovanjem općeg usmjerenja zaposleno je nakon 25. godine života. Oni koji nisu završili više srednjoškolsko obrazovanje u još su nepovoljnijem položaju te ih je manje od 60 % zaposleno nakon 25. godine života.

Posjedovanje kvalifikacija relevantnih za tržište rada, bez obzira na to je li riječ o sveučilišnim ili strukovnim kvalifikacijama, sve je važnije radi prilagodbe gospodarstvu koje se brzo mijenja i rješavanja pitanja potražnje za visokokvalificiranim radnicima. Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile visoko obrazovanje 2017. je iznosila 84,9 % te je bila 0,9 postotnih bodova viša od ukupne stope zaposlenosti radno sposobnih odraslih osoba sa završenim istim stupnjem obrazovanja. Samo su u nekoliko država članica (Italiji, Grčkoj, Hrvatskoj, Cipru, Sloveniji i Španjolskoj) osobe koje su nedavno završile visoko obrazovanje još uvijek u nepovoljnom položaju, iako se stanje u svim tim zemljama popravilo, osim u Hrvatskoj. Ne zaostaje mnogo ni stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje na srednjoj razini, koja je iznosila 76,6 % i bila je 5,7 postotnih bodova viša od ukupne stope zaposlenosti radno sposobnih odraslih osoba koje su završile strukovno obrazovanje na srednjoj razini, što upućuje na veću zapošljivost osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Za razliku od toga, stopa zaposlenosti onih sa završenim općim obrazovanjem na srednjoj razini bila je 64,1 %. Mlade odrasle osobe koje su imale samo niske kvalifikacije bile su u još nepovoljnijem položaju na tržištu rada, a njihova je stopa zaposlenosti 2017. iznosila 56,4 %.

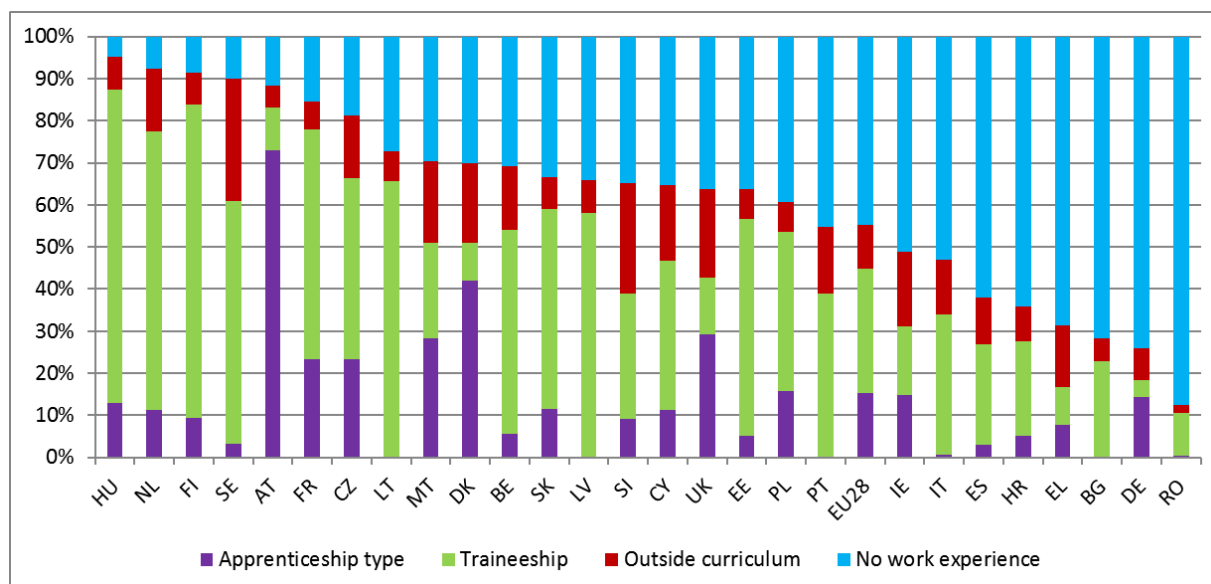
Slika 22.: Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale prema stupnju obrazovanja, 2017.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Napomena: mlade odrasle osobe u dobi od 20 do 34 godine. Podaci za niskokvalificirane radnike uključuju sve mlade koji nisu uključeni u obrazovanje ni osposobljavanje bez obzira na vrijeme proteklo od završetka njihova obrazovanja. Podaci za srednje i visoko kvalificirane radnike uključuju samo pojedince koji su diplomirali jednu do 3 godine prije ankete.

Rezultati mladih na tržištu rada mogu se poboljšati, primjerice tako da im se pruži prilika da steknu iskustvo u stvarnom radnom okruženju učenjem kroz rad u poduzeću ili naukovanjem povezanim s kurikulumom njihova obrazovnog programa. S takvim iskustvom tijekom studija mogu lakše pronaći posao, a mogli bi čak imati mogućnost prijaviti se za naprednija mjesta. Međutim, kao što je prikazano na slici 23., takvo je iskustvo tijekom obrazovanja steklo manje od 50 % osoba sa svjedodžbom o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO). Još manji udio ima znatnije iskustvo učenja kroz rad stečeno naukovanjem. Najveći udio studenata u SOO-u koji imaju pristup učenju kroz rad (više od 90 %) zabilježen je u Mađarskoj, Nizozemskoj, Finskoj i Švedskoj.

Slika 23.: Pristupačnost učenja kroz rad i naukovanja u SOO-u, 2016.

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Mrežna oznaka podataka: [lfsa_16feduc]. Napomene: mlade odrasle osobe u dobi od 15 do 34 godine sa strukovnom kvalifikacijom na razini višeg sekundarnog obrazovanja i obrazovanjem nakon sekundarnog, izuzevši tercijarno. Podaci za LU nisu dostupni. Podaci za „Naukovanje” nisu dostupni za BG, LV, LT i PT. Podaci za DE možda nisu reprezentativni jer je velik broj odgovora izostao.

Niskokvalificirane odrasle osobe često su u uvelike nepovoljnom položaju na tržištu rada u usporedbi s vršnjacima koji su duže ostali u sustavu obrazovanja. U EU-u je omjer između niskokvalificiranih odraslih osoba i broja poslova za koje je potrebna niska razina kvalifikacija u prosjeku tri naprema jedan (tablica 2.). Drugim riječima, niskokvalificiranih odraslih osoba tri je puta više nego poslova za koje je potrebna samo niska razina kvalifikacija. Taj je problem teži u zemljama kao što su Malta, Portugal, Grčka, Italija i Španjolska, s omjerom većim od 4. Zbog toga bi u konačnici moglo doći do slabije povezanosti s tržištem rada, većeg broja slučajeva nesigurnih radnih mjesta i do rizika konačnog odlaska s tržišta rada.

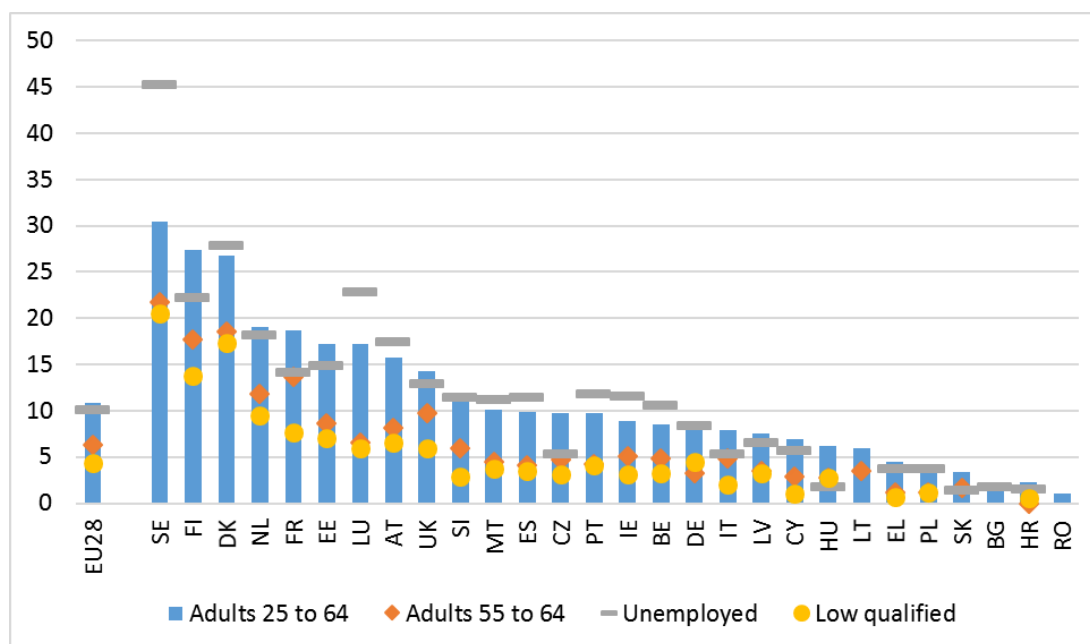
Tablica 2.: Broj niskokvalificiranih odraslih osoba i poslova za nisku razinu kvalifikacija u EU-u.

	Ukupan broj niskokvalificiranih odraslih osoba u dobi 25–64 (u tisućama)	Ukupan broj osnovnih poslova (u tisućama)	Omjer
EU-28	61 353,0	20 210,6	3,0
Malta	125,8	17,6	7,1
Portugal	2897,3	490,0	5,9
Grčka	1583,2	268,0	5,9
Italija	12 834,9	2517,8	5,1
Španjolska	10 654,1	2409,0	4,4
Švedska	751,0	231,1	3,2
Rumunjska	2417,4	776,4	3,1
Belgija	1386,0	449,6	3,1
Hrvatska	366,5	119,4	3,1
Francuska	7200,6	2692,9	2,7
Luksemburg	64,8	24,6	2,6
Nizozemska	1902,2	742,0	2,6
Ujedinjena Kraljevina	6744,3	2641,3	2,6
Irska	443,0	176,3	2,5
Finska	329,0	148,3	2,2
Austrija	728,4	337,3	2,2
Slovenija	140,7	67,5	2,1
Bugarska	677,2	333,0	2,0
Njemačka	6116,8	3154,2	1,9
Mađarska	857,9	460,4	1,9
Danska	527,3	302,3	1,7
Cipar	88,1	53,5	1,6
Estonija	80,4	51,5	1,6
Poljska	1617,0	1041,6	1,6
Češka	367,2	266,3	1,4
Slovačka	272,2	217,3	1,3
Latvija	100,7	106,7	0,9
Litva	79,4	115,1	0,7

Izvor: Eurostat (anketa o radnoj snazi, 2017.).

Manje je vjerojatno da će niskokvalificirane i starije osobe sudjelovati u programima obrazovanja odraslih. Stopa sudjelovanja niskokvalificiranih i starijih osoba u obrazovanju odraslih 2017. u EU-u bila je upola niža od ukupne stope sudjelovanja, koja je iznosila 10,9 % (slika 24.). Čak je i za nezaposlene, koji bi trebali biti posebno relevantna ciljna skupina za stjecanje novih vještina, manje vjerojatno da će sudjelovati u učenju od prosječnog zaposlenika. Trend je vidljiv i u zemljama u kojima je ukupno sudjelovanje u obrazovanju odraslih bilo blizu ili iznad prosjeka EU-a.

Slika 24.: Sudjelovanje u obrazovanju odraslih po demografskim skupinama

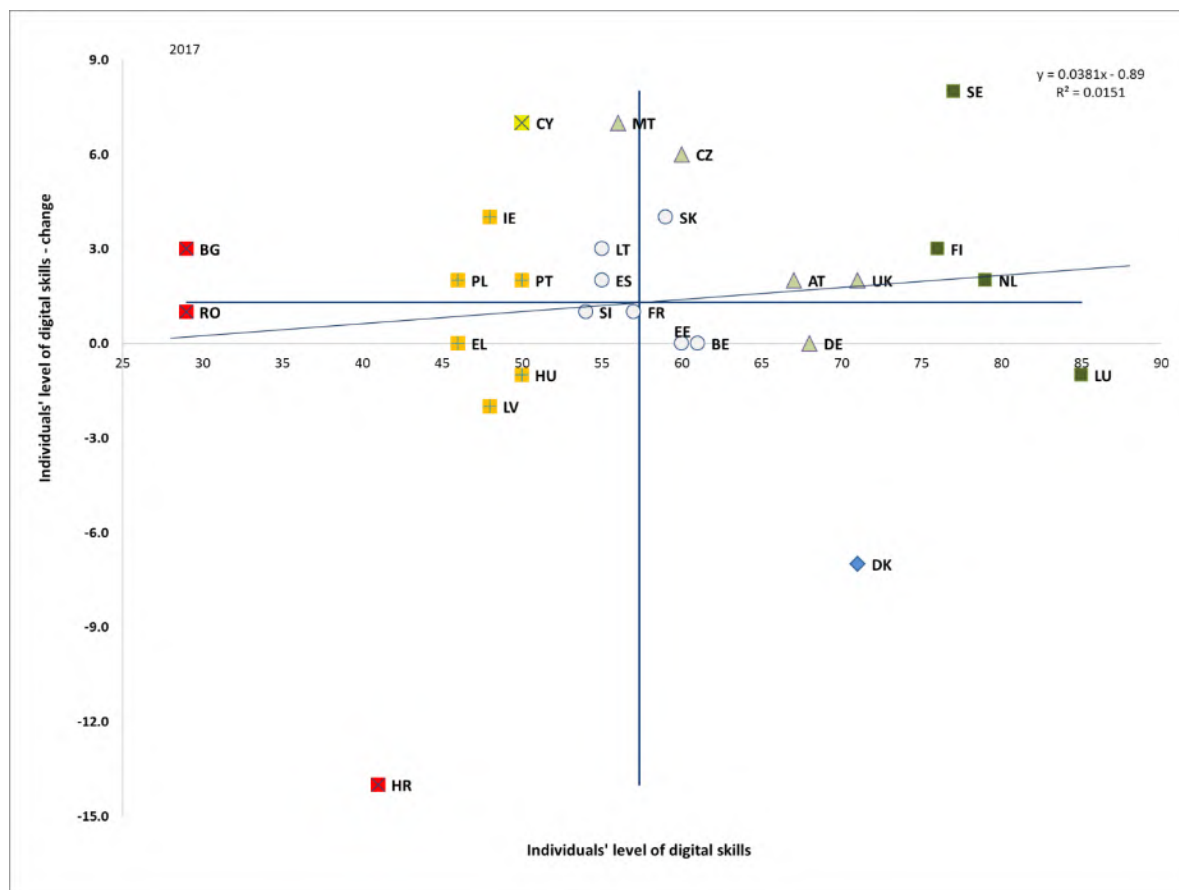

Izvor: Eurostat (anketa o radnoj snazi, 2017.).

Razina digitalnih vještina ne raste brzo, a postojana razlika između najuspješnijih i manje uspješnih ukazuje na digitalnu Europu u dvije brzine. Na razini EU-a prosječno 57 % stanovništva u dobi od 16 do 64 godine posjedovalo je 2017. barem osnovne digitalne vještine. Niska razina digitalnih vještina može utjecati na produktivnost i potencijal za rast, ali i na socijalnu isključenost znatnog dijela stanovništva, s obzirom na promjenjive načine realizacije usluga i utjecaj tehnologije na svijet rada.

Razina je posebno niska u Bugarskoj, Rumunjskoj i Hrvatskoj („kritična stanja”). U usporedbi s tim razina je viša (približno 50 %) u šest drugih zemalja (Grčka, Poljska, Portugal, Latvija, Irska, i Mađarska, koje su sve označene s „potrebno praćenje”), ali je i dalje niska u usporedbi s prosjekom. Najbolji su rezultati u Luksemburgu, Nizozemskoj, Švedskoj i Finskoj, sa stopama višima od 75 %.

Slika 25.: Udio stanovništva s osnovnim općim digitalnim vještinama ili boljima i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci za IT nisu dostupni.

Davanjem savjeta o mogućnostima za učenje može se djelotvorno potaknuti pojedinačnu potražnju za učenjem i sudjelovanje u njemu. U okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti vještina i učenja odraslih⁴² utvrđeno je da je davanje savjeta o mogućnostima za učenje ključna poluga politike za poticanje sudjelovanja odraslih u učenju. Prema najnovijim podacima (iz 2016.) o pristupu savjetodavnim uslugama u pogledu učenja, kako su navedeni u istraživanju o obrazovanju odraslih⁴³, postoji snažna pozitivna korelacija između udjela odraslih (u dobi od 25 do 64 godine) koji primaju savjete i udjela onih koji u konačnici sudjeluju u učenju⁴⁴. Iako su javne savjetodavne usluge uobičajen alat politike u većini država članica, njihov doseg do javnosti znatno se razlikuje od zemlje do zemlje. Primjerice, kao što je prikazano na slici 26., udio odraslih koji su 2016. dobili besplatne informacije ili savjete o mogućnostima za učenje od institucija ili organizacija tijekom prethodnih 12 mjeseci iznosio je od 1,5 % u Rumunjskoj do gotovo 56 % u Švedskoj (prosjek u EU-u: 24,3 %).

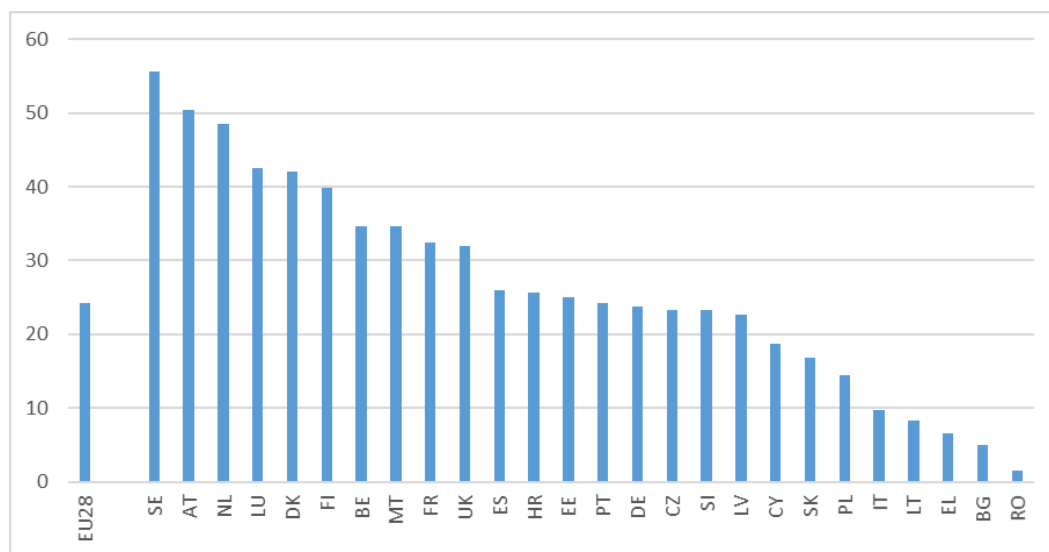
⁴² GU EMPL surađivao je s državama članicama (u suradnji s GU EAC) u razvitku sveobuhvatnog okvira za utvrđivanje referentnih vrijednosti sustava za stjecanje vještina i za obrazovanje odraslih u EU-u iz transnacionalne perspektive. Okvir se temelji na pristupu u tri koraka koji su u lipnju 2017. podržali odbori EMCO i SPC. Prvi je korak rasprava o općim ključnim izazovima u području stjecanja vještina i učenja odraslih te utvrđivanje skupa pokazatelja (stopa zaposlenosti, produktivnost i neusklađenost postojećih i traženih vještina). U drugom se koraku utvrđuje skup pokazatelja uspješnosti, uključujući udio odraslih osoba srednje i visoke razine vještina, sudjelovanje odraslih u učenju, digitalne vještine i udio poslova za koje je potrebna srednja i visoka razina vještina. U trećem koraku primjenjuje se tematski pristup radi utvrđivanja ključnih poluga politike kojima se djelotvorno povećava uspješnost sustava za stjecanje vještina i učenje odraslih: davanje savjeta o mogućnostima za učenje, inicijative namijenjene tome da se skupine u nepovoljnom položaju, poput nezaposlenih i nekvalificiranih osoba, uključe u učenje te potpora i poticaji za poduzeća u provedbi osposobljavanja njihova osoblja. Potonji pokazatelji prikazani su u ovom odjeljku.

⁴³ Podaci obuhvaćaju niz usluga (npr. davanje informacija, procjenu, vještine upravljanja karijerom, usmjeravanje i savjeti) za pomoć učenicima i/ili potencijalnim učenicima u donošenju odluka o mogućnostima obrazovanja i osposobljavanja.

⁴⁴ Europska komisija (2015), Dubinska analiza politika obrazovanja odraslih i njihove učinkovitosti u Europi.

U zemljama kao što su Bugarska, Grčka, Litva i Italija takvim se besplatnim uslugama koristilo manje od 10 % odraslih, a i sudjelovanje u učenju relativno je nisko u istom referentnom razdoblju (29 % u odnosu na prosjek EU-a koji iznosi 43 %). S druge strane, u Švedskoj, Austriji, Nizozemskoj, Luksemburgu i Danskoj više od 40 % odraslih dobilo je savjete o mogućnostima za učenje. To se može smatrati jednim od faktora za relativno visoku razinu sudjelovanja odraslih u učenju zabilježenu u tim zemljama (57 % u odnosu na prosjek EU-a od 43 %)

Slika 26. Udio odraslih koji dobivaju savjete o mogućnostima za učenje odraslih, 2016.

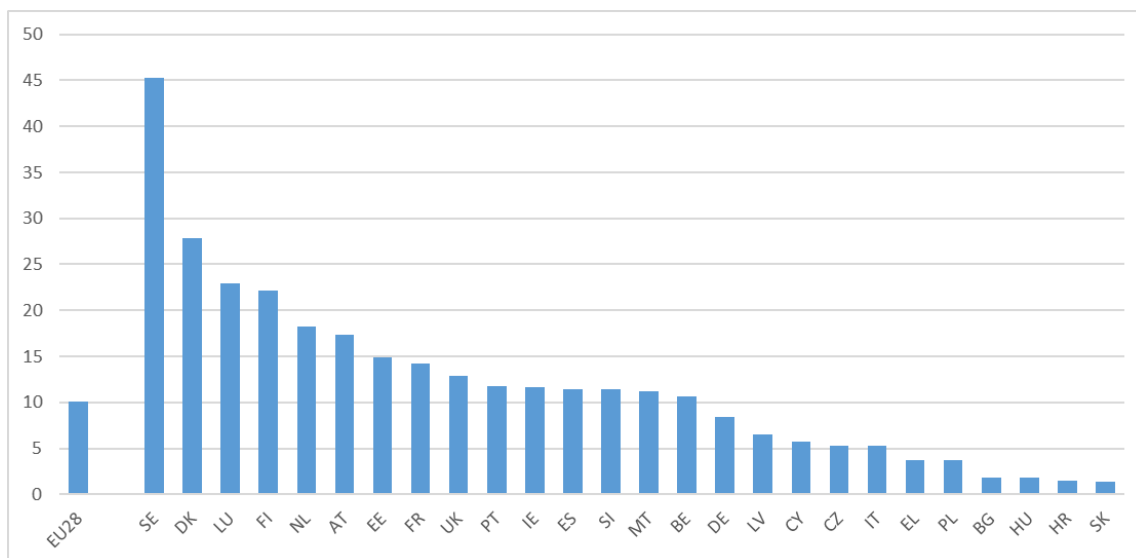
Izvor: Eurostat, Istraživanje o obrazovanju odraslih. Podaci se odnose na 2016. Nedostaju podaci za Irsku i Mađarsku.

Mjere osposobljavanja za uključivanje osoba u nepovoljnom položaju posebno su bitne. Mogu biti u raznim oblicima, na primjer formalno ili neformalno strukovno osposobljavanje ili programi za razvoj osnovnih vještina⁴⁵. Niskokvalificirane osobe i nezaposlene osobe suočavaju se s posebnim izazovima u pogledu pristupa učenju. Prema podacima iz ankete o radnoj snazi, udio nezaposlenih odraslih osoba koje su sudjelovale u bilo kojoj aktivnosti osposobljavanja tijekom posljednja četiri tjedna prije ankete (kao dio svih nezaposlenih odraslih osoba) iznosio je 2017. od gotovo 1,5 % u Slovačkoj do gotovo 45 % u Švedskoj (prosjeak u EU-u: 10,1 %) (slika 27.). Uz Slovačku, u zemljama kao što su Hrvatska, Mađarska, Bugarska, Poljska, Grčka, Italija, Češka, Cipar, Latvija i Njemačka manje od 10 % nezaposlenih odraslih osoba sudjeluje u učenju. S druge strane, u Danskoj, Luksemburgu i Finskoj udio onih koji sudjeluju premašuje 20 %. Primjetne su i znatne razlike među državama članicama u pogledu udjela niskokvalificiranih⁴⁶ odraslih osoba koje su sudjelovale u bilo kojoj aktivnosti osposobljavanja tijekom posljednja četiri tjedna prije ankete (kao dio svih nezaposlenih odraslih osoba) (slika 28.). Manje od 1 % niskokvalificiranih odraslih osoba sudjeluje u učenju u Cipru, Grčkoj i Hrvatskoj, a u Švedskoj, Danskoj i Finskoj više od 10 % (prosjeak u EU-u: 4,3 %).

⁴⁵ Vidjeti, na primjer, ESRI (2012.), Pismenost, matematička pismenost i aktivacija među nezaposlenima, Shaw, N., Armistead, C. (2002.) „Evaluation of the Union Learning Fund Year 4”, London: Ministarstvo obrazovanja i vještina, Casey, H. i dr. (2006.) You wouldn't expect a maths teacher to teach plastering: Embedding literacy, language and numeracy in post-16 vocational programmes – the impact on learning and achievement, NRDC.

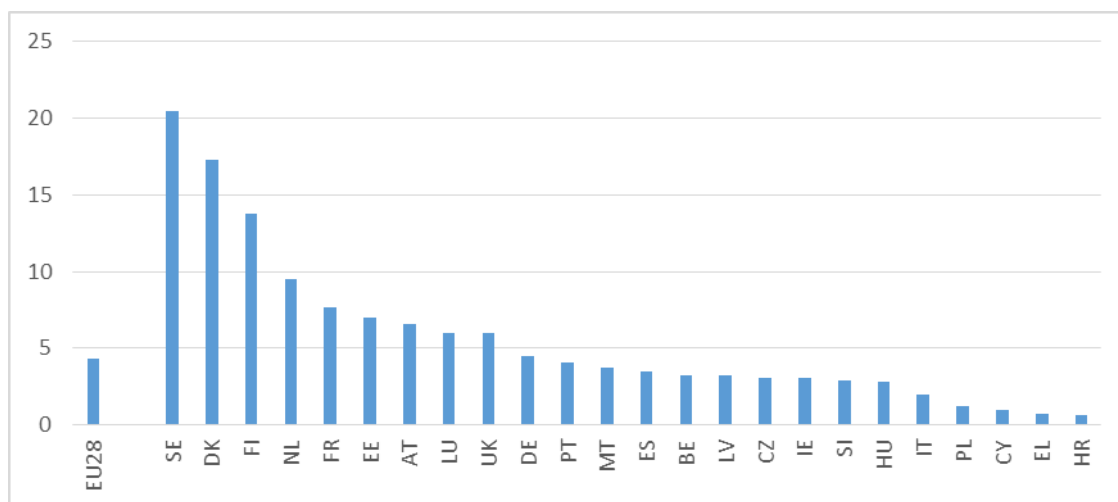
⁴⁶ Niskokvalificirane osobe su u ovom slučaju definirane kao osobe s u najboljem slučaju najnižim srednjoškolskim obrazovnim postignućem (razine ISCED 0-2).

Slika 27. Udio nezaposlenih odraslih osoba koje sudjeluju u učenju (kao dio svih nezaposlenih odraslih osoba), 2017.

Izvor: Anketa o radnoj snazi EU-a. Podaci se odnose na 2017. Nedostaju podaci za Latviju i Rumunjsku.

Slika 28. Udio niskokvalificiranih odraslih osoba koje sudjeluju u učenju (kao dio svih niskokvalificiranih odraslih osoba), 2017.

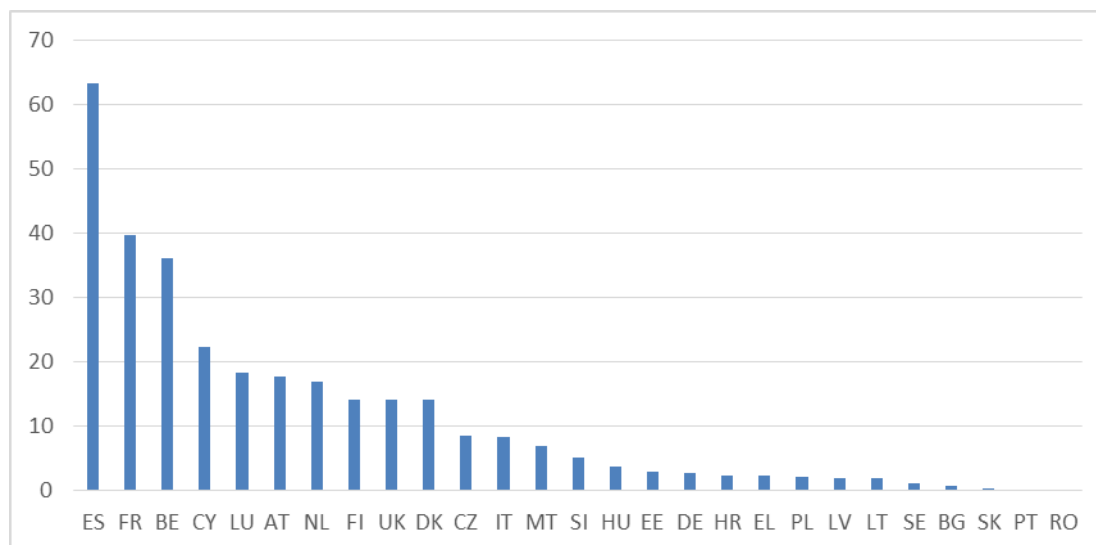

Izvor: Anketa o radnoj snazi EU-a. Podaci se odnose na 2017. Nedostaju podaci za Rumunjsku, Bugarsku, Latviju i Slovačku.

Poslodavce se financijskim poticajima može potaknuti na ulaganja u osposobljavanje osoblja. U najvećem broju slučajeva obrazovanje odraslih osiguravaju i financiraju poslodavci za svoje osoblje, s obzirom na to da sponzoriraju više od dvije trećine svih odraslih osoba koje sudjeluju u osposobljavanju povezanom s poslom. Unatoč niskom ukupnom obuhvatu, dodjela javnih sredstava poslodavcima uobičajen je instrument politike u državama članicama. Općenito, poticaji mogu biti u obliku poreznih poticaja (poreznih olakšica ili smanjenja porezne osnovice), izravnih subvencija za osposobljavanje (uključujući potporu EU-a) ili programa financiranja utemeljenih na davanjima. Postoje i dokazi da izravne subvencije poduzećima (npr. u obliku bespovratnih sredstava) mogu biti djelotvornije u usmjeravanju zaposlenika u sudjelovanje u učenju u usporedbi s drugim oblicima financijskih poticaja. Važno je primjereno usmjeriti financijsku potporu za osposobljavanje, na primjer poduzećima koja se suočavaju s nedostatkom financijskih sredstava i kapaciteta, posebno MSP-ovima, kako bi se izbjegli učinci „mrtvog tereta” u financiranju (financijska ulaganja koja bi se dogodila u svakom slučaju). Dokazi zaista upućuju na to da obuhvat, a ne opseg financijske potpore, izrazito pozitivno korelira sa sudjelovanjem odraslih u učenju. Prema najnovijim podacima o financijskoj potpori (iz 2015.) navedenima u istraživanju o stalnom strukovnom osposobljavanju⁴⁷, udio trgovačkih društava koja su primila bilo kakva javna sredstva za sufinanciranje osposobljavanja tijekom posljednjih 12 mjeseci (što je odraz obuhvata financijske potpore) iznosi od 0,1 % u Rumunjskoj do gotovo 64 % u Španjolskoj (slika 29.). Osim Rumunjske, udio društava koja primaju takvu vrstu financijske potpore manji je od 1 % i u Portugalu, Slovačkoj i Bugarskoj. Nasuprot tome, u Cipru, Belgiji, Francuskoj i Španjolskoj taj udio premašuje 20 %.

⁴⁷ Podaci su dio europskih statističkih podataka o cjeloživotnom učenju i obuhvaćaju sve tri vrste financijskih poticaja, točnije izravne subvencije za osposobljavanje, porezne poticaje i primitke od sredstava iz programa financiranja utemeljenih na davanjima. Među ostalim, istraživanje sadržava podatke o primicima poduzeća iz kolektivnih, uzajamnih i drugih fondova za osposobljavanje i svakoj drugoj financijskoj potpori primljenoj od javnog sektora za pružanje trajnog strukovnog osposobljavanja.

Slika 29. Financijska potpora za osposobljavanje isplaćena poduzećima 2015.

Izvor: Eurostat, Istraživanje o stalnom strukovnom osposobljavanju. Podaci se odnose na 2015. i prikazuju udio poduzeća s 10 i više zaposlenih osoba koja su izvijestila da su primila javnu financijsku potporu za osposobljavanje tijekom referentne godine (2015.). Nedostaju podaci za Irsku.

Za mlade se stanje na tržištu rada nastavlja poboljšavati usporedno s jačanjem

makroekonomskog okruženja. Stopa nezaposlenosti mladih u EU-u smanjila se s vrhunca od

23,7 % u 2013. na 16,8 % u 2017. Međutim, i dalje je viša nego 2008. i u nekim državama

članicama (Italiji, Španjolskoj i Grčkoj) ne pada ispod 30 %. Raspršenost u stopi nezaposlenosti

mladih s vremenom se smanjuje (vidjeti sliku 30.), pritom se više smanjuje u zemljama s višim

razinama, iako je u nekim zemljama (Italiji, Francuskoj, Belgiji) pad prilično spor. Na drugom kraju

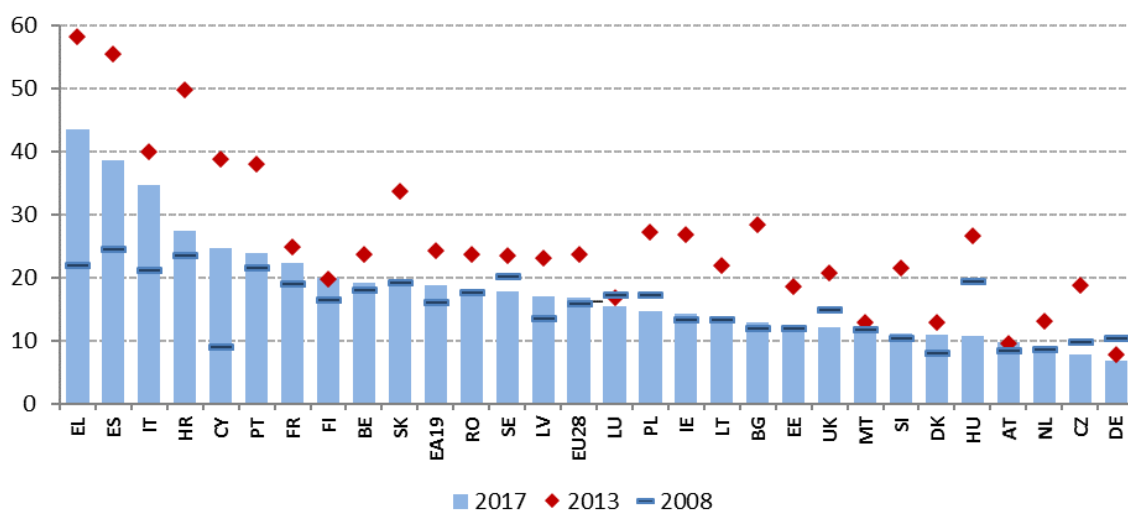
spektra ostvarena su izuzetna smanjenja u Češkoj, Mađarskoj, Sloveniji, Bugarskoj, Irskoj i

Poljskoj, koje su bile znatno ispod prosjeka EU-a 2017. Za mlade muškarce i žene iskazuju se slične

razine i trendovi u pogledu stopa nezaposlenosti (16,1 % za žene i 17,4 % za muškarce 2017.).

Oporavak zaposlenosti ne dovodi uvijek do stvaranja kvalitetnih novih radnih mjesta jer se mlade često zapošljava u okviru nestandardnih i nesigurnih oblika ugovora, uključujući poslove na određeno vrijeme, nesvojevoljni rad u nepunom radnom vremenu i slabije plaćene poslove. Na temelju privremenog ugovora o radu 2017. je radilo 43,9 % mladih radnika (što je porast u odnosu na 2013., kad je udio bio 42,2 %), u usporedbi s 12,2 % radnika s takvim ugovorima u dobi od 25 do 54 godine, a u Sloveniji i Španjolskoj sedam od svakih deset.

Slika 30.: Stopa nezaposlenosti (osobe u dobi od 15 do 24 godine), višegodišnja usporedba

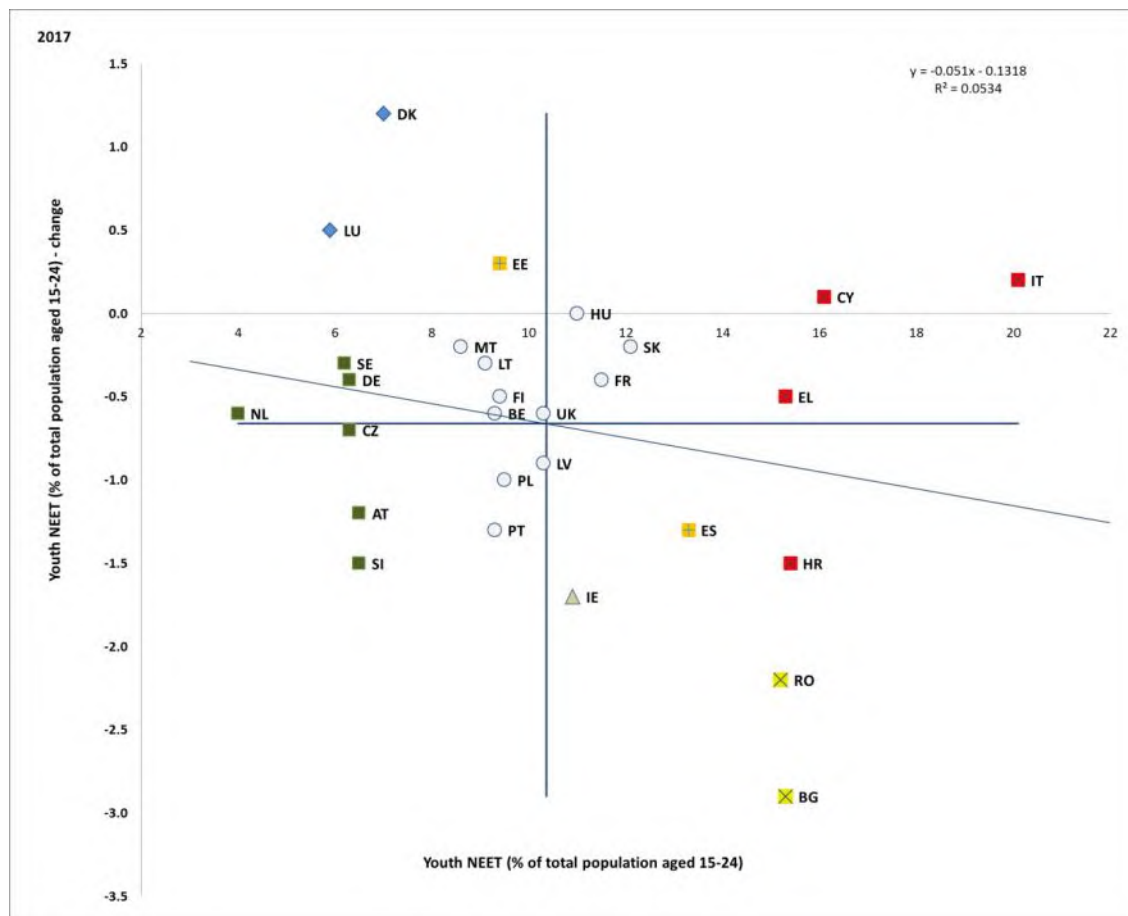

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Uz one koji rade ili traže posao, znatan dio mladih u dobi od 15 do 24 godine gospodarski je neaktivan. Ukupno je u EU-u 2017. bilo gotovo 6 milijuna osoba u dobi od 15 do 24 godine koje nisu bile zaposlene, nisu se obrazovale niti osposobljavale (skupina NEET). To je 10,9 % stanovništva te dobne skupine, što je niže od najviše razine od 13,2 % dostignute 2012. i jednako razini iz 2008. (10,9 %). Do smanjenja je uglavnom došlo jer su nezaposleni iz skupine NEET našli posao. Kako je prikazano na slici 31., stope za skupinu NEET koje su više od 15 % i dalje se bilježe u nekoliko zemalja (Italija, Cipar, Bugarska, Hrvatska, Grčka i Rumunjska). Broj pripadnika skupine NEET povećava se u Luksemburgu i Estoniji te, što više zabrinjava, u dvjema zemljama s najvišim stopama (Cipar i Italija, obje zemlje s „kritičnom situacijom”)⁴⁸. Iz tog je razloga konvergencija ograničena, na što ukazuje blago negativan nagib linije regresije. U Bugarskoj i Rumunjskoj broj pripadnika skupine NEET bio je u početku visok, no sada je znatno smanjen („slabi rezultati koji se poboljšavaju”).

⁴⁸ Danska je također zabilježila povećanje, što je potrebno tumačiti s oprezom jer postoji prekid u nizu 2017. i 2016. (vidjeti i priloge 1. i 2.). Prekid u nizu označen je 2017. i za Belgiju, Irsku i Maltu.

Slika 31.: Stopa pripadnosti skupini NEET (dob 15 – 24 godine) i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

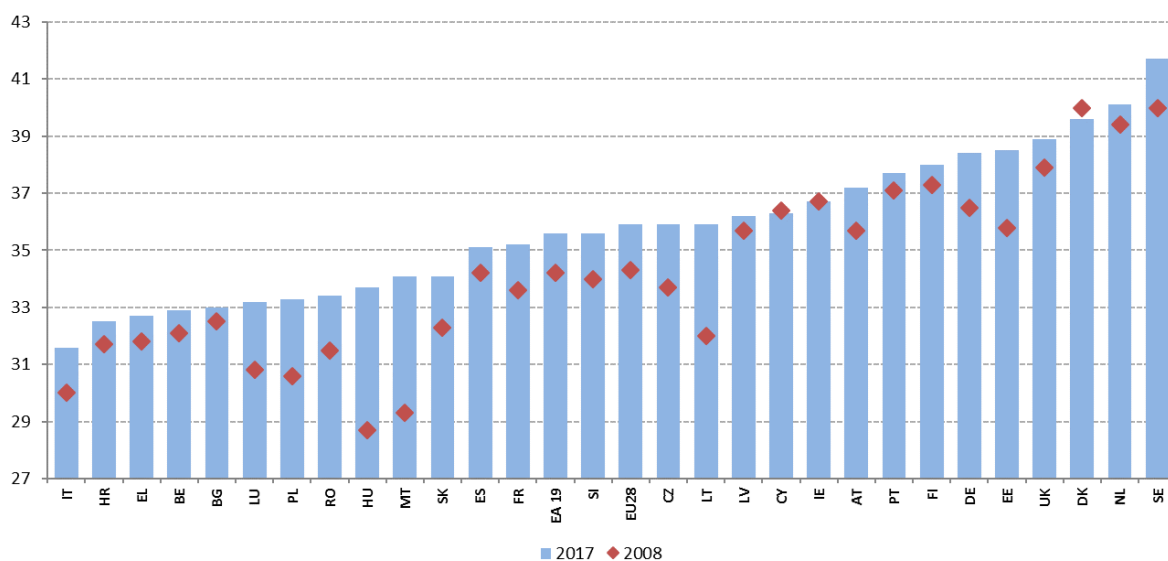
Nakon smanjenja nezaposlenosti mladih većina je pripadnika skupine NEET neaktivna, ali postoje znatne razlike među državama članicama. Stope neaktivnosti posebno su visoke u Bugarskoj, Rumunjskoj i Italiji, dok nezaposlenost prevladava u Španjolskoj, Hrvatskoj i Grčkoj. Utvrđeno je da je glavni rizični čimbenik za pripadnost skupini NEET niska razina obrazovanja⁴⁹. Pripadnice skupine NEET češće su neaktivne nego nezaposlene, dok za muškarce vrijedi suprotno.

⁴⁹ Eurofound (2016), „Istraživanje raznolikosti NEET-ova”. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

Stopa zaposlenosti starijih radnika znatno je porasla tijekom proteklog desetljeća. Stariji radnici (dob 55 – 64) relativno su bolje podnijeli krizu od ostalih dobnih skupina i u najvećoj su mjeri bili pokretač otvaranja radnih mjesta tijekom oporavka, te je tako od drugog kvartala 2013. do drugog kvartala 2018. zaposleno gotovo 7 milijuna ljudi. Zapravo, kao što je već navedeno u odjeljku 1., dobnina skupina 55 – 64 vrlo je važan pokretač ukupnog porasta stopa zaposlenosti tijekom posljednjih deset godina. Stopa zaposlenosti osoba u dobi od 55 do 64 godine 2017. bila je 55,3 %, što je za 1,8 postotnih bodova više nego prethodne godine, a očekuje se da će se taj stalan porast nastaviti u kontekstu demografskih promjena. Stope zaposlenosti starijih radnika znatno se razlikuju među državama članicama, u rasponu od 76,4 % u Švedskoj do 38,3 % u Grčkoj, dok su stope niže ili blizu 50 % zabilježene u Španjolskoj, Belgiji, Poljskoj i Malti. Stopa zaposlenosti žena u dobi od 55 do 64 godine raste brže nego stopa zaposlenosti muškaraca te je 2016. iznosila 50,9 %.

Prosječno trajanje radnog vijeka u gotovo svim državama članicama povećalo se od 2008., uz velika povećanja (za više od dvije godine) u Estoniji, Litvi, Češkoj, Malti, Mađarskoj, Poljskoj i Luksemburgu. Rodno uvjetovana razlika u trajanju radnog vijeka smanjuje se, ali je i dalje znatna, a žene su prisutne na tržištu rada u prosjeku 4,9 godina kraće od muškaraca (33,4 prema 38,3 godine 2017.). Taj je prosjek rezultat velikih razlika među državama članicama i posljedica je više faktora, kao što su nedovoljan pristup uslugama skrbi i niža dob za umirovljenje žena u nekim državama članicama.

Slika 32.: Prosječno trajanje radnog vijeka, usporedba od 2008. do 2017.

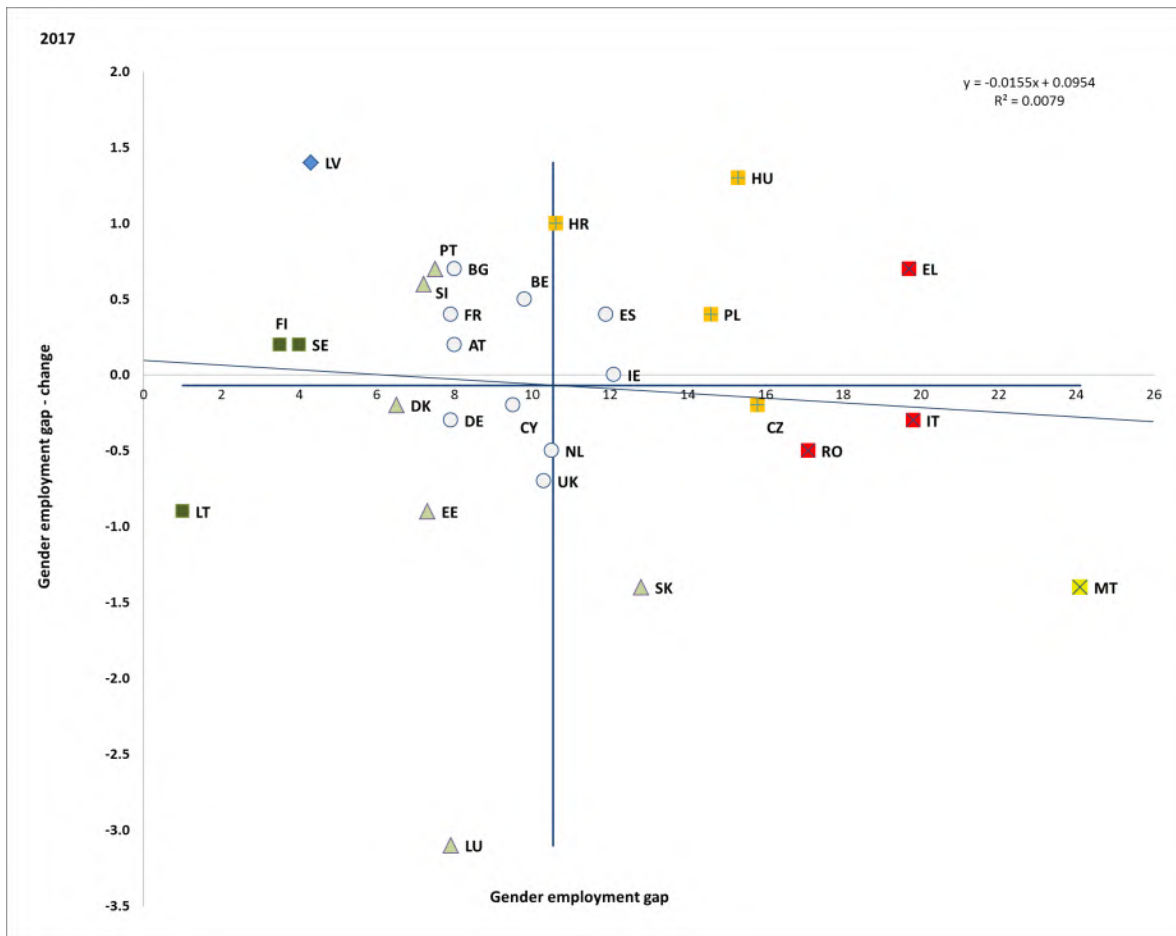

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Stopa zaposlenosti žena ravnomjerno je rasla i 2017. Dosegnula je 66,5 %, u usporedbi sa 65,3 % godinu ranije. Stopa zaposlenosti žena poboljšala se u svim državama članicama, osim u Danskoj⁵⁰ (u kojoj je međutim vrlo visoka). Iznosi od 79,9 % u Švedskoj do 48,0 % u Grčkoj, pri čemu su niske stope (niže od 60 %) zabilježene u Španjolskoj, Malti, Hrvatskoj i Italiji. Unatoč napretku, u svim su državama članicama žene i dalje slabije zastupljene na tržištu rada u usporedbi s muškarcima. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti, glavni pokazatelj iz pregleda socijalnih pokazatelja, ostaje na visokoj razini od 11,5 postotnih bodova. U kontekstu male razlike u usporedbi s prošlom godinom, ograničena je konvergencija među državama članicama. Italija, Grčka i Rumunjska označene su kao „kritične situacije”, dok je Malta, koja se još uvijek suočava s najvišom razlikom u zaposlenosti među spolovima, ostvarila znatan napredak 2017. Znatna povećanja (za jedan postotni bod ili više) zabilježena su u Latviji, Mađarskoj i Hrvatskoj, iako je stopa zaposlenosti u tim državama članicama porasla za oba spola, ali mnogo brže za muškarce nego za žene. U Latviji, Litvi, Finskoj i Švedskoj najmanje su razlike u zaposlenosti između spolova.

⁵⁰ To je, međutim, potrebno tumačiti s oprezom zbog prekida u vremenskom nizu.

Slika 33.: Razlike u zaposlenosti između spolova i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Razlika u zaposlenosti između spolova veća je ako je iskazana u ekvivalentima punog radnog vremena jer se za žene bilježe više stope rada u nepunom radnom vremenu. Prosječna razlika u zaposlenosti između muškaraca i žena u nepunom radnom vremenu samo se neznatno smanjila u odnosu na 2016. te je 2017. iznosila 23 postotna boda. Sveukupno, 31,1 % žena u EU-u radilo je 2017. u nepunom radnom vremenu, u usporedbi s 8,2 % muškaraca. Međutim, postoje velike razlike među državama članicama. Dok je udio žena koje rade u nepunom radnom vremenu i dalje na tradicionalno niskoj razini u većini država članica u istočnoj Europi (ispod 10 % u Bugarskoj, Hrvatskoj, Litvi, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Latviji), u Nizozemskoj iznosi 74,1 % (22,6 % za muškarce), u Austriji 49,9 % (10,5 % za muškarce) i u Njemačkoj 46,8 % (9,3 % za muškarce). Mogućnost rada u nepunom radnom vremenu važan je čimbenik za zadržavanje žena na tržištu rada, posebno ako imaju djecu. Međutim, zbog dugotrajnih razdoblja skraćenog radnog vremena mogu se povećati razlike između spolova u plaćama i mirovinama, s obzirom na to da je rad u nepunom radnom vremenu obično povezan s manjim primanjima po satu i manjim doprinosima za socijalno osiguranje. Čak i uz to smanjenje, 22,5 % rada u nepunom radnom vremenu za žene bilo je 2017. nesvojevoljno.

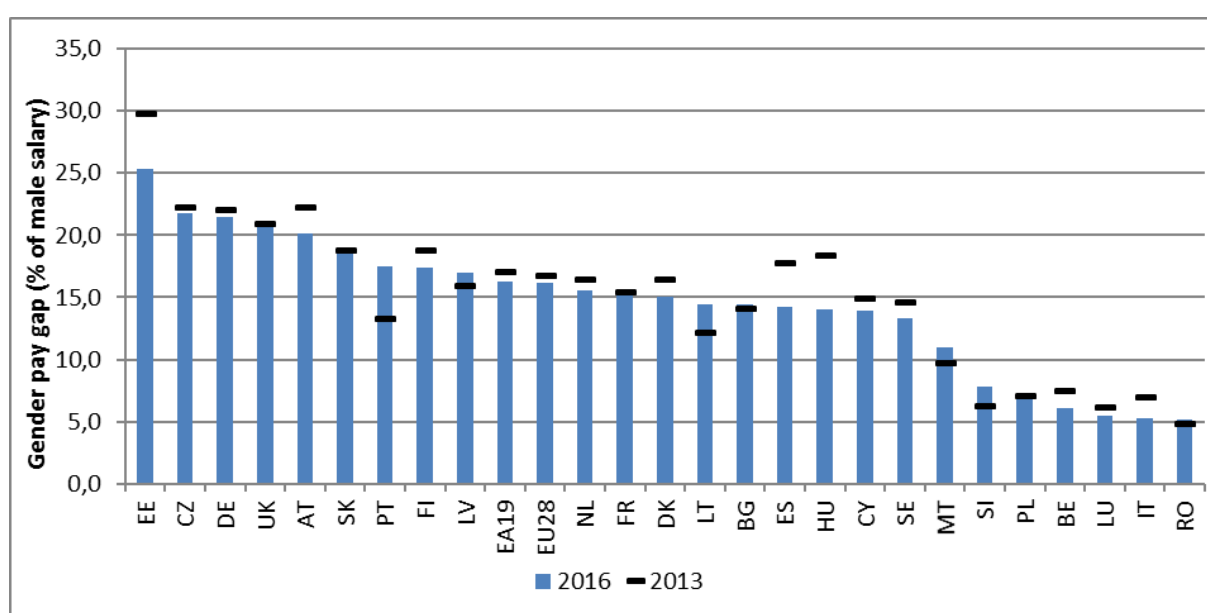
Uz niže stope zaposlenosti žene često imaju i znatno niže plaće. Unatoč tome što su žene općenito kvalificiranije od muškaraca⁵¹, razlika u plaći između spolova i dalje je stabilna i 2016. je iznosila 16,2 %⁵², što je u usporedbi s 2013. (16,8 %) samo mali pad. Žene su prekomjerno zastupljene u slabije plaćenim sektorima i zanimanjima te često rade na radnim mjestima za koja su previše kvalificirane. Međutim, čak i nakon netiranja čimbenika kao što su razlike u iskustvu, razina obrazovanja, vrsta ugovora i slično, dio razlike u plaćama između spolova i dalje postoji.

⁵¹ Visokoobrazovanih žena je 2017. bilo 44,9 % (u dobi od 30 do 34 godine), u usporedbi s 34,9 % muškaraca (vidjeti prethodno u ovom odjeljku); u svim državama članicama stopa stjecanja tercijarnih kvalifikacija viša je za žene nego za muškarce.

⁵² Referentni je pokazatelj iz pregleda socijalnih pokazatelja neprilagođena razlika u plaći između spolova (tj. nije prilagođena prema pojedinačnim obilježjima koja bi mogla biti objašnjenje za dio razlike u zaradi), koji bi trebao omogućiti opći pregled razlike među spolovima u pogledu plaća. Prema istraživanju najveći dio razlike ostaje i nakon što se uzmu u obzir razlike u stečenom obrazovanju, odabiru zanimanja, radnom vremenu i druge vidljive posebnosti (npr. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/2016_factors_gpg_en.pdf).

Postoje znatne razlike među zemljama. Razlika u plaći između spolova i dalje iznosi više od 20 % u Estoniji, Češkoj, Njemačkoj, Ujedinjenoj Kraljevini i Austriji, dok se najmanje vrijednosti (nešto više od 5 %) bilježe u Rumunjskoj, Italiji i Luksemburgu. Stanje se od 2013. znatno poboljšalo u Estoniji, Mađarskoj i Španjolskoj, a razlika u plaći između spolova povećala se za više od dva postotna boda u Portugalu i Litvi. Razlika u plaći između spolova često se pretvara i u razliku u mirovinama, koja je 2016. iznosila otprilike 37,2 % (smanjenje za 1,1 postotni bod u odnosu na 2015.). Najveće razlike u mirovinama između spolova bile su u Cipru, Nizozemskoj i Malti (više od 44 %), dok su najmanje razlike (manje od 10 %) zabilježene u Estoniji, Danskoj i Slovačkoj.

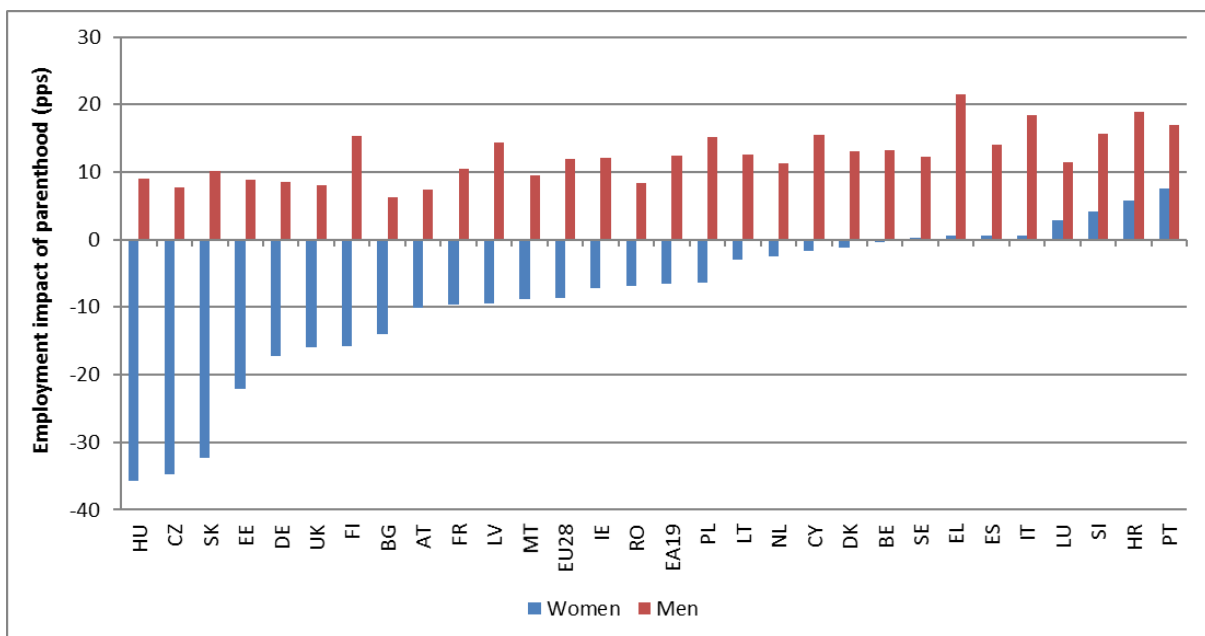
Slika 34.: Neprilagođena razlika u plaći između spolova 2013. i 2016.

Izvor: Eurostat. Napomena: neprilagođena razlika u plaći između spolova (GPG) mjeri se kao razlika između prosječnog bruto dohotka po satu muških i ženskih plaćenih zaposlenika izražena u postotku prosječnog bruto dohotka po satu plaćenih muških zaposlenika. Noviji podaci za Hrvatsku, Grčku i Irsku nisu dostupni.

Razlike u zaposlenosti uglavnom su veće za žene koje su odgovorne za skrb. Na primjer, roditeljstvo je jedan od glavnih čimbenika koji otežavaju potpuno sudjelovanje žena na tržištu rada. U svim se državama članicama razlika u zaposlenosti između spolova povećava kad se uzme u obzir roditeljstvo. Stopa zaposlenosti žena (u dobi 20 – 49) s djetetom u dobi do šest godina 2017. bila je za 9,2 postotna boda niža nego stopa zaposlenosti žena bez djece. U Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj negativan utjecaj roditeljstva posebno je visok (više od 40 postotnih bodova), dok je učinak pozitivan, ali manji nego kod muškaraca, u Portugalu, Luksemburgu, Švedskoj i Hrvatskoj. Nasuprot tome, roditeljstvo pozitivno utječe na sudjelovanje muškaraca na tržištu rada u svim državama članicama EU-a (u prosjeku za +12,4 postotna boda).

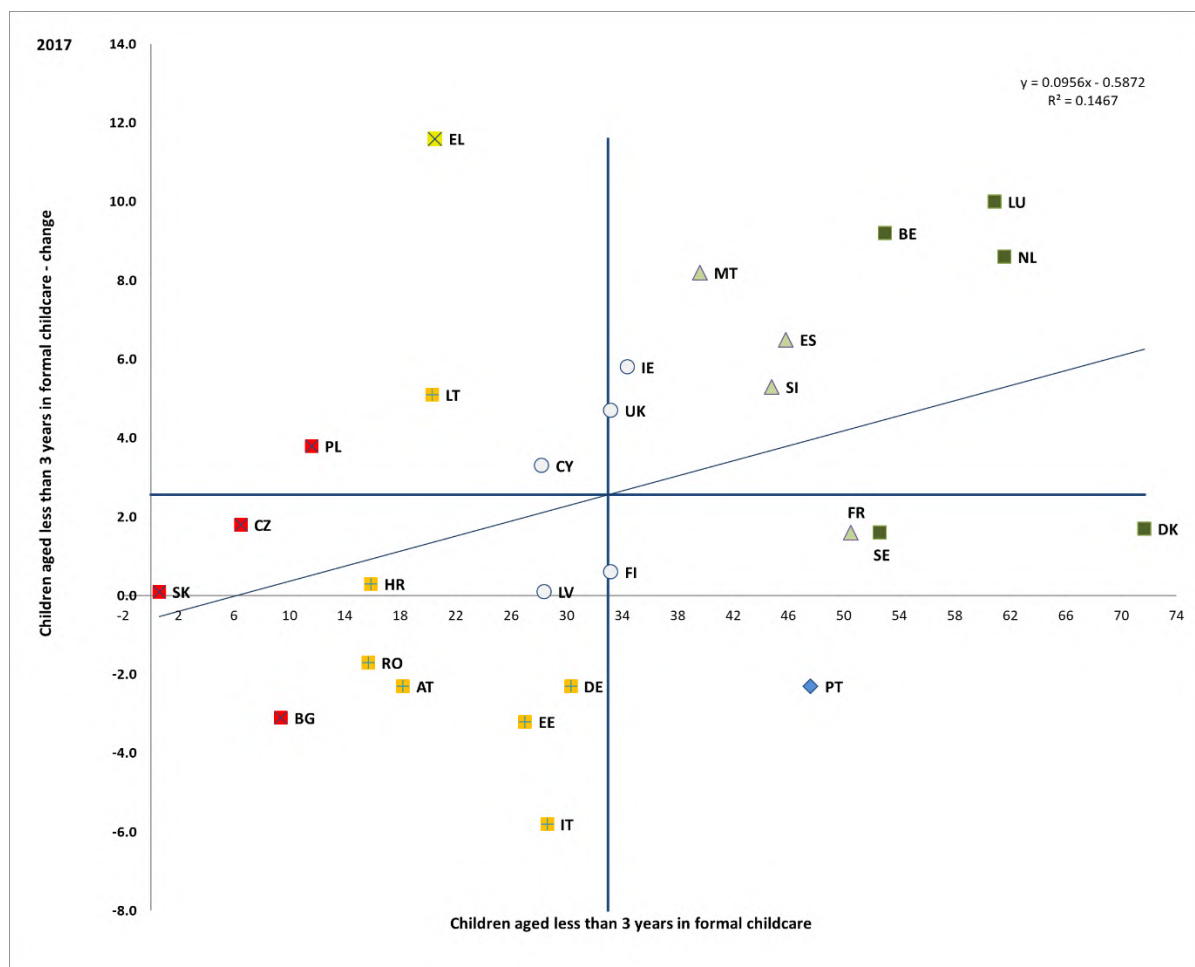
Slika 35.: Utjecaj roditeljstva na zaposlenost muškaraca i žena (u dobi od 20 do 49 godina) u 2017.

Izvor: Eurostat. Napomena: utjecaj roditeljstva na zaposlenost mjeri se kao razlika (u postotnim bodovima) između stope zaposlenosti žena (muškaraca) s barem jednim djetetom mlađim od šest godina i stope zaposlenosti žena (muškaraca) bez djece.

Nejednak pristup kvalitetnoj i povoljnoj skrbi za djecu i uslugama dugotrajne skrbi pridonosi negativnom utjecaju roditeljstva na zaposlenost žena. Kao što je vidljivo iz glavnog pokazatelja iz pregleda socijalnih pokazatelja, odnosno sudjelovanja u sustavu formalne skrbi o djeci, 34 % djece u dobi do 3 godine bilo je 2017. upisano u sustav formalne skrbi o djeci. To znači da je nominalno postignut cilj iz Barcelone o dostupnosti visokokvalitetnih i pristupačnih ustanova za skrb o djeci u toj dobnoj skupini. Međutim, i dalje postoje velike razlike među zemljama. Dok je stopa upisa u Danskoj iznosila više od 70 %, a u Luksemburgu i Nizozemskoj više od 60 %, u Slovačkoj, Češkoj i Bugarskoj bila je niža od 10 % (potonje su države, zajedno s Poljskom, označene kao „kritična stanja”). U tim državama članicama nedostatak formalnih programa za skrb o djeci dovodi i do loših rezultata na tržištu rada za žene (u većini njih su razlike u zaposlenosti između spolova iznad prosjeka EU-a, dok roditeljstvo negativno utječe na stope zaposlenosti). Zbog nedostatka usluga skrbi za djecu i usluga dugotrajne skrbi 21,6 % žena odgovornih za skrb bilo je 2017. neaktivno ili je radilo u nepunom radnom vremenu. U Grčkoj, Španjolskoj, Hrvatskoj i Cipru taj je udio bio je znatno viši od 50 %, a u Rumunjskoj i Latviji zabilježene su rekordne razine (više od 89 %).

Slika 36.: Djeca mlađa od tri godine u sustavima formalne skrbi o djeci i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, Istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Dostupnost sustavnih pristupačnih, visokokvalitetnih i održivih usluga dugotrajne skrbi i dalje je izazov u nekoliko država članica. Ta nedovoljna razvijenost usluga dugotrajne skrbi može biti velika prepreka u održavanju zaposlenosti žena jer je neformalna skrb često jedina dostupna mogućnost za mnoge obitelji. Demografske promjene dodatno će povećati taj izazov jer se očekuje da će broj starijih osoba kojima je potrebna skrb između 2016. i 2070. porasti za 13 milijuna⁵³. Osim toga, neformalni skrbnici, većinom žene, više su izloženi riziku siromaštva i financijske ovisnosti, posebno ako su prisiljeni smanjiti broj radnih sati ili napustiti posao kako bi skrbili o svojoj rodbini, zbog čega im se dohodak i mirovinska prava smanjuju.

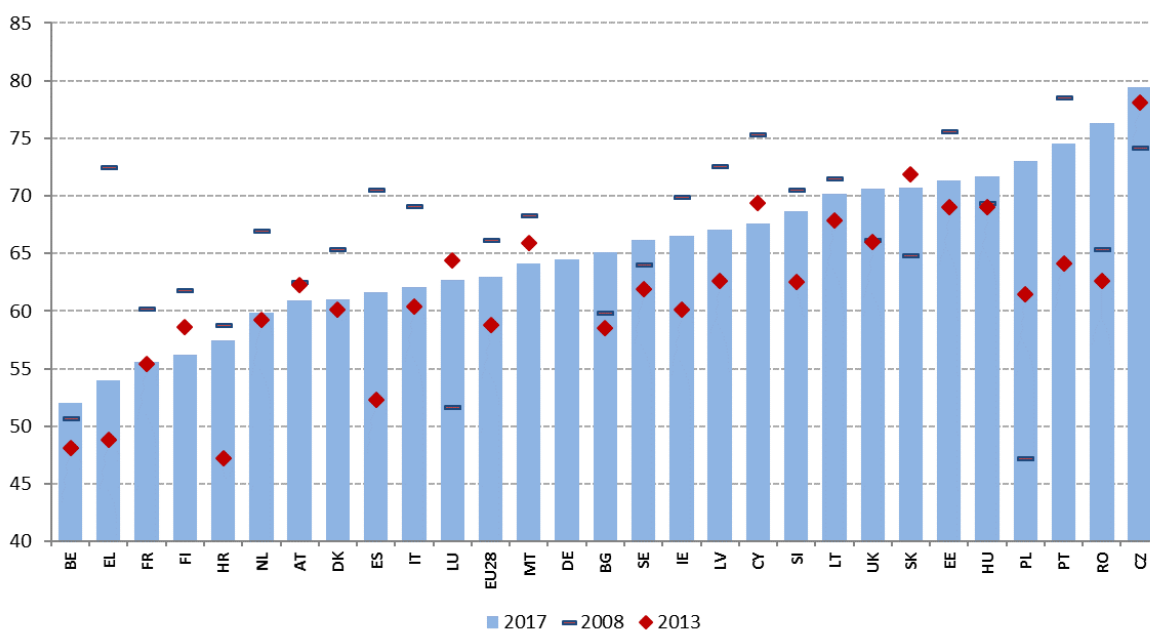
Žene se češće suočavaju s izrazitim financijskim nepogodnostima kada ulaze na tržište rada ili žele raditi više. Posebno u slučaju kada se porez na dohodak ubire na dohodak kućanstava, a ne na temelju pojedinačnog dohotka, partneri koji ne rade i sekundarni hranitelji (često žene) mogu se suočiti s velikim financijskim nepogodnostima koje ih odvraćaju od sudjelovanja na tržištu rada ili duljeg radnog vremena. I druge značajke sustava poreza i naknada mogu smanjiti ponudu radne snage, uključujući odbitke na temelju obiteljske situacije, zbog uzdržavanog bračnog druga ili prenosive odbitke. Izmjerena zamka neaktivnosti za sekundarnog hranitelja bila je 2016. posebno velika u Danskoj, Njemačkoj, Belgiji i Francuskoj, dok je zamka male plaće bila velika u Belgiji, Njemačkoj i Luksemburgu⁵⁴. Veliki troškovi povezani sa smještajem u ustanove za skrb proširuju zamku neaktivnosti jer odvraćaju od zapošljavanja ili povećanja broja radnih sati.

⁵³ Europska komisija (2018), „Izvešće o starenju stanovništva za 2018.”, European Economy Institutional Paper 079.

⁵⁴ Za zamku neaktivnosti za sekundarnog hranitelja mjeri se marginalna stvarna porezna stopa na dohodak od rada drugog partnera koji prelazi sa socijalne pomoći na rad. Zamka male plaće izračunava se za par bez djece kojem će sekundarni hranitelj povećati dohodak s 33 % na 67 % prosječne plaće pri čemu glavni hranitelj zarađuje 100 % prosječne plaće (baza podataka Europske komisije o porezima i naknadama).

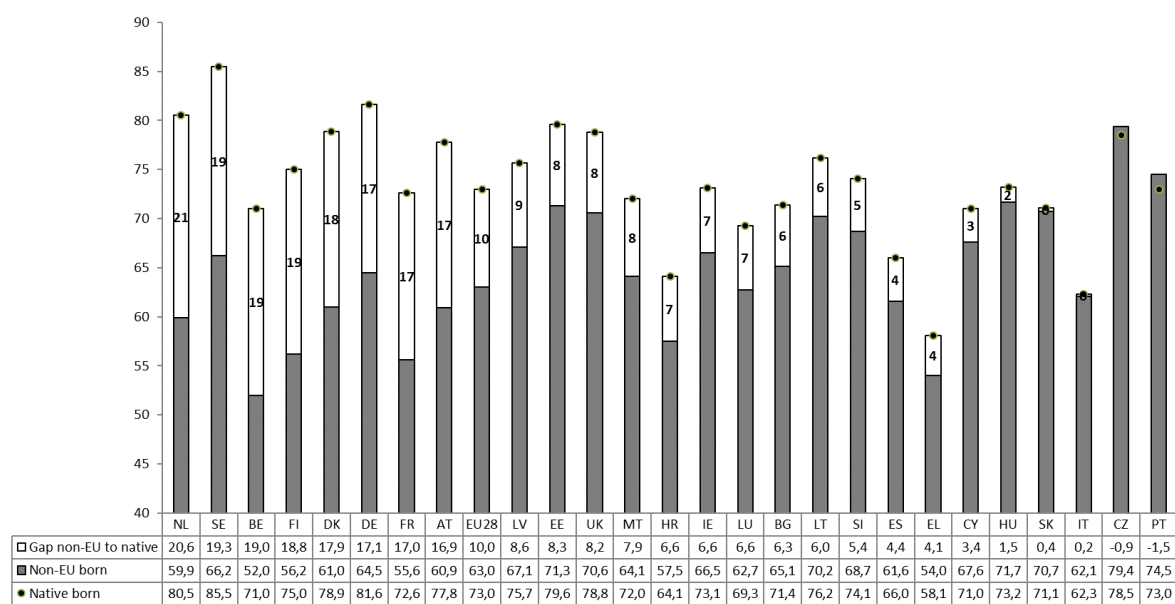
Osobe migrantskog podrijetla imaju samo djelomične koristi od općeg poboljšanja uvjeta na tržištu rada. Iako osobe koje nisu rođene u EU-u čine sve veći dio stanovništva u EU-u (7,2 % u 2017., 6,6 % u 2014.), manja je vjerojatnost da će biti zaposleni u odnosu na osobe koje su rođene u EU-u. U 2017. bilo je zaposleno 63 % osoba koje nisu rođene u EU-u (u dobi od 20 do 64 godine), što je znatno niže nego prije krize (66,2 % u 2008.). Razlika u zaposlenosti između dviju grupa iznosila je 2017. deset postotnih bodova, što je malo bolje nego 2016. (10,5 postotnih bodova), ali znatno lošije nego 2008. (4,5 postotnih bodova). U nekim državama članicama (Finska, Švedska, Nizozemska i Belgija) ta je razlika 2017. iznosila približno ili gotovo 20 postotnih bodova. Stanje je još teže kad je riječ o ženama koje nisu rođene u EU-u. Stopa zaposlenosti te skupine 2017. je iznosila 54,1 %. Razlika u odnosu na stopu zaposlenosti žena rođenih u EU-u iznosi 13,6 %. Osim toga, vjerojatnije je da će rizikom od siromaštva unatoč zaposlenju biti pogođene osobe koje nisu rođene u EU-u nego one koje jesu.

Slika 37.: Stopa zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a, višegodišnja usporedba

Izvor: Eurostat. Napomena: nisu dostupni podaci iz Njemačke za 2008. i 2013.

Slika 38.: Stopa zaposlenosti po državi rođenja, dobna skupina 20 – 64, 2017.

Izvor: Eurostat.

Izazovi s kojima se suočavaju osobe migrantskog podrijetla obično prelaze sa starih na nove naraštaje. Udio osoba migrantskog podrijetla sve je veći, posebno među mladima⁵⁵, a postoje dokazi da osobe rođene u tuzemstvu čiji su roditelji rođeni u inozemstvu imaju niže stope zaposlenosti od osoba tuzemnog podrijetla⁵⁶. To je djelomičan uzrok visokih stopa nezaposlenosti u nekim skupinama mladih u nepovoljnom položaju. Rezultati na tržištu rada znatno se razlikuju ovisno o razlogu migracije⁵⁷. Međutim, iako su niže stope zaposlenosti migranata djelomično prouzročene visokim udjelom osoba s niskom razinom obrazovanja, sve viša razina obrazovanja⁵⁸ ne prenosi se u bolje rezultate u zapošljavanju, te su vještine i kvalifikacije migranata u velikoj mjeri nedovoljno iskorištene⁵⁹.

⁵⁵ Otprilike 20 % osoba u dobi od 15 do 29 godina u EU-u 2014. imalo je migrantsko podrijetlo, bilo da su same rođene u inozemstvu ili im je tamo rođen barem jedan roditelj. Izvor: Eurostat.

⁵⁶ OECD (2017.), *Catching Up? Intergenerational Mobility and Children of Immigrants*.

⁵⁷ Stopa zaposlenosti osoba koje nisu rođene u EU-u veća je za one koji su došli radi studija ili zapošljavanja (71 % u 2014., čak viša od one za rođene u EU-u) i niža za one koji su stigli iz obiteljskih razloga te za izbjeglice. Migranti pristigli iz obiteljskih razloga činili su 2014. najveći dio osoba koje nisu rođene u EU-u (52 %). Njihova stopa zaposlenosti 2014. bila je 53 %, niža od one za izbjeglice (56 %).

⁵⁸ Kada je riječ o obrazovnom postignuću, 2017. je za državljane trećih zemalja (u dobi od 25 do 54 godine) bilo vjerojatnije da će imati nisku razinu obrazovanja (43,6 %) u odnosu na državljane zemlje domaćina (21,2 %), a manje vjerojatno da će dosegnuti tercijarne kvalifikacije (26,3 % odnosno 31,6 %).

⁵⁹ Razlika u stopi zaposlenosti između osoba koje nisu rođene u EU-u i onih koje jesu najizraženija je među onima s tercijarnim obrazovanjem, što ukazuje da migranti ostvaruju manje koristi od svojeg obrazovanja od osoba rođenih u EU-u (vidjeti i *Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2015.*). Otprilike 42 % državljana trećih zemalja s visokom razinom obrazovanja u 2017. bilo je previše kvalificirano za poslove koje obavljaju: tj. radili su u zanimanjima za niske ili srednje razine vještina, u usporedbi s otprilike 20 % državljana zemlje domaćina. Međutim, razlika između tih dviju skupina u posljednjih se nekoliko godina smanjila, s 25 postotnih bodova 2012. na 20 postotnih bodova 2017.

Razlika u stopi zaposlenosti osoba s invaliditetom ukazuje na to da se njihovi talenti ne iskorištavaju. U EU-u je 2016. postojala velika razlika u zaposlenosti⁶⁰ osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta: iznosila je 48,1 % naspram 73,9 %. Međutim, među državama članicama⁶¹ postoje znatne razlike u tom pogledu, u rasponu od 14,7 postotnih bodova (Italija) do preko 45 postotnih bodova (Irska). Osim toga, samo je 59,7 % osoba s invaliditetom u EU-u gospodarski aktivno u usporedbi s 82,2 % osoba bez invaliditeta, što ukazuje na to da se osobe s invaliditetom suočavaju sa znatnim preprekama u pristupu tržištu rada⁶². Zemlje sa sličnim stopama aktivnosti osoba bez invaliditeta ponekad imaju vrlo različite stope aktivnosti za osobe s invaliditetom. Osim toga, važno je pitanje i kvaliteta rada, s obzirom na to da je 2016. bilo vjerojatnije da će se s rizikom od siromaštva unatoč zaposlenju suočiti osoba s invaliditetom nego osoba iz opće populacije⁶³. Kad je riječ o spolu, stopa zaposlenosti žena s invaliditetom (45,9 %) bila je tek neznatno niža od stope zaposlenosti muškaraca s invaliditetom (50,6 %), a u nekim se državama članicama razlika u zaposlenosti obrnula. Ako se promatra ukupna kvaliteta života koju percipiraju osobe s invaliditetom, Eurofound⁶⁴ nalazi da se razina isključenosti iz društva koju te osobe doživljavaju znatno razlikuje ovisno o tome jesu li zaposlene ili nisu. Od onih koji su sudjelovali u istraživanju, zaposlene osobe s invaliditetom mnogo se rjeđe osjećaju isključene iz društva od dugotrajno nezaposlenih osoba ili od onih osoba koje zbog svojeg invaliditeta ne mogu raditi.

⁶⁰ Podaci su iz Istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima 2015., a analizirala ih je akademska mreža europskih stručnjaka za osobe s invaliditetom (ANED).

⁶¹ Učestalost invaliditeta također se znatno razlikuje među državama članicama. Razmjerno je niska u slučaju Irske, koja ima 12,9 % (dobna skupina od 16 do 64 godine), u odnosu na prosjek EU-a (17 %).

⁶² Ibidem.

⁶³ Istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (2017) – Stopa rizika od siromaštva zaposlenih prema razini ograničenja aktivnosti, spolu i dobi (hlth_dpe050)

⁶⁴ Eurofound (2018.), Stanje u pogledu socijalnog statusa i zapošljavanja osoba s invaliditetom, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, u pripremi.

3.2.2. *Odgovor politike*

Potrebne su sveobuhvatne strategije usmjerene na glavne uzroke ranog napuštanja školovanja kako bi se smanjile stope napuštanja školovanja, spriječila socijalna isključenost te kako bi se olakšala tranzicija mladih na tržište rada. Mnoge su države članice nedavno uvele mjere za smanjivanje broja osoba koje rano napuštaju školovanje, od politika kojima se studente koji imaju drugi materinski jezik podupire u učenju jezika do obrazovnog i profesionalnog usmjeravanja u školama ili mjera kojima se osobe koje rano napuštaju školovanje podupire u ponovnom uključivanju u sustav obrazovanja i osposobljavanja. Na primjer, u Bugarskoj se u okviru projekta „Vaš razred” financira dodatna pedagoška potpora za studente kod kojih postoji rizik od napuštanja školovanja, kao što je učenje jezika, dodatni razredi za prevladavanje nedostataka u učenju ili izvannastavne aktivnosti za povećanje motivacije studenata. Švedska financijski podupire škole u skladu sa socioekonomskim položajem učenika kako bi se promicala uravnotežena socijalna struktura društva i spriječilo rano napuštanje školovanja. U Španjolskoj se u okviru plana Proeducar potiču politike kojima se poboljšava kvaliteta i pravednost obrazovnog sustava i podupiru programi za stvaranje drugih obrazovnih prilika.

Kako bi se poboljšali obrazovni rezultati učenika ključno je osigurati pristup kvalitetnom i kvalitetnom obrazovanju te podupirati trajno stručno usavršavanje nastavnika. Irski Akcijski plan za obrazovanje usmjeren je na promicanje i poticanje kvalitete, izvrsnosti i inovacija, pri čemu se otklanjaju kritični nedostaci u pogledu vještina i uvode ključne tehnologije razvoja, a potiče se uključivanje. Cilj je nedavne reforme sekundarnog obrazovanja u Luksemburgu prilagoditi obrazovanje potrebama učenika, omogućiti školama organizaciju kurikuluma i programa u skladu s profilom koji odaberu, diversificirati ponudu jezika te uvesti trogodišnje planove za razvoj škola kojima su obuhvaćeni aspekti kao što su smjernice, uspješnost učenja, izvanškolske aktivnosti, psihosocijalna pomoć i poboljšanje digitalnih vještina. U Hrvatskoj se u okviru inicijative „Škola za život” uvode novi kurikulumi koji se temelje na pristupu ishoda učenja, pri čemu se u učionicama naglasak stavlja na iskustva učenika, prepoznaje se važnost pripreme nastavnika i uvodi međupredmetno poučavanje ključnih kompetencija kao što su poduzetništvo, učenje kako učiti ili građanski odgoj i obrazovanje. „Suradnja za najbolju školu” („Samverkan för bästa skola”) je inicijativa Švedske za borbu protiv nejednakosti. Njome se pruža prilagođena potpora koja je praktična i popraćena stručnim usavršavanjem nastavnika u školama koje se suočavaju s najozbiljnijim izazovima u osiguravanju visokokvalitetnog podučavanja i u kojima velik udio učenika ne uspijeva dovršiti svoje obrazovanje. Cipar uvodi novi okvir za stručno usavršavanje nastavnika kako bi oni poboljšali svoje trajno usavršavanje i počeo je jačati program predškolskog odgoja na temelju pokazatelja uspjeha i primjerenosti. U Litvi su u novom Pravilniku o osposobljavanju utvrđeni kvalitativni zahtjevi za studijske programe i stažiranje nastavnika; usto se u njemu navode mogućnosti za osposobljavanje i stručno usavršavanje nastavnika i uspostavljaju kriteriji za nacionalne centre za osposobljavanje nastavnika.

I dalje je važna stvarna provedba zakonodavnih promjena u pogledu uključivanja Roma u obrazovanje. Mjere koje su trenutačno na snazi u Bugarskoj za učenike romske narodnosti uključuju stipendije i izvanškolske aktivnosti, među njima sate bugarskog jezika i aktivnosti s roditeljima. Mađarska je u srpnju 2017. izmijenila svoj zakon o jednakom postupanju i javnom obrazovanju kako bi se zajamčila zabrana segregacije. Osim toga su 2017. odabrane škole sa slabim rezultatima, visokom stopom napuštanja školovanja i visokim rizikom od segregacije, kojima će se omogućiti osposobljavanje i kompleksna potpora usavršavanju kako bi se u njih uvele raznovrsnije metode poučavanja. U obrazovne se okruge uvode službenici i radne skupine za borbu protiv segregacije. U Rumunjskoj je proširena nadležnost školskih inspektorata i agencije za osiguranje kvalitete (ARACIP) za praćenje segregacije. U Slovačkoj se provodi revidirani akcijski plan za integraciju Roma koji je vlada odobrila u veljači 2017., ali se njegovi rezultati tek očekuju. Slovačka je donijela desetogodišnji plan razvoja obrazovanja, kojim bi se također trebala rješavati pitanja uključivosti i kvalitete obrazovanja, među ostalim i za romsku djecu. U Portugalu revidirana nacionalna strategija za integraciju romskih zajednica 2013. – 2020. među glavne prioritete uključuje pristup obrazovanju, obrazovni uspjeh i cjeloživotno učenje.

Ključno je poboljšati kvalitetu visokog obrazovanja, posebno u kontekstu povećanja stopa stjecanja tercijarnih kvalifikacija. U Komunikaciji Komisije iz 2017. o obnovljenom programu EU-a za visoko obrazovanje⁶⁵ ističe se važnost mjera kojima će se povećati broj osoba koje pohađaju visoka učilišta i stječu tercijarne kvalifikacije, osigurati učenicima vještine i kompetencije koje su relevantne za svijet rada ili poboljšati učinkovitost sustava financiranja visokog obrazovanja. Više je država članica najavilo reforme usklađene s tim načelima. Francuska je nedavno donijela zakon kojim će se poduprijeti uspješnost studenata u visokom obrazovanju, posebno s više smjernica za upis, potporom tijekom cijelog studija i objavljivanjem kompetencija koje se očekuju prije upisa u različita područja studija. Austrija i Češka nedavno su uvele nove sustave financiranja visokog obrazovanja kako bi potaknule diversifikaciju i kvalitetu. U Poljskoj je nedavno donesenim Zakonom o visokom obrazovanju i znanosti („Ustawa 2.0”) napravljen velik korak u nastojanjima da se modernizira sektor visokog obrazovanja i poboljša njegova kvaliteta. Portugal je uveo mjere za povećanje upisa u visoko obrazovanje, kao što su jačanje mehanizama socijalne potpore studentima u nepovoljnom položaju znatnim povećanjem stipendija, socijalni program za plaćanje školarine u više obroka i provedba redefiniranog programa „+ Superior” radi promicanja i poticanja upisa u slabije naseljenim regijama s manjom potražnjom.

Države članice nastavljaju činiti sustav vještina i kvalifikacija razumljivijim u cijeloj Europi.

U svim su državama članicama nacionalni kvalifikacijski okviri organizirani na temelju načela ishoda učenja. Gotovo su sve države članice (27) povezale svoje razine kvalifikacija s Europskim kvalifikacijskim okvirom, a 20 njih u svojim kvalifikacijama navodi razinu Europskog kvalifikacijskog okvira, čime te kvalifikacije postaju jasnije i lakše usporedive (Belgija, Češka, Danska, Njemačka, Estonija, Grčka, Finska, Francuska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Austrija, Portugal, Slovenija i Ujedinjena Kraljevina).

⁶⁵ COM(2017) 247 final.

Sve više država članica uzima u obzir učenje izvan institucionalnog obrazovanja i osposobljavanja. U 15 zemalja uspostavljen je mehanizam za koordinaciju kako bi se promicala razmjena i dosljednost u vrednovanju među sektorima obrazovanja i osposobljavanja, tržištem rada i trećim sektorom (Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Španjolska, Švedska). Jačaju veze između nacionalnih kvalifikacijskih okvira (NIF) i vrednovanja u većini zemalja. Priznavanjem se u 11 država (Belgija, Francuska, Irska, Latvija, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Ujedinjena Kraljevina) može steći bilo koja kvalifikacija uključena u okvir, a u još četiri zemlje mogu se priznati bodovi potrebni za stjecanje kvalifikacije (Danska, Estonija, Španjolska, Slovenija).

Države članice postupno prelaze na sveobuhvatni strateški pristup upravljanju vještinama. Vijeće je 2016. u okviru Programa za vještine donijelo Preporuku o oblicima usavršavanja s ciljem da se lakše otklone nedostaci u području vještina i nejednakost i da se odgovori na potrebe tržišta rada na kojem se traže sve više razine vještina. Koristeći se tim oblicima usavršavanja, tvorci politika osmislili bi politike posebno prilagođene potrebama odraslih s niskom razinom vještina.

Nekoliko država članica radilo je na nacionalnim strategijama za vještine, uz potporu Komisije u suradnji s OECD-om (Španjolska, Italija, Portugal, Slovenija i nedavno Belgija/Flandrija). Nakon dovršetka dijagnostičke faze i utvrđivanja glavnih izazova u pogledu vještina Italija i Slovenija provode aktivnu fazu tog procesa. Portugal je završio i dijagnostičku i aktivnu fazu te je u svibnju ove godine pokrenuo svoj akcijski plan. Latvija i Poljska pokrenut će svoje projekte strategija za vještine kasnije tijekom 2018. U Francuskoj se reformom strukovnog osposobljavanja iz 2018. uspostavlja novo tijelo („Kompetencije Francuske”) kako bi se osigurao sveobuhvatan pristup potrebama za vještinama, kvaliteti osposobljavanja i troškovima.

Poduzimaju se dodatni koraci za promicanje i olakšavanje pristupa i sudjelovanja u SOO-u.

Luksemburg je izmijenio svoje zakonodavstvo u pogledu podupiranja i razvoja cjeloživotnog učenja s ciljem poboljšanja djelotvornosti financiranja putem sufinanciranja strukovnog cjeloživotnog učenja. Francuska je osigurala dodatna sredstva za strukovno osposobljavanje i naukovanje putem takozvanog Plan d’Investissement Competence (PIC), što podrazumijeva prosječno godišnje povećanje javnih izdataka za strukovno osposobljavanje i naukovanje za 10 %. U Francuskoj se zakonom o slobodi odabira profesionalne budućnosti nastoji ojačati i promicati pristup stalnom strukovnom osposobljavanju i naukovanju. Cilj malteškog programa „Get Qualified” je poboljšati financijsku potporu za studente koji žele pohađati strukovno osposobljavanje.

Države članice prilagođavaju svoje sustave strukovnog obrazovanja i osposobljavanja s ciljem poboljšanja njihove relevantnosti za tržište rada. Slovenija je uvela prilog svjedodžbi, u kojem se poslodavcima pružaju detaljni, ujednačeni i međunarodno usporedivi podaci o strukovnim kvalifikacijama. U okviru reforme tehničkog obrazovanja Ujedinjena Kraljevina najavila je uvođenje razina T, tehničke kvalifikacije koju će mladi u dobi od 16 do 19 godine moći polagati kao alternativu razinama A, izlaznim kvalifikacijama nakon općeg školovanja. Grčka je proširila svoju potporu za naukovanje učenika koji su završili više sekundarno strukovno obrazovanje koje omogućuje pristup kvalifikacijama pete razine Europskog kvalifikacijskog okvira, čime nastoji olakšati prijelaz na tržište rada. Hrvatska je izmijenila Zakon o strukovnom obrazovanju, čime se omogućuje izrada i oblikovanje novih nastavnih programa za stjecanje strukovnih kvalifikacija za kojima postoji potražnja na tržištu rada. Usto se uspostavljaju i bolji sustav osiguranja kvalitete te regionalni centri kompetencija. U Cipru je vlada uvela mjere za poboljšanje kvalitete strukovnog obrazovanja i stjecanja vještina i kompetencija za kojima postoji potražnja na tržištu rada, posebno promicanjem suradnje pružatelja SOO-a i industrije u pogledu praktičnog osposobljavanja (putem stručne prakse u industriji). U Finskoj se reformom strukovnog obrazovanja i osposobljavanja nastoji poboljšati interakcija između ustanova za strukovno obrazovanje i osposobljavanje i tržišta rada, kao i ojačati fleksibilnost obrazovnih smjerova kako bi se ubrzao prelazak iz obrazovnog sustava u zapošljavanje. Mjerama reforme strukovnog obrazovanja i osposobljavanja nastoji se dodatno razviti naukovanje i osposobljavanje na radnome mjestu te olakšati individualne načine učenja i razvoj kompetencija. U okviru poljske reforme visokog obrazovanja i znanosti od ustanova za visoko strukovno obrazovanje zahtijeva se da studentima pruže šestomjesečno naukovanje ili dvojni studij organiziran u suradnji s poslodavcima, kako bi stekli vještine relevantne za tržište rada.

Nekoliko država članica donijelo je različite mjere kojima se promiče razvoj digitalnih vještina. U Bugarskoj je pokrenut projekt „Obrazovanje za budućnost” koji financira EU kako bi se u obrazovanje uvele digitalne tehnologije i inovativne metode poučavanja te povećala motivacija za učenje i prevladavanje poteškoća u pogledu gradiva. Ujedinjena Kraljevina uvodi Nacionalni program osposobljavanja u kojem će upotrijebiti dodatni iznos od 30 milijuna GBP (34 milijuna EUR) za potrebe posebnih digitalnih vještina. Španjolska je donijela program osposobljavanja za digitalne vještine za mlade stručnjake koji nezaposlenim mladim osobama iz nacionalnog sustava Garancije za mlade nude osposobljavanje usmjereno na digitalnu industriju i nove poslovne modele. Malta je uspostavila pododbor svojeg Vijeća za nacionalne vještine radi provedbe istraživanja i donošenja preporuka za rješavanje problema neusklađenosti digitalnih vještina. Grčka je 2017. ponovno uvela nacionalnu koaliciju za ažuriranje nacionalnih vještina. U Portugalu INCoDe.2030 integrirana je javna politika čiji je cilj jačanje digitalnih kompetencija. Ta je inicijativa općenito posvećena konceptu digitalnih kompetencija, uključujući pojam digitalne pismenosti, kao i proizvodnji novog znanja putem istraživanja.

Daljnje poboljšanje zapošljavanja mladih i podupiranje prelaska mladih iz obrazovanja na tržište rada i dalje je važan prioritet. Više od pet milijuna mladih osoba registriralo se u okviru Garancije za mlade, 3,5 milijuna je tijekom 2017. prihvatilo ponuđeno radno mjesto, nastavak obrazovanja, pripravništvo ili naukovanje, a gotovo polovina mladih još je uvijek bila u radnom odnosu, obrazovali su se ili osposobljavali šest mjeseci nakon odlaska iz registra Garancije za mlade. Međutim, u mnogim je državama članicama procijenjeni udio pripadnika skupine NEET prijavljenih u program tijekom cijele godine još uvijek niži od 50 %. U kontekstu u kojem se uspješnost mladih na tržištu rada znatno poboljšala, mjere politike na kojima se temelji ostvarivanje rezultata Garancije za mlade sve su preciznije.

Države članice jačaju napore na informiranju javnosti, čine usluge pristupačnijima za mlade i bolje prepoznaju kome je potrebna pomoć. U Finskoj su integrirani centri za orijentaciju mladih (Ohjaamo; u početku ih je financirao ESF) postali trajni te će primati opsežnu financijsku potporu, a cilj je doprijeti do mladih i pružiti integrirane usluge. Agencije za zapošljavanje mladih uvode se u cijeloj Njemačkoj. Cipar je pokrenuo projekt informiranja javnosti koji podupire Ministarstvo obrazovanja u suradnji s Ministarstvom rada i ciparskim Odborom za mlade, kojem je cilj doprijeti do 4 000 neaktivnih pripadnika skupine NEET i pružiti im potporu za aktivaciju u obliku savjetovanja i prilagođenog osposobljavanja. U Hrvatskoj je u studenome 2017. uveden sustav za prepoznavanje pripadnika skupine NEET čiji je cilj identificirati neregistrirane pripadnike skupine i njihove karakteristike radi bolje prilagodbe mjera.

Uvedene su i nove mjere za bolju podršku mladima koji su u višestruko nepovoljnom položaju, među ostalim boljom suradnjom službi za zapošljavanje i socijalnih i obrazovnih službi. U Austriji se mladima savjetovanjem olakšava ostanak u sustavu obrazovanja i osposobljavanja što je dulje moguće ili ih se ponovno integrira u sustav. U Irskoj je 2018. najavljen program potpore za zapošljavanje mladih. U njemu se nudi stručna praksa mladim tražiteljima zaposlenja koji su dugotrajno nezaposleni ili se suočavaju sa znatnim preprekama u zapošljavanju. Sudionici uče osnovne radne i socijalne vještine u poticajnom okruženju uz primanje tjedne naknade jednake iznosu neto tjedne minimalne plaće. Grčka je podnijela revidirani akcijski plan za Garanciju za mlade s većim proračunom i širim spektrom intervencija za mlade pripadnike skupine NEET u dobi do 29 godina.

Države članice i dalje podržavaju potražnju na tržištu rada s pomoću poticaja za zapošljavanje i poduzetništvo, uglavnom u obliku ciljanih subvencija za plaće i zapošljavanje.

Belgija je u ožujku 2018. donijela novi zakon za potporu novim „radnim mjestima za početnike”, koji još nije stupio na snagu, a koji zapošljavanje neiskusnih mladih osoba u dobi 18 – 21 čini povoljnijim bez istodobnog smanjivanja njihove neto plaće. Od srpnja 2017. Valonija nudi financijske poticaje namijenjene integraciji ranjivih skupina kao što su mladi, dugotrajno nezaposleni, niskokvalificirani radnici i stariji radnici. Od rujna 2018. uveden je poticaj za osposobljavanje u sektoru u kojem nedostaje radne snage kako bi se tražitelje zaposlenja potaknulo na osposobljavanje za zanimanje za koje postoje stvarni izgledi za integraciju. Mjerom *Coup de poing pénuries* nastoji se pomoći poduzećima u zapošljavanju kompetentnih osoba stvaranjem prilagođenih i besplatnih tečajeva osposobljavanja za poduzeće.

Naposljetku, plan osposobljavanja i integracije reformiran je kako bi postao učinkovitiji i tražiteljima zaposlenja omogućio stjecanje vještina na temelju ugovora, a poduzećima osposobljavanje (po mogućnosti na radnome mjestu) budućih radnika u skladu sa svojim potrebama. Španjolska je pokrenula program subvencija za plaće za 10 000 nezaposlenih osoba u dobi od 18 do 29 godina s naglaskom na visokoobrazovane osobe (6 000 mjesta). Dulje razdoblje subvencije odobrava se za zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba i korisnika minimalnog dohotka. Španjolska je također smanjila tijekom razdoblja od tri godine doprinose za socijalno osiguranje za poduzeća koja ugovore o osposobljavanju pretvaraju u ugovore na neodređeno vrijeme, a subvencionira i plaće za osobe koje prvi put zapošljavaju mladi poduzetnici (do 35 godina). Predviđeno je dulje razdoblje subvencije za mlade nezaposlene osobe (do 29 godina). Italija nudi niz poticaja povezanih s doprinosima za socijalno osiguranje, kao što su smanjeni doprinosi tijekom razdoblja od tri godine za privatna poduzeća koja zapošljavaju mlade osobe na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme ili potpuno oslobođenje od te obveze tijekom tri godine za poslodavce koji zapošljavaju mlade osobe na neodređeno vrijeme nakon pripravništva ili programa dvostrukog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te za poslodavce koji zapošljavaju mlade osobe upisane u program Garancija za mlade. Rumunjska je povećala subvenciju za zapošljavanje mladih pripadnika skupine NEET i mladih diplomiranih osoba s 900 leijski mjesečno (otprilike 196 EUR) na 2250 leijski mjesečno (otprilike 490 EUR). Rumunjska je ujedno povećala subvenciju za sklapanje ugovora o naukovanju, s 1125 leijski mjesečno (oko 245 EUR) na 2250 leijski mjesečno (oko 490 EUR), kao i subvenciju za sklapanje ugovora o stažiranju, s 1350 leijski mjesečno (oko 294 EUR) na 2250 leijski mjesečno (oko 490 EUR). U Mađarskoj je u kolovozu 2018. teritorijalna pokrivenost programa pripravništva proširena na cijelu zemlju kako bi se mladima omogućilo stjecanje radnog iskustva.

U nekoliko država članica primjetno je da se naglasak stavlja na usavršavanje i prekvalifikaciju mladih ljudi putem aktivnih politika tržišta rada, što je vrlo važno. U Hrvatskoj su Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava i Upravni odbor Hrvatskog zavoda za zapošljavanje donijeli novi paket aktivnih mjera na tržištu rada s dodatnim naglaskom na osposobljavanje te na osposobljavanje na radnom mjestu, uključujući i za mlade. U Španjolskoj Plan za zapošljavanje mladih, donesen u prosincu 2018., uključuje mjere za poboljšanje stjecanja vještina, uključujući strane jezike i digitalne vještine, za poticanje dobrovoljne mobilnosti radne snage i usklađivanje vještina i radnih mjesta u strateškim sektorima.

Države članice nastavile su prilagođavati svoje zakonodavstvo o stručnoj praksi kvalitativnom okviru za pripravništvo⁶⁶ i dodatno su razvile financijske poticaje za pripravništvo. U Litvi se prema novom Zakonu o zapošljavanju, koji je stupio na snagu 1. srpnja 2017., razlikuju dvije vrste staža, tj. „dobrovoljna praksa” (članak 10.) i „napredno osposobljavanje” (članak 39.), a tim se zakonom utvrđuje i jasniji okvir za neplaćeno i plaćeno pripravništvo. U Španjolskoj zakon o proračunu za 2018. uključuje dodjelu financijskih sredstava za pokretanje bonusa za osposobljavanje u okviru Garancije za mlade (*bono de formacion garantia juvenil*), financijske potpore u iznosu od 430 EUR tijekom najviše 18 mjeseci za mlade koji se zapošljavaju na temelju ugovora o osposobljavanju i naukovanju. U srpnju 2018. Rumunjska je donijela Zakon o pripravničkom stažu kojim se podupire osobe starije od 16 godina. Tim se zakonom poslodavcima nalaže da nude mjesečnu naknadu od najmanje 50 % minimalne bruto plaće u trajanju od najviše 720 sati (tijekom šest mjeseci). Na kraju pripravničkog staža ponudit će se bonus za zapošljavanje pripravnika.

⁶⁶ Preporuka Vijeća od 10. ožujka 2014. o kvalitativnom okviru za pripravništvo, 2014/C 88/01

Okvir 2. Maksimalno iskorištavanje Europskog socijalnog fonda (ESF)

S proračunom u iznosu od 86,4 milijarde EUR za razdoblje od 2014. do 2020. Europski socijalni fond jedan je od ključnih instrumenata EU-a za lakše prevladavanje izazova utvrđenih u preporukama za pojedine zemlje (CSR-ovima). Operativni programi izravno doprinose poticanju održivih i kvalitetnih radnih mjesta, promicanju socijalne uključenosti, ulaganju u obrazovanje i osposobljavanje i jačanju izgradnje institucijskog kapaciteta.

Jedan od političkih prioriteta je zapošljavanje mladih, koje se potiče vlastitim sredstvima ESF-a i putem Inicijative za zapošljavanje mladih (YEI). Proračun YEI-ja povećan je 2017. na 8,9 milijardi EUR, čime se pokriva cijelo programsko razdoblje 2014.–2020. Sredstva iz Inicijative za zapošljavanje mladih posebno su namijenjena mladima koji nisu zaposleni, ne obrazuju se niti osposobljavaju (skupina NEET), a njihova je dodjela usmjerena na regije u kojima su stope nezaposlenosti mladih 2012. bile najviše.

Više od 15 milijuna sudionika imalo je koristi od potpore iz ESF-a i YEI-ja od 2014. do 2017., uključujući gotovo tri milijuna dugotrajno nezaposlenih (17 %). Mlade osobe mlađe od 25 godina (42 % ukupnih sudionika) i niskokvalificirane osobe sa sekundarnim ili nižim sekundarnim obrazovanjem (44 % ukupnih sudionika) ključne su ciljne skupine tih intervencija. Provedba, koja se znatno ubrzala 2017., trebala bi se postojano nastaviti u narednim godinama.

Od preko 2,4 milijuna pripadnika skupine NEET koji su primili potporu YEI-ja od 2014. do 2017.:

- 1,5 milijuna mladih dovršilo je intervenciju uz potporu Inicijative za zapošljavanje mladih,
- 780 000 mladih po isteku potpore obrazovalo se ili osposobljavalo, stjecalo je kvalifikaciju ili je našlo posao, uključujući samozapošljavanje,
- 550 000 mladih po isteku potpore dobilo je ponudu za posao, nastavilo je obrazovanje, naukovanje ili pripravništvo,

Europska komisija donijela je 30. svibnja 2018. prijedlog Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) za razdoblje 2021.–2027. Na temelju prijedloga ESF+ će u širem okviru strukturnih i investicijskih fondova omogućiti preciznije usmjeravanje potpore na izazove utvrđene u europskom semestru. U tom će se kontekstu u ESF+ objediniti:

- Europski socijalni fond (ESF) i Inicijativa za zapošljavanje mladih (YEI),
- Fond europske pomoći za najpotrebitije (FEAD),
- Program EU-a za zapošljavanje i socijalne inovacije, i
- Zdravstveni program EU-a.

U skladu s prijedlogom cilj Uredbe o ESF-u + bio bi osigurati da se sredstva u okviru podijeljenog upravljanja usmjeravaju na utvrđene ključne izazove, a posebno:

- potporu načelima europskog stupa socijalnih prava i provedbi preporuka u okviru europskog semestra,
- nastavak pružanja potpore mladima s utvrđenim minimumom dodjele sredstava za države članice s visokom stopom nezaposlenosti mladih,
- poticanje socijalne uključenosti s minimalnim udjelom od 25 %,
- potporu djelovanju Unije za društvenu inovaciju, mobilnost i zdravlje;
- potporu dugoročnoj integraciji državljana trećih zemalja, uz komplementarnost s Fondom za azil i migracije (AMF),
- pojednostavnjenje kako bi se smanjilo administrativno opterećenje nacionalnih tijela ili organizacija koje imaju koristi od mjera ESF-a +.

Nekoliko država članica nastavlja promicati sudjelovanje starijih radnika na tržištu rada. U Danskoj se mirovinskim sporazumom jačaju poticaji starijim radnicima da ostanu dulje na tržištu rada. Nizom inicijativa povećava se stupanj fleksibilnosti u mirovinskom sustavu, uključujući veće financijske poticaje za kasnije umirovljenje i uspostavu privatnih mirovinskih sustava. Grčka je donijela program subvencija javnom sektoru i lokalnim poduzećima, subjektima i organizacijama za zapošljavanje 10 000 dugotrajno nezaposlenih u dobi od 55 do 67 godina. U Malti će umirovljenici koji su mlađi od 65 godina i samozaposleni ili rade u nepunom radnom vremenu moći platiti razmjern nacionalni doprinos za osiguranje prema stopi od 15 % umjesto pune stope. Slovenija je uvela subvenciju čiji je cilj stalno zapošljavanje osoba starijih od 58 godina, a prednost se daje primateljima naknade za nezaposlenost i novčane socijalne pomoći. Subvencija iznosi 11 000 EUR, a plaća se poslodavcu u dva dijela (polovina u trenutku zapošljavanja i polovina nakon 18. mjesečne plaće). Osim toga, pokrenut je projekt pružanja sveobuhvatne potpore poduzećima kako bi se olakšalo aktivno starenje radne snage. Obje se mjere sufinanciraju iz ESF-a. U Španjolskoj se zakonom dogovorenim krajem 2017. (*Ley 6/2017, de 24 de octubre, de Reformas Urgentes del Trabajo Autónomo* – zakon 6/2017 od 24. listopada o hitnim reformama samozaposlenosti) poboljšava mogućnost kombiniranja rada i mirovinskih naknada za radnike u okviru općeg sustava. Omogućuje se i kombiniranje rada s pravom na puni iznos mirovine ako samozaposlena osoba zapošljava zaposlenika. Naposljetku, u skladu sa strategijom aktivnog starenja, u ožujku 2018. uspostavljen je državni savjet za aktivno starenje i međugeneracijsku suradnju koji se sastoji od ministara te predstavnika strukovnih institucija, nevladinih organizacija i gospodarstva. U Slovačkoj je od srpnja 2018. uvedena olakšica za doprinose za socijalno osiguranje za umirovljenike koji rade na ugovore koji se provode izvan radnog odnosa, pod uvjetom da bruto primici ne premašuju 200 EUR.

Mnoge države članice nastavljaju s radom u području skrbi o djeci i dugotrajne skrbi radi uklanjanja prepreka u zapošljavanju žena. U lipnju 2018. Njemačka je donijela program „Financiranje skrbi o djeci”, kojim se podupire proširenje centara za skrb o vrlo maloj djeci kako bi se povećao broj žena koje rade puno radno vrijeme. Cilj je tog programa s proračunom od 3,28 milijardi EUR osigurati dodatnih 100 000 mjesta u sustavu skrbi o djeci. Nadalje, Njemačka je od 2015. kumulativno povećala davanja za dugotrajnu skrb kod kuće za više od 5 milijardi EUR. Irska je predstavila program ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za djecu predškolske dobi. Od rujna 2018. djeca mogu ući u sustav skrbi o djeci u dobi od 2 godine i 8 mjeseci i ostati u njemu dok ne navrše dob za početak obveznog školovanja. Isto tako, Grčka je produljila obvezno predškolsko obrazovanje s jedne na dvije godine i osigurala je 15 milijuna EUR za dodatnih 10 000 mjesta u sustavu skrbi o djeci. Neke su države članice poduzele mjere za poboljšanje pristupačnosti skrbi o djeci. U Španjolskoj je Zakon o porezu na osobni dohodak izmijenjen kako bi se omogućio odbitak troškova skrbi za djecu u dobi do tri ili više godina, ovisno o autonomnoj zajednici. U Finskoj su smanjene naknade za predškolsko obrazovanje za obitelji s niskim i srednjim dohotkom. Prema procjenama time će približno 6700 novih obitelji steći pravo na besplatan rani predškolski odgoj i obrazovanje. Irska je najavila jedinstveni pristupačni program skrbi o djeci u okviru kojeg bi se pružila financijska potpora za predškolsko i školsko obrazovanje. Bugarska je donijela mjere kojima je cilj pružanje dugoročne skrbi za starije osobe i osobe s invaliditetom. Neke su države članice poduzele mjere u korist plaćene neformalne skrbi. Češka je donijela zakon o posebnom dopustu za osobe koje skrbe (plaćeni dopust do tri mjeseca za neformalne skrbnike uzdržanih članova obitelji). Irska planira produljiti pravo na roditeljski dopust na 26 tjedana (6 mjeseci) za svako dijete. U tom slučaju roditelji koji su već iskoristili postojeće pravo na 18 tjedana dobit će dodatnih osam tjedana predviđenih tim zakonodavstvom. U siječnju 2018. u Mađarskoj je promijenjen sustav financiranja jaslica i malih jaslica kako bi se ojačala njihova održivost, i to uvođenjem financiranja na temelju zadaća. Kako bi se povećao broja vrtića za djecu u dobi od jedne do tri godine na 60 000 do 2020., vlada je osigurala 10 milijardi HUF (oko 31 milijun EUR) za razvoj jaslica u 2018. i 11,5 milijardi HUF (oko 36 milijuna EUR) u 2019. Naposljetku, Estonija je uvela pet dodatnih dana dopusta za osobe koje skrbe (s naknadom u visini minimalne plaće).

Uravnotežena raspodjela plaćenog dopusta između žena i muškaraca može biti posebno korisna za poticanje zapošljavanja žena nakon rođenja djeteta. Španjolska je produljila trajanje očinske naknade s četiri tjedna na pet. Osim toga, postignut je dogovor sa socijalnim partnerima o produljenju očinskog dopusta za zaposlenike u javnom sektoru na 16 tjedana, koje će se postupno primjenjivati tijekom sljedeće tri godine (8 tjedana u 2019., 12 tjedana u 2020. i 16 tjedana u 2021.). Češka je uvela jedan tjedan plaćenog očinskog dopusta. Slovenija je smanjila trajanje očinskog dopusta s 90 na 30 dana, ali je znatno povisila pripadajući iznos naknade, na 100 % plaće. U Nizozemskoj je u Parlament poslan nacrt zakona kojim se produljuje trajanje očinskog dopusta s dva na pet dana i odobrava dodatnih pet tjedana dopusta za roditelje. Estonija namjerava roditeljski dopust učiniti fleksibilnijim kako bi ga oba roditelja mogla koristiti istodobno.

Neke države članice prilagođavaju svoje porezne sustave i sustave naknada kako bi se stimuliralo zapošljavanje primatelja drugog dohotka. U Danskoj je 2018. donesen porezni sporazum kojim se jačaju poticaji za rad u punom radnom vremenu, posebno namijenjeni nezaposlenima i radnicima u nepunom radnom vremenu. Španjolska je izmijenila zakon o proračunu za 2018. kako bi uvela osobni odbitak poreza na dohodak za uzdržavanog partnera s niskim prihodima. Latvija je proširila obuhvat neoporezive osnovice poreza na dohodak za bračne drugove koji ne rade, a skrbe o djetetu do tri godine ili najmanje troje djece u dobi do 18 godina.

Samo je ograničen broj država članica poduzeo korake za rješavanje problema razlike u plaći između spolova. Švedska je osnovala novu agenciju za radno okruženje koja će prikupljati i distribuirati informacije o politikama u području radnog okruženja, među ostalim u pogledu rodne segregacije u zanimanjima. Estonija namjerava povećati transparentnost u javnom sektoru te će razviti informatički alat za analizu razlika u plaćama između muškaraca i žena. Francuska je najavila niz od deset mjera kojima će se poticati brisanje razlike u plaći između muškaraca i žena. U kolovozu 2018. Portugal je uveo mjere za promicanje jednakih naknada za žene i muškarce koji obavljaju jednak posao ili rad jednake vrijednosti. To uključuje godišnje izvješće o općim i sektorskim informacijama o razlikama u primicima od rada te o procjeni po poduzeću, zanimanju i razini kvalifikacija. Predviđene su posebne radnje inspektorata rada i sankcije protiv poslodavaca na temelju nalaza o diskriminacijskom postupanju. Njemačka je 2018. započela prvu evaluaciju Zakona o transparentnosti struktura plaća, kojim se ističe pojedinačno pravo da se zatraže informacije o plaći i obveza izvješćivanja o rodnoj ravnopravnosti te jednakoj plaći žena i muškaraca.

Mnoge države članice poduzimaju mjere za promicanje integracije osoba migrantskog podrijetla putem strateških planova, financiranja, zakonodavstva i inovativnih mjera. U

Finskoj su uvedeni novi modeli za integraciju financijskih sredstava, ubrzavanje postupka integracije i omogućivanje migrantima da kombiniraju obrazovanje i rad na fleksibilan način. Na Malti je u prosincu 2017. pokrenuta strategija i akcijski plan za integraciju migranata (Vizija 2020.) kao okvir za razumijevanje uspješne integracije. U Belgiji je program zajednice njemačkog govornog područja za integraciju postao obavezan za strane državljane koji su stariji od 18 godina, registrirani u općini od siječnja 2018. i imaju boravišnu dozvolu koja vrijedi najmanje tri mjeseca. U Austriji su dva nova zakona o integraciji stupila na snagu u ljeto 2017. kao dio većih nastojanja u promicanju integracije. U Zakonu o integraciji se od izbjeglica i osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita zahtijeva da potpišu „izjavu o integraciji” i da sudjeluju u tečajevima za integraciju. S učinkom od 1. siječnja 2018. prilagođen je savezni zakon o azilu, čime su korisnici supsidijarne zaštite i tražitelji azila stekli pravo na integracijsku potporu ako je izgledno da će im se dodijeliti međunarodna zaštita.

Promicanje uključivanja migranata na tržište rada prioritet je u mnogim državama

članicama. U Belgiji je flamanska služba za zapošljavanje (VDAB) provela Akcijski plan za 2017. pod nazivom „Integracija kroz rad”. Švedska je donijela nove mjere kako bi olakšala integraciju novopridošlih migranata, posebno na tržište rada, putem, između ostalog, pružanja ciljanog obrazovanja i osposobljavanja. Švedska agencija za gospodarski i regionalni rast olakšava kontakte i umrežavanje žena rođenih u inozemstvu, posebno novopridošlih žena, s poslodavcima. U Estoniji je pokrenuta kampanja informiranja kako bi se potaknulo pristup druge i treće generacije zapošljavanju u javnom sektoru. Pokrenut je i pilot-program mentorstva kako bi se državljanima trećih zemalja olakšalo pristup tržištu rada.

Promicanje pristupa obrazovanju i osposobljavanju može biti ključni pokretač integracije u

tržište rada i u društvo u cjelini. U Švedskoj, u skladu s obvezom obrazovanja i osposobljavanja, sve novopridošle useljenike iz trećih zemalja koji se koriste uvodnim programom javne službe za zapošljavanje i za koje se smatra da se moraju obrazovati ili osposobiti kako bi dobili posao može se savjetovati da se prijave na odgovarajuće tečajeve. U Estoniji je 2017. za imigrante organizirana internetska platforma za učenje estonskog. U Finskoj se reformama u osnovnom i strukovnom obrazovanju želi poboljšati razvoj jezičnih sposobnosti migranata. Osim toga, donesena je zakonodavna izmjena kako bi se u okviru obrazovanja odraslih migrantima osigurala pismenost. Hrvatska je poboljšala svoj sustav priznavanja kvalifikacija za korisnike međunarodne zaštite te im je omogućila da bez naknade završe obrazovanje započeto u zemlji podrijetla. U Njemačkoj su provedene mjere kojima se državljanima trećih zemalja pomaže da se uključe na tržište rada time što se priznaju njihove strukovne i obrazovne kvalifikacije, kao i njihove neformalne vještine.

Države članice poduzimaju i posebne mjere za izbjeglice i tražitelje azila. U Belgiji je dogovorena strukturna suradnja Savezne agencije za prihvat tražitelja azila (Fedasil) s valonskom Agencijom za zapošljavanje (Forem), uglavnom kako bi se tražiteljima azila olakšao pristup zapošljavanju. U Estoniji je za korisnike međunarodne zaštite uvedena nova mjera tržišta rada („Moj prvi posao u Estoniji”), koja se sufinancira iz Europskog socijalnog fonda. U Luksemburgu je Agencija za zapošljavanje osnovala službu za integraciju korisnika međunarodne zaštite na tržište rada. U Nizozemskoj je pokrenut program za korisnike međunarodne zaštite i građane migrantskog podrijetla rođene u tuzemstvu kako bi se poboljšao pristup zapošljavanju. Francuska je pokrenula inicijativu „Program za 1 000 izbjeglica” koji za 1 000 korisnika međunarodne zaštite nudi osmomjesečni program za integraciju, uključujući smještaj, učenje jezika i certificirano strukovno osposobljavanje.

Nekoliko država članica promiče zapošljavanje osoba s invaliditetom. Od rujna 2017. grčka vlada subvencionira zapošljavanje osoba s invaliditetom i prilagodbu radnih mjesta u lokalnim tijelima i privatnim poduzećima. Slično tomu, u Švedskoj je podignuta gornja granica za subvencioniranje zapošljavanja osoba s invaliditetom. Poljska provodi projekt smanjenja prepreka za zapošljavanje osoba s invaliditetom koji se financira iz Europskog socijalnog fonda. Bugarska ulaže u osposobljavanje radi povećanja zapošljivosti osoba s invaliditetom („osposobljavanje i zapošljavanje”), pri čemu se prednost daje osobama s težim invaliditetom. Kvota za poslodavce (s osobljem od 50 ili više zaposlenika) koja se odnosi na zapošljavanje osoba s trajnim invaliditetom također je uvedena nedavno donesenim Zakonom o osobama s invaliditetom. Tim novim aktom uređena su i zaštićena radna mjesta za osobe s različitim oblicima trajnog invaliditeta, koja će se osigurati u centrima za takvu vrstu zapošljavanja.

Zahvaljujući sufinanciranju iz Europskog socijalnog fonda Belgija provodi kampanje podizanja razine svijesti poslodavaca o invaliditetu i programe osposobljavanja namijenjene osobama s invaliditetom. Francuska je donijela zakon *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* („Sloboda odabira profesionalne budućnosti”) s ciljem promicanja zapošljavanja osoba s invaliditetom. Tim zakonom obuhvaćeno je proširenje socijalno-medicinskih pristupa pomoći pri traženju zaposlenja, prebacivanje zahtjeva za zapošljavanje 6 % osoba s invaliditetom s razine radne jedinice na razinu poduzeća te uvođenje obavezne izjave za poduzeća (od siječnja 2020.) o mjerama koje se poduzimaju u pogledu integracije radnika s invaliditetom. Cilj je nove portugalske socijalne naknade za uključivanje osoba s invaliditetom stupnja većeg od 60 % potaknuti te osobe da nastave raditi ili da traže posao (trenutačno osobe s invaliditetom nemaju pravo na naknadu za invaliditet ako imaju bilo kakva primanja). Malta uvodi novu proračunsku mjeru koja će osobama s invaliditetom omogućiti da zadrže svoju invalidsku mirovinu iako rade u punom radnom vremenu ili su dobili posao. U Slovačkoj je od srpnja 2018. uvedena naknada za doprinose za socijalno osiguranje za umirovljenike koji primaju invalidsku mirovinu, a koji rade na ugovorima sklopljenima izvan radnog odnosa, pod uvjetom da bruto plaća ne premašuje 200 EUR.

3.3. Sedma smjernica: Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga

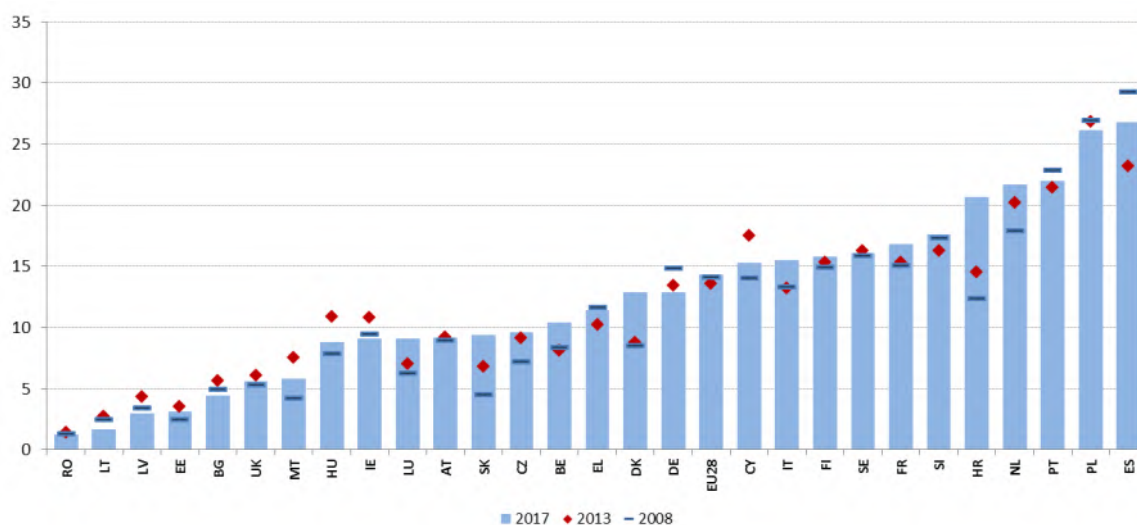
U ovom se odjeljku razmatra provedba sedme smjernice za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga. To uključuje uravnoteživanje fleksibilnosti i sigurnosti u politikama tržišta rada, sprječavanje segmentacije tržišta rada i poticanje prijelaza prema otvorenim oblicima zapošljavanja, osiguravanje djelotvornih aktivnih politika tržišta rada i javnih službi za zapošljavanje, osiguravanje prikladnih naknada za nezaposlene koje ne odvraćaju od brzog povratka u svijet rada te promicanje mobilnosti radnika i učenika. Osim toga, u smjernicama se državama članicama preporučuje da osiguraju pravovremeno i smisleno uključivanje socijalnih partnera u osmišljavanje i provedbu politika, uključujući potporu za povećanje kapaciteta socijalnih partnera.

U poglavlju se prvo predstavljaju ključni pokazatelji koji upućuju na izazove u tom području, posebno u pogledu segmentacije između stalnih i privremenih radnih mjesta (i povezanih pitanja kvalitete radnih mjesta), sudjelovanja u politikama tržišta rada i javnim službama za zapošljavanje, ustroja davanja za nezaposlenost (ažuriranjem referentnih vrijednosti utvrđenih 2018.) te proširenja mobilnosti radnika i učenika. Konačno, u odjeljku 3.3.2. iznose se mjere politike koje su u tim područjima poduzele države članice.

3.3.1. Ključni pokazatelji

Iako je na razini EU-a uglavnom stabilna, segmentacija tržišta rada problem je u nizu država članica. Segmentacija je situacija u kojoj (najmanje) dva „segmenta” radnika imaju različita prava, materijalna prava i/ili radne uvjete na tržištu rada. To može ometati funkcioniranje i pravednost tržišta rada, posebno ako je povezano s ograničenim mogućnostima prelaska s atipičnih na stalna radna mjesta. Visok udio zaposlenih na određeno vrijeme može biti grubo pokazatelj segmentacije tržišta rada u državi članici. Udio zaposlenika na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenika na razini EU-a (slika 39.) u zadnjih se nekoliko godina nije znatno promijenio te je u prosjeku tijekom proteklih deset godina iznosio oko 14 %. Međutim, neke se države članice suočavaju sa znatno većim razinama: to je osobito slučaj u Španjolskoj, Poljskoj, Portugalu, Nizozemskoj i Hrvatskoj jer su u svim tim državama 2017. zabilježene stope iznad 20 %; nakon njih slijedi ostalih šest država članica (Slovenija, Francuska, Švedska, Finska, Italija i Cipar) u rasponu od 15 % do 20 %. Neke od tih zemalja zabilježile su znatna povećanja od 2008. do 2017., posebno Hrvatska (za 8 postotnih bodova), Slovačka (za 5 postotnih bodova), Nizozemska (za oko 4 postotna boda) i Italija (za 2 postotna boda). I Danska je zabilježila znatno povećanje (s 8,5 % 2008. na 12,9 % 2017.). Poseban je slučaj Španjolska, u kojoj se udio ugovora na određeno vrijeme znatno smanjio tijekom krize (s 29,2 % 2008. na 23,2 % 2013.) da bi se tijekom oporavka ponovno povećao (do 26,8 % 2017.).

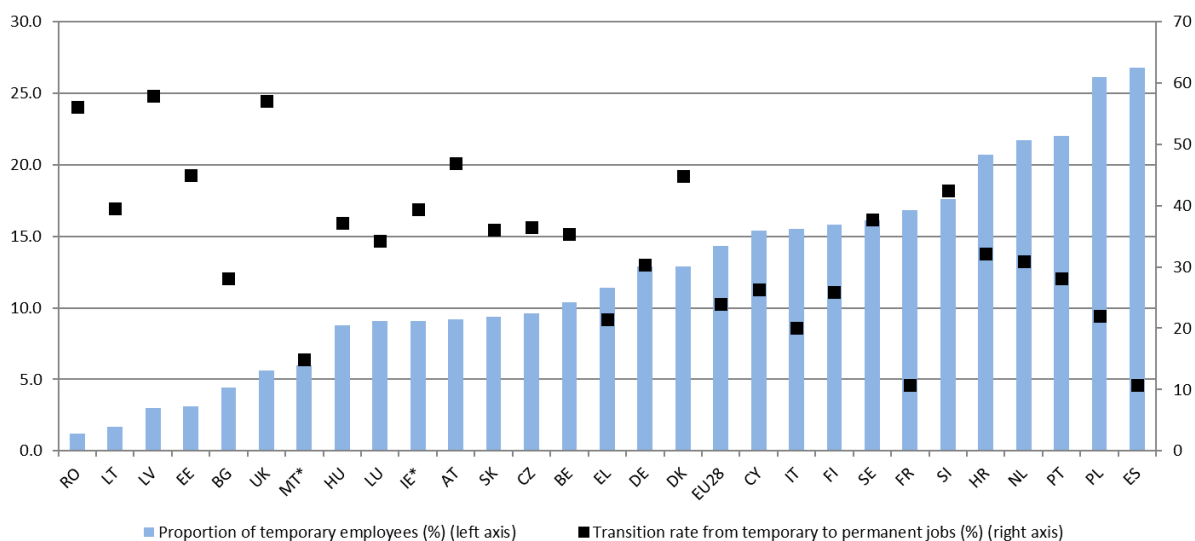
Slika 39.: Udio radnika na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenih (15–64).

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Ugovori o radu na određeno vrijeme mogu biti prvi korak prema trajnim poslovima, ali su često „slijepa ulica”. Na slici 40. prikazuju se stope prelaska s ugovora na određeno vrijeme na ugovore na neodređeno vrijeme (prosjeak kroz tri godine kako bi se smanjio utjecaj kratkoročnih fluktuacija) u usporedbi s udjelom ugovora na određeno vrijeme u odnosu na ukupan broj zaposlenih. U prosjeku je 24 % radnika s privremenim ugovorom prešlo tijekom naredne godine na ugovor o radu na određeno vrijeme. Međutim, godišnja stopa prijelaza u državama članicama znatno je niža od prosjeka EU-a. Posebno je tako u Španjolskoj, Francuskoj, Poljskoj i Italiji, u kojima je niskoj stopi prijelaza (otprilike 11 % za prve dvije zemlje, 20 % za Italiju, 22 % za Poljsku) pridodan veliki udio ugovora na određeno vrijeme, što upućuje na segmentaciju. Stope prijelaza su relativno više u državama članicama s niskim udjelom ugovora na određeno vrijeme. S druge strane, u zemljama s visokim udjelom ugovora o radu na određeno vrijeme radnici su rjeđe zarobljeni na određenom radnom mjestu. Istaknute su iznimke Švedska i Slovenija u kojima, unatoč visokim udjelima radnika na određeno vrijeme, trenutačne stope prijelaza iznose približno 40 % ili više.

Slika 40.: Udio zaposlenika na određeno vrijeme u ukupnom broju zaposlenih u dobi od 15 do 64 godine (2017.) i stopa prelaska s ugovora na određeno vrijeme na ugovore na neodređeno vrijeme, trogodišnji prosjek (2016.).

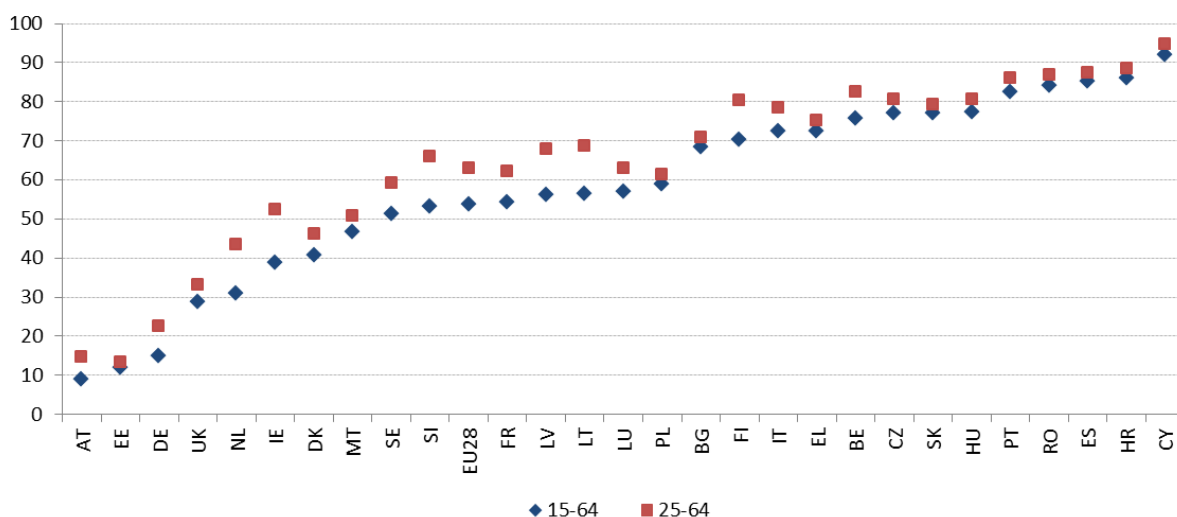

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi, Istraživanje o dohotku i životnim uvjetima.
 Napomena: stopa prijelaza za IE i MT odnosi se na 2015.

U EU-u većina privremenih radnika radi na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme jer ne mogu pronaći stalan posao. Udio „nesvojevoljno” privremenih radnika dodatni je pokazatelj segmentacije na tržištu rada; približno 54 % svih privremenih radnika u EU-u u dobi od 15 do 64 godine nesvojevoljno radi na određeno vrijeme (dva postotna boda više nego 2008.), no u 12 država članica ta brojka premašuje 70 %.

S tog je gledišta poseban izazov situacija u državama članicama kao što su Portugal, Hrvatska i Španjolska, u kojima ukupno visokom udjelu radnika s ugovorima na određeno vrijeme treba pridodati činjenicu da takav oblik rada u više od 80 % slučajeva nije svojevoljan (slika 41.). Trebalo bi pratiti i situaciju u Cipru: iako je udio zaposlenika na određeno vrijeme tek neznatno iznad prosjeka EU-a, 91,9 % njih nalazi se u toj situaciji jer nije moglo pronaći stalan posao. Mlađi su radnici uglavnom spremniji prihvatiti rad na određeno vrijeme; kao što je prikazano na slici 41., kad se razmatra dobna skupina 25–64, udio radnika koji nesvojevoljno rade na određeno vrijeme viši je u svim državama članicama. Zanimljivo je da je razlika među dobnim skupinama 15–64 i 25–64 najniža tamo gdje je najviši udio radnika koji nesvojevoljno rade na određeno vrijeme, što ukazuje na to da na segmentiranijim tržištima rada i mladi radnici izrazito preferiraju ugovore na neodređeno vrijeme. Udio starijih radnika (u dobi od 55 do 64 godine) s nesvojevoljnim ugovorima o radu na određeno vrijeme znatno se povećao tijekom krize, s 51,9 % 2008. na 60,6 % 2017.

Slika 41.: Udio radnika koji nesvojevoljno rade na određeno vrijeme kao udio u ukupnom broju zaposlenih na određeno vrijeme, 2017.

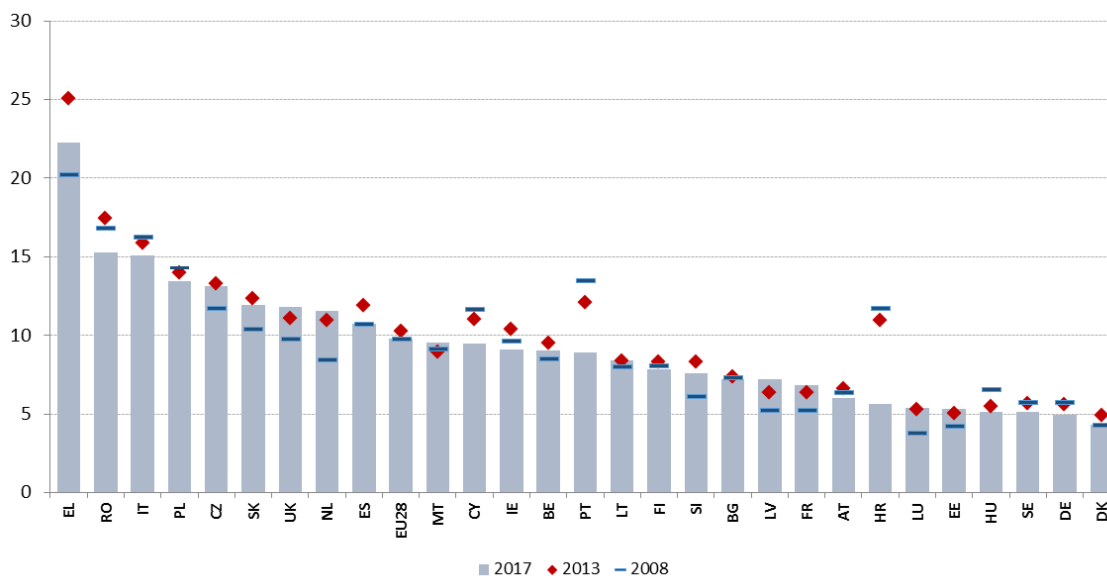
Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Visok udio samozaposlenih radnika također može biti znak segmentacije tržišta rada. Iako je samozapošljavanje obično dobrovoljno, njime se mogu prikriti ekonomski ovisni radni odnosi (tzv. „lažno” samozapošljavanje). Osim toga, sustavi socijalne sigurnosti često nisu prilagođeni tako da uključuju samozaposlene (taj se problem obrađuje u poglavlju 3.4.). Stupanj autonomije samozaposlenih radnika ne može se mjeriti usporedivim statističkim podacima Eurostata u državama članicama⁶⁷. Međutim, ako se uzme u obzir udio samozaposlenih bez zaposlenika („radnici za vlastiti račun”) u odnosu na ukupnu zaposlenost, moguće je dobiti posredne informacije o tome, pri čemu bi visok udio ukazivao da postoji potreba za dodatnom procjenom za pojedinu zemlju. Na ljestvici su 2017. na vrhu Grčka (22,3 %), Rumunjska (15,3 %) i Italija (15,1 %), zatim slijede Poljska, Češka, Slovačka, Ujedinjena Kraljevina i Nizozemska sa stopama višim od 11 % (slika 42.). Pri dnu su Danska, Njemačka, Švedska i Mađarska sa stopama približno 5 % ili nižima. Od 2008. udio zaposlenih za vlastiti račun u EU-u u prosjeku je ostao stabilan, ali u nekim je zemljama zabilježeno znatno povećanje, posebno u Nizozemskoj (s 8,4 % 2008. na 11,5 % 2017.) i u Ujedinjenoj Kraljevini (s 9,8 % na 11,8 %). Suprotno tome, znatno se smanjio u Hrvatskoj (s 11,7 % na 5,7 %) i Portugalu (s 13,5 % na 8,9 %).

⁶⁷ Budući *ad hoc* modul Eurostatove ankete o radnoj snazi za samozapošljavanje, čiji se rezultati očekuju 2019., pridonijet će rješavanju tog pitanja.

Eurofound⁶⁸ smatra da bi se oko jedne četvrtine svih samozaposlenih osoba u EU-u 2015. moglo svrstati u „ranjive” ili „prikrivene”⁶⁹, sa znatnim razlikama među državama članicama. Te radnike karakterizira gospodarska ovisnost, niska razina autonomije i financijska ranjivost; prema tome, „lažno samozaposlene osobe” najvjerojatnije će se pronaći u tim skupinama. Na slici 43. prikazuje se raspodjela samozaposlenih radnika u tim dvjema kategorijama kao udio u ukupnom broju zaposlenih, po državi članici.

Slika 42.: Udio samozaposlenih bez zaposlenika u ukupnom broju zaposlenih.

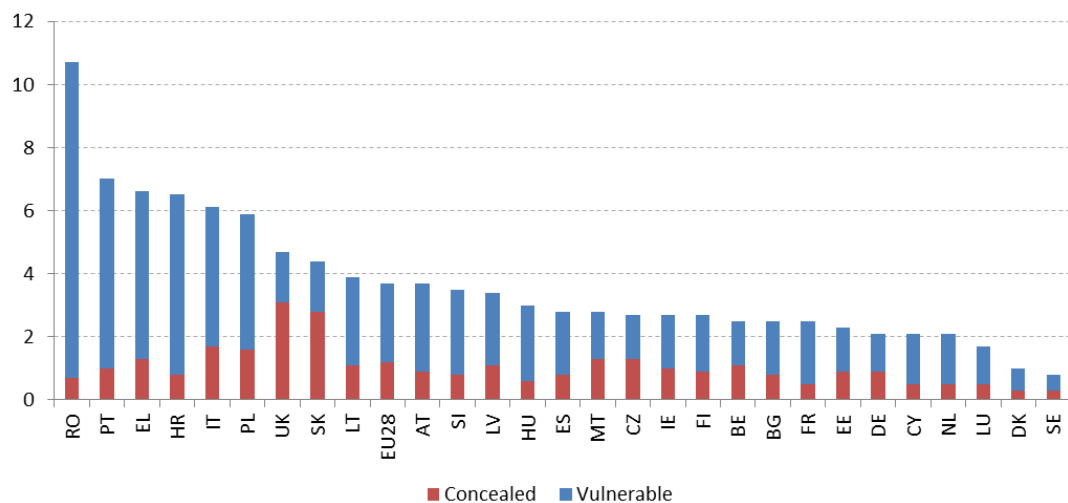

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi (izračuni Glavne uprave za zapošljavanje).

⁶⁸ Eurofound (2017), Istraživanje samozapošljavanja u Europskoj uniji, Ured za publikacije Europske unije, Luksemburg.

⁶⁹ Na temelju podataka za 2015. iz šestog europskog istraživanja o radnim uvjetima (EWCS) utvrđeno je pet odvojenih skupina samozaposlenih osoba („poslodavci”, „stabilni samostalni radnici”, „mali trgovci i poljoprivrednici”, „ranjivi” i „prikriveni”). Klasteri su ishod statističkog modela (analize latentne klase) kojim kontroliraju varijable ekonomske ovisnosti (npr. broj klijenata, jednostavnost pronalaženja novih kupaca), operativne ovisnosti (npr. mogućnost brzog uzimanja dopusta) i poduzetničke djelatnosti (npr. više poslovnih jedinica, razlozi za samozaposlenost). Više pojedinosti u Eurofoundu (2017), ibidem.

Slika 43.: „Ranjive” i „prikrivene” samozaposlene osobe kao udio u ukupnom broju zaposlenih.

Izvor: Eurofound (2017) – temelji se na šestom istraživanju europskih radnih uvjeta (2015.).

„Rad na platformi”, iako trenutačno ograničen na male dijelove radne snage, može imati znatan utjecaj na radne uvjete i oblike rada. Nedavno je internetskom anketom Europske komisije COLLEEM⁷⁰ ispitano kako se česti korisnici interneta u dobi od 16 do 74 godina koriste internetskim platformama u 14 zemalja EU-a, čime je pruženo nekoliko početnih okvirnih dokaza o situaciji radnika na platformama. Prema Europskoj komisiji (2018.)⁷¹, u skladu s rezultatima istraživanja, udio osoba koje zarađuju više od polovine svojih prihoda radom na platformi 2017. bio je tik iznad 2 %, a najviše razine zabilježene su u Ujedinjenoj Kraljevini (4,3 %) i Nizozemskoj (2,9 %). Oko polovina onih za koje je rad na platformi glavna djelatnost smatra da su potpuno ili djelomično samozaposlene osobe, iako znatan dio (38 %) vidi sebe kao zaposlenike. To upućuje na činjenicu da brojni radnici na platformi možda nemaju socijalnu zaštitu, a taj je problem još složeniji jer njihov položaj u zaposlenju često nije jasan za regulatorne potrebe.

⁷⁰ Istraživanje COLLEEM („Ekonomija suradnje i zapošljavanje”) je internetsko panelsko istraživanje o digitalnim platformama koje je naručila Glavna uprava za zapošljavanje, a koordinira ga JRC. Provedeno je u 14 država članica EU-a: DE, ES, FI, FR, HR, HU, IT, LT, NL, PT, RO, SE, SK i UK. Istraživanje je provedeno u lipnju 2017. Vidjeti Pesole i dr., (2018).

⁷¹ Europska komisija (2018.). Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

Kvaliteta radnih mjesta radnika na određeno vrijeme niža je u nizu različitih dimenzija. U šestom europskom pregledu radnih uvjeta (2015.) navedene su informacije o nizu ključnih dimenzija kvalitete radnih mjesta. Na temelju te ankete Eurofound⁷² je izračunao sedam indeksa kvalitete radnih mjesta (koji se odnose na fizičku okolinu, društvenu okolinu, intenzitet rada, vještine i slobodu odlučivanja, kvalitetu radnog vremena, izgleda i zaradu). Uzimajući u obzir razlike u ocjenama za šest od sedam indeksa kvalitete radnih mjesta⁷³ (tablica 3.), za radnike s kratkoročnim ugovorima na određeno vrijeme rezultat je ispod prosjeka, pri čemu su *izgledi* (uključujući stupanj sigurnosti radnog mjesta i napredovanje u karijeri) te *vještine i sloboda odlučivanja* (koji uključuju, primjerice, pristup osposobljavanju i autonomiju odlučivanja) najveći problemi. S druge strane, ocjene za indeks društvene okoline donekle su iznad prosjeka. Uzorak ocjena za dugoročne ugovore na određeno vrijeme sličan je, ali su ocjene kvalitete takvih radnih mjesta bliže prosjeku; osim toga, indeks *društvene okoline* za takve ugovore nepovoljniji je od prosjeka. Nakon statističke kontrole čimbenika kao što su pojedinačna obilježja ili karakteristike povezane s radnim mjestom (slika 44.) i dalje postoje razlike. Izloženost riziku od siromaštva više je nego triput veća za radnike s ugovorima na određeno vrijeme u usporedbi s radnicima sa stalnim zaposlenjem (16,3 % radnika na određeno vrijeme u odnosu na 5,8 % stalno zaposlenih 2017.), a ta razlika neprestano raste od početka krize.

⁷² Eurofound (2018), „Je li položaj u zaposlenju bitan za kvalitetu radnih mjesta?“, u pripremi.

⁷³ Sedma dimenzija, tj. zarada, isključena je zbog niske pouzdanosti.

Tablica 3.: Broj bodova u pogledu kvalitete radnih mjesta prema položaju u zaposlenju (2015.)

		Dimesions of job quality					
		Physical environment	Work intensity	Working time quality	Social environment	Prospects	Skills and Discretion
Employment status	Indefinite Contract	84	35	71	65	56	56
	Fixed-term>1 year	83	34	70	59	46	52
	Fixed term<1 year	81	36	70	65	38	44
	Other employees	82	30	71	64	41	44
	Self-emp, no employees - dependent	83	27	72	44	44	54
	Self-emp, no employees - independent	83	26	67	47	50	64
	Employers	84	35	60	76	62	71
	Total	83	34	70	64	53	56

Izvor: Izračun Eurofounda na temelju EWCS 2015. Zelene oznake znače „bolje od prosjeka”, a crvene „lošije od prosjeka”. Nijansa boje pokazuje odstupanje od prosjeka (tamnija nijansa znači veća razlika od prosjeka).

Slika 44.: Učinci položaja u zaposlenju na posebne aspekte kvalitete radnih mjesta s primjenom kontrole upotrebom pojedinačnih i povezanih značajki (2015.)

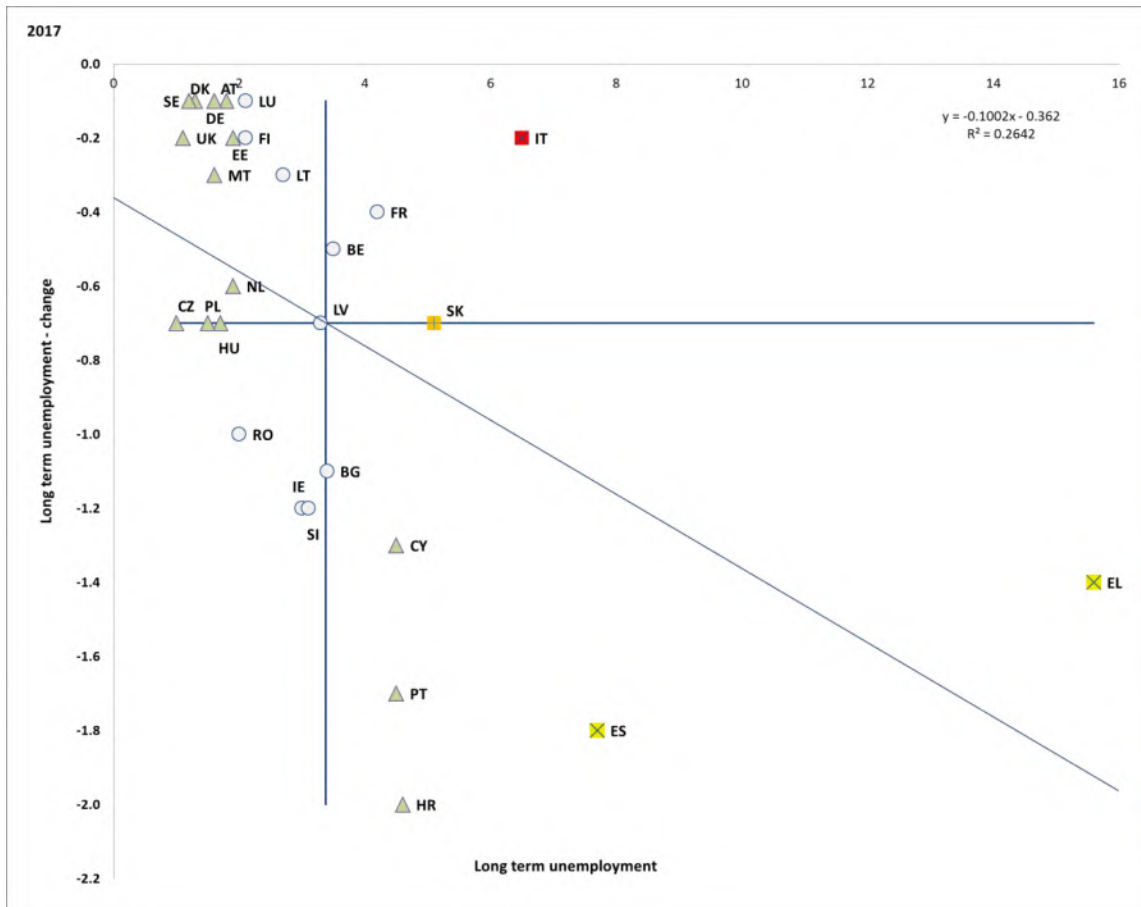
Izvor: Izračun Eurofounda na temelju EWCS 2015.

Napomena: boje predstavljaju relativni odnos između svakog pokazatelja kvalitete radnog mjesta i položaja u zaposlenju u odnosu na referentnu grupu zaposlenika s ugovorima na neodređeno vrijeme. Rezultati proizlaze iz višerazinske regresijske analize sa statističkom kontrolom pojedinačnih obilježja, zanimanja, sektora i drugih.

Učinkovite aktivne politike tržišta rada (APTR) ključna su sastavnica funkcionalnih tržišta rada. Njima se poboljšava sklad ponude i potražnje na tržištu rada, a tražiteljima zaposlenja povećavaju šanse za pronalazak novog posla. Nezaposlenost je glavni problem koji se rješava APTR-om, prije svega dugotrajna nezaposlenost (tj. dulja od jedne godine). Dokazi ukazuju da je rizik smanjivanja vrijednosti vještina, obeshrabrenosti i općeg otuđenja od tržišta rada veći što je tražitelj zaposlenja dulje nezaposlen. Stoga je dugoročna nezaposlenost i pokazatelj djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada i mjera izazova s kojim se zemlja suočava u pogledu aktivacije svojeg nezaposlenog stanovništva⁷⁴. Na slici 45. prikazana je stopa dugotrajne nezaposlenosti (tj. omjer broja nezaposlenih osoba tijekom više od jedne godine i aktivnog stanovništva) 2017. i promjena u odnosu na 2016. godinu. Kako je navedeno u poglavlju 1., dugotrajna nezaposlenost u svim je državama članicama 2017. smanjena zbog oporavka tržišta rada. Unatoč općenitoj konvergenciji (što naglašava i negativni nagib pravca regresije), u državama članicama postoje znatne razlike u stopama nezaposlenosti, koje su 2017. iznosile od 1 % u Češkoj do 15,6 % u Grčkoj. Zajedno sa Španjolskom (u kojoj je stopa 7,7 %), Grčka je označena kao „slabi rezultati koji se poboljšavaju” jer je razina nezaposlenosti znatno viša od prosjeka, ali uz brzo snižavanje stope tijekom prošle godine. U Italiji je zabilježena relativno niža stopa dugotrajne nezaposlenosti (6,5 %), što je označeno kao „kritično stanje” jer se uzima u obzir ograničeno poboljšanje 2017. u odnosu na prethodnu godinu. Smatra se da je situaciju u Slovačkoj „potrebno pratiti”, s obzirom da stopa dugotrajne nezaposlenosti iznosi 5,1 %. Među državama koje su označene kao „bolje od prosjeka” vrijedi spomenuti Cipar, Portugal i Hrvatsku koji su svrstani u ovu skupinu zbog svoje uspješnosti na godišnjoj razini promjena, što upućuje na znatno poboljšanje 2017. (razina je blizu prosjeka EU-a, ali i dalje viša od njega).

⁷⁴ Iz tih je razloga u Odboru za zapošljavanje dogovoreno da je stopa dugotrajne nezaposlenosti glavni pokazatelj iz pregleda socijalnih pokazatelja za praćenje aktivne potpore zapošljavanju.

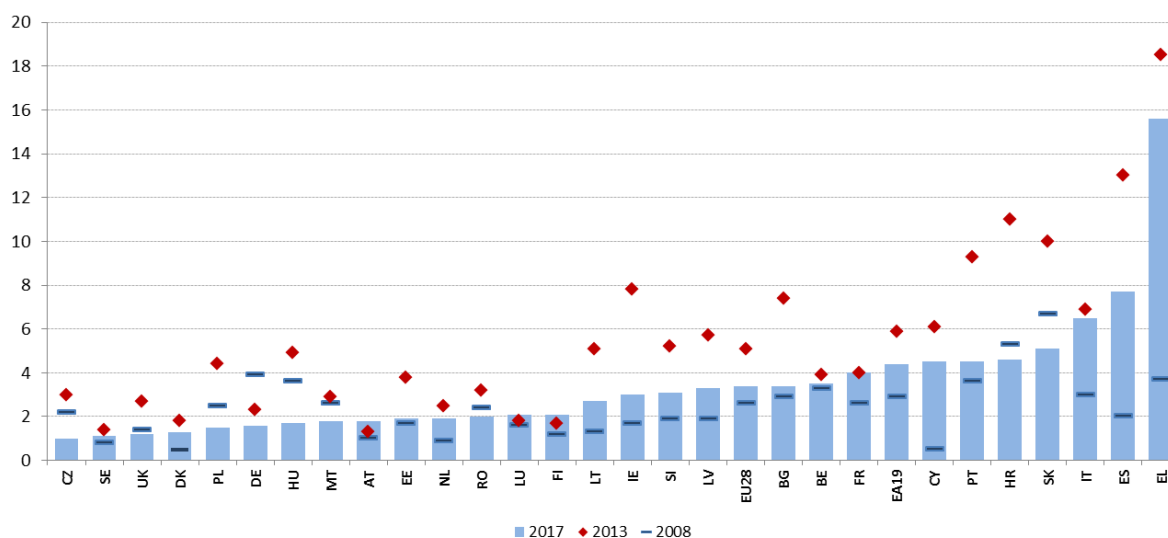
Slika 45.: Stopa dugotrajne nezaposlenosti (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

U većini država članica stopa dugotrajne nezaposlenosti još se nije vratila na razine prije krize. Poboljšanje u odnosu na 2013. (referentna vrijednost kao godina vrhunca krize) posebno je bitno (za više od 4 postotna boda) u Hrvatskoj, Španjolskoj, Slovačkoj, Portugalu, Irskoj i Bugarskoj. Ipak, u nekim je državama članicama stopa dugotrajne nezaposlenosti 2017. jednaka ili veća nego 2013., posebno u Francuskoj (ista stopa), Austriji (+ 0,5 postotnih bodova), Finskoj (+ 0,4 postotna boda) i Luksemburgu (+ 0,3 postotna boda). Osim toga, stopa dugotrajne nezaposlenosti za 19 državu članicu i dalje je viša nego 2008., a najveće su razlike zabilježene u Grčkoj (+ 11,9 postotnih bodova), Španjolskoj (+ 5,7 postotnih bodova), Cipru (+ 4 postotna boda) i Italiji (+ 3,5 postotnih bodova). To ukazuje na intenzitet recesije koju su te zemlje pretrpjele proteklih godina i nastavak njezina učinka na ishode na tržištu rada, ali istodobno i na izazove s kojima se suočavaju javne službe za zapošljavanje i sustavi aktivnih politika tržišta rada, koji su često bili jako opterećeni jer se naglo povećao broj tražitelja zaposlenja. U drugim je državama članicama do 2017. stopa dugotrajne nezaposlenosti bila znatno ispod razine prije krize (osobito u Njemačkoj, Mađarskoj i Češkoj, gdje je bila manja od polovine vrijednosti iz 2008.).

Slika 46.: Udio dugotrajno nezaposlenih u aktivnom stanovništvu

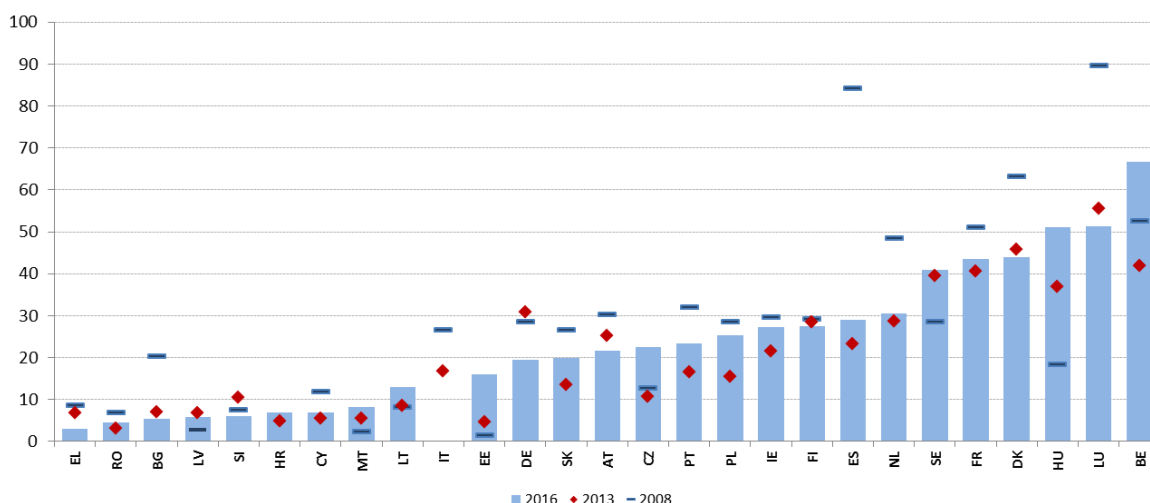

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Sudjelovanje u aktivnim politikama tržišta rada znatno se razlikuje diljem EU-a. Aktivne politike tržišta rada jedan su od temelja za osiguravanje djelotvornih promjena na tržištu rada i vrlo uspješnih tržišta rada. Djelotvorna infrastruktura za cjeloživotno učenje i aktivne politike tržišta rada tvore stvarnu potporu (i sigurnost) u okviru dobro uravnotežene politike fleksigurnosti, što je prepoznato kao čimbenik kojim se poboljšava uspješnost tržišta rada. S obzirom na to razlike među državama članicama u sudjelovanju u poticajnim mjerama vrlo su uočljive⁷⁵. S jedne strane, postoji velika skupina država članica (Grčka, Rumunjska, Bugarska, Latvija, Slovenija, Hrvatska, Cipar i Malta), gdje je 2016. u mjerama aktivne politike tržišta rada sudjelovalo manje od 10 % onih koje žele raditi. Štoviše, taj se udio u većini slučajeva smanjio posljednjih godina. S druge strane, postoji druga skupina zemalja u kojoj su zabilježene stope sudjelovanja iznad 40 % (Švedska, Francuska, Danska, Mađarska, Luksemburg i Belgija); za tu skupinu zemalja trend je općenito pozitivan ili stalan od 2013. To naizgled upućuje da u pogledu tog pokazatelja politike nema konvergencije. U većini je zemalja stopa sudjelovanja pala nakon krize (uz istaknute iznimke Belgije, Mađarske, Švedske, Češke i Estonije), što upućuje na to da nakon povećanja broja tražitelja zaposlenja nije uslijedilo proporcionalno povećanje sudjelovanja u aktivnim politikama tržišta rada.

⁷⁵ Unatoč tome, taj je pokazatelj potrebno oprezno tumačiti jer se njime mjeri samo sudjelovanje u mjerama politike tržišta rada (a ne djelotvornost tih mjera), dok je u slučaju nekoliko država njegova statistička pouzdanost upitna zbog načina na koji se podaci prikupljaju.

Slika 47.: Sudionici u mjerama aktivne politike tržišta rada (APTR) na 100 osoba koje žele raditi

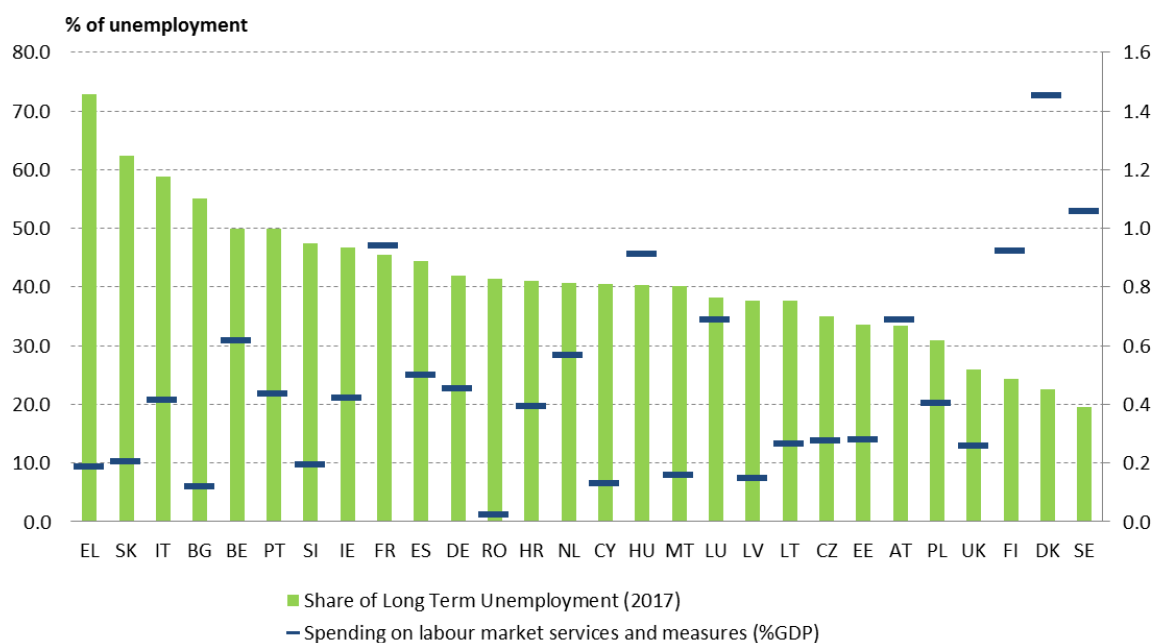

Izvor: baza podataka o politici tržišta rada i anketa o radnoj snazi. Za UK nisu dostupni najnoviji podaci; nema podataka za IT za 2016.

Čini se i da se ukupna ulaganja u aktivne politike tržišta rada uvelike razlikuju među

državama članicama. Ako je udio dugotrajno nezaposlenih osoba gruba procjena djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada, ta je razlika isto razlog za zabrinutost. Iako su izdaci za usluge i mjere na tržištu rada u određenoj mjeri povezani sa stanjem u pogledu nezaposlenosti i konkurentnosti u određenoj državi članici, podaci ukazuju na velike razlike u zalaganju za izgradnju djelotvornih sustava aktivnih politika tržišta rada. Izdaci za usluge i mjere na tržištu rada iznose od 1,5 % BDP-a do manje od 0,1 % u nekim državama članicama koje se manje zalažu (slika 48.). Osim toga, države članice s najmanjim ulaganjima u aktivne politike tržišta rada obično su one u kojima je sustav aktivne politike tržišta rada u znatnom dijelu sufinanciran sredstvima ESF-a i u kojima je upitna dugoročna održivost sustava.

Slika 48.: Izdaci za usluge i mjere na tržištu rada (2016.) i udio dugotrajno nezaposlenih osoba (2017.)

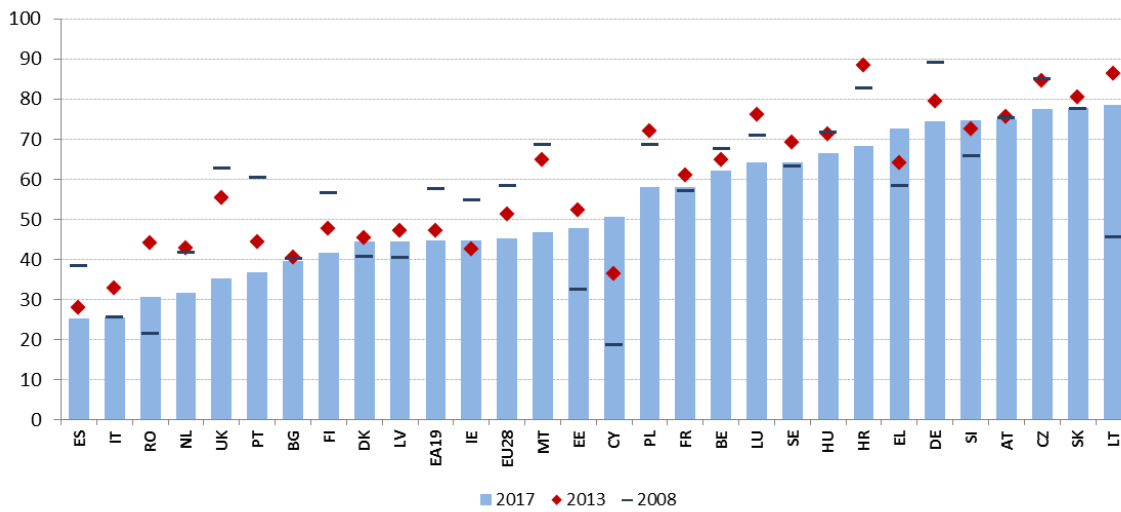

Javne službe za zapošljavanje glavne su institucije na tržištu rada zadužene za potporu u traženju posla i upućivanje tražitelja zaposlenja na mjere aktivacije. Iako su javne službe za zapošljavanje različito strukturirane u svakoj zemlji, njihov je cilj usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada pružanjem usluga i registriranim nezaposlenim osobama i poslodavcima. Posebno su nadležne za profiliranje klijenata, za savjetovanje i individualiziranu potporu, njihovo upućivanje na mjere osposobljavanja i aktivacije te (u mnogim zemljama) isplatu naknade za nezaposlenost i/ili socijalnih naknada.

Ipak, djelotvornost javnih službi za zapošljavanje pri pružanju potpore u traženju posla nejednaka je među državama članicama, a ovisi, među ostalim, o njihovu kapacitetu, kvaliteti ponuđenih usluga i koordinaciji s drugim dionicima. U takvim se odstupanjima u brojnim slučajevima odražavaju načini na koje nezaposleni upotrebljavaju javne službe za zapošljavanje za traženje posla (osim formalnih zahtjeva za registraciju, koji su općenito nužni za pristup naknadama za nezaposlenost i drugim socijalnim naknadama).

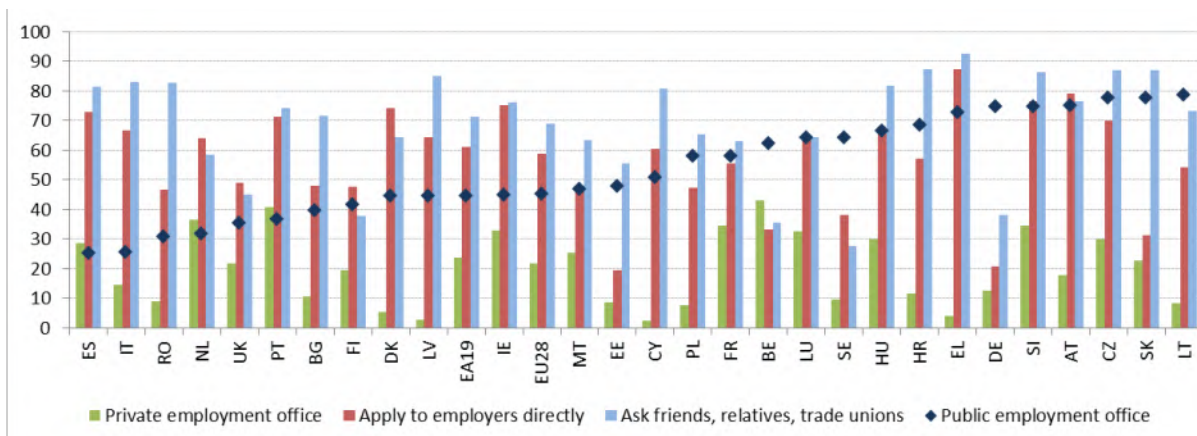
Na slici 49. prikazan je udio nezaposlenih koji se služe javnim službama za zapošljavanje za traženje posla. Vrijednosti se ne razlikuju bitno od vrijednosti objavljenih u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju za 2018. Na dnu raspodjele, u Španjolskoj, Italiji i Rumunjskoj 2017. zabilježen je najniži udio (manje od 30 %), a slijede ih Nizozemska, Ujedinjena Kraljevina i Portugal (s udjelom od 30 % do 40 %). U državama članicama poput Litve, Češke, Slovačke, Austrije, Slovenije, Njemačke i Grčke, za traženje posla javnim se službama za zapošljavanje služi više od 70 % nezaposlenih. Od početka krize postotak nezaposlenih koji upotrebljavaju javne službe za zapošljavanje u prosjeku se stalno smanjivao, od 58,1 % 2008. do 45,2 % 2017. (za jedan postotni bod manje nego 2016.). Međutim, u nekoliko država članica zabilježen je suprotan trend, a znatna povećanja zabilježena su u Latviji i Cipru (za više od 30 postotnih bodova), Estoniji i Grčkoj (za približno 15 postotnih bodova), Rumunjskoj i Sloveniji (za približno 9 postotnih bodova). U nekima od tih zemalja više stope mogle bi biti posljedica izraženije obveze registriranja kako bi se ishodile naknade. Na slici 50. naznačuje se kako se nezaposlene osobe služe odabranim alternativnim metodama traženja posla, uključujući privatne urede za zapošljavanje, izravne prijave poslodavcima i neformalne metode kao što je raspitivanje kod prijatelja, rodbine i sindikata. Iako je teško pronaći opće uzorke, čini se da se neformalne metode najčešće upotrebljavaju u državama članicama u kojima je uporaba javnih službi za zapošljavanje niska.

Slika 49.: Udio nezaposlenih koji se služe javnim službama za zapošljavanje za pronalazak posla

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Slika 50.: Udio nezaposlenih koji upotrebljavaju odabrane metode traženja posla (2017.)

Izvor: Eurostat, anketa o radnoj snazi.

Pružanje odgovarajuće naknade za nezaposlene u razumnom trajanju, koja je dostupna svim radnicima i popraćena učinkovitim aktivnim politikama tržišta rada, ključno je za potporu tražiteljima zaposlenja tijekom prelaska na tržište rada. U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju iz 2018. predstavljena je opsežna usporedna analiza glavnih projektnih značajki sustava naknada za nezaposlenost diljem EU-a na temelju rezultata postupka utvrđivanja referentnih vrijednosti naknada za nezaposlenost i aktivnih politika tržišta rada provedenih u okviru Odbora za zapošljavanje (EMCO). Analiza, u kojoj se uzima u obzir niz pokazatelja uspješnosti i pokazatelja poluge politike (za 2016. ili 2017., ovisno o dostupnosti podataka), i dalje je općenito valjana s obzirom na ograničene promjene politike tijekom referentnog razdoblja za ovo izvješće (za pojedinosti o reformama koje su države članice poduzele u tom području vidjeti odjeljak 3.3.2., a za dugoročni pregled reformi u državama članicama vidjeti: Europska komisija, 2018.⁷⁶). U ovom se odjeljku ažuriraju te referentne vrijednosti, a posebno pokazatelji poluga politike. Nadalje, u njemu se razmatraju dodatni pokazatelji strogosti zahtjeva u pogledu traženja posla koje nezaposleni tražitelji posla moraju ispuniti, a koje je tijekom 2018. utvrdio Odbor za zapošljavanje.

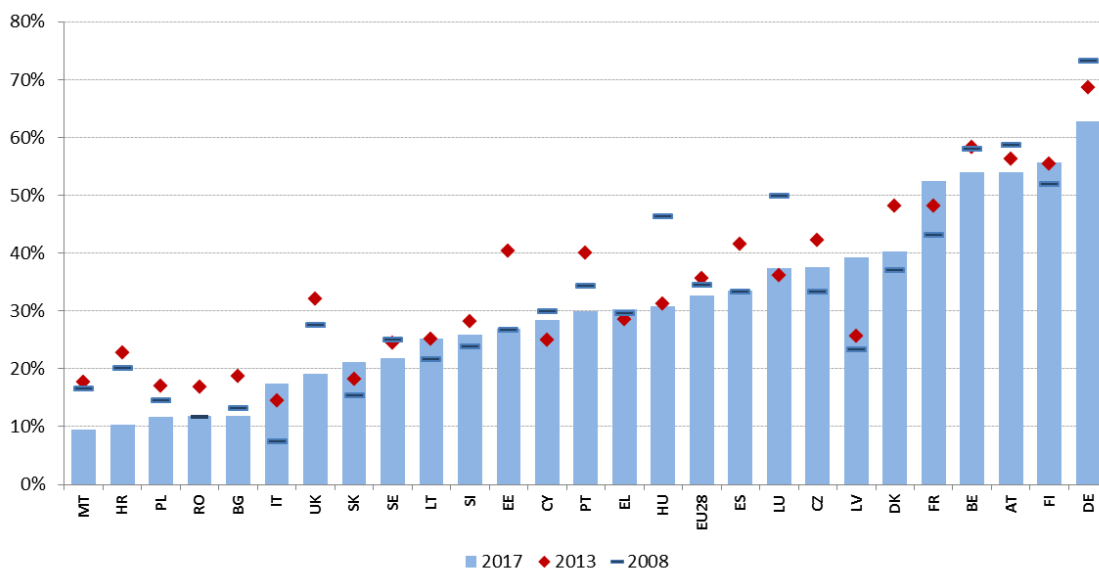
U prosjeku je jedna trećina kratkotrajno nezaposlenih⁷⁷ obuhvaćena naknadama za nezaposlenost. Nakon krize taj se udio neznatno smanjio (s 34,4 % 2008. na 32,7 % 2017.), te je tijekom posljednjih nekoliko godina ostao stabilan. No među državama postoje znatne razlike (slika 51.). Te razlike ovise o oblikovanju politike sustava naknada za nezaposlenost (posebno o uvjetima za ostvarivanje prava na naknadu, maksimalnom trajanju, strogosti zahtjeva u pogledu traženja posla i preklapanju s drugim programima socijalne zaštite), kao i o cikličkim kretanjima u različitim zemljama. S dugoročnog gledišta najveće proširenje obuhvata od 2008. do 2017. zabilježeno je u Latviji (gotovo 16 postotnih bodova), Italiji (10 postotnih bodova) i Francuskoj (devet postotnih bodova).

⁷⁶ Europska komisija (2018.). Razvoj tržišta rada i plaća u Europi. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

⁷⁷ Oni koji su nezaposleni kraće od jedne godine.

S druge strane, obuhvaćenost naknadama za nezaposlene najviše je smanjena u Mađarskoj (za 15 postotnih bodova), Luksemburgu (za 12 postotnih bodova), Hrvatskoj i Njemačkoj (za 10 postotnih bodova). Potonja i dalje ima najveću stopu obuhvata (62,8 %), a slijede je Finska, Austrija, Belgija i Francuska sa stopama iznad 50 %. Suprotno njima, najmanji obuhvat zabilježen je u Malti, Hrvatskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj, sa stopama nižima od 15 % i bez naznaka poboljšanja.

• **Slika 51.: Postotak kratkotrajno nezaposlenih koji primaju naknadu za nezaposlene**

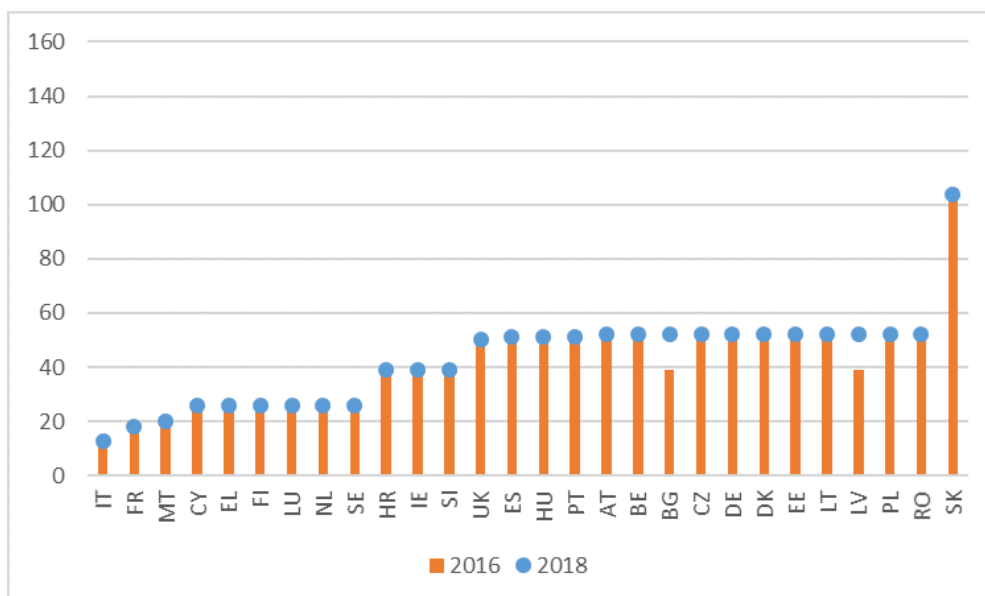

Izvor: Eurostat, izračun podataka iz ankete o radnoj snazi. Napomena: podaci za IE i NL nisu dostupni.

Od 2016. do 2018. nije bilo većih promjena u pogledu oblika naknada za nezaposlenost u državama članicama. Da bi imale pravo na naknade za nezaposlenost nezaposlene osobe obično moraju imati minimalni evidentirani staž i/ili plaćene doprinose za osiguranje u određenom razdoblju. Kako je prikazano na slici 52., trajanje tog minimalnog razdoblja u rasponu je od manje od 20 tjedana u Francuskoj i Italiji pa do godine dana (52 tjedna) ili više u Poljskoj, Rumunjskoj i Slovačkoj. U razdoblju od 2016. do 2018. nisu zabilježene gotovo nikakve varijacije, uz dvije iznimke. Trajanje razdoblja potrebnog za stjecanje prava u Bugarskoj produljilo se s 9 mjeseci osiguranja tijekom 15 mjeseci prije nezaposlenosti na najmanje 12 mjeseci osiguranja tijekom 18 mjeseci prije nezaposlenosti. Do sličnog je produljenja došlo u Latviji, gdje se umjesto plaćanja doprinosa tijekom barem 9 mjeseci u 12 mjeseci prije nezaposlenosti sada zahtijeva plaćanje doprinosa tijekom barem 12 mjeseci u 16 mjeseci prije nezaposlenosti. Kad je riječ o najduljem trajanju naknade (slika 53.), nije bilo promjena u razdoblju od 2017. do 2018. Belgija i dalje ostaje na vrhu s neograničenim trajanjem naknade, što bi trebalo promatrati u kontekstu nepostojanja programa pomoći za nezaposlenost. S druge strane, na suprotnoj strani nalaze se Mađarska i Malta. Maksimalno trajanje i dalje je kraće od razdoblja plaćanja doprinosa u većini država članica; samo je u četiri države jednako (Francuska, Nizozemska, Grčka, Luksemburg), a u tri dulje (Finska, Danska, Belgija). Razina i dostatnost naknada za nezaposlenost također se razlikuju među državama članicama. Neto stope zamjene za radnika s niskim primanjima i kratkim radnim stažem (godinu dana) u rasponu su od manje od 20 % prijašnjih (neto) primanja u Mađarskoj pa do 90 % u Luksemburgu (slika 54.) Iz usporedbe s neto stopama zamjene u drugom i dvanaestom mjesecu trajanja nezaposlenosti vidljiv je učinak isteka naknade (s tim da pojedinci tada mogu ući u druge programe, kao što su potpora za nezaposlene ili socijalna pomoć) ili postupnog snižavanja njezina iznosa⁷⁸.

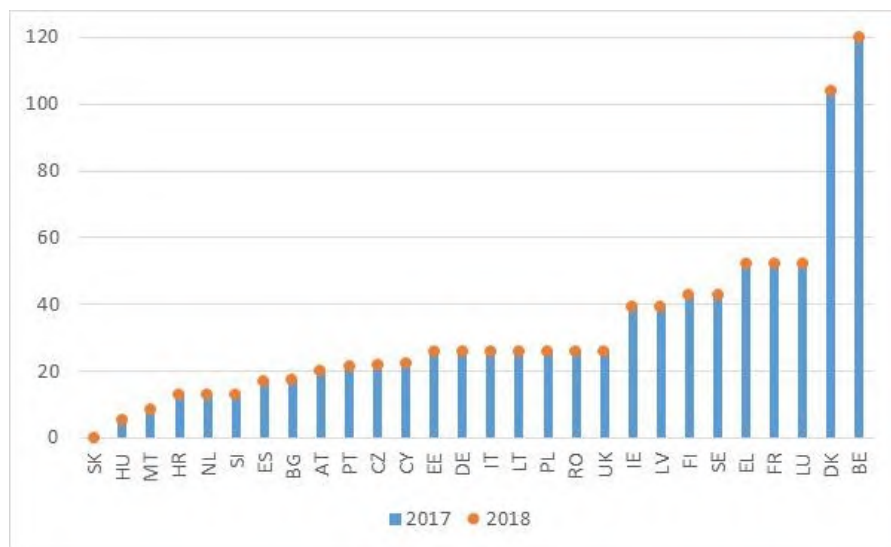
⁷⁸ Modeli OECD-a koji se upotrebljavaju za ovaj pokazatelj usavršeni su od donošenja Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2018. u Vijeću, posebno za AT, DK, EE, FI, DE, ES, IE, IT i UK.

- **Slika 52.: Duljina razdoblja potrebnog za stjecanje prava, 2016. i 2018. (u tjednima)**

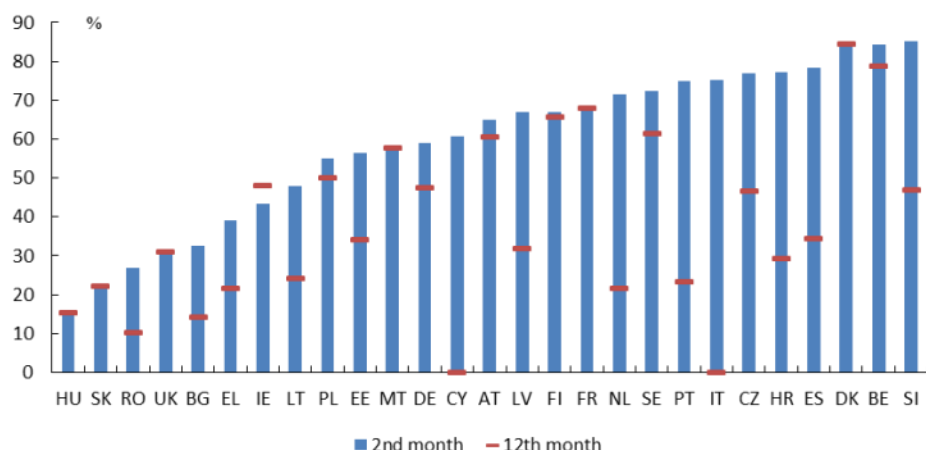
Izvor: Baza podataka Zajedničkog informacijskog sustava o socijalnoj zaštiti (MISSOC) i nacionalno zakonodavstvo. Napomena: u Malti (2018.) je za stjecanje prava potrebno najmanje 50 tjedana plaćenih doprinosa, od kojih najmanje 20 mora biti uplaćeno ili evidentirano tijekom prethodne dvije kalendarske godine; u Irskoj (2016. i 2018.) se zahtijeva uplata barem 104 tjedna doprinosa od kad je osoba prvi puta počela raditi.

- **Slika 53.: Maksimalno razdoblje isplate naknade za nezaposlene nakon godine dana rada, 2017. i 2018.**

Izvor: Baza podataka Zajedničkog informacijskog sustava o socijalnoj zaštiti (MISSOC) i nacionalno zakonodavstvo (siječanj 2017. i siječanj 2018.). Napomena: u Belgiji se naknada za nezaposlene isplaćuje neograničeno. Na Cipru se tjedni izračunavaju na temelju 6 radnih dana tjedno. U Irskoj se naknada isplaćuje tijekom 39 tjedana (234 dana) samo za osobe s 260 ili više tjednih doprinosa za sustav PRSI. U Slovačkoj osoba s jednom godinom staža ne može ostvariti pravo na naknadu za nezaposlenost (obvezno je najmanje dvije godine doprinosa za osiguranje u slučaju nezaposlenosti tijekom posljednje četiri godine). U Poljskoj trajanje naknade ovisi o razini stope nezaposlenosti u regiji u odnosu na nacionalni prosjek.

- Slika 54.: Neto stopa zamjene naknada za nezaposlene na razini od 67 % prosječne plaće u drugom i dvanaestom mjesecu nezaposlenosti (2018.)

•

Izvor: Europska komisija, na temelju OECD-ova modela poreznih povlastica. Napomena: Pokazatelj se izračunava na temelju osobe bez djece s kratkom radnom biografijom (jedna godina) i s navršениh 20 godina. Dodatni metodološki detalji u bilješci 76.

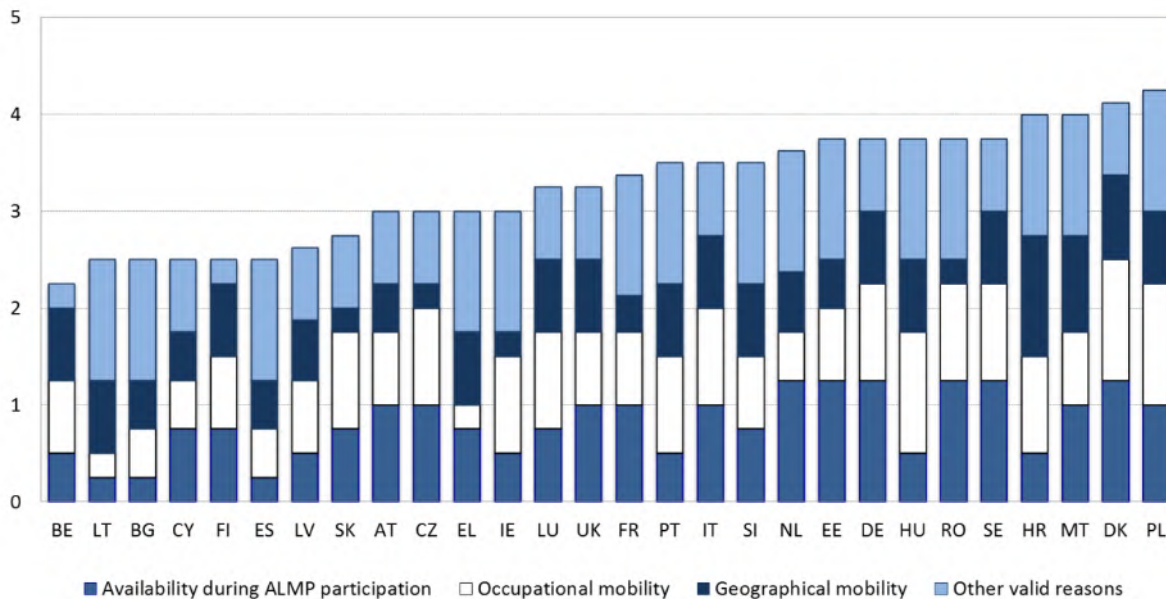
Države članice razvile su nekoliko strategija za aktivaciju primatelja naknada za nezaposlenost.

Doneseni instrumenti politike slijede načelo uzajamne obveze. Primatelji naknada za nezaposlenost prije svega moraju sudjelovati u aktivnostima traženja posla; istodobno im javna tijela moraju pružiti potporu pri traženju posla i svladavanju prepreka koje bi mogle spriječiti ponovno zapošljavanje uz istodobno praćenje njihova poštovanja uvjeta spremnosti na prihvaćanje posla (i primjenu sankcija kada je to potrebno). Države članice uvelike su prihvatile i načelo rane intervencije i usluga prilagođenih nezaposlenim tražiteljima zaposlenja u cilju smanjenja trajanja nezaposlenosti, čime se potiče nalaženje kvalitetnih odgovarajućih mogućnosti i sprječava dugotrajna nezaposlenost i obeshrabrenost. Doista, u većini država članica postoje obvezni zahtjevi za javne službe za zapošljavanje kako bi se osigurali određeni oblici rane potpore tražiteljima zaposlenja (izrada profila, osmišljavanje pojedinačnih akcijskih planova, personalizirano savjetovanje).

Postoje znatne razlike u pogledu strogosti uvjeta spremnosti na prihvaćanje posla i zahtjeva u pogledu traženja posla povezanih s naknadama za nezaposlenost. Sljedećom analizom, utemeljenom na pokazateljima OECD-a⁷⁹, pružaju se informacije o pravnim (tj. *de jure*) uvjetima, ali ne i o njihovoj učinkovitoj provedbi. Stoga se ti pokazatelji ne mogu tumačiti na površan način jer nije moguće utvrditi ni „optimalan” stupanj strogosti zahtjeva u pogledu aktivnog traženja posla i spremnosti na prihvaćanje posla. Na slici 55. prikazani su zahtjevi u pogledu spremnosti na prihvaćanje posla i odgovarajući kriteriji rada za primatelje naknada za nezaposlenost. Čini se da su najstroži u Poljskoj, Danskoj, Malti i Hrvatskoj, a najmanje strogi u Belgiji, Litvi, Bugarskoj, Cipru, Finskoj i Španjolskoj. Slika 56. prikazuje veliku razliku u strogosti zahtjeva u pogledu aktivnog traženja posla i praćenja. Zahtjevi su posebno strogi u Malti, Ujedinjenoj Kraljevini i Luksemburgu, a u Cipru, Grčkoj i Poljskoj vrijede najmanje strogi zahtjevi. Konačno, na slici 57. prikazana je i velika razlika u težini sankcija koje se primjenjuju kada primatelji davanja za nezaposlenost ne ispunjavaju zahtjeve u pogledu spremnosti na prihvaćanje posla i traženja posla. Čini se da su sankcije najstrože u Sloveniji, Rumunjskoj, Luksemburgu, Grčkoj, Hrvatskoj i Portugalu, a najmanje stroge u Austriji, Mađarskoj, Cipru, Irskoj, Danskoj i Njemačkoj (u nekim slučajevima, međutim, to je povezano s kratkim trajanjem naknade). Čini se da Malta, Hrvatska i Estonija imaju strože odredbe u svim dimenzijama. No u nekoliko država članica stroge odredbe za određene komponente popraćene su manje strogima za druge. Na primjer, Danska ima druge najstrože odredbe za zahtjeve u pogledu spremnosti na prihvaćanje posla i prikladnosti posla, ali jednu od najmanje strogih odredbi za sankcije u pogledu naknade. Različiti pristupi pružaju uvid u način na koji nacionalni sustavi rješavaju pitanje moralnog rizika koji je svojstven naknadama za osiguranje u slučaju nezaposlenosti. Na primjer, očekuje se da će se strožim zahtjevima u pogledu traženja posla i spremnosti na prihvaćanje posla potaknuti veće zalaganje u traženju posla i brže prihvaćanje ponuda za posao, čime se stvara protuteža u odnosu na moguće nepoticajne financijske mjere koje nastaju u okviru sustava naknada za nezaposlenost i smanjuje trajanje nezaposlenosti. Istovremeno, pretjerano strogi zahtjevi mogu imati kontraproduktivne učinke, primjerice kada je riječ o smanjenju obuhvata naknada ili pogoršanju kvalitete odgovarajućih mogućnosti zapošljavanja, što ne smije biti dugotrajno (zbog čega bi više osoba češće ponovno postajalo nezaposleno).

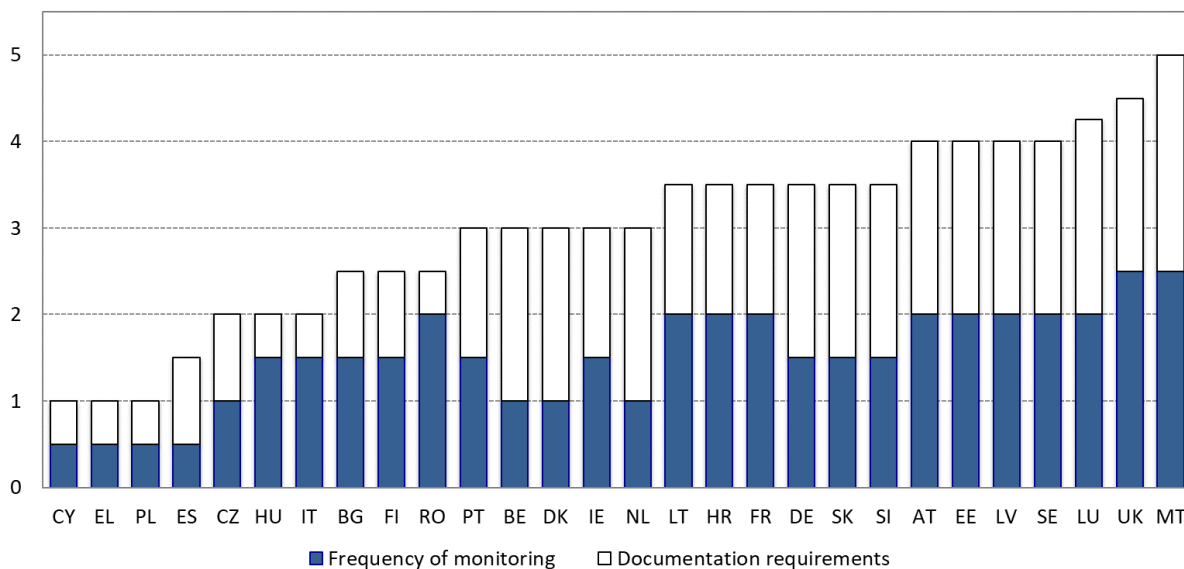
⁷⁹ Te je pokazatelje izradio OECD uz upotrebu podataka prikupljenih sveobuhvatnim anketama stručnjaka.

Slika 55.: Zahtjevi u pogledu spremnosti na prihvaćanje posla i kriteriji prikladnosti posla, 2017.

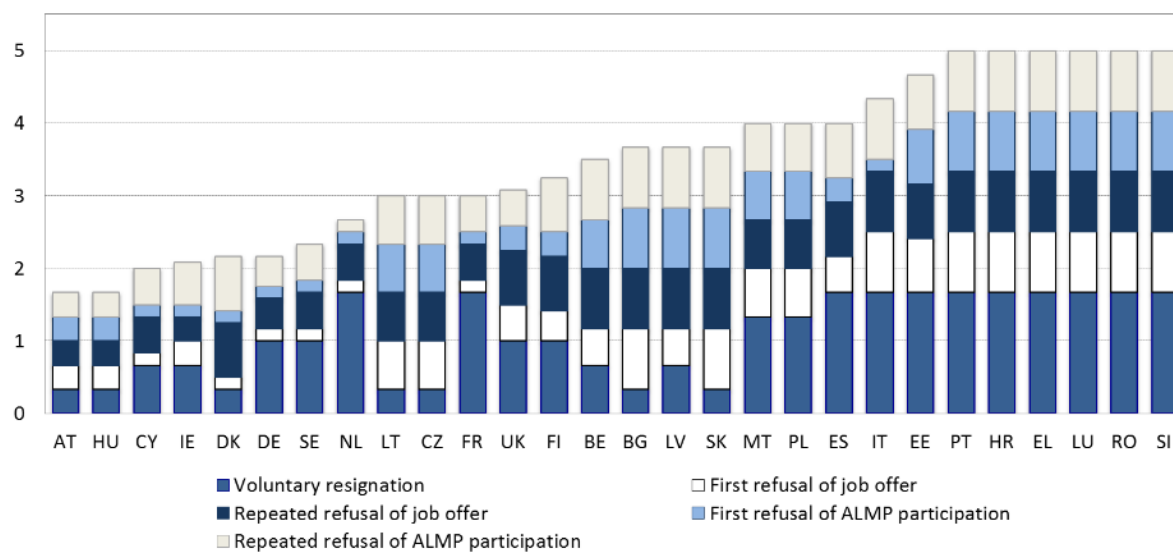
Izvor: Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). Napomena: ocjene od 1 (najblaže) do 5 (najstrože).

Slika 56.: Zahtjevi u pogledu traženja posla i praćenja, 2017.

Izvor: Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). Napomena: ocjene od 1 (najblaže) do 5 (najstrože).

Slika 57.: Strogość sankcija u pogledu naknada, 2017.

Izvor: Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). Napomena: Ocjena od 1 (najblaža) do 5 (najstroža).

Uklanjanje prepreka mobilnosti radnika i učenika može poboljšati zapošljivost i razvoj vještina, čime će se pridonijeti iskorištavanju punog potencijala europskog tržišta rada. U 2017. otprilike 12,4 milijuna građana EU-a u radnoj dobi (20 – 64 godine) živjelo je u zemlji koja nije zemlja njihova državljanstva⁸⁰. Taj se broj povećao za 5 % u usporedbi s 2016., sličnom stopom kojom se povećavao prethodnih godina. Radnici su 2017. uglavnom dolazili u Njemačku (3 milijuna) i Ujedinjenu Kraljevinu (2,6 milijuna), a zatim u Španjolsku (1,4 milijuna), Italiju (1,2 milijuna) i Francusku (približno jedan milijun). Iako je u Njemačkoj i Ujedinjenoj Kraljevini trend rasta još od 2015. uzlazan, u Italiji i Francuskoj rast je umjereniji i manji od prosjeka. S druge strane, Španjolska je imala manji apsolutni broj osoba koje su se preselile unutar EU-28, sa smanjenjem za 1 % u odnosu na 2016. To se nastavlja (usporavanjem) opaženog silaznog trenda od 2014. Glavne zemlje podrijetla nepromijenjene su od 2016. godine, te tako rumunjski, poljski, portugalski, talijanski i bugarski državljani i dalje čine najveće skupine na razini EU-a. Njihov broj doseže otprilike 6,6 milijuna ljudi, što je više od polovine ukupnog broja osoba koje su se preselile unutar EU-28. S obzirom na veličinu populacije, najveći je odljev radnika u Litvi, Rumunjskoj i Latviji; uzlazni trend zabilježen je u Litvi, Rumunjskoj, Latviji, Estoniji i Hrvatskoj. Glavne zemlje podrijetla i zemlje odredišta jednake su i ako se promatraju gospodarski aktivni građani (tj. zaposlene osobe i tražitelji zaposlenja).

Studiranje u inozemstvu korisno je za razvoj vještina i bolje buduće izglede na tržištu rada.

Kad se vrte u domovinu nakon studiranja u inozemstvu, mobilni studenti pridonose razvoju znanja, jačanju svijesti o kulturi, modernizaciji tehnologije i izgradnji kapaciteta u svojoj zemlji. Nadalje, razmjenama studenata među zemljama povećavaju se mogućnosti suradnje među akademskim ustanovama i pridonosi se europskom cilju otvaranja i modernizacije obrazovnih sustava.

⁸⁰ Taj se broj odnosi na osobe u radnoj dobi koje su se „dugoročno” preselile unutar EU-28 i koje žive u EU-28, na temelju statističkih demografskih podataka Eurostata. Za pojedinosti vidjeti Europska komisija (u pripremi), Godišnje izvješće o mobilnosti radne snage unutar EU-a za 2018., Glavna uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje.

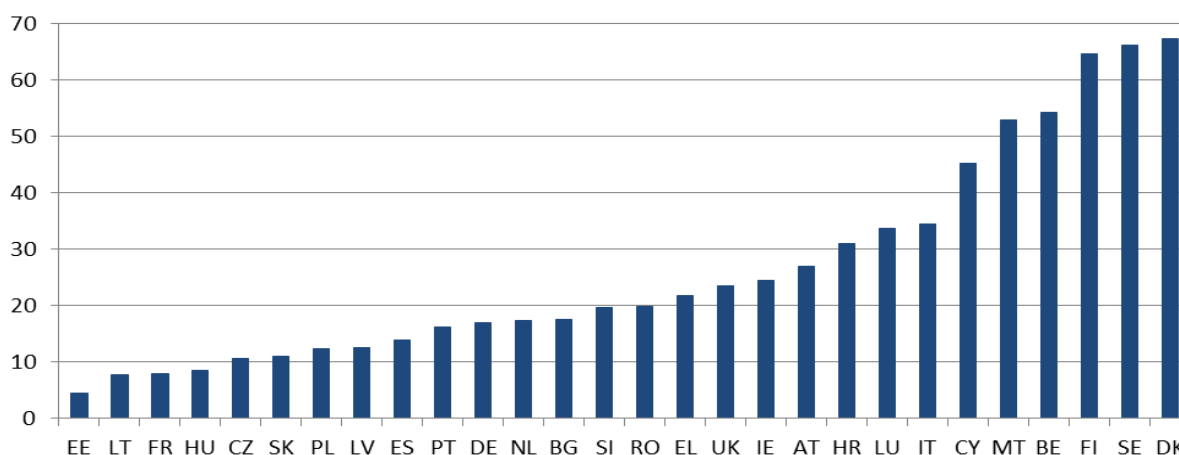
No vrlo su mali dio Europljana mobilne osobe s diplomom. U 2016. samo je 10,7 % osoba s diplomom visokog obrazovanja podrijetlom iz država članica EU-a bilo mobilno; u okviru mobilnosti diplomu je steklo 3,1 %, što znači da su diplomirali u zemlji različitoj od one koja im je izdala diplomu, dok ih je 7,6 % bilo mobilno radi stjecanja kreditnih bodova te je privremeno studiralo ili imalo stručnu praksu u inozemstvu. Države članice s najvećim udjelom osoba s diplomom koje su otišle studirati u inozemstvo su Luksemburg (84,4 %), Nizozemska (23,2 %) i Finska (19,5 %). Stopa mobilnosti studenata viša je od 15 % u još četiri države članice EU-a (Njemačka, Francuska, Cipar i Litva). Različiti uzorci mobilnosti među državama tumače se nekolicinom čimbenika, kao što su zemljopisna blizina, jezične veze ili dostupnost programa na engleskom jeziku u zemljama koje nisu u engleskom govornom području. I kvaliteta sveučilišne nastave i ugled sveučilišta snažni su čimbenici privlačnosti.

Socijalni dijalog, bilo dvostrani ili trostrani, ključan je element europskog socijalnog tržišnog gospodarstva. Njime se omogućuje promicanje ostvarivanja sporazuma i mjera politike kojima se uravnotežuju interesi objiju strana u industrijskom sektoru. Djelotvornim se socijalnim dijalogom pronalaze rješenja koja su prihvatljiva uključenim partnerima te se smanjuju sukobi u društvu i jača se socijalna kohezija. Zajednički element takvog dijaloga uzajamno je poštovanje i povjerenje među partnerima koji proizlaze iz prethodne dobre suradnje i dodane vrijednosti rezultata koji su dogovoreni u takvim pregovorima. Kako bi se omogućili takvi pregovori, socijalni partneri moraju biti neovisni jedni od drugih te od vlade (autonomija socijalnih partnera). Stoga i radnici i poslodavci i vlade imaju koristi od socijalnog dijaloga. Inicijativom „Novi početak za socijalni dijalog” pokrenutom u ožujku 2015. te zaključcima Vijeća i četverostranom izjavom o „Novom početku za snažan socijalni dijalog” koju su potpisali europski socijalni partneri, Komisija i nizozemsko predsjedništvo u ime Vijeća, donesenima u lipnju 2016., države članice se poziva da u osmišljavanje i provedbu relevantnih reformi i politika intenzivno uključe socijalne partnere, u skladu s nacionalnim praksama. U Europskom stupu socijalnih prava i novoj sedmoj smjernici za zapošljavanje ponovno se naglašava da je socijalni dijalog temeljna vrijednost Europske unije.

Nacionalni sustavi socijalnog dijaloga u Europskoj uniji su različiti. Te su razlike uglavnom povezane s različitim institucionalnim okvirima i operativnim kapacitetima organizacija socijalnih partnera, što pridonosi važnim razlikama u kvaliteti socijalnog dijaloga. Iako ne postoji univerzalan model, pravodobno i smisleno uključivanje socijalnih partnera u izradu i provedbu politika, uključujući pružanjem potpore povećanju njihova kapaciteta, trebalo bi smatrati zajedničkim nazivnikom za uspješne i djelotvorne sustave trostranog socijalnog dijaloga. Posljednje navedeno vrijedi i za dvostrani socijalni dijalog.

Kapacitet socijalnih partnera ima važnu ulogu u oblikovanju socijalnog dijaloga. Brojnost članstva socijalnih partnera donekle upućuje na njihov kapacitet da zastupaju odgovarajuće zajedničke interese bilo koje strane u industrijskom sektoru (slika 58.). Što im je članstvo brojnije i reprezentativnije, to su im vjerojatno jači utjecaj i mandat. Međutim, te brojke ne pružaju potpunu sliku. Primjerice, u određenim državama članicama s niskom utvrđenom gustoćom sindikalnog članstva (npr. Francuska), sindikati mogu uživati prilično široku podršku i od osoba koje nisu njihovi članovi (vidjeti podatke Eurobarometra o povjerenju u sindikate) te imaju snažan kapacitet za sudjelovanje u razvoju politika. U većini država članica gustoća sindikalnog članstva opada od osamdesetih godina 20. stoljeća, dok je gustoća članstva udruga poslodavaca nešto stabilnija. Osim ukupnog broja članova i struktura zastupljenosti, više ili manje rascjepkana, može utjecati na kapacitet socijalnih partnera, osobito ako je i koordinacija rascjepkane zastupljenosti slaba.

- **Slika 58.: Stopa gustoće sindikalnog članstva**

Izvor: baza podataka OECD-a i ICTWSS-a (upotrijebljen je izvor koji sadržava novije podatke po državi članici). Napomena: izračunano kao udio zaposlenika koji su članovi sindikata. Godina prikupljanja podataka: 2017. za SE; 2016. za AT, CZ, DK, FI, DE, HU, IE, IT, LT, NL, UK; 2015. za BE, EE, FR, LV, LU, PT, SK, SI, ES; 2014. za PL; 2013. za CY, EL; 2012. za HR, MT, BG i RO. Podaci o gustoći članstva udruga poslodavaca za niz država članica posljednjih su se godina rjeđe ažurirali te stoga nisu prikazani na dijagramu.

Sredstvima Europskih strukturnih i investicijskih fondova u nizu se država članica podupiru mjere izgradnje kapaciteta. Financijska potpora dodijeljena je, među ostalim, u Bugarskoj, Cipru, Češkoj, Grčkoj, Francuskoj, Mađarskoj, Litvi, Latviji, Poljskoj, Slovačkoj i Portugalu. U Portugalu se sredstvima Europskog socijalnog fonda (ESF) podupire institucionalna izgradnja kapaciteta socijalnih partnera s obzirom na njihovu važnu ulogu u modernizaciji institucija tržišta rada, uključujući upravljanje aktivnim politikama tržišta rada te strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem i njihovu provedbu. U Latviji se sredstvima ESF-a podupire jačanje dvostranog socijalnog dijaloga. Cilj je projekata razvoj pravnog okvira za olakšavanje socijalnog dijaloga u različitim sektorima. Ipak, u nekoliko država članica ima prostora za poboljšanje povlačenja dostupnih sredstava EU-a kako bi se povećao kapacitet socijalnih partnera.

Stalne promjene u svijetu rada organizacijama socijalnih partnera donose nove mogućnosti, ali i nove prijetnje. Već je sada vidljiva razlika u zastupljenosti radnika s različitim vrstama ugovora. U sindikate je učlanjen znatno veći broj zaposlenika s ugovorima na neodređeno vrijeme od onih s ugovorima na određeno vrijeme. Usto većina novijih oblika zapošljavanja nije dovoljno zastupljena. Istraživanja iz Nizozemske upućuju na to da bi takav razvoj događaja mogao utjecati na ishod kolektivnog pregovaranja, uz manja povećanja plaća u sektorima s velikim brojem osoba koje obavljaju samostalnu djelatnost (i manjim brojem članova) u usporedbi s drugim sektorima⁸¹. Istodobno je manje vjerojatno da će poduzeća u rastućem uslužnom sektoru biti članovi organizacija poslodavaca manja no poduzeća u industrijskom sektoru. Posljednjih su godina organizacije socijalnih partnera poduzele inicijative za privlačenje novih članova ili jačanje utjecaja nekih nedovoljno zastupljenih skupina (osoba koje rade s mladima ili radnika na platformi) s pomoću ciljanih strategija i inicijativa za zapošljavanje te stvaranjem posebnih struktura unutar organizacije⁸².

U EU-u se reprezentativnost organizacija socijalnih partnera obično ocjenjuje primjenom dvaju različitih načela. S jedne strane, neke se zemlje uglavnom oslanjaju na „pravnu sukladnost”, što znači određeni broj pravnih zahtjeva kojima se regulira reprezentativnost socijalnih partnera te se navode preduvjeti za sudjelovanje u kolektivnom pregovaranju i obvezujućim kolektivnim ugovorima (npr. izbori i gustoća ili članstvo na strani sindikata te obuhvat zaposlenika ili gustoća članstva udruga poslodavaca na strani poslodavca). S druge strane, druge države članice oslanjaju se na načelo „uzajamnog priznavanja”, koje obuhvaća samoregulaciju koju provode socijalni partneri. U konačnici, niz zemalja primjenjuje kombinaciju tih dvaju načela. U praksi, nedostatak transparentnosti može otežati nedvosmisleno procjenjivanje reprezentativnosti različitih organizacija⁸³.

⁸¹ DNB (2018.), "DNBulletin: Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote", objavljeno 1. veljače 2018.

⁸² Vidjeti poglavlja 5. u dokumentu Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, izdanjima za 2017. i 2018.

⁸³ Eurofound (2016.), „Pojam reprezentativnosti na nacionalnoj, međunarodnoj i europskoj razini”.

U okviru europskog semestra sve se više pozornosti posvećuje socijalnom dijalogu. U Odboru za zapošljavanje 2017. održan je prvi cjeloviti postupak multilateralnog nadzora nad sudjelovanjem socijalnih partnera u reformama i politikama, koji je institucionalno utemeljen smjernicama za zapošljavanje te u okviru kojeg je pregledano 14 država članica i doneseni su zaključci po zemljama. Predstavnici nacionalnih socijalnih partnera bili su prisutni i dali su svoje mišljenje o trenutnom stanju. Budući da je funkcioniranje socijalnog dijaloga specifično za svaku zemlju, pregledom su utvrđene neke poteškoće koje su zajedničke za nekoliko pregledanih država članica. One uključuju pitanja kapaciteta među socijalnim partnerima i potrebu za predvidivijim, smislenim i pravodobnim savjetovanjem sa socijalnim partnerima kojim se obuhvaćaju različite faze reformi. Slijedom zaključaka postupka multilateralnog nadzora zajedno s dodatnom analizom uključenom u izvješća o zemljama naglašena je uloga socijalnog dijaloga u preporukama za pojedine zemlje koje je Komisija predložila u svibnju, a Vijeće donijelo u srpnju 2018. U preporukama za dvije države članice (Mađarsku i Rumunjsku) izričito se poziva na poboljšanje socijalnog dijaloga, dok se za nekoliko drugih država članica u uvodnim izjavama podsjeća na ulogu socijalnih partnera, uključujući u nekim slučajevima postojeće poteškoće. U nekim slučajevima ima prostora za poboljšanje kapaciteta socijalnih partnera i pružanje odgovarajućeg okvira za predvidivo i pravovremeno savjetovanje o oblikovanju politika, a posebno o reformama, uključujući u svim ključnim fazama europskog semestra.

Savjetovanje s organizacijama civilnog društva također ima važnu ulogu u osiguravanju djelotvornog osmišljavanja i provedbe reformi. Kako je naglašeno u revidiranim smjernicama za zapošljavanje donesenima u srpnju 2018., države članice trebale bi uzeti u obzir iskustvo organizacija civilnog društva u područjima zapošljavanja i socijalne politike, ako je relevantno, te nadograđivati postojeće nacionalne prakse. Kako bi njihovo uključivanje u određivanje poteškoća i rješenja u tom području politike dalo ploda, važno je zasnovati dijalog na načelima otvorenosti, pluralizma i transparentnosti. Preliminarni dokazi⁸⁴ upućuju na to da se razina uključenosti dionika iz civilnog društva znatno razlikuje među državama članicama, kako u pogledu europskog semestra tako i općenitije u pogledu savjetovanja o planiranim reformama. Savjetovanje s dionicima može biti izazov u zemljama u kojima je civilno društvo lošije organizirano: naročito bi nedovoljan kapacitet za aktivno uključivanje u političke rasprave mogao predstavljati problem u nekim državama članicama.

3.3.2. Odgovor politike

U nekim se državama članicama provode reforme u području zakonodavstva o zaštiti radnih mjesta s ciljem postizanja bolje ravnoteže između fleksibilnosti i sigurnosti te izbjegavanja segmentacije. Francuska je, u okviru šire reforme radnog prava, u siječnju 2018. uvela obvezno uzimanje u obzir radnog staža i životne dobi pri određivanju naknada zaposlenicima u slučaju nezakonitog otkaza zbog gospodarskih razloga, s ciljem povećanja usklađenosti iznosa povezanih sa sličnim slučajevima i olakšanog rješavanja sporova u fazi mirenja. Kao oblik kompenzacije, otpremnina u slučaju gospodarski opravdanih otpuštanja povećat će se za 25 %. Osim toga, poduzeća mogu na temelju većinskog sporazuma provesti „Rupture Conventionnelle Collective” (RCC), tj. zajednički dogovoreni postupak otkaza u zamjenu za naknadu zaposleniku (koja ne može biti manja od pojedinačne otpremnine), nakon pregovora sa sindikatima.

⁸⁴ Kako su prikupljeni, primjerice, tijekom seminara „Socijalni stup i europski semestar kao alati za ostvarenje socijalne Europe – refleksija zajedno s civilnim društvom”, održanog 2. listopada 2018. u Bruxellesu.

Uporabu tog mehanizma moraju potvrditi javna tijela, posebno kako bi se izbjegle zlouporabe. Rok za pokretanje postupka kojim se osporava otpuštanje (osim u slučajevima uznemiravanja i diskriminacije) smanjen je s dvije na jednu godinu. Nadalje, u prosincu 2017. revidirana su pravila kolektivnog pregovaranja kako bi se ograničio opseg procjene financijskih poteškoća kojima se opravdava kolektivno otpuštanje; procjena gospodarskih poteškoća za trgovačko društvo sada je ograničena na državno područje, umjesto na svjetsku razinu, čime se poduzećima daje više prostora za opravdavanje kolektivnog otpuštanja. U Belgiji su 2018. skraćeni otkazni rokovi tijekom početnog razdoblja za svaki novi ugovor o radu (s dva na jedan tjedan tijekom prva tri mjeseca, s četiri na tri tjedna u četvrtom mjesecu). Izmjenom Zakona o radu 2017. u Hrvatskoj je, nakon ukidanja 2014., ponovno uvedena mogućnost da poslodavac pokrene postupak na sudu kako bi poništio odluku radničkog vijeća o uskraćivanju suglasnosti za otpuštanje zaštićenih zaposlenika (npr. zaposlenika koji su članovi radničkog vijeća, zaposlenika s invaliditetom, starijih zaposlenika itd.). U Italiji je nedavno povećana naknada radnicima u slučaju nepravednog otpuštanja.

Niz država članica planira daljnje mjere u tom području, koje bi se moglo donijeti u bliskoj budućnosti. U Nizozemskoj je u travnju 2018. na javno savjetovanje podnesen (nacrt) paket(a) sveobuhvatnih mjera za ostvarivanje bolje ravnoteže u području zakona o zaštiti radnog mjesta. Paket uključuje uvođenje dodatnog razloga (tzv. „akumulacijski razlog“) za otpuštanje radnika s ugovorom na neodređeno vrijeme, moguće produljenje probnog roka za ugovore na neodređeno vrijeme (s dva na pet mjeseci), produljenje razdoblja trajanja uzastopnih privremenih ugovora na tri godine (umjesto prethodno na svega dvije godine) i mogućnost razlikovanja doprinosa za nezaposlenost s obzirom na vrstu ugovora. U Finskoj je vlada parlamentu podnijela prijedlog o izmjeni Zakona o ugovorima o zapošljavanju kako bi se bolje uzela u obzir situacija malih poduzeća snižavanjem praga za pojedinačna otpuštanja.

Neke države članice rade na utvrđivanju strožih uvjeta za primjenu privremenih ugovora (kako bi se spriječile zlouporabe) ili omogućivanju veće slobode kolektivnog pregovaranja pri dogovaranju njihova okvira. U Češkoj je u srpnju 2017. pokrenuto nekoliko mjera za sprečavanje zlouporabe agencija za privremeno zapošljavanje; one uključuju strože sankcije za odgovornog predstavnika agencije za privremeno zapošljavanje koji je izgubio dozvolu zbog kršenja obveza. U Sloveniji se izmjenama Zakona o inspekcijama rada nastoji spriječiti nezakonita primjena netipičnih oblika rada, uključujući rad na temelju građanskopravnih ugovora, te sankcionirati one poslodavce koji pravovremeno ne isplaćuju plaće. Poslodavac je, naročito kada inspektor utvrdi da je posao nezakonito izvršen na temelju građanskopravnog ugovora, obavezan u roku od tri dana ponuditi radniku odgovarajući ugovor o radu. Francuska je omogućila da se pregovaranju na razini sektora daje prednost pred nacionalnim zakonom o radu za utvrđivanje okvira za primjenu ugovora na određeno vrijeme i privremenih ugovora (vidjeti poglavlje 3.1.). Sporazumi na razini poduzeća mogu biti manje povoljni od onih na razini sektora ukidanjem kapaciteta za utvrđivanje „klauzula o otpisu” za potonje. U Portugalu je u lipnju 2018. sa socijalnim partnerima dogovoren sveobuhvatan paket mjera za rješavanje problema segmentacije tržišta rada (predviđa se donošenje paketa propisa do kraja 2018.). Promjene uključuju: smanjenje najduljeg trajanja ugovora na određeno vrijeme s tri na dvije godine (uključujući produljenja), uz ukupno trajanje produljenja koje ne prelazi trajanje početnog razdoblja; smanjenje najduljeg trajanja neodređenih ugovora („contratos de trabalho a termo incerto”) sa šest na četiri godine; ograničavanje opsega opravdanja za primjenu privremenih ugovora za mlađe radnike i dugotrajno nezaposlene osobe. Istodobno, probni rok povećat će se na 180 dana za prve ugovore, kao i za novozaposlene dugotrajno nezaposlene osobe. Trostranim se sporazumom također poziva na oporezivanje prekomjernih fluktuacija na tržištu rada, pri čemu je definiciju prekomjernog (po sektoru) potrebno definirati u skladu s regulatornom odlukom, uz sudjelovanje socijalnih partnera. Naposljetku, Grčka planira povećati zaštitu radnika koji obavljaju ugovorni rad. Prvi će se put uvesti integrirani sustav pravila kojim će se utvrditi uzajamna i zajednička odgovornost naručitelja, ugovaratelja i podugovaratelja za radnike pri obavljanju ugovorenih radova. Time se proširuje zaštita prava radnika u pogledu plaća, doprinosa osiguranju te naknada štete u slučaju otkaza i nesreće na radu. U Italiji je najdulje trajanje privremenih ugovora smanjeno s 36 na 24 mjeseca.

Najveći broj produljenja smanjen je s pet na četiri, a nakon 12. mjeseca produljenja su dopuštena samo ako su formalno dostavljeni novi razlozi kojima se ona opravdavaju. Zakonom je povećan i dodatni doprinos poslodavaca za socijalnu sigurnost za produljenje privremenih ugovora za 0,5 postotnih bodova. Naposljetku, kvota zaposlenika s privremenim ugovorima povećana je s 20 % na 30 % ukupnih zaposlenika, ali sada uključuje i radnike zaposlene putem agencije.

Uvode se neke inovacije u pogledu novih oblika rada, uključujući radnike na platformi i samostalne radnike. U Francuskoj je uvedeno dobrovoljno uvođenje socijalne povelje za internetske platforme koja je usmjerena na neovisne radnike. Ta bi se povelja trebala sastojati od skupa načela koja se primjenjuju na neovisne radnike registrirane na internetskim platformama, uključujući sudjelovanje platformi u osiguranju nesreća na radu i obvezno financiranje koje platforme pružaju za osposobljavanje koje se primjenjuje na neovisne radnike. U Belgiji su „fleksibilni poslovi” (koji su već postojali u hotelijersko-ugostiteljskom sektoru) prošireni na druge sektore, posebno na maloprodajni; za fleksibilne poslove mogu se prijaviti umirovljenici i svi radnici koji imaju ugovor o radu na najmanje četiri petine punog radnog vremena. Prihodi od fleksibilnih poslova nisu podložni oporezivanju i doprinosu za socijalno osiguranje na strani zaposlenika, dok poslodavac plaća manje doprinose za socijalno osiguranje. U Španjolskoj se reformom Zakona o samostalnim radnicima iz 2017. nastoji poboljšati kvaliteta radnih mjesta samozaposlenih osoba, uključujući socijalnu zaštitu i sigurnost na radu. Novim se mjerama plaćanje paušalnih doprinosa za socijalno osiguranje u iznosu od 50 EUR produljuje sa šest na 12 mjeseci te se uvodi viši stupanj fleksibilnosti pri odlučivanju o visini iznosa. Reformom se i mirovinski sustav usklađuje sa slobodnim radom, promiče se ravnoteža između poslovnog i privatnog života te bolji pristup osposobljavanju. Nadalje, španjolska je vlada uspostavila obvezno osiguranje od nezaposlenosti, nezgoda i profesionalnih bolesti na radu i izvan rada za samozaposlene do 2019. U Irskoj se Zakonom o zapošljavanju iz 2017. rješava niz pitanja obuhvaćenih trenutačnim zakonodavstvom u području zapošljavanja koja se odnose na slabo plaćene, ranjivije zaposlenike.

Svrha je zakona osigurati bolju informiranost zaposlenika o uvjetima njihova zapošljavanja (i njihovih temeljnih pojmova) u ranoj fazi – definira se novo kazneno djelo za poslodavce koji u određenom roku ne pruže informacije o temeljnim pojmovim. Osim toga, u većini se slučajeva zabranjuju ugovori bez zajamčenog minimalnog broja radnih sati; uvodi se odredba o „rasponu radnih sati” kako bi zaposlenici s ugovorima na nizak broj radnih sati koji redovito odrađuju više sati nego što je to predviđeno njihovim ugovorima imali pravo na to da im se odredi raspon sati koji bolje odražava stvarnost; uvodi se povećanje minimalnih naknada za zaposlenike koji se pozivaju na rad u određenom razdoblju, ali u stvarnosti nisu odradili posao. U Portugalu planirano uvođenje koncepta „Contrato Geração” uključuje dvije komponente: uvođenje financijske potpore poduzećima koja istodobno zapošljavaju mladu nezaposlenu osobu (ili mladu osobu koja traži prvi posao) i stariju dugotrajno nezaposlenu osobu te potporu zapošljavanju mladih u kombinaciji s djelomičnim umirovljenjem starijih radnika.

Neke države članice poduzele su mjere u području organizacije radnog vremena, ne uvijek s ciljem veće prilagodljivosti. U Belgiji je 2017. modernizirano i pojednostavnjeno nekoliko obveza u pogledu rada u nepunom radnom vremenu te su se, prije svega, smanjile formalnosti za određivanje fiksnih ili varijabilnih rasporeda rada te prijavu i nadzor odstupanja. Osim toga, od veljače 2018. primjenjuje se pravni okvir za „štednju radnog vremena”. Ako postoji sporazum na sektorskoj razini ili na razini poduzeća, zaposlenicima se omogućuje da uštede određeno „vrijeme za dopust” koje se prikuplja i iskorištava u kasnijoj fazi. Konačno, pojednostavnjen je postupak za uvođenje noćnog rada i rada nedjeljom u kontekstu e-trgovine. U Francuskoj je proširena nadležnost u okviru *accords de compétitivité* („sporazuma o konkurentnosti”; vidjeti poglavlje 3.1.). U okviru trostranog sporazuma sa socijalnim partnerima o reformi radnog prava, Portugal planira ukinuti pojedinačne i kolektivne „banke sati” na temelju pojedinačnih sporazuma. Sporazumi koji su već na snazi isteći će najkasnije godinu dana nakon provedbe novih pravila. Novi sporazumi bit će u skladu s kolektivnim ili skupnim ugovorima, koji će se sklopiti nakon savjetovanja s radnicima. Mjerom se određuju dnevne granične vrijednosti za broj sati, stope odobrenja od strane radnika te primjena načela najpovoljnijeg postupanja.

Nekoliko država članica donijelo je mjere za sprečavanje neprijavljenog rada, poboljšanje sigurnosti na radu i/ili jačanje inspektorata rada. U Bugarskoj je od kraja 2017. izmjenom Zakona o javnoj nabavi uređeno isključivanje sudionika iz postupka javne nabave ako im je u prethodnom trogodišnjem razdoblju izrečena kazna zbog neprijavlivanja radnika. Taj se zahtjev primjenjuje i na podugovaratelje, koji su uglavnom mala i mikropoduzeća (često u građevinskom sektoru). Informativne kampanje provode se i kako bi se povećala osviještenost rizičnih skupina o nedostacima povezanim s isplatom plaća „na ruke”, posebno u pogledu nižih doprinosa za socijalno osiguranje. Grčka je 2018. dovršila rad na sustavu za automatsku razmjenu informacija između baza podataka različitih ministarstava i institucija tržišta rada te policije. Osim toga, preispitan je sustav novčanih kazni za poslodavce koji nisu prijavili ovisnog radnika; u okviru tog sustava kazne se znatno smanjuju ako poslodavac zaposli neprijavljenog radnika s ugovorom u punom radnom vremenu u roku od 10 dana nakon inspekcijskog pregleda (mjera je usmjerena na poticanje pretvaranja neprijavljenog rada u službeni rad). U Španjolskoj se Strateškim planom za dostojanstven rad za razdoblje 2018. – 2020., dogovorenim s autonomnim zajednicama i uz savjetovanje sa socijalnim partnerima, namjerava ojačati kapacitete inspektorata rada i strukturirati njihove aktivnosti na konkretan i mjerljiv način. U njemu se isto tako posvećuje pozornost izazovima koji proizlaze iz novih oblika rada, radnim uvjetima i nediskriminaciji na radnom mjestu. U Estoniji se izmjenom Zakona o zdravlju i sigurnosti na radu, donesenom u svibnju 2018., poboljšava zaštita od opasnosti za zdravlje na radnom mjestu i osigurava da upute za sigurnost i pružanje obuke za prvu pomoć budu prilagođene posebnostima poduzeća. Kako je prethodno navedeno, Slovenija poduzima mjere za sprečavanje nezakonite uporabe netipičnih oblika rada. Osim toga, inspektorat rada dobio je dodatne ovlasti za ispitivanje slučajeva neisplate plaća (jedna od najčešćih povreda od 2009.). U Cipru će se poticati revizija sustava inspekcija rada kako bi se poboljšala njihova djelotvornost i učinkovitost u suzbijanju neprijavljenog rada. To bi uključivalo povećane novčane kazne i uvođenje elektroničke izjave o početku zaposlenja. Osim toga, novi zakon kojim se predviđa osnivanje centraliziranog inspektorata rada poslan je na odobrenje tijekom sljedećih mjeseci.

U Portugalu je u tijeku postupak zapošljavanja inspektora rada te se otvaraju novi natječaji. Nadalje, kako bi se odvratio od neprijavljenog ili prijavljenog umanjenog rada, Portugal planira produžiti maksimalno trajanje vrlo kratkoročnih ugovora s 15 na 35 dana (s najvećim godišnjim trajanjem od 70 dana kod istog poslodavca). Uvest će se obavezno informiranje radnika o razlogu za raskid ugovora poduzeća s agencijom za privremeno zapošljavanje koja poduzeću osigurava radnike, što će korištenje uslugama takvih agencija učiniti transparentnijim.

Države članice poduzele su relativno mali broj mjera politika kako bi ojačale svoje sustave aktivnih politika tržišta rada, unatoč stalnim poteškoćama. Grčka uvodi novi sustav za provođenje aktivnih politika tržišta rada kojim se želi povećati djelotvornost politika za aktiviranje s pomoću poboljšanog profiliranja i aktivnosti usklađivanja. Preciznije usmjeravanje aktivnih politika tržišta rada i dalje je ključno za postizanje boljih rezultata tih reformi te je dosad u jednom lokalnom uredu za zapošljavanje pokrenut pilot-projekt za više od 3000 nezaposlenih (starijih od 45 godina s najmanje 6 mjeseci nezaposlenosti). Cipar je pokrenuo pilot-fazu novog sustava praćenja i evaluacije za aktivne politike tržišta rada kako bi se poboljšala djelotvornost mjera na tržištu rada. Time će se tvorcima politika omogućiti da bolje izrade i revidiraju programe na tržištu rada koji su u tijeku. U Španjolskoj je razvijen širok strateški okvir za koordinaciju nacionalnog sustava zapošljavanja. Ovom se mjerom utvrđuje organizacijski okvir za sva djelovanja provedena u okviru španjolskog Nacionalnog sustava zapošljavanja tijekom razdoblja 2017. – 2020., ona služi kao temelj za izradu aktivnih politika tržišta rada, aktivnosti osposobljavanja i mnoge druge strategije regionalnih javnih službi za zapošljavanje te upravljanje njima, a njome se određuje i okvir za definiranje načela, ciljeva, instrumenata i financijskih sredstava.

Države članice još daju prednost pružanju više pojedinačnih usluga. Estonija dodatno proširuje provedbu aktivnih politika tržišta rada na zaposlene osobe kako bi se spriječila nezaposlenost ublažavanjem kriterija prihvatljivosti. Ciljna skupina uključuje osobe koje rade na temelju ugovora o uslugama ili sporazuma o odobrenju i one koji zarađuju prosječnu nacionalnu plaću. Za rješavanje postojanih poteškoća trebale bi poslužiti stabilne razine izdataka javnih službi za zapošljavanje u područjima aktivnih politika tržišta rada i ljudskih resursa. Mađarska je poduzela daljnje korake za rješavanje poteškoća u programu javnih radova provedbom programa kojima se poboljšava prelazak s tih programa na primarno tržište rada.

U okviru programa stvaranja radnih mjesta zaposlenje osobe na javnim radovima smatra se kategorijom primarne potpore, dok se dvama drugim programima pružaju poticaji ili bonusi za zapošljavanje ili se uspostavlja mentorstvo za osobe iz programa javnih radova kako bi se olakšalo njihovo uključivanje na primarno tržište rada. U Španjolskoj je nedavno donesen Plan za zapošljavanje mladih za razdoblje 2019. – 2021., u okviru kojeg je povećan broj savjetnika (+ 3000) integriranih u javnu službu za zapošljavanje koji će pružati daljnje smjernice i potporu mladim tražiteljima zaposlenja.

I dalje se promiču mjere za poboljšanje komponenti osposobljavanja u okviru aktivnih politika tržišta rada. U Hrvatskoj je donesen novi paket od devet aktivnih mjera na tržištu rada. U novom paketu veći se naglasak stavlja na osposobljavanje i osposobljavanje na radnom mjestu, posebno za mlade, starije radnike i dugotrajno nezaposlene. Više će se poticati i subvencije za samozapošljavanje. Osim toga, poslodavcima će se davati subvencije za zapošljavanje radnika u dobnoj skupini od 50 godina i više. Francuska nastavlja s ulaganjem u strukovno osposobljavanje i naukovanje u okviru plana pod nazivom *Plan d'Investissement dans les compétences* („Plan ulaganja u kompetencije”; vidjeti poglavlje 3.2.). Cilj je osigurati osposobljavanje za stjecanje kvalifikacija za milijun nezaposlenih s niskim razinama kvalifikacija i 800 000 mladih iz skupine NEET, djelomično pripremom za naukovanje.

Javne službe za zapošljavanje slijede svoj plan reformi čiji je cilj povećati institucionalni kapacitet u razdobljima smanjene nezaposlenosti. U tu svrhu javne službe za zapošljavanje ostvaruju sve veću korist od svojeg sudjelovanja u „projektu utvrđivanja najboljih praksi” koji se provodi u okviru Europske mreže javnih službi za zapošljavanje. Utvrđivanjem najboljih praksi se od 2015. pruža potpora javnim službama za zapošljavanje u razvoju osviještenosti o prednostima te područjima za daljnje poboljšanje u cilju boljeg pružanja usluga korisnicima. Budući da se broj registriranih tražitelja zaposlenja stalno smanjivao tijekom prošlih godina, od javnih službi za zapošljavanje zahtijeva se da strateški preraspodijele svoja sredstva u skladu s potrebama korisnika. Za određene ciljne skupine kao što su dugotrajno nezaposlene osobe i sve veći broj starijih radnika i dalje je potrebna intenzivna potpora jer se većina javnih službi za zapošljavanje suočava sa starenjem svojih korisnika. Litva mijenja način rada javnih službi za zapošljavanje i optimizira resurse u cilju poboljšanja rada s korisnicima i smanjenja broja predmeta s više od 400 na manje od 300 po odgovornoj osobi. U Cipru se provodi jačanje i modernizacija javnih službi za zapošljavanje u razdoblju 2014. – 2020. provedbom mjera reformi za jačanje javnih službi za zapošljavanje.

Nedavno je zaposleno dodatnih 30 savjetnika kako bi javne službe za zapošljavanje mogle učinkovitije i djelotvornije obavljati svoj mandat za provedbu programa Jamstvo za mlade i Preporuke Vijeća o uključivanju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada. Dodatne mjere koje uključuju osposobljavanje savjetnika za zapošljavanje, osposobljavanje službenika javnih službi za zapošljavanje, jačanje sustava za razvrstavanje potencijalnih kandidata za radna mjesta u okviru javnih službi za zapošljavanje i stvaranje IT platforme, poboljšanje usluga za tražitelje zaposlenja i poslodavce. Španjolska je 2018. poduzela mjere za poboljšanje zapošljavanja i radnih uvjeta u javnom sektoru. Ministarstvo i socijalni partneri potpisali su dokument kojim se obvezuju na promicanje mjera koje se odnose na javne službenike kako bi se povratila kupovna moć i poboljšali njihovi uvjeti rada. Ta je mjera uvedena prije no što je u travnju 2017. sklopljen sporazum kojim će se do 2020. ukupni udio privremenih ugovora u javnom sektoru smanjiti na 8 % na temelju natječaja za zapošljavanje za stalna radna mjesta (oko 250 000). U Grčkoj je tijekom 2017. i 2018. nastavljen proces preobrazbe javnih službi za zapošljavanje kako bi se poboljšalo njihovo funkcioniranje. Tijekom jeseni 2017. godine pokrenut je pilot projekt nove metode profiliranja, koja se počela primjenjivati 2018. U tijeku je razvoj novog alata za procjenu vještina. Zapošljavanje dodatnih savjetnika za zapošljavanje započeto u prvoj polovini 2018. trebalo bi dovesti gotovo do udvostručenja njihova broja do kraja 2018. Naposljetku, Austrija je poduzela mjere za ocjenjivanje i izradu djelotvornijeg upravljanja javnim službama za zapošljavanje, posebno preispitivanjem i revizijom svih instrumenata javnih službi za zapošljavanje za učinkovito i djelotvorno uključivanje na tržište rada. Prioritet se daje osposobljavanju i kvalifikacijama za određeno radno mjesto u suradnji s poslodavcima te povećanju poticaja za zapošljavanje.

Od javnih službi za zapošljavanje traži se da intenziviraju svoju suradnju s poslodavcima i lokalnim tijelima kako bi bolje ispunili zahtjeve strožih tržišta rada. U tom kontekstu javne službe za zapošljavanje razvijaju sveobuhvatne strategije uključivanja poslodavaca kojima se određuju različiti pristupi u pogledu segmentacije poslodavaca i organizacije uslugaza poslodavce. Većina javnih službi za zapošljavanje utvrdila je središnje razine koordinacije usluga za poslodavce, iako pružaju i usluge za poslodavce na regionalnoj i lokalnoj razini. Osim toga, javne službe za zapošljavanje trebaju definirati minimalne standarde za pružanje usluga za poslodavce, uključujući mjerenje zadovoljstva. U Italiji i Španjolskoj središnje agencije javnih službi za zapošljavanje, odnosno ANPAL i SEPE, olakšavaju aktivnosti uzajamnog učenja između regija radi razmjene dobrih praksi, čime se omogućuje poboljšanje usluga poslodavcima. Javne službe za zapošljavanje u Litvi planiraju stvoriti model suradnje općinskih javnih službi za zapošljavanje na zajedničkom pružanju mjera za aktivaciju primatelja socijalne pomoći. Taj će model biti potrebno dopuniti planom provedbe. U Portugalu je razvijena nova metodologija odnosa s poslodavcima, kojom se propisuje da jedan član rukovodećeg osoblja služi kao jedinstvena kontaktna točka za velike poslodavce („Gestor+”).

Države članice nastavile su provoditi preporuku Vijeća u pogledu dugotrajne

nezaposlenosti⁸⁵. Samoprocjena država članica 2018. je, općenito gledajući, u odnosu na 2016.

pokazala poboljšanje rezultata od 15 %, a najvažniji napredak ostvaren je u državama članicama s manje razvijenim sustavima. Točnije, zemlje su primijenile različite pristupe i poticaje za poticanje registracije nezaposlenih. Najdjelotvorniji su oni pristupi u kojima je registracija povezana s nekim oblikom naknada ili usluga. Međutim, još ima prostora za poboljšanje u pogledu dopiranja do neaktivnih osoba u nekoliko država članica (npr. Bugarska, Estonija i Rumunjska). Postoje razlike i u vezi s osiguravanjem jedinstvene kontaktne točke za usluge: neke su zemlje pokušale integrirati sve usluge u jednu točku (npr. Finska, Njemačka i Irska), dok druge imaju „točku povezivanja” različitih institucija ili tijela (npr. Nizozemska). Djelotvorna koordinacija između socijalnih službi i službi za zapošljavanje još predstavlja izazov u mnogim državama članicama (npr. u Hrvatskoj, Grčkoj, Mađarskoj, Latviji, Rumunjskoj i Španjolskoj), a često je još složenija zbog poteškoća povezanih sa zaštitom podataka i resursima. Iako postoje mjere kojima se to planira poboljšati, provedba na terenu još nije pokrenuta. Sporazumi o uključivanju na tržište rada u nekom su obliku uspostavljeni u gotovo svim državama članicama, ali neki elementi nedostaju, posebno detaljne (ponovne) procjene kada su potrebne. Neke države članice (npr. Češka, Grčka i Slovačka) tek trebaju započeti s primjenom usmjerenijeg/individualnijeg pristupa pojedinačnim slučajevima dugotrajno nezaposlenih osoba. Postoje brojne različite aktivnosti koje se provode pod zajedničkim nazivnikom uspostavljanja suradnje s poslodavcima. Sporazumi sa socijalnim partnerima uglavnom su na snazi, iako se oni uvijek ne prenose na lokalnoj razini. Dio osoblja javnih službi za zapošljavanje u nekim državama članicama (npr. u Grčkoj, Portugalu, Sloveniji i Švedskoj) posvećen je radu s poslodavcima: to se čini dobrim pristupom, ali je unatoč tome u nekim državama članicama (npr. u Hrvatskoj, Francuskoj i Italiji) potrebno postići poboljšanja, posebno u obliku većeg broja strateških partnerstava i pristupa.

⁸⁵ Ovaj odlomak temelji se na zaključcima Tematske revizije EMCO-a o provedbi Preporuke Vijeća o uključivanju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada od 3. listopada 2018. Trenutačno se provodi temeljita evaluacija čiji će rezultati, zajedno s izvješćem Vijeću, biti objavljeni početkom 2019.

Države članice pružaju podršku dugotrajno nezaposlenim osobama koja je više usmjerena na pojedinačne slučajeve te bolje integrirane usluge. U Bugarskoj se sada sklapaju sporazumi o uključivanju na tržište rada između dugotrajno nezaposlene osobe i ureda za zapošljavanje, koji obuhvaćaju prijedloge za posebne usluge za zapošljavanje i upućivanje na usluge koje pružaju druge institucije. Od siječnja 2018. mobilni zajednički timovi sastavljeni od osoblja agencije za zapošljavanje i agencije za socijalnu pomoć pružaju sveobuhvatne i integrirane usluge nezaposlenim osobama u udaljenim područjima. U Rumunjskoj je u tijeku pilot-projekt čiji je cilj stvaranje integriranih timova za istovremeno rješavanje nekoliko pitanja: društvenih, obrazovnih i medicinskih, i u partnerstvu s javnim službama za zapošljavanje. U okviru projekta taj će se pristup primijeniti u 139 zajednica u najnepovoljnijem položaju odabranih na temelju karata siromaštva i kriterija koje je dogovorila vlada. U kasnijoj se fazi planira proširenje projekta. Slovenija je donijela programe za socijalnu aktivaciju za razdoblje 2017.– 2020. kojima nastoji pospješiti socijalnu uključenost i uključenost u tržište rada za 12 500 najnezapošljivijih i ranjivih osoba. Cilj je omogućiti tim osobama stjecanje kompetencija koje će ih približiti uključivanju na tržište rada. U Irskoj je dobrovoljni program YESS („Program potpore zapošljavanju mladih”) namijenjen mladim tražiteljima zaposlenja koji su dugotrajno nezaposleni ili koji se suočavaju sa znatnim preprekama pri zapošljavanju. Programom YESS nastoji im se pružiti prilika da nauče osnovne radne i socijalne vještine u stimulativnom okruženju tijekom stručne prakse. Standardno trajanje stručne prakse bit će tri mjeseca, iako će postojati mogućnost da se taj rok produži na šest ili devet mjeseci nakon što službenik zadužen za osobu preispita njezin napredak.

Subvencije i poticaji postali su uobičajena mjera politike za integraciju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada. Cipar je pokrenuo program za poticanje zapošljavanja nezaposlenih osoba u privatnom sektoru. Subvencija se dodjeljuje samo za prvih 10 (+2) mjeseci zaposlenja. Od programa je profitiralo 946 poduzeća, a oko 1176 sudionika pronašlo je posao. Novim se mjerama u Luksemburgu nastoji stvoriti subvencionirana stalna radna mjesta za dugotrajno nezaposlene osobe koje odgovaraju novim potrebama poslodavaca i koje su usmjerene na dugotrajno nezaposlene osobe u dobi od 30 godina i više, a program sadržava posebnu odredbu za osobe starije od 50 godina kojom se omogućuje povrat ukupnih troškova rada za plaće do umirovljenja. S druge strane, Francuska je, s obzirom na poboljšano stanje na tržištu rada, smanjila opseg svojih programa subvencioniranih radnih mjesta (vidjeti i odjeljak 3.1.2.). U Austriji će biti poduzete mjere s ciljem smanjenja broja dugotrajno nezaposlenih osoba postroživanjem sankcija, strožim propisima za nezaposlene kako bi prihvatili ponude za posao čak i kad im put do posla uzima do 2,5 sata dnevno te reformom naknade i potpore za nezaposlenost. Općenito, cilj je snažnije potaknuti nezaposlene da prihvate ponudu za posao, smanjiti nezaposlenost i povećati djelotvornost politike tržišta rada. Švedska je uvela „uvodna radna mjesta”, usmjerena na dugotrajno nezaposlene osobe ili novopristigle imigrante koja se može fleksibilno kombinirati s obrazovanjem i osposobljavanjem. Gornja granica subvencije na plaće za uvodna radna mjesta ograničena je na bruto plaću u iznosu od 20 000 SEK mjesečno (oko 1 950 EUR), uz ograničenje od 80 %. Subvencije u Sloveniji namijenjene su stalnom zapošljavanju osoba starijih od 58 godina dok ne ispune uvjete za umirovljenje. Predviđeno je da se mjerom prioritetno obuhvate korisnici naknada za nezaposlene i novčane socijalne pomoći. Subvencija iznosi 11 000 EUR, a plaća se poslodavcu u dva dijela (polovina u trenutku zapošljavanja i polovina nakon 18. plaće). Grčka je pokrenula program kojim se pruža do 36 mjeseci zaposlenosti u punom radnom vremenu u sektoru javnog zdravstva te je izričito namijenjen integraciji dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada.

Suradnjom s privatnim sektorom i dalje se povećava broj prelazaka na primarno tržište rada. U Švedskoj su bivša vlada i neki od socijalnih partnera postigli dogovor o uvođenju „sporazuma o ulasku” kako bi se dugotrajno nezaposlenima i novopridošlim imigrantima omogućilo da dobiju posao od poslodavca koji je obuhvaćen kolektivnim ugovorom o sporazumima o ulasku. U Malti se program rada u zajednici, kojim se zapošljavaju dugotrajno nezaposlene osobe, revidira kako bi se osiguralo da oni koji su u opasnosti da se udalje s tržišta rada budu formalno zaposleni i aktivni.

Nedavne reforme u području naknada za nezaposlene uglavnom su bile usmjerene na jačanje zahtjeva za aktivaciju. U Finskoj od siječnja 2018. nezaposleni tražitelji zaposlenja imaju pravo na puni iznos naknade za nezaposlene ako ostvaruju i neki prihod od plaćenog rada ili sudjeluju u uslugama kojima se poboljšavaju njihovi izgledi za zapošljavanje (uz određene pragove). Ako tražitelj zaposlenja ne pokaže potrebnu aktivnost tijekom razdoblja praćenja od 65 dana, naknada za nezaposlene se za sljedećih 65 dana smanjuje za 4,65 %. Nadalje, vlada priprema zakonodavstvo kojim bi se zahtijevalo da nezaposleni tražitelji zaposlenja pošalju prijavu za jedan posao tjedno ili će im se smanjiti naknade za nezaposlene. Socijalni partneri trenutačno se savjetuju o prijedlogu, ali su i zaposlenici i poslodavci izrazili zadržku jer se njime nezaposlene osobe može potaknuti da sastavljaju prijave, a da se ne namjeravaju zaposliti. U Sloveniji su od siječnja 2018. otpušteni radnici obvezni prijaviti se na službu za zapošljavanje već unutar otkaznog roka ako je ugovor o radu raskinut zbog poslovnih razloga ili zbog nesposobnosti. U protivnom će im naknada za nezaposlene u prva tri mjeseca nezaposlenosti biti manja (60 % umjesto 80 %) u odnosu na referentnu plaću. Osim toga, niskokvalificirane osobe za čija zanimanja nema visoke potražnje mogu nastaviti primati 20 % naknade za nezaposlene do najviše 12 mjeseci nakon što pronađu posao. Francuska će, u okviru zakona *Liberté de Choisir son Avenir Professionnel* („Sloboda odabira budućeg zvanja”), primjenjivati stroži nadzor nad traženjem zaposlenja, koji će se kompenzirati povećanim popratnim prilagođenim mjerama pomoći pri traženju posla. Profesionalne se podružnice poziva da pregovorima postignu dogovor kako bi se poticali održiviji oblici rada, ali ako kolektivno pregovaranje ne uspije, vlada može intervenirati.

Osobama koje primaju naknadu za nezaposlene također će biti omogućeno obavljanje rada u nepunom radnom vremenu pod strožim uvjetima. Osim toga, naknada za nezaposlene, koja se prethodno financirala isključivo doprinosima za socijalno osiguranje, dopunjuje se povećanjem šireg poreza „CSG-Contribution sociale généralisée”. Počevši od 1. siječnja 2019. godine, okvir za pregovore o osiguranju u slučaju nezaposlenosti utvrđuje vlada, koja će odrediti ukupnu financijsku omotnicu koje se treba držati i ciljeve koje je potrebno ispuniti. Pristup naknadama odobrio bi se pod određenim uvjetima i neovisnim radnicima i zaposlenicima koji daju otkaz. Španjolska je uvela „univerzalnu socijalnu iskaznicu” u cilju prikupljanja informacija o socijalnim naknadama koje su primili svi pojedinci, kao i o svim mogućim situacijama u kojima se ostvaruje pravo na socijalne naknade (npr. ovisnost, invaliditet, nezaposlenost ili velike obitelji). Očekuje se da će se time poboljšati koordinacija među upravama, povećati djelotvornost socijalnih naknada i, u konačnici, pomoći u otkrivanju situacija u kojima su korisnici naknada ranjivi. Izrada i razvoj sustava univerzalne socijalne kartice završeni su krajem 2017., a pokrenut je u listopadu 2018.

U okviru tekućih reformi uvjeti za ostvarivanje prava na naknade za nezaposlene u nekim su slučajevima izmijenjeni te su često postroženi. Bugarska je 2018. povećala minimalnu naknadu za nezaposlene sa 7,2 BGN (približno 3,7 EUR) na 9 BGN (4,6 EUR) na dan, uz najvišu moguću od 74,3 BGN (38 EUR). Istodobno su kriteriji za ostvarivanje prava postroženi – osigurana osoba morala je raditi najmanje 12 mjeseci tijekom razdoblja od 18 mjeseci, a ne devet mjeseci tijekom posljednjih 15 mjeseci, kao što je to bilo prije. To smanjenje vjerojatno će utjecati na mlađe radnike i osobe za koje je vjerojatnije da će imati prekide u radnom stažu, prije svega sezonske radnike i radnike na nesigurnim radnim mjestima. Portugal je krenuo u drugom smjeru te je nakon isteka ugovora na određeno vrijeme skratio razdoblje jamstva za pristup početnoj naknadi za nezaposlene sa 180 na 120 dana.

U Austriji se uvođenjem paketa mjera planira smanjiti dugotrajnu nezaposlenost strožim pravilima o mobilnosti primatelja naknada za nezaposlene (prihvaćanje ponuda za posao čak i uz dulje trajanje putovanja na posao do 2,5 sati dnevno), ukidanjem produljenja prava na naknadu za nezaposlene zbog bolesti (osim bolničkog liječenja) i ograničenjem trajanja granične zaposlenosti tijekom primanja naknade za nezaposlene. Općenito, cilj je snažnije potaknuti nezaposlene da prihvate ponudu za posao, smanjiti nezaposlenost i povećati djelotvornost politike tržišta rada. U Španjolskoj su izvanrednom subvencijom u slučaju nezaposlenosti u iznosu od 460 EUR mjesečno zamijenjeni prethodni programi nedoprinosnih naknada za nezaposlenost (PREPARA i PAE), koji su prestali važiti. Španjolska je ujedno privremeno produljila program PAE za nezaposlene koji ne ispunjavaju uvjete za novu subvenciju u slučaju nezaposlenosti.

Neke su države članice poduzele mjere za promicanje mobilnosti radnika i učenika (unutarnje i vanjske) u cilju povećanja zapošljivosti i poboljšanja razvoja vještina i/ili privlačenja stranih radnika u sektore s manjkom radne snage. Finska je 2018. uvela mjere za potporu regionalnoj mobilnosti i putovanju nezaposlenih tražitelja zaposlenja, uključujući naknade za mobilnost (koje su sada dostupne i za rad u nepunom radnom vremenu manjem od 18 sati tjedno, osposobljavanje na radnom mjestu) i ciljane informacije o gospodarskoj potpori za mobilnost. Veća naknada za mobilnost može se omogućiti u slučaju iznimno velikih udaljenosti putovanja. O reformi je provedeno savjetovanje sa socijalnim partnerima. Mjere za potporu mobilnosti za nezaposlene osobe u Latviji proširene su 2018. i na glavni grad (Riga). Mjerom se obuhvaća regionalna mobilnost za osobe koje prihvate ponudu za posao u drugim regijama, ali i one koje sudjeluju u nekoj od mjera aktivne politike tržišta rada, uključujući Garanciju za mlade, subvencionirane mjere za zapošljavanje i strukovno osposobljavanje. Mjere potpore namijenjene privlačenju medicinskih djelatnika (liječnika i medicinskih sestara) za rad u regijama izvan Rige započele su u prosincu 2017. Osim toga, u Latviji je odobren popis 237 visokokvalificiranih zanimanja u kojima je trenutačno prisutan znatan manjak radne snage i kojim bi se moglo privući državljane trećih zemalja. U tim se slučajevima primjenjuju neki povlašteni uvjeti za zaposlenike koji žele steći plavu kartu EU-a.

U Poljskoj se očekuje da će osnivanje Nacionalne agencije za akademsku razmjenu 2017. olakšati internacionalizaciju poljskih sveučilišta pružanjem potpore usmjerene na kvalitetu za akademsku mobilnost. U Bugarskoj je odobren pojednostavnjeni postupak izdavanja plave karte za državljane trećih zemalja kako bi se prevladao utvrđeni nedostatak kvalificiranih stručnjaka. Za izdavanje plave karte EU-a ispitivanje tržišta rada nije primjenjivo; osim toga, plava karta EU-a sada se izdaje na razdoblje do četiri godine, a u prošlosti se izdavala na razdoblje od jedne godine. U Estoniji, izmjenom „Zakona o strancima” stručnjaci na najvišoj razini izuzimaju se iz imigracijske kvote te se produljuje maksimalno trajanje kratkotrajnog zaposlenja na 12 mjeseci, uz nepromijenjenu imigracijsku kvotu.

Uključivanje nacionalnih socijalnih partnera u izradu i provedbu reformi i politika u području zapošljavanja te socijalnih reformi i politika razlikuje se među državama članicama. Kvaliteta i oblik tog uključivanja odražava raznolikost nacionalnih institucionalnih okvira i praksi socijalnog dijaloga, uz primjetan nedostatak pravodobnog i smislenog dijaloga u nizu država članica. U isto su vrijeme socijalni partneri tijekom posljednjih 18 mjeseci bili uključeni u izradu relevantnih reformi politike u nekoliko država članica⁸⁶. O novim zakonima i mjerama u pogledu funkcioniranja tržišta rada razgovaralo se ili se postigao dogovor, primjerice, u Bugarskoj, Hrvatskoj, Danskoj, Finskoj, Nizozemskoj, Portugalu i Švedskoj (integracija migranata). Kako je prikazano i u odjeljku 3.1., socijalni partneri su se u pregovorima dogovorili o reformama okvira za utvrđivanje plaća u nizu zemalja. U Estoniji je vlada odlučila ponovno uvesti redovite trostrane sastanke sa socijalnim partnerima, koji su bili obustavljeni od 2002. Pregovori povezani s utvrđivanjem ili povećanjem minimalnih plaća održali su se, primjerice, u Bugarskoj, Estoniji, Poljskoj, Portugalu i Španjolskoj. Socijalni partneri sudjelovali su u raspravi o reformama socijalne zaštite i/ili naknade za nezaposlene među ostalim u Hrvatskoj, Francuskoj, Finskoj, Njemačkoj, Portugalu, Španjolskoj i Sloveniji.

⁸⁶ Detaljnu analizu uključenosti socijalnih partnera u nedavne reforme može se pronaći u najavljenom dokumentu Eurofounda (2019.) „Prakse socijalnog dijaloga u kontekstu europskog semestra”.

O politikama u područjima obrazovanja i strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, kao i o reformama i novim politikama u područjima izobrazbe, naukovanja i cjeloživotnog učenja, raspravljalo se uz sudjelovanje socijalnih partnera u Češkoj, Danskoj, Francuskoj, Latviji, Nizozemskoj i Poljskoj. U Mađarskoj je u veljači 2018. uspostavljen novi forum za socijalni dijalog, Savjetodavni forum za pružatelje javnih usluga, za socijalni dijalog poduzeća za pružanje javnih usluga u većinskom državnom vlasništvu, s pravom savjetovanja i davanja prijedloga.

3.4. Osmi smjernica: Promicanje jednakih prilika za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva

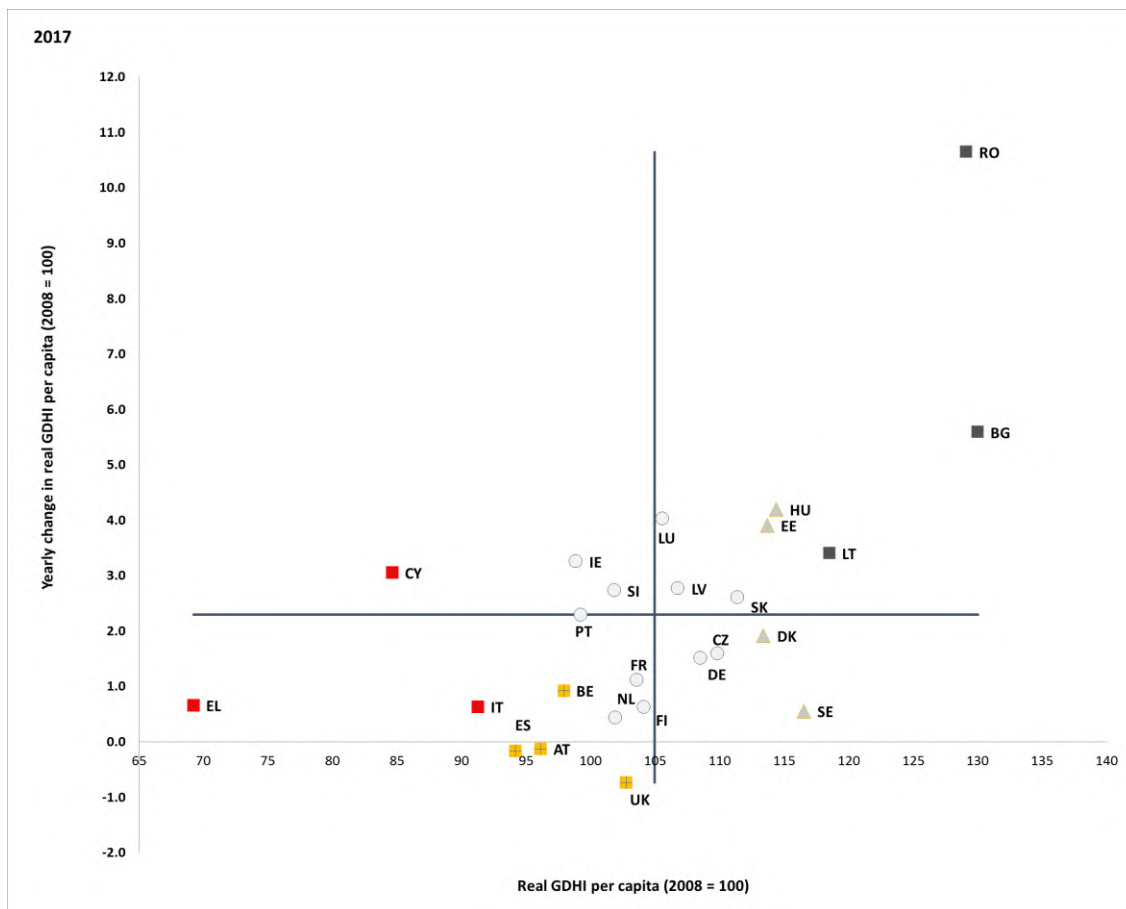
U ovom odjeljku pobliže se promatra provedba osme smjernice za zapošljavanje kojom se državama članicama preporučuje osuvremenjivanje sustava socijalne zaštite kako bi promicale jednake prilike te se mogle boriti protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Prvo je predstavljen pregled socijalnog stanja u državama članicama primjenom ključnih pokazatelja, uključujući raspoloživi dohodak, nejednakost, dohodovno siromaštvo i socijalnu isključenost, primjerenost mirovina, pristup stanovanju te pristup zdravstvenoj skrbi i dugotrajnoj skrbi. U odjeljku 3.4.2. izvješćuje se o mjerama politika iz država članica u područjima sustava socijalne zaštite, uključujući programe minimalnog dohotka, obiteljske naknade, politike stanovanja, mirovine, dugotrajnu skrb, zdravstvenu skrb i uključenost osoba s invaliditetom.

3.4.1. Ključni pokazatelji

Ukupni dohodci kućanstava 2017. su nastavili rasti u gotovo svim zemljama EU-a. Realni raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) po glavi stanovnika⁸⁷ povećao se u svim državama članicama osim Španjolske, Austrije i Ujedinjene Kraljevine, u kojima su zabilježena mala smanjenja. Općenito, najbrže je došlo do poboljšanja u državama koje su se kasnije pridružile EU-u, kao što su Rumunjska, Bugarska, Mađarska i Estonija, a sporije u državama članicama s duljim članstvom kao što su Grčka, Italija, Nizozemska, Finska i Švedska. To odražava postojeću konvergenciju u razinama, pri čemu Bugarska i Rumunjska trenutačno imaju najbolje rezultate u tom pogledu. U više je država članica realni GDHI po glavi stanovnika i dalje znatno niži od razine na kojoj se nalazio prije krize. To je posebno slučaj za Grčku, Cipar i Italiju, u kojima su 2017. te razine iznosile oko 69,3 %, 84,6 % odnosno 91,3 % razina zabilježenih 2008. (sve tri zemlje označene su kao „kritična stanja”). U Španjolskoj, Austriji, Belgiji (zemlje u kojima je „potrebno praćenje”) te Irskoj i Portugalu („prosječno stanje”) realni GDHI po glavi stanovnika kretao se u rasponu od 90 % do 100 % vrijednosti iz 2008. U svim je tim državama, osim Cipra i Irske, stopa rasta 2017. zaostajala za (neponderiranim) prosjekom EU-a ili je čak bila negativna u slučaju Španjolske i Austrije.

⁸⁷ Realni GDHI mjeri se primjenom „neprilagođenog dohotka” (tj. onog koji ne uključuje socijalne transfere u naravi). Podaci za HR, MT i PL nisu bili dostupni 29. siječnja 2019.

Slika 59.: Realni GDHI po glavi stanovnika, indeks 2008. = 100 i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

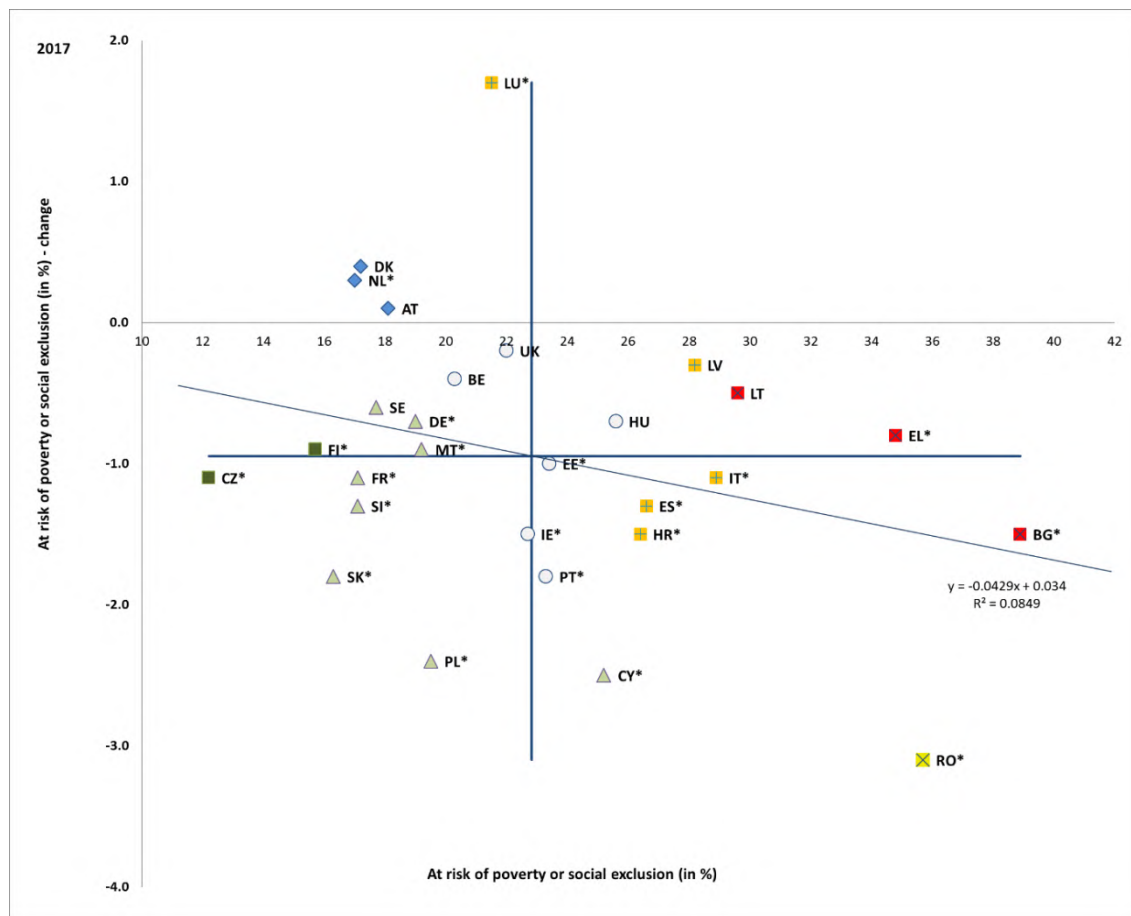

Izvor: Eurostat, nacionalni računi [nasq_10_nf_tr and namq_10_gdp], vlastiti izračuni. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Podaci za HR, MT i PL nisu bili dostupni 29. siječnja 2019.

U većini je zemalja 2017. došlo do daljnjeg znatnog poboljšanja u pogledu udjela osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROE)⁸⁸. Učinci gospodarskog oporavka postali su vidljivi u obliku smanjenja rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti, koje je sada uočljivo u gotovo svim državama članicama (vidjeti i odjeljak 1.2.). Poboljšanja su posebno uočljiva u Rumunjskoj, Cipru i Poljskoj, u kojima se stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjila za više od 2 %. Suprotno tome, stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti za Luksemburg i Nizozemsku zabilježile su statistički bitno povećanje tijekom godine, doduše s niske razine. Stanje je i dalje „kritično” u Bugarskoj, Grčkoj i Litvi, s obzirom na to da su stope rizika i dalje vrlo visoke, a tijekom prošle godine tek su se umjereno smanjile. Negativna korelacija između kretanja i razina (vidjeti sliku 60.) ukazuje na postojeću konvergenciju između država članica. Među različitim dobnim skupinama mladi u dobi od 18 do 24 godine najviše su izloženi riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti sa stopom od 29,2 %. Za ovaj su pokazatelj zabilježena poboljšanja u većini država članica, što odražava smanjenje nezaposlenosti mladih.

⁸⁸ Vidjeti poglavlje 1.2. za definicije rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti i njegovih komponenata. Napomena: statistički podaci o dohotku iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima odnose se na prethodnu dohodovnu godinu. Brojke iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima za 2017. za stopu AROP, omjer S80/S20 itd. stoga se odnose se dohodovnu godinu 2016.

- Slika 60.: Postotak stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2017. i promjena u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

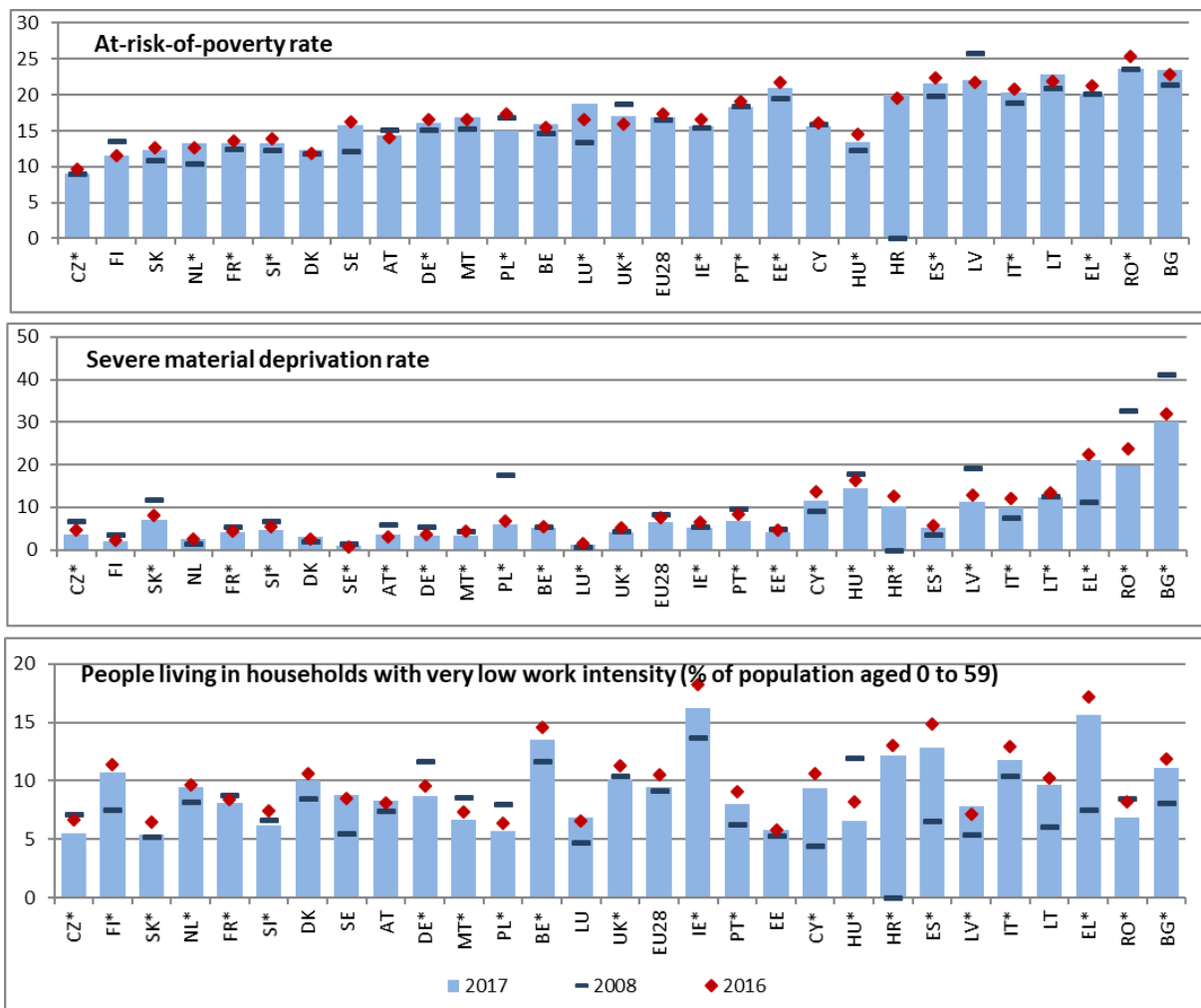

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Zemlje sa statistički bitnom promjenom stope AROPE označene su zvjezdicom (*).

Iako se stopa AROPE kod djece (u dobi od 0 do 17 godina) smanjuje, i dalje je znatno iznad vrijednosti za opću populaciju u većini država članica. Godine 2017. smanjila se u svim državama članicama u kojima je viša od prosjeka EU-a (24,9 %). Međutim, i dalje je posebno visoka u Rumunjskoj (41,7 %), Bugarskoj (41,6 %) i Grčkoj (36,2 %). Nasuprot tome, u nekim državama članicama u kojima je siromaštvo djece ispod prosjeka, to je smanjenje bilo mnogo sporije, u čemu se među ostalim odražava položaj djece migranata. To je slučaj u Austriji, Belgiji, Francuskoj i Švedskoj. U dobnoj skupini od 25 do 54 godine stopa se smanjila za 1,4 postotna boda na 21,5 %. Osobe u dobi od 55 godina i više i dalje su skupina za koju je najmanje vjerojatno da će biti pogođena siromaštvom ili isključenošću, uz stopu od 20,6 %.

Osobe migrantskog podrijetla znatno su izloženije riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Stopa AROPE 2017. bila je gotovo dvostruko veća kod osoba koje nisu rođene u EU-u nego kod osoba koje jesu (38,3 % u usporedbi s 20,7 %). Taj je jaz bio posebno velik u Belgiji (37,1 postotni bod), Grčkoj (31,7 %), Švedskoj (29,6 postotnih bodova), a najmanji u Poljskoj (4,6 postotnih bodova), Portugalu (6,8 postotnih bodova) i Češkoj (7,8 postotnih bodova).

• Slika 61.: Potpokazatelji za stopu rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Napomena: pokazatelji su poredani po stopi AROPE za 2017. Zemlje sa statistički bitnom promjenom od 2016. do 2017. označene su zvjezdicom (*). Oznake statističke značajnosti za prosjeke EU-a nisu dostupne. Za 2008. su upotrijebljene vrijednosti za EU-27 (podaci za HR nisu dostupni).

Udio stanovništva EU-a izloženog riziku od siromaštva 2017. općenito se umjereno smanjio, nakon što je tri godine bio stabilan. Najveća su smanjenja zabilježena u Poljskoj (za 2,3 postotna boda), Rumunjskoj (za 1,7 postotnih bodova) i Mađarskoj (za 1,1 postotni bod). S druge strane, vrijednost pokazatelja povećala se uz statistički bitnu promjenu u Luksemburgu (za 2,2 postotna boda), Ujedinjenoj Kraljevini (za 1,1 postotni bod) i Nizozemskoj (za 0,5 postotnih bodova). U svima osim u sedam država članica udio osoba izloženih riziku od siromaštva 2017 i dalje je veći u odnosu na razdoblje prije krize (2008.) (slika 61.). Eurostatove brze procjene upućuju na daljnja smanjenja stope AROP u Grčkoj, Rumunjskoj i Portugalu te na njezino povećanje u Ujedinjenoj Kraljevini.

Stopa teške materijalne oskudice dosegla je svoju najnižu razinu do sada. U gotovo svim državama članicama došlo je do (statistički bitnog) smanjenja 2017. Rumunjska je zemlja s najvećim godišnjim smanjenjem, za 4,1 postotni bod. I dalje su prisutne velike razlike među državama članicama, pri čemu su stope teške materijalne oskudice u Finskoj i Nizozemskoj manje od 3 %, a na drugom je kraju spektra Bugarska sa stopom od 30 %, koju prate Grčka (21,1 %) i Rumunjska (19,7 %). Udio žena (6,8 %) izloženih teškoj materijalnoj oskudici nešto je veći od udjela muškaraca (6,4 %). Do smanjenja je došlo u svim dobnim skupinama; Do smanjenja je došlo u svim dobnim skupinama; mladi u dobi od 18 do 24 godine i dalje su najviše izloženi teškoj materijalnoj oskudici (7,5 %), zatim djeca u dobi od 0 do 17 godina (7,1 %), stanovništvo u zreloj dobi (od 25 do 54 godine) (6,6 %) i starije osobe, tj. starije od 65 godina (5,3 %).

Udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih nastavio se smanjivati. U 21 državi članici udio stanovnika u dobi od 0 do 59 godina koji žive u kućanstvima u kojima odrasle osobe rade manje od 20 % potencijalnog radnog vremena 2017. se smanjio uz statistički bitnu promjenu. Međutim, unatoč poboljšanjima, ti su udjeli u samo devet država članica pali ispod razina prije krize. Najveća smanjenja u odnosu na prethodnu godinu zabilježena su u Španjolskoj (za 2,1 postotni bod), Irskoj (za 2,0 postotnih bodova), Grčkoj (za 1,6 postotnih bodova) i Rumunjskoj (za 1,3 postotna boda). Istovremeno, rizik od siromaštva za one koji žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih nastavlja rasti u većini država članica te je dosegnuo 79,9 % u Slovačkoj, 78,2 % u Litvi te 77,8 % u Latviji.

Smanjenje rizika od siromaštva unatoč zaposlenju i dalje je problem. Kao što je navedeno i u odjeljku 3.1., unatoč općem smanjenju stope rizika od siromaštva, udio osoba izloženih riziku od siromaštva unatoč zaposlenju ostao je 2017. stabilan. Više od jedne od deset zaposlenih osoba bilo je izloženo riziku od siromaštva u sedam država članica. Iako se smanjuje, stopa rizika od siromaštva unatoč zaposlenju bila je najviša u Rumunjskoj (17,4 % 2017., što je smanjenje u odnosu na 19,7 % 2014.), pri čemu je nesigurno samozapošljavanje i dalje ključan pokretač. Visoke stope zabilježene su i u Luksemburgu (13,7 %) i Španjolskoj (13 %), gdje je ključni pokretač bio rizik od siromaštva s kojim se suočavaju zaposlenici s privremenim ugovorima. S druge strane, stope rizika od siromaštva unatoč zaposlenju u trima zemljama bile su manje od ili približno 5 % (Finska, Češka i Irska).

Dubina dohodovnog siromaštva prvi se put smanjila od 2008., no i dalje je visoka u odnosu na razine prije krize. Za relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva, kojom se mjeri prosječna udaljenost od praga siromaštva na temelju dohotka za osobe koje su izložene riziku od siromaštva⁸⁹, zabilježen je rastući trend u većini država članica u razdoblju nakon krize. No, ta se vrijednost u godini koja prethodi 2017. smanjila za 11 država članica te je ostala uglavnom stabilna za njih pet, uz prosječno smanjenje s 25 % na 24,1 %. Ta je promjena bila potaknuta poboljšanjima u dubini dohodovnog siromaštva za radno sposobno stanovništvo, a posebno za djecu. Stopa je i dalje posebno visoka (iznad 30 %) u Rumunjskoj, Španjolskoj, Bugarskoj i Grčkoj. S druge strane, dubina dohodovnog siromaštva osoba u dobi od 65 godina i više ostala je stabilna. Poboljšanja su bila najveća za Italiju, Mađarsku i Rumunjsku.

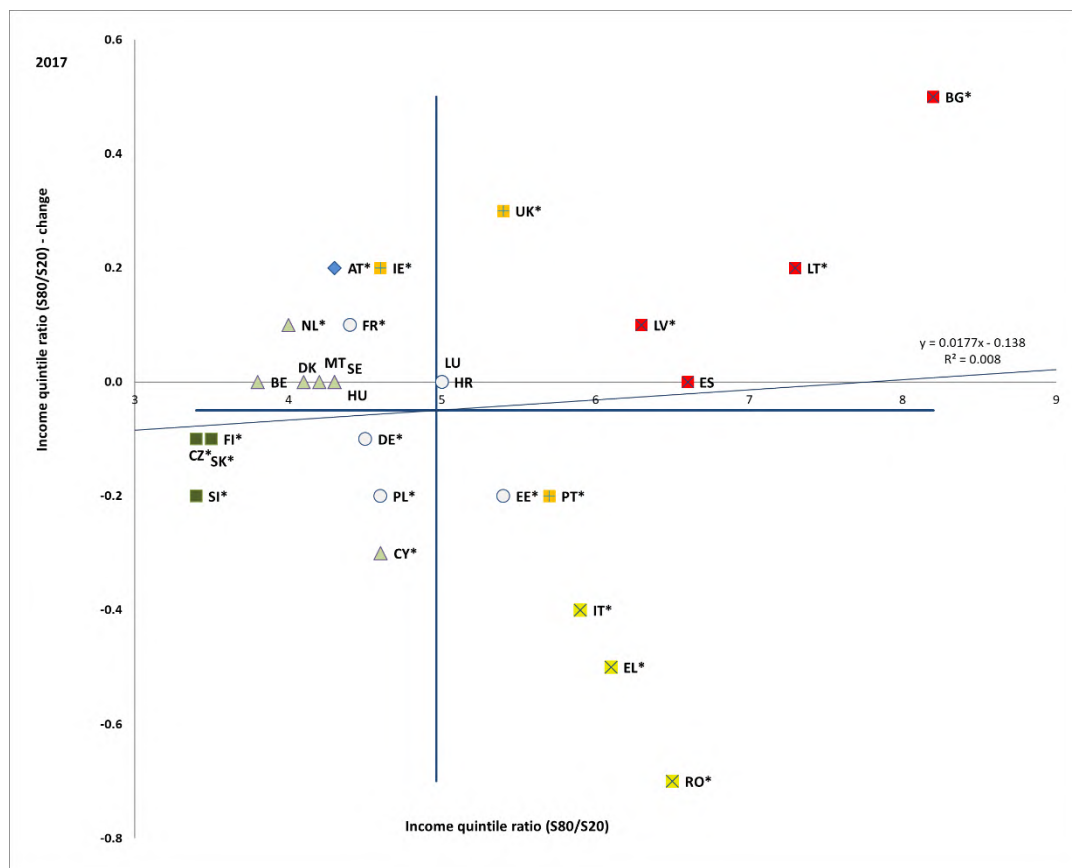
⁸⁹ Relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva izračunava se kao razlika između medijana ekvivalentnog ukupnog neto dohotka osoba koje se nalaze ispod praga rizika od siromaštva i praga rizika od siromaštva, izražena kao postotak praga rizika od siromaštva (60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog dohotka).

Vjerojatnost da osobe s invaliditetom žive izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti znatno je veća nego za osobe bez invaliditeta. Riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2016. je bilo izloženo 30,1 % osoba s invaliditetom u EU-u, u odnosu na 20,9 % osoba bez invaliditeta⁹⁰, što odgovara razlici od 9,2 postotna boda. Stupanj invaliditeta vrlo je važan čimbenik za objašnjenje jer je 2015. u EU-u 36,1 % osoba s teškim invaliditetom u dobi od 16 godina ili više bilo izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, u odnosu na 27,4 % osoba s umjerenim invaliditetom i 20,8 % bez invaliditeta.

Dohodovna nejednakost se 2017. prvi put nakon krize blago smanjila. Udio dohotka najbogatijih 20 % u odnosu na udio dohotka najsiromašnijih 20 % pao je u većini država članica (slika 62.), iako su kvintilni omjeri dohotka 2017. u većini njih i dalje iznad razina 2008. Najviše razine nejednakosti dohotka 2017., uz omjere S80/S20 iznad 6, zabilježene su u Latviji, Španjolskoj, Litvi i Bugarskoj (sve „kritična stanja”, uz veliko povećanje u posljednje navedenoj zemlji). Iako su razine i dalje visoke, znatna smanjenja zabilježena su u Rumunjskoj, Grčkoj i Italiji („slabi rezultati koji se poboljšavaju”). Poboljšanja su odraz bržeg povećanja dohotka kućanstava u prvom kvintilu.

⁹⁰ Istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (2017.), Osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti prema razini ograničenja aktivnosti, spolu i dobi [hlth_dpe010].

- Slika 62.: Kvintilni omjer dohotka i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Zemlje sa statistički bitnom promjenom omjera S80/S20 označene su zvjezdicom (*).

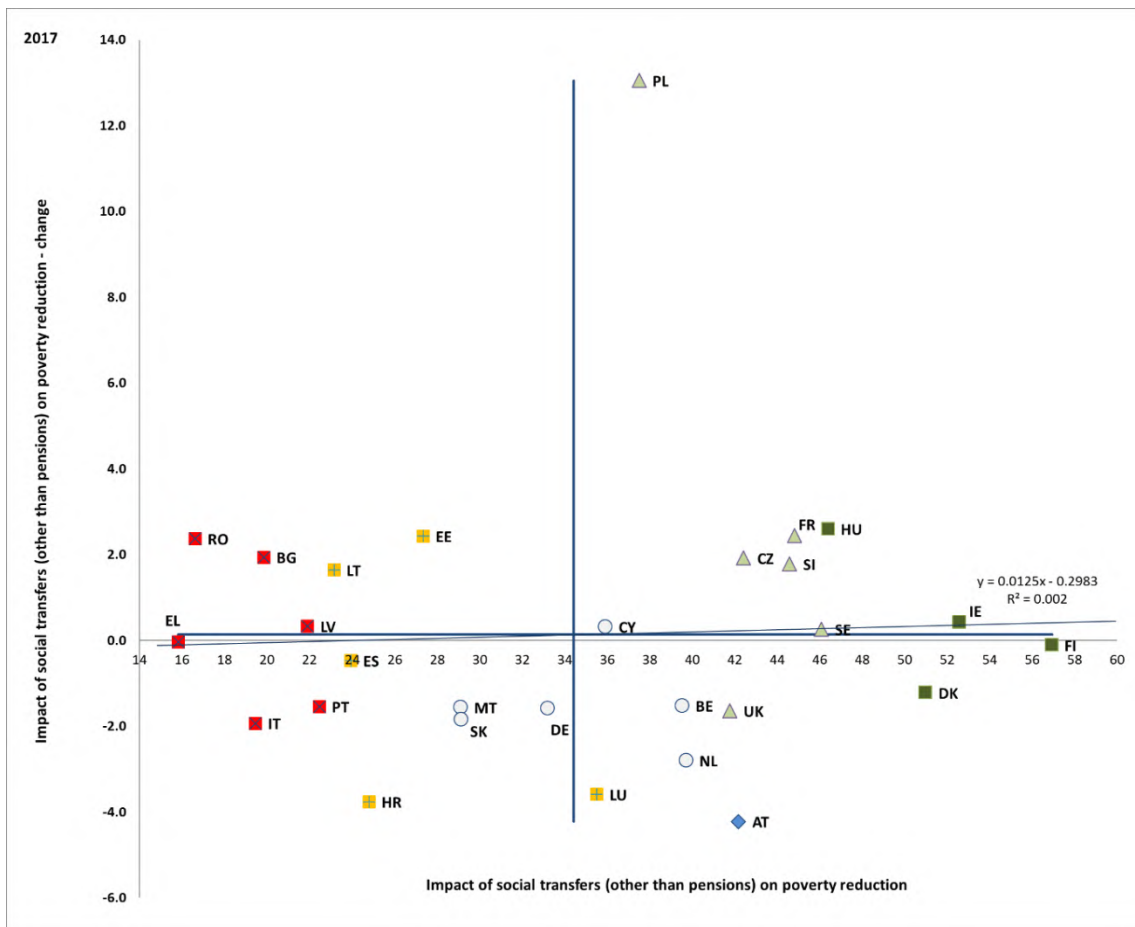
Izdaci za socijalnu zaštitu i dalje se povećavaju u svim državama članicama, a među njima su i dalje prisutne velike razlike⁹¹. U realnim iznosima, izdaci za socijalnu zaštitu porasli su od 2014. do 2015. u svim državama članicama⁹². Međutim, potrošnja na socijalnu zaštitu izražena kao postotak BDP-a povećala se u samo sedam zemalja, dok je pala u njih 16. To je uglavnom bilo potaknuto nižim udjelom potrošnje na naknade za nezaposlene, u skladu sa sve boljim uvjetima na tržištu rada. Suprotno tome, potrošnja na zdravstvenu skrb izražena kao postotak BDP-a povećala se u deset zemalja, a smanjila se u njih 12. Potrošnja na socijalnu zaštitu izražena kao postotak BDP-a bila je na najvišoj razini u Francuskoj (31,9 %), Danskoj (31,1 %) i Finskoj (31,1 %). S druge strane, taj je iznos bio manji od 15 % BDP-a u Litvi (14,8 %), Latviji (14,7 %) i Rumunjskoj (14,3 %).

Utjecaj socijalnih transfera na smanjenje siromaštva na temelju dohotka blago se povećao. Socijalnim transferima, osim mirovina, rizik od siromaštva se 2017. smanjio za 33,9 %, u odnosu na 33,2 % 2016. Međutim, i dalje postoje velike razlike među državama članicama (slika 63.). U mnogim je zemljama s najvećim rizikom od siromaštva i učinak socijalnih transfera najslabiji (Grčka, Rumunjska, Italija, Bugarska i Latvija).

⁹¹ Na temelju ESSPROS-a. Nema dostupnih podataka za 2015. za PL.

⁹² Vidjeti i Europska komisija (2018.), „Zapošljavanje i socijalni razvoj u Europi”. Godišnji pregled za 2018. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, str. 38.

- Slika 63.: Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva i godišnja promjena (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Samozaposlene osobe i radnici s nestandardnim ugovorima žive u većoj ekonomskoj nesigurnosti, a ograničen im je i pristup socijalnoj zaštiti⁹³. Samozaposlene osobe 2017. nisu imale pristup zaštiti u slučaju nezaposlenosti u 11 zemalja, obveznoj zaštiti u slučaju bolesti u njih tri te zaštiti u slučaju ozljede na radu i profesionalne bolesti u deset zemalja⁹⁴. Radnici s nestandardnim ugovorima obično su u jednakoj mjeri obuhvaćeni većinom programa socijalnih naknada kao i oni koji su zaposleni na standardne ugovore, iako to često ne vrijedi za određene kategorije radnika (npr. povremene i sezonske radnike, radnike na poziv i one koji rade na ugovore agencija za privremeno zapošljavanje; osobe koje rade na temelju građanskopravnih ugovora i ugovora bez zajamčenog minimalnog broja radnih sati često su isključene iz sudjelovanja u predmetnim programima). Sveukupno gledajući, više ili manje opterećujuće prepreke s kojima se radnici s nestandardnim ugovorima i samozaposlene osobe susreću u pogledu djelotvornog obuhvata, što znači mogućnost stjecanja prava i njihova korištenja u slučaju potrebe, utvrđene su u gotovo svim državama članicama (minimalna razdoblja stjecanja prava, vremena počeka, nedostatak prenosivosti prava na socijalnu zaštitu).

Zadržavanje i prenošenje akumuliranih prava u drugi sustav nakon promjene radnog mjesta i dalje su teški. S obzirom na promjene u području rada ta vrsta fleksibilnosti sve više dobiva na značenju, a nedostatkom prenosivosti može se narušiti dinamičnost i usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada. Za radnike koji mijenjaju sektore ili oblike zapošljavanja nedostatak regulacije dovodi do otežanog prenošenja u barem četiri države članice, a utvrđeno je da su u nekoliko država članica prepreke i iznimno visoki troškovi i različiti propisi kojima se uređuju različiti sustavi. Naposljetku, nedostatak transparentnih informacija o pravima na socijalnu sigurnost sprečava ljude u donošenju utemeljenih odluka u mnogim zemljama. Iako su opće informacije o sustavima socijalne zaštite dostupne u svima osim u pet država članica, individualne informacije dostupne su tek u polovini njih (npr. simulacija za mirovine dostupna je u Belgiji, Njemačkoj, Francuskoj, Španjolskoj, Ujedinjenoj Kraljevini i Poljskoj).

⁹³ Ta se tema djelomično obrađuje i u odjeljku 3.3. Dokazi iz ovog i sljedećeg odlomka temelje se na dokumentu:

⁹⁴ Europska komisija, SWD(2018) 70 final – „Procjena učinka priložena Prijedlogu preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti”.

U okviru sustava minimalnog dohotka odgovarajuću razinu potpore trebalo bi kombinirati s pristupom potpornim dobrima i uslugama te s poticajima za (ponovno) uključivanje na tržište rada za one koji mogu raditi, kako je naglašeno u europskom stupu socijalnih prava.

Komparativna analiza posebnih karakteristika modela sustava minimalnog dohotka i njihova međudjelovanja s pružanjem drugih naknada i poticajnih mjera potpore može dati koristan uvid u njihovu uspješnost. Analiza u sljedećim odlomcima proizlazi iz postupka utvrđivanja referentnih vrijednosti naknada za minimalni dohodak koji je u razdoblju 2017. – 2018. proveden u Odboru za socijalnu zaštitu⁹⁵. Taj okvir za utvrđivanje referentnih vrijednosti usredotočen je na naknade za minimalni dohodak za radno sposobno stanovništvo koje nije u radnom odnosu te nema pravo na naknade iz sustava socijalnog osiguranja ili ih je već iskoristilo.

Primjerenost naknada za minimalni dohodak znatno se razlikuje među državama članicama.

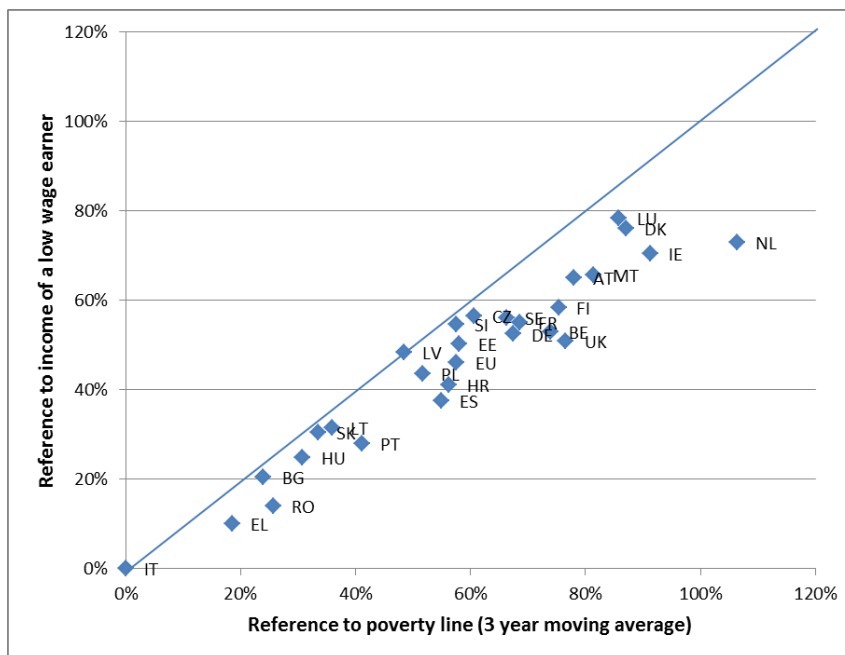
Primjerenost naknada za minimalni dohodak može se mjeriti usporedbom dohotka korisnika s nacionalnim pragom siromaštva (kao pokazatelj učinka programa na ublažavanje dohodovnog siromaštva) te dohotka korisnika s dohotkom osobe s niskim dohotkom⁹⁶ (kako bi se dobio pokazatelj dimenzije aktivacije i mogućih odvratajućih učinaka programa). Oba pokazatelja daju slične rezultate u pogledu primjerenosti minimalnog dohotka u državama članicama 2016.⁹⁷ (slika 64.). Primjerenost minimalnog dohotka za jednočlana kućanstva 2016. je bila najviša u Nizozemskoj, Irskoj, Danskoj i Luksemburgu. U tim državama članicama razina naknada premašila je 80 % razine nacionalnog praga dohodovnog siromaštva (utvrđen na 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka nakon socijalnih transfera). Osobito u slučaju Nizozemske, razina naknade iznosila je 106 % praga siromaštva, čime se primatelje zapravo izbavlja iz dohodovnog siromaštva. Na donjem kraju ljestvice, primjerenost minimalnog dohotka u Bugarskoj, Rumunjskoj, Mađarskoj, Slovačkoj i Litvi niža je od 40 % praga siromaštva ili jedne trećine **dohotka osobe s niskim dohotkom 2016.**

⁹⁵ Odobrio Odbor za socijalnu zaštitu u lipnju 2018.

⁹⁶ „Osoba s niskim dohotkom” u okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti definira se kao osoba koja zarađuje 50 % prosječne nacionalne bruto plaće.

⁹⁷ Pokazatelji se temelje na najnovijim dostupnim informacijama u modelu poreznih olakšica OECD-a. Informacije za CY nisu dostupne. Informacije za IT i EL ne uključuju nedavno uvedene programe minimalnog dohotka te nisu uključene u ovu analizu.

- Slika 64.: Neto dohodak primatelja minimalnog dohotka kao postotak praga rizika od siromaštva (koji se izravna u razdoblju od tri godine) i dohotka osobe s niskim dohotkom (2016.)

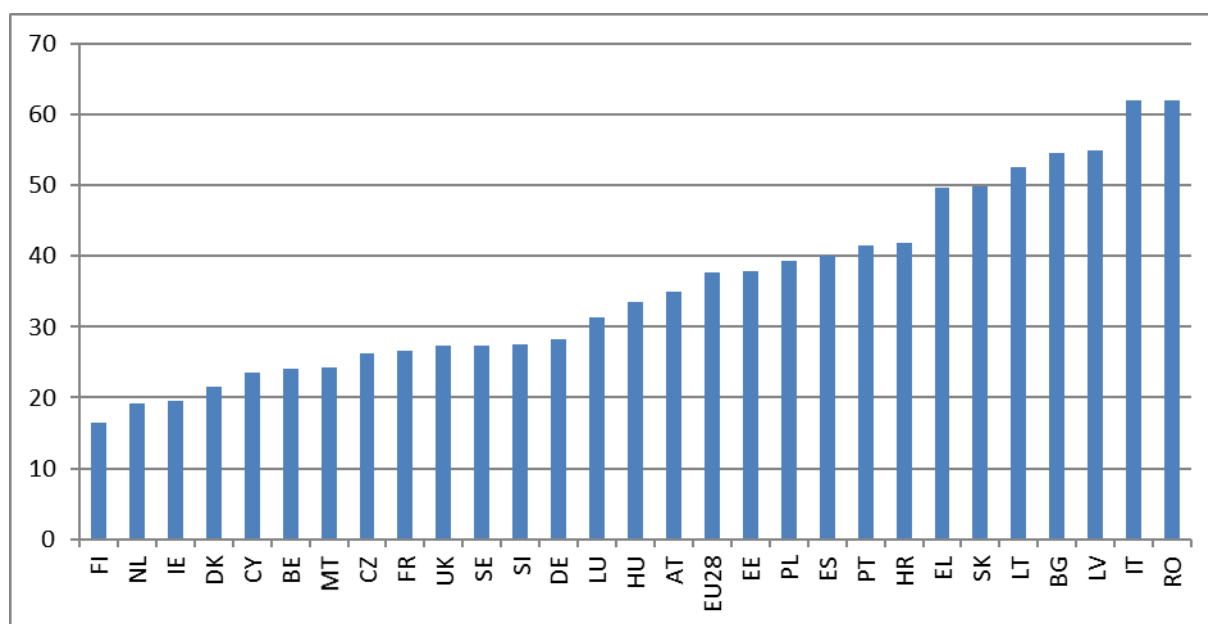

Izvor: Eurostat, OECD. Napomena: informacije za CY nisu dostupne. Informacije za IT i EL ne uključuju novouvedene programe minimalnog dohotka 2017. Najnovije dostupne informacije o pragovima dohodovnog siromaštva u IE, HR i UK odnose se na dohodovnu godinu 2015.

Primjerenost minimalnog dohotka ima korisne učinke, posebno na dubinu dohodovnog siromaštva među primateljima. Relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva⁹⁸ za radno

spособno stanovništvo (u dobi od 16 do 64 godine) 2017. se prvi put neznatno smanjila, u skladu s ukupnim pokazateljem, ali je i dalje znatno iznad razina prije krize. Taj je jaz znatno veći u slučaju osoba u dobi od 18 do 59 godina koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih (slika 65.). Podaci iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima za 2016. pokazuju da je dubina siromaštva na temelju dohotka bila najveća među osobama iz kućanstava u kojima (gotovo) nema zaposlenih u Litvi, Bugarskoj, Latviji, Italiji i Rumunjskoj (više od 50 %). S druge strane, najmanji jaz zabilježen je u Finskoj, Nizozemskoj i Irskoj (manje od 20 %). Relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva na temelju dohotka za osobe koje žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih obično upućuje na nedostatke u primjerenosti i obuhvatu sustava naknada (kao što je navedeno i u godišnjem izvješću Odbora za socijalnu zaštitu za 2018.).

Slika 65.: Relativni medijan jaza opasnosti od siromaštva za osobe u dobi od 18 do 59 godina iz kućanstava u kojima gotovo nema zaposlenih (2016.)

Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima.

⁹⁸ Vidjeti bilješku 89 za definiciju relativnog medijana jaza opasnosti od siromaštva.

Sve države članice provjeravaju imovinsko stanje i druge kriterije za ostvarivanje prava za programe minimalnog dohotka. Stroži kriteriji za ostvarivanje prava podrazumijevaju manji obuhvat⁹⁹ i obrnuto. Provjera imovinskog stanja najčešće je primjenjivan način za pomoć osobama koje žive u siromaštvu¹⁰⁰. Uvjeti za provjeru imovinskog stanja uglavnom služe za procjenu sredstava (bilo da se radi o dohotku, imovini, nekretninama ili pokretnoj imovini) svih članova kućanstva, a ne samo izravnih podnositelja zahtjeva. U većini država članica prag za provjeru imovinskog stanja je najveća razina pružene naknade (a iznos stvarne potpore odgovara razlici između najveće razine naknade i dohotka te osobe ili kućanstva), dok neke države članice zanemaruju i dio prihoda osoba, što pozitivno utječe na obuhvat programima i pridonosi smanjenju rizika od siromaštva unatoč zaposlenju. Ostali kriteriji za ostvarivanje prava, kao što su oni u pogledu boravišta, također utječu na obuhvat programa (jer se time može smanjiti obuhvat za osobe koje se suočavaju s mobilnošću unutar zemlje ili beskućništvom).

Primatelji minimalnog dohotka imaju više poteškoća pri pristupu različitim uslugama u naravi. Pristup uslugama (kako je izmjeren neispunjenim potrebama za zdravstvenu skrb, preopterećenošću troškovima stanovanja i nesudjelovanjem u osposobljavanju povezanom s profesionalnom djelatnošću¹⁰¹) ključna je sastavnica integriranih strategija aktivnog uključivanja. Osobe u dobi od 18 do 59 godina koje su izložene riziku od siromaštva i žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih 2016. su općenito imale manji pristup tim uslugama od osoba iz iste dobne skupine koje nisu izložene riziku od siromaštva niti žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih. Ako se promatra cjelokupni učinak različitih usluga, Finska, Mađarska i Ujedinjena Kraljevina jedine su države članice u kojima je 2016. jaz u pristupu uslugama ispod prosjeka EU-a u sva tri područja.

⁹⁹ Broj osoba koje ispunjavaju kriterije za ostvarivanje prava i koje bi mogle imati koristi od programa.

¹⁰⁰ To se razlikuje od teoretskog koncepta „univerzalnog osnovnog dohotka” kojim se određena razina dohotka pruža svakom građaninu, bez obzira na njegovu situaciju. Za više informacija vidjeti Europska komisija (2018.), Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi, Godišnji pregled za 2018., str. 142.

¹⁰¹ Iz *ad hoc* modula istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima provedenog 2016. o pristupu uslugama. Razlozi koji su uzeti u obzir za potrebe utvrđivanja referentnih vrijednosti: „nisu dostupni odgovarajući tečajevi ili programi” i „ne mogu to priuštiti”.

Nasuprot tome, čini se da je u Grčkoj i Latviji jaz u pristupu iznad prosjeka EU-a u sva tri ispitana područja. Detaljno gledajući, najveći jaz u pogledu neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi zabilježen je u Latviji (14,8 postotnih bodova) i Grčkoj (34,1 postotni bod), a najniži u Danskoj, Španjolskoj, Nizozemskoj i Ujedinjenoj Kraljevini (manje od jednog postotnog boda). Najveći jaz u stopi preopterećenosti troškovima stanovanja zabilježen je u Danskoj, Grčkoj, Austriji i Italiji (više od 50 postotnih bodova), a najmanji u Malti, Cipru, Irskoj i Finskoj (manje od 20 postotnih bodova)¹⁰². U Švedskoj i Danskoj je 2016. u području obrazovanja odraslih zabilježen negativan jaz, što pokazuje da osobe izložene riziku od siromaštva iz kućanstava u kojima (gotovo) nema zaposlenih lakše ostvaruju pristup, a u Malti i Ujedinjenoj Kraljevini jaza nije bilo. U Latviji, Španjolskoj i Litvi zabilježen je najveći jaz (više od 16 postotnih bodova).

Pristup stanovanju dobre kvalitete poboljšava se od 2008., ali u nekim zemljama znatan dio stanovništva navodi probleme s kojima se susreće u stambenim objektima. U EU-u 13,1 % stanovništva 2017. navodi da živi u stambenom objektu s krovom koji propušta, vlažnim zidovima, podovima ili temeljima ili truleži u prozorskim okvirima ili podu. To je za 2,3 postotna boda manje nego 2016.¹⁰³ Ta komponenta loših stambenih uvjeta¹⁰⁴ poseban je problem u pet država članica (Cipru, Portugalu, Mađarskoj, Latviji i Sloveniji), u kojima više od 20 % stanovništva navodi da se u svojem stambenom objektu susreće s tim problemom. U Rumunjskoj je 2017. došlo do znatnog poboljšanja s obzirom na pad udjela stanovništva koje navodi da u svojem kućanstvu nema kupaonicu ili tuš, kao ni zahod u zatvorenom, ali taj broj i dalje iznosi znatnih 27,2 %. U Latviji, Bugarskoj i Litvi otprilike 10 % stanovništva nema kupaonicu ili tuš, kao ni zahod u zatvorenom za vlastitu uporabu.

¹⁰² U nastavku ovog odjeljka prikazana je opsežnija rasprava o neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi i pristupu stanovanju.

¹⁰³ Podaci iz ovog odlomka potječu iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

¹⁰⁴ Stopa stambene oskudice mjera je neodgovarajućeg stanja stambenog objekta te se izračunava usporedbom s onim kućanstvima za koje vrijedi barem jedno od sljedećeg: i. krov koji propušta, ii. nedostatak kupaonice ili tuša u stambenom objektu, iii. nedostatak zahoda u zatvorenom, iv. stambeni objekt koji se smatra premračnim.

U nizu država članica na izdatke povezane sa stanovanjem i dalje se troši znatan udio raspoloživog dohotka kućanstava. Kada se uzmu u obzir troškovi stanovanja, 156 milijuna osoba izloženo je riziku od siromaštva, u odnosu na 85 milijuna osoba prije nego što se uzmu u obzir troškovi stanovanja. To posebno opterećuje kućanstva s nižim dohotkom. Na troškove stanovanja 2017. u EU-u 10,2 % kućanstava potrošilo je preko 40 % svojeg raspoloživog dohotka, a taj se udio povećava na 37,8 % kada se razmatraju kućanstva izložena riziku od siromaštva. Unatoč neznatnom poboljšanju u usporedbi s prethodnim godinama, stopa preopterećenosti troškovima stanovanja i dalje je najviša u Grčkoj te je 2017. iznosila 39,6 %. Nakon Grčke, Bugarska, Njemačka i Danska su države članice s najvišim stopama stanovništva koje se suočava s preopterećenošću troškovima stanovanja (više od 15 % stanovništva u svakoj od njih). Učinak je osobito vidljiv u Danskoj i Njemačkoj, u kojima je udio osoba izloženih siromaštvu ispod prosjeka EU-a prije nego što se uzmu u obzir troškovi stanovanja, ali iznad prosjeka EU-a kada se u obzir uzmu troškovi stanovanja. S druge strane, u Estoniji, Irskoj, Finskoj, Cipru i Malti manje od 5 % stanovništva živi u kućanstvima preopterećenima izdacima povezanim sa stanovanjem. U većini država najmoprimci koji unajmljuju po tržišnoj cijeni znatno su više preopterećeni troškovima povezanim sa stanovanjem od vlasnika s hipotekom ili kreditom (prosjek EU-a od 25,1 % za najmoprimce koji plaćaju tržišnu cijenu najamnine, u odnosu na oko 5 % za vlasnike).

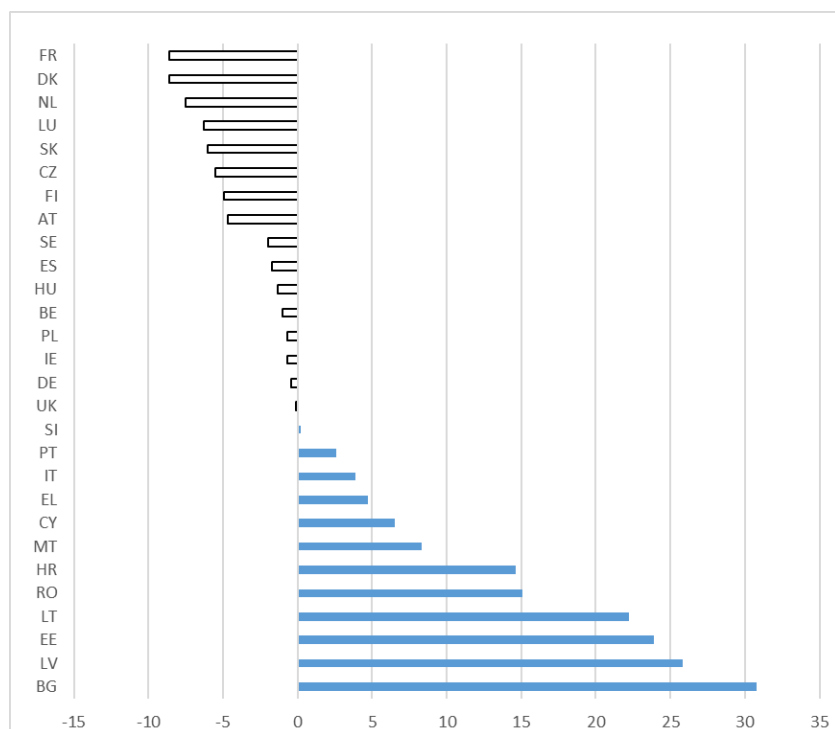
Povećanje najamnina sve više opterećuje siromašne u nekim državama članicama. U sedam zemalja (Irska, Estonija, Litva, Slovenija, Mađarska, Austrija i Poljska) najamnine izračunane u realnim iznosima od 2015. do 2016. povećale su se za više od 5 %. Visoke najamnine mogu predstavljati rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti, posebno u zemljama kao što su Slovenija, Irska, Austrija i Litva u kojima je rizik od siromaštva s kojim se suočavaju najmoprimci znatno veći od rizika za osobe koje posjeduju vlastiti dom. Nacionalnim se podacima mogu i prikriti poteškoće na razini pojedinih gradova.

Najnovija kretanja u razini beskućništva ukazuju na to da se stanje ne poboljšava. Procjene broja beskućnika nisu usporedive po zemljama zbog nedostatka službenih izvora i različitih metodologija za brojenje beskućnika. Dostupni podaci omogućuju samo praćenje razvoja problema tijekom vremena (u većini slučajeva 2017. ili 2016. kao posljednja godina). Unatoč tome, oni ukazuju na to da se beskućništvo nedavno povećalo u svih 25 obuhvaćenih država članica, osim u Finskoj, u kojoj se situacija poboljšala¹⁰⁵.

Mirovinama se starijim osobama osigurava relativna zaštita od rizika od siromaštva. Na razini EU-a stopa rizika od siromaštva (AROP) za starije osobe niža je od stope za radno sposobno stanovništvo (14,6 % u odnosu na 16,7 % 2017.). U posljednjem desetljeću taj se odnos preokrenuo u odnosu na razdoblje prije krize, što se djelomično objašnjava činjenicom da je kriza dovela do smanjenja prosječnih razina realnog raspoloživog dohotka kućanstava, osobito među radno sposobnim stanovništvom u gotovo svim europskim zemljama, dok su mirovine ostale otpornije. Međutim, teška materijalna oskudica smanjila se i među starijim osobama (sa 7,4 % 2008. na 6,3 % 2017.), što upućuje na to da ukupno smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti nije bio samo relativan učinak.

¹⁰⁵ Podaci koje je prikupio FEANTSA, savez nacionalnih organizacija civilnog društva koje rade s beskućnicima u Europi. Vidjeti FEANTSA (2018.), Treći pregled isključenosti u području stanovanja u Europi.

Slika 66.: Postotak stanovništva u dobi od 65 godina i više izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u odnosu na prosjek EU-a 2017.

Izvor: Eurostat, Istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC). Napomene: podaci su standardizirani (EU-28 = 0). Podaci za IE i UK su za 2016.

Rizik od siromaštva i socijalne isključenosti među starijim osobama u stalnom je padu za većinu država članica. Ukupan broj osoba u dobi od 65 godina ili više izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2017. bio je za oko 1,7 milijuna manji u usporedbi s razinama prije krize (2008.). Ukupni napredak prikriva izražene razlike među državama članicama, uz znatna smanjenja rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti u starijoj dobi u Cipru (za 24,7 postotnih bodova od 2008.), Bugarskoj (za 16,6 postotnih bodova), Rumunjskoj (za 16,2 postotna boda) i Latviji (za 14,9 postotnih bodova), dok su povećanja zabilježena u Luksemburgu (za 6,4 postotna boda) i Njemačkoj (za 2,2 postotna boda).

Međutim, posebno je zabrinjavajuća situacija starijih žena jer je jedna od pet žena u EU-u u dobi od 65 godina ili više izložena riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Stopa AROPE za žene 2017. nalazila se u rasponu od 10 % u Danskoj, Francuskoj i Nizozemskoj do više od 50 % u Bugarskoj i više od 40 % u baltičkim državama. Najveće rodne razlike u stopi AROPE zabilježene su u Litvi (19,9 postotnih bodova), Estoniji (19,7 postotnih bodova) te potom u Latviji (16,6 postotnih bodova) i Bugarskoj (16,2 postotna boda). Starije žene imaju niži dohodak nego stariji muškarci: omjer medijana dohotka starijih žena u EU-u 2016. bio je za šest postotnih bodova niži od onog za muškarce u odnosu na mlađe ljude istih rodni skupina (90 % za žene i 96 % za muškarce). Stoga, ne samo da žene imaju niže prihode tijekom svojeg radnog vijeka, nego imaju i niži dohodak nakon umirovljenja, što pridonosi rodnoj neravnopravnosti u dohotku u starijoj dobi.

U prosjeku diljem EU-a osobe u dobi od 65 godina i više imaju nešto manje dohotke nego mlađe dobne skupine. Relativni medijan raspoloživog dohotka osoba u dobi od 65 godina ili više iznosio je 92 posto prihoda mlađeg stanovništva 2017. Ukupan omjer relativnog medijana dohotka bio je manji 75 posto u pet zemalja (Danska, Malta, Litva, Latvija i Estonija) i manji od 80 posto u još četiri zemlje (Belgija, Švedska, Cipar i Češka). S druge strane, stariji muškarci u devet država članica (Luksemburg, Grčka, Francuska, Španjolska, Mađarska, Italija, Austrija, Poljska i Rumunjska) i starije žene u dvjema državama članicama (Luksemburg i Grčka) imali su 2017. veći medijan dohotka od osoba mladih od 65 godina.

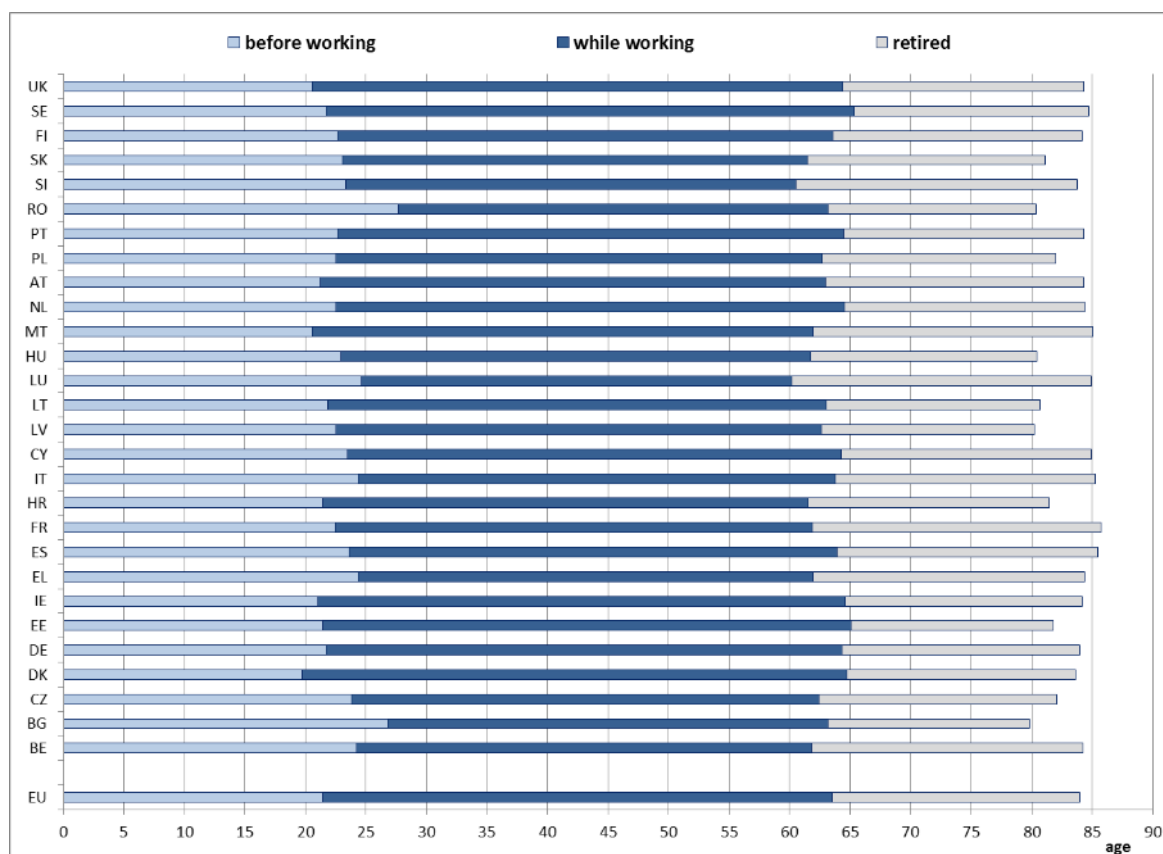
Dok mirovine u prosjeku iznose više od pola radnog dohotka pri kraju radnog vijeka, kapacitet mirovina za zamjenu dohotka znatno se razlikuje među državama članicama. Ukupni omjer zamjene¹⁰⁶ (ARR) u prosjeku je 2017. iznosio 59 posto u EU-u, uz znatne razlike među zemljama. Omjer se kretao od više od 80 posto u Luksemburgu do manje od 40 posto u Irskoj, Bugarskoj i Hrvatskoj¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Omjer medijana individualnih bruto mirovina u dobnoj skupini od 65 do 74 godine u odnosu na medijan individualnih bruto primanja u dobnoj skupini od 50 do 59 godina.

¹⁰⁷ Podaci za Hrvatsku i Irsku odnose se na 2016.

U kontekstu rasta očekivanog životnog vijeka, mirovine je potrebno prilagoditi; radni vijek počinje kasnije i postaje dulji jer ljudi općenito žive dulje. Osim smanjenja siromaštva na temelju dohotka i zamjene dohotka, treća je relevantna dimenzija primjerenosti mirovine trajanje umirovljenja. Dok se potrebe povećavaju s dobi, vrijednost mirovina tijekom umirovljenja opada. Omjer vremena provedenog u mirovini i vremena provedenog u radnom odnosu trenutno prosječno iznosi 51 % u EU-u. Na slici 67. prikazan je pregled prosječnog vremena života provedenog prije zaposlenja, u radnom odnosu i nakon umirovljenja u državama članicama (koji se temelji na procjeni početka zapošljavanja/ulaska na tržište rada, procjeni prosječne dobi izlaska s tržišta rada te očekivanom životnom vijeku u dobi od 60 godina).

Slika 67.: Vrijeme života provedeno u okviru različitih statusa aktivnosti 2017.

Izvor: Izvješće o starenju stanovništva za 2018. za dob pri ulasku na tržište rada i izlasku s njega; Eurostat za prognoze očekivanog životnog vijeka. Napomena: „u radnom odnosu” znači od dobi pri ulasku na tržište rada do dobi pri izlasku s njega.

Osobe u nestandardnim radnim odnosima ili samozaposlene osobe često se suočavaju s manje povoljnim uvjetima za pristup mirovinskim pravima i njihovo ostvarenje od onih koji imaju ugovore na neodređeno vrijeme u punom radnom vremenu. Podaci iz istraživanja SHARE¹⁰⁸ omogućuju mjerenje učinka samozapošljavanja na dohodak od mirovine i životni standard usporedbom situacije umirovljenih samozaposlenih osoba¹⁰⁹ i umirovljenih zaposlenika u većini država članica¹¹⁰. Umirovljene samozaposlene osobe navode niže dohotke od umirovljenih zaposlenika u gotovo svim zemljama obuhvaćenima istraživanjem. Najveće razlike u dohotku mogu se vidjeti u Luksemburgu, Danskoj i Francuskoj, a u devet zemalja razlika u dohotku premašuje 20 posto (Izvešće o primjerenosti mirovina iz 2018., str. 67.). Samo u Mađarskoj i Estoniji umirovljene samozaposlene osobe imaju nešto veći dohodak od umirovljenih zaposlenika (vidjeti sliku 68. u nastavku). Razlika u prihodima, kao i veća nejednakost dohotka¹¹¹, dovodi do znatno viših razina rizika od siromaštva za umirovljene samozaposlene osobe (Izvešće o primjerenosti mirovina iz 2018., str. 68.), u prosjeku približno dvostruko viših od onih umirovljenih zaposlenika. Umirovljene samozaposlene osobe imaju manje mirovine nego umirovljeni zaposlenici u svakoj promatranoj zemlji.

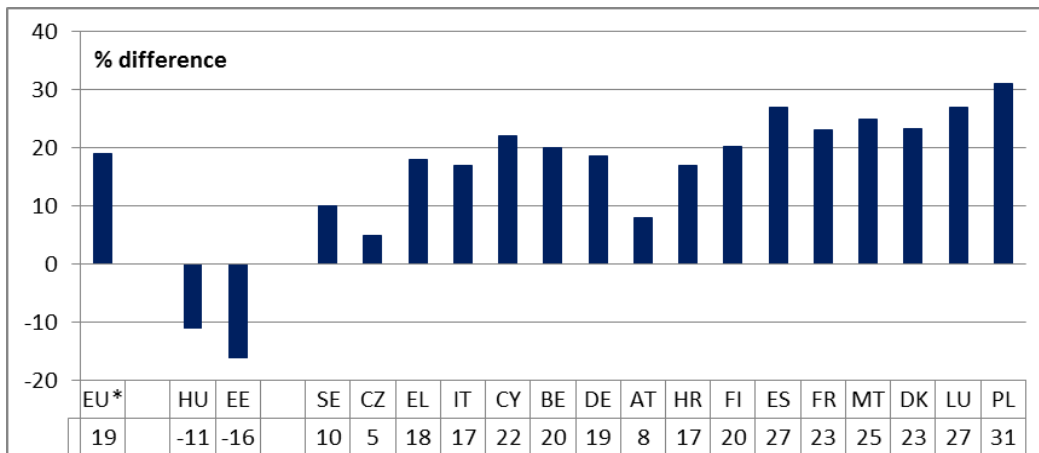
¹⁰⁸ Istraživanje o zdravlju, starenju i umirovljenju u Europi. Izvor podataka: Sedmo izdanje istraživanja SHARE, 2017.

¹⁰⁹ Za potrebe ove usporedbe „umirovljene samozaposlene osobe” definiraju se kao umirovljenici koji su proveli 50 % ili više svojeg radnog vijeka kao samozaposlene osobe.

¹¹⁰ Istraživanje o zdravlju, starenju i umirovljenju u Europi (SHARE) multidisciplinarna je i višenacionalna baza mikropodataka u području zdravlja, socioekonomskog statusa te socijalnih i obiteljskih mreža koja obuhvaća više od 120 000 pojedinaca u dobi od 50 godina ili više (s više od 297 000 obavljenih razgovora). Istraživanjem SHARE obuhvaćeno je 27 europskih zemalja. U sedmo izdanje istraživanja SHARE nisu uključeni IE, NL i UK. U nekim državama članicama veličine uzorka ne omogućuju usporedbu.

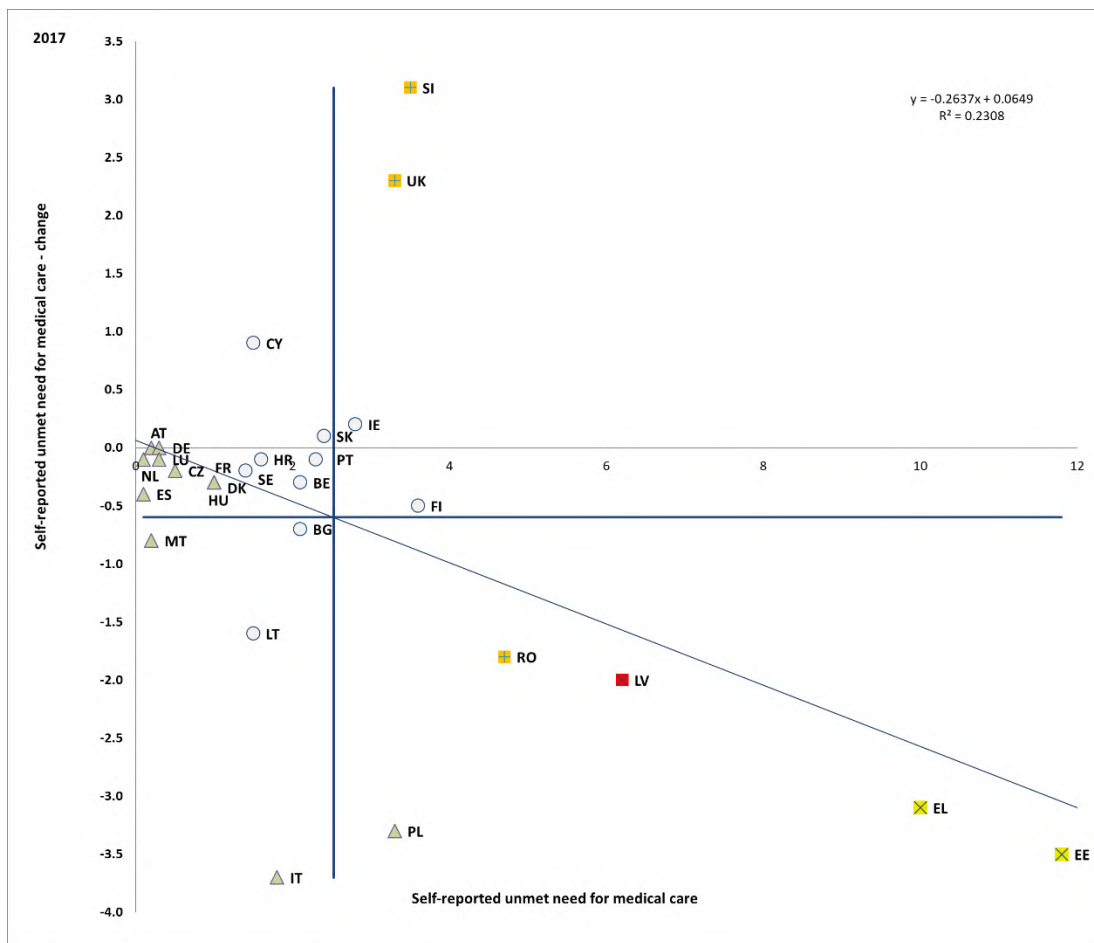
¹¹¹ Omjer S80/S20 je za jednu trećinu veći među umirovljenim samozaposlenim osobama nego među umirovljenim zaposlenicima.

Slika 68.: Relativna razlika u % u medijanu ekvivalentnog raspoloživog dohotka između umirovljenih zaposlenika i umirovljenih samozaposlenih osoba 2017.

Izvor: SHARE. Napomene: EU* ne uključuje IE, NL i UK. Veličine uzoraka u BG, LV, LT, PT, RO, SI i SK ne omogućuju utvrđivanje razlike među umirovljenicima.

Slika 69.: Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

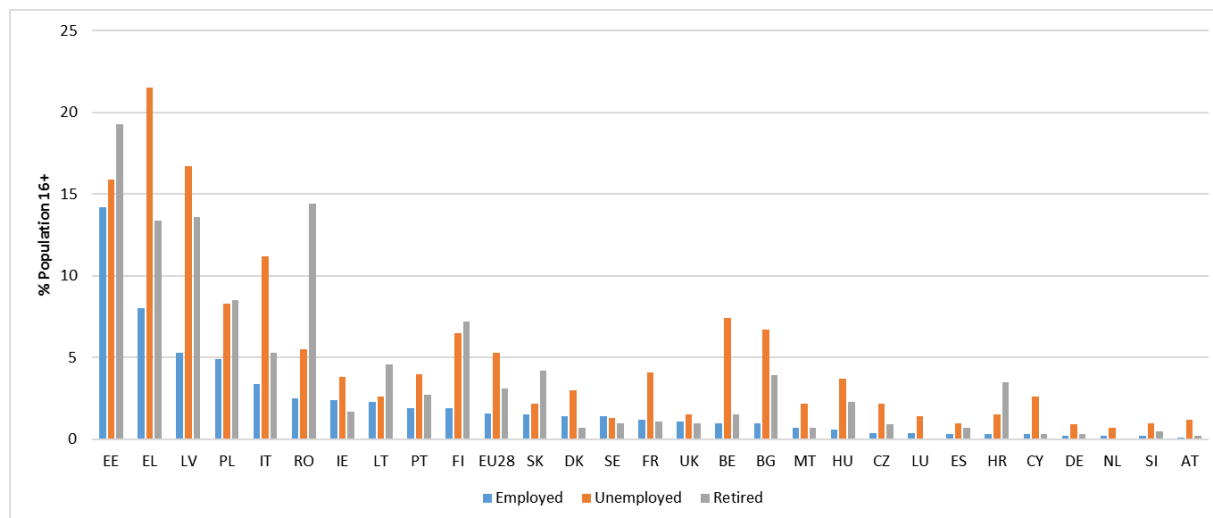
Izvor: Eurostat, istraživanje o dohotku i životnim uvjetima. Razdoblje: razine i godišnje promjene 2017. u odnosu na 2016. Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu.

Postoje naznake konvergencije udjela stanovništva koje navodi percipirane neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi¹¹². Slaba negativna korelacija, kao preokret u prethodnom kretanju, nastala je između razine i promjena u neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi, pri čemu je u zemljama u kojima su neispunjene potrebe najveće zabilježen najpozitivniji trend (vidjeti sliku 69.). U nekim državama članicama troškovi i liste čekanja i dalje znatno otežavaju pristup zdravstvenoj skrbi. Unatoč tome, udio stanovništva EU-a koje se suočava sa samoprijavljenim neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi zbog visokih troškova, predugih lista čekanja ili udaljenosti u prosjeku se 2017. smanjio na 1,6 %. Udio osoba i dalje je veći od 5 % u Estoniji i Grčkoj (iznad 10 %) te u Latviji. Povećanja su 2017. zabilježena za Sloveniju, Ujedinjenu Kraljevinu, Cipar, Irsku i Slovačku.

Status aktivnosti također može imati važnu ulogu u objašnjavanju problematičnog pristupa medicinskoj skrbi u nekim zemljama. Iako većina zemalja ne pokazuje znatne razlike na temelju statusa aktivnosti, u nekima od njih nezaposlene osobe (i u manjoj mjeri umirovljenici) mogu naići na veće poteškoće u pristupu zdravstvenoj skrbi (vidjeti sliku 70.). Čak i u zemljama u kojima je postotak neispunjenih potreba među cjelokupnim stanovništvom manji od prosjeka EU-a, brojke ukazuju na to da bi se nezaposleni mogli suočiti s poteškoćama u pristupu zdravstvenoj skrbi (npr. u Belgiji, Francuskoj, Italiji i Mađarskoj).

¹¹² Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi odnose se na subjektivnu procjenu pojedinca o tome je li osobi bio potreban liječnički pregled ili liječenje u okviru određene vrste liječničke skrbi, ali joj ono nije pruženo ili ga nije zatražila zbog sljedeća tri razloga: „financijski razlozi”, „lista čekanja” i „prevelika udaljenost”. Zdravstvena skrb odnosi se na pojedinačne zdravstvene usluge (liječnički pregled ili tretman, ne uključujući stomatološke usluge), koje pružaju liječnici ili istovrsni stručnjaci ili se pružaju pod njihovim izravnim nadzorom u skladu s nacionalnim zdravstvenim sustavima (definicija Eurostata). Problemi s kojima se ljudi prema vlastitim navodima suočavaju pri dobivanju zdravstvene skrbi u slučaju bolesti mogu biti odraz prepreka u pristupu zdravstvenoj skrbi.

Slika 70.: samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenim pregledom na temelju statusa aktivnosti (2016.)

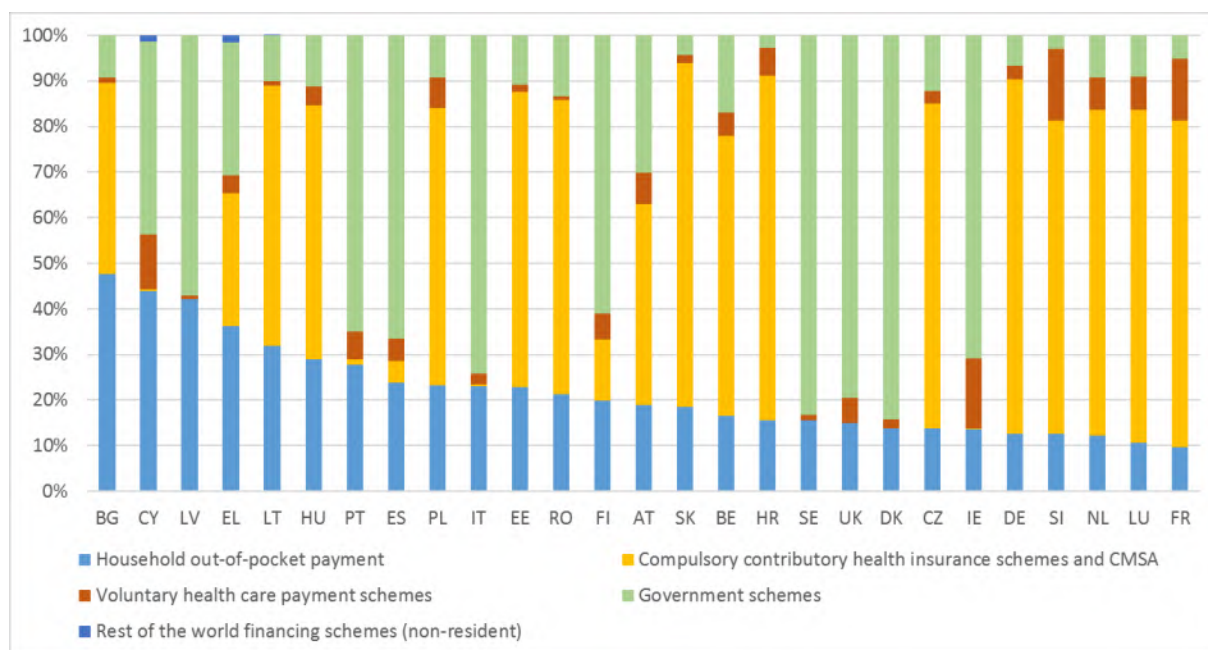
Izvor: Eurostat [hlth_silc_13].

Broj godina bez zdravstvenih poteškoća (u dobi od 65 godina) u EU-u dodatno se povećao za muškarce na 9,8 godina te za žene na 10,1 godinu. Dok se najveći broj godina bez zdravstvenih poteškoća u dobi od 65 godina može očekivati u Švedskoj, Malti i Irskoj (oko 12 godina za oba spola), očekivani životni vijek bez zdravstvenih poteškoća posebno je nizak u Latviji, Slovačkoj i Hrvatskoj (oko pet godina).

Zdravstvena se skrb financira putem različitih programa, a relativna se važnost svakog programa razlikuje među državama članicama. Neposredna plaćanja¹¹³, tj. izdaci kućanstava za zdravstvenu skrb (uključujući medicinske proizvode) koji se ne nadoknađuju u okviru niti jednog programa ili koji se djelomično pokrivaju u okviru organiziranog programa, mjerena kao udio trenutačnih rashoda za zdravstvo, 2016. su iznosila više od 30 % u Bugarskoj, Grčkoj, Cipru, Latviji i Litvi (slika 71.).

¹¹³ Neposredna se potrošnja odnosi na izravna plaćanja robe i usluga iz primarnog dohotka ili uštedevine kućanstva, pri čemu korisnik robu plaća odmah ili koristi usluge ili bez nadoknade troškova ili dijeleći troškove unutar organiziranog programa.

Slika 71.: Izdaci za zdravstvenu skrb po izvorima financiranja, 2016.

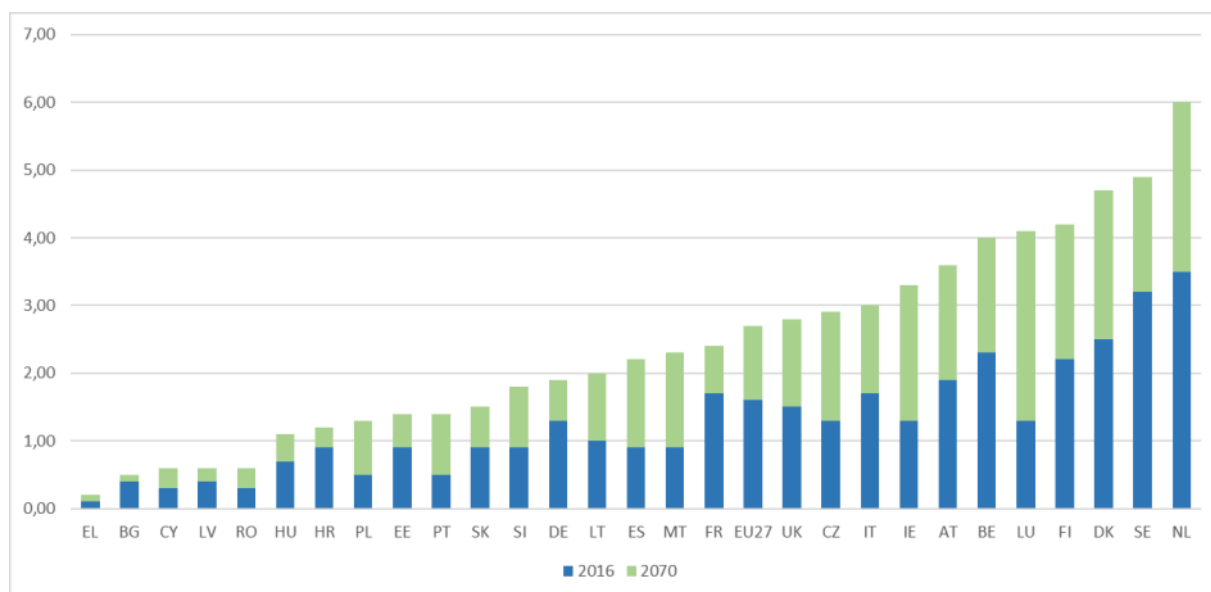
Izvor: Eurostat [hlth_sha11_hf]. Napomene: podaci su prikupljeni u skladu s Uredbom Komisije (EZ) 2015/359 u pogledu statistika o izdacima i financiranju zdravstvene zaštite (Priručnik za Sustav zdravstvenih računa iz 2011.).

Potreba za dugotrajnom skrbi raste kako stanovništvo u EU-u stari. Očekuje se da će se u sljedećih šest desetljeća (do 2070.) broj Europljana u dobi od 80 godina ili više udvostručiti, a za omjer ovisnosti starijih osoba (osobe u dobi od 65 godina i više u odnosu na osobe u dobi od 15 do 64 godine) očekuje se da će skočiti s 29,6 % 2016. na 51,2 % 2070.¹¹⁴ (broj radno sposobnih osoba u EU-u smanjio bi se s 3,3 na samo dvije za svaku osobu stariju od 65 godina). Rizik da osoba postane ovisna sve je veći što je osoba starija, kada je vjerojatnije da ljudi postanu ranjivi (60 % osoba u dobi od 75 do 84 godine i 70 % osoba u dobi od 85 godina i više imaju neki oblik invaliditeta).

Predviđa se znatno povećanje potreba za dugotrajnom skrbi. Dugotrajna skrb predstavlja sve veći socijalni izdatak u usporedbi sa zdravstvom i mirovinama. Predviđa se da će se javni izdaci EU-a za dugotrajnu skrb od 2016. do 2070. povećati sa 1,6 % na 2,7 % BDP-a, uz znatne razlike diljem EU-a (vidjeti sliku 72.).

¹¹⁴ Izvješće o starenju stanovništva za 2018., Europska komisija.

Slika 72.: Predviđeni javni izdaci za dugotrajnu skrb kao % BDP-a 2016. i 2070.

Izvor: na temelju podataka iz Izvješća o starenju stanovništva za 2018. Napomena: referentni scenarij radne skupine za starenje stanovništva.

Održivost dugotrajne skrbi također će predstavljati izazov za države članice koje se sada uvelike oslanjaju na neformalnu skrb. Broj neformalnih skrbnika smanjuje se zbog promjena u sastavu obitelji (manji broj djece, članovi obitelji koji žive udaljeni od ostatka obitelji), uz povećanje zaposlenosti žena i povećanje dobi za umirovljenje. Neformalna skrb uključuje i znatne troškove za gospodarstvo jer neformalni skrbnici smanjuju broj radnih sati ili napuštaju službeno zaposlenje te stoga plaćaju male ili nikakve iznose za porez i doprinose. Prisutne su i poteškoće u pogledu zapošljavanja i zadržavanja skrbnika. Na sektor utječe prevalencija poslova u nepunom radnom vremenu i privremenih ugovora, čime se smanjuje njegova privlačnost.

3.4.2. *Odgovor politike*

Reformama u nekoliko država članica nastoji se ojačati pristup aktivnog uključivanja. Neke države članice poboljšavaju integrirano pružanje usluga (poput socijalne pomoći, usluga zapošljavanja i drugih socijalnih usluga), osobito provedbom pristupa usmjerenog na osobu, čiji je cilj rješavanje složenih potreba najranjivijih osoba. U Bugarskoj je u tijeku provedba uspostave centara za potporu za zapošljavanje i socijalnu pomoć koji pružaju integrirane i mobilne usluge¹¹⁵. Do veljače 2018. proradila su 73 takva centra, osnovana uz potporu ESF-a i pružala usluge zapošljavanja i socijalne pomoći. Od 2018. godine centri nude sporazume o uključivanju na tržište rada za dugotrajno nezaposlene osobe kojima se dugotrajno nezaposlene osobe povezuju s posebnim službama za zapošljavanje te se upućuju na usluge koje pružaju druge ustanove. U Irskoj se akcijskim planom za kućanstva bez zaposlenih aktivacijske usluge proširuju na osobe koje ne rade, ali se ne definiraju kao nezaposlene prema tradicionalnim kriterijima. On je posebno usmjeren na poboljšanje stopa zaposlenosti kućanstava s djecom – kako tradicionalne „uže” obitelji tako i obitelji s jednim roditeljem i osobama s invaliditetom. U Finskoj su jedinstveni centri za orijentaciju mladih („Ohjaamo”), koji su izvorno radili uz pomoć sredstava ESF-a, pretvoreni u stalne ustanove i dopunjeni mrežom za psihosocijalnu potporu. U Grčkoj su društveni centri, koji služe kao jedinstvena kontaktna mjesta za socijalne usluge na razini općine, počeli otvarati svoja vrata 2017. i sada pokrivaju cijelu zemlju. Centri podupiru provedbu programa prihoda u okviru socijalne solidarnosti, kojim se korisnici povezuju s komplementarnim socijalnim uslugama. Od 240 planiranih centara do veljače 2018. s radom je započelo njih 203. Osim toga, sve više općina u EU-u pruža integrirane socijalne usluge usmjerene na složene potrebe ranjivih skupina (npr. jedinstvene ulazne točke u Ateni ili usluge promicanja zdravlja u Essenu). Te su aktivnosti dobivale potporu ESF-a.

¹¹⁵ Zajednički timovi agencija za socijalnu pomoć i zapošljavanje pružaju sveobuhvatne integrirane usluge nezaposlenim osobama u udaljenim područjima Bugarske.

Modernizacija i povećanje primjerenosti nekih naknada i dalje se provode u nekoliko država članica, iako je u nekim slučajevima došlo do kašnjenja. U Litvi su 2018. povećani dohodak od državnih potpora, kao i naknade povezane s obitelji. U Bugarskoj se minimalni dohodak 2018. povećao za 15 % nakon što je iznos devet godina bio zamrznut. Nastavno na višegodišnji plan za borbu protiv siromaštva uspostavljen 2013., u Francuskoj se minimalni dohodak (*Revenu de solidarité active – RSA socle*) povećao za 1,6 % u rujnu 2017., nakon čega je u travnju 2018. zabilježeno povećanje od 1 %. Riječ je o zadnjima u nizu mjera kojima je omogućeno povećanje minimalnog dohotka u odnosu na inflaciju, a usporedno s tim iznova je stavljen naglasak na aktivaciju korisnika (*Garantie d'activité*) u okviru nedavno najavljenog plana borbe protiv siromaštva. Međutim, planirana konsolidacija postojećih socijalnih naknada u Rumunjskoj odgođena je za travanj 2019., dok u Hrvatskoj provedba novog Zakona o socijalnoj skrbi neće stupiti na snagu do prosinca 2019. Vlada u Latviji još nije donijela najavljeni plan poboljšanja minimalnog dohotka (podnesen u svibnju 2018. te je trebao stupiti na snagu 2020.). U Luksemburgu će zakon o dohotku za socijalnu uključenost (*Revenu d'inclusion sociale*) od siječnja 2019. zamijeniti zajamčeni minimalni dohodak (GMI). Njime se želi ostvariti pristup socijalne uključenosti, uspostaviti dosljedan sustav stabilizacije, socijalne aktivacije i politika za strukovnu reintegraciju, poduzeti mjere protiv siromaštva djece i obitelji sa samohranim roditeljem te pojednostavniti administrativni postupak.

Obuhvat socijalnom zaštitom povećava se u nekoliko država članica. Belgija je donijela zakon kojim se uklanjaju ograničenja u pogledu pristupa privatnim mirovinskim sustavima za mlade osobe i osobe s kratkoročnim ugovorima. Druge države planiraju uvesti ili su donijele mjere u korist samozaposlenih osoba ili vlasnika malih poduzeća. Te mjere uključuju smanjene doprinose ispod određenog praga (Latvija, Poljska), obuhvat neovisnih radnika programom za nezaposlene (Francuska) ili mogućnost uključivanja neovisnih radnika u sustav osiguranja u slučaju nesreće na radnom mjestu putem socijalne povelje internetskih platformi (Francuska, vidjeti odjeljak 3.3.2.). Španjolska je uspostavila obvezno osiguranje od nezaposlenosti, nezgoda i profesionalnih bolesti na radu i izvan rada za samozaposlene do 2019.

Mjere usmjerene na rješavanje problema dohodovne nejednakosti i siromaštva unatoč zaposlenju odnose se i na oblikovanje poreznog sustava i na primjerenost naknada. Uz utvrđivanje minimalne plaće, nizom politika kojima se smanjuje nejednakost povezanih sa sustavom poreznih olakšica može se pomoći u ublažavanju rizika od siromaštva unatoč zaposlenju. U Litvi je u lipnju 2018. donesena reforma sustava paušalnog poreza na dohodak, kojom se uvodi progresivna dvotračna struktura, što bi trebalo pomoći u smanjenju dohodovne nejednakosti. U Latviji je uvođenje progresivnog poreza na osobni dohodak popraćeno neoporezivim olakšicama za porez na osobni dohodak i za uzdržavane osobe. U pripremi je reforma sustava poreza na osobni dohodak u Češkoj kojom se dodatno povećava progresivnost, posebno uvođenjem nove porezne stope od 23 % za više dohotke, ali vremenski okvir te reforme nije jasan.

Neke države članice poduzele su mjere koje su posebno usmjerene na siromaštvo djece. U Španjolskoj se u okviru nacionalnog proračuna za 2018. dodjeljuje 100 milijuna eura za borbu protiv siromaštva s posebnim naglaskom na obitelji s djecom. Zakonom o naknadama za djecu u Litvi uvodi se univerzalni sustav naknada za djecu. Osim toga, obiteljima s niskim dohotkom s jednim djetetom ili više njih te obiteljima s troje i više djece isplaćuje se dodatni iznos bez obzira na obiteljski dohodak. U Latviji je uvedena dopuna državne naknade za obitelji s dvoje ili više djece. Grčka je donijela reformu sustava naknada za djecu kojom se prethodne dvije naknade („jedinstvena naknada za djecu” i „naknada za velike obitelji”) zamjenjuju jednom naknadom za djecu na temelju ocjene imovinskog stanja. Cilj je te reforme bio poboljšati usmjerenost naknada i povećati jednakost među djecom koja primaju potporu. Poljska je 2018. uvela novi program („Dobar početak”) za potporu obiteljima s djecom školske dobi. Svake godine svako dijete koje ide u školu prima jednokratnu naknadu od 300 PLN (oko 70 EUR) bez obzira na obiteljski dohodak.

Mjere socijalnog uključivanja za osobe s invaliditetom poduzete su kako bi se dopunile politike zapošljavanja i spriječila patnja zbog siromaštva. Kako bi se poboljšala učinkovitost i osiguralo da osobe primaju naknade na koje imaju pravo, Španjolska je uvela univerzalnu socijalnu iskaznicu kojom se omogućuje prikupljanje informacija o svim naknadama koje osoba prima na jednome mjestu, kao i navođenje drugih naknada na koje bi mogla imati pravo. Za 2018. u Estoniji je povećan doplatak za radnu sposobnost osobama koje nisu radno sposobne ili im je sposobnost ograničena. Malta je 2017. provela dodatnu reformu invalidskih mirovina kojom je uveden sustav plaćanja na tri razine u okviru kojeg će se osobama koje zbog invaliditeta nisu radno sposobne mjesečni isplaćeni iznosi stalno povećavati sve dok njihova mirovina ne dosegne ekvivalent minimalne plaće. Zakonom poljske vlade iz 2016. roditeljima djece s teškim invaliditetom u prvoj godini života djeteta omogućuju se bespovratna sredstva u iznosu od 4 000 zlota (približno 940 EUR). U Portugalu je 2017. donesen novi model potpore za samostalan život (MAVI), koji se financira sredstvima ESF-a, pri čemu svaka osoba s ocjenom nesposobnosti od 60 % ili više ima pravo na osobnog asistenta 40 sati tjedno koji joj pomaže u područjima osobne njege, zdravlja, prehrane, putovanja, visokog obrazovanja, strukovnog osposobljavanja, kulturnih aktivnosti, sporta, traženja zaposlenja, sudjelovanja u društvenim i građanskim aktivnostima. Osim toga, portugalska vlada je 2017. objedinila tri naknade za invaliditet – doplatak za invalidnost, socijalnu invalidsku mirovinu i invalidsku mirovinu – u jednu naknadu, socijalnu naknadu za uključivanje. Rumunjska je umjesto indeksa potrošačkih cijena počela primjenjivati socijalni referentni pokazatelj za potrebe izračuna naknade za invaliditet, pa se naknada za odrasle osobe s invaliditetom povećala.

Niz je država članica proveo reforme u području pristupa stanovanju. Danska je donijela akcijski plan za borbu protiv beskućništva koji se temelji na jačanju preventivnih mjera i poboljšavanju smjernica o izbjavljanju iz beskućništva. Grčka je uvela novu naknadu za stanovanje na temelju ocjene imovinskog stanja namijenjenu obiteljima s niskim dohotkom koje žive u unajmljenim stambenim objektima i onima koje otplaćuju hipoteku. Španjolska je donijela nacionalni plan koji uključuje pomoć obiteljima s niskim dohotkom za plaćanje najamnine i sprječavanje deložacije, financijsku pomoć za mlade koji kupuju kuće u rijetko naseljenim područjima i pomoć za obnovu stambenih objekata za posebne ranjive skupine. Švedska vlada dodijelila je dodatna sredstva za potporu neprofitnim organizacijama za borbu protiv beskućništva među mladim odraslim osobama. Litva pruža određenu financijsku potporu mladim obiteljima koje kupuju prvu nekretninu u određenim regijama.

Dinamika mirovinskih reformi usmjerava se prema rješavanju problema povezanih s primjerenošću. Iako se mjere za poboljšanje financijske održivosti još nalaze visoko na popisu prioriteta u mirovinskim programima mnogih država članica, taj je postupak uparen s mjerama za ponovno određivanje opsega kombiniranja različitih doprinosa za mirovinsko osiguranje kako bi se odgovorilo na neke ključne izazove na tržištu rada i u mirovinskom sustavu: osiguravanje primjerenosti mirovina, kombiniranje rada s mirovinama i prilagođavanje prava na mirovinu za određene kategorije radnika.

Neke države članice i dalje se usmjeravaju na ponovno uravnoteženje razdoblja u kojem se prima mirovina s očekivanim životnim vijekom. Primjerice, u Češkoj se reformom 2017. stalno povećanje dobi za umirovljenje ograničilo na 65 godina, što bi se trebalo doseći 2030., a nakon toga će biti povezano s očekivanim životnim vijekom, iako će za to povezivanje biti potrebno donijeti dodatne zakone. U drugim se zemljama povećavaju zahtjevi u pogledu radnog staža. U Litvi će se, primjerice, razdoblje uplaćivanja doprinosa postupno povećavati s 30 godina 2017. na 35 godina do 2027. Za razliku od toga, Poljska je od listopada 2017. ponovno uvela najnižu, diferenciranu dob za umirovljenje muškaraca i žena (65 odnosno 60 godina). To je dovelo do naglog povećanja broja odlazaka u mirovinu, uz prosječno mnogo niži broj novoostvarenih prava na mirovinu za žene nego za muškarce¹¹⁶.

¹¹⁶ Europska komisija i Odbor za socijalnu zaštitu (2018.). Izvješće o primjerenosti mirovina iz 2018.: trenutačna i buduća primjerenost primanja u starijoj dobi u EU-u.

Cilj je više mjera za reformu mirovinskog sustava smanjiti siromaštvo (npr. minimalna jamstva) i **poboljšati održavanje razine dohotka** (npr. povoljna indeksacija, jačanje uloge dopunskih mirovina). Latvija, Malta i Rumunjska podigle su razine neoporezivog minimuma, što bi trebalo koristiti primateljima nižih mirovina. Minimalne mirovine povećale su se u Bugarskoj, Poljskoj i Rumunjskoj, u kojoj je 2017. odobreno znatno povećanje od 30 %. Uvedene su i druge mjere, kao što su dodatne zaštitne mjere za umirovljenike s dugim radnim stažom; primjerice, Austrija je 2017. povećala minimalnu mirovinu s 883 EUR na 1 000 EUR mjesečno za osobe koje su najmanje 30 godina plaćale doprinose¹¹⁷. U Španjolskoj su 2018. iznosi minimalnih mirovina povećani za 3 %.

Poboljšanje djelotvornosti zdravstvene skrbi boljom koordinacijom i jačanje uloge primarne skrbi postalo je vodeće načelo u nizu država članica. U Estoniji se trenutačnim planovima za zdravstvene centre i bolničke mreže nastoji osnovati višedisciplinarni timove, kako bi se redefinirale uloge liječnika obiteljske medicine u odnosu na specijaliste te kako bi se poboljšala izobrazba. Irska povećava kapitalna ulaganja, među ostalim, osnivanjem centara primarne zdravstvene zaštite diljem zemlje. Bugarska i Francuska predstavile su u jesen 2018. prijedloge za temeljne reforme zdravstvenog sustava, uključujući učinkovitiju bolničku skrb i bolju integraciju skrbi. U Slovačkoj se i dalje nastoji ojačati slabo izraženu selekcijsku ulogu liječnika opće prakse i izbjeći nepotrebna upućivanja na liječnike specijaliste. U Latviji su u tijeku reorganizacija praksi primarne zdravstvene skrbi u veće zdravstvene centre s tri do šest liječnika obiteljske medicine, najmanje dvije medicinske sestre, a potencijalno i specijalistima kao dio tima, kao i reforme za reorganizaciju usluga za pacijente u bolnicama. U Hrvatskoj bi se funkcionalnom integracijom bolnica (još uvijek u fazi pilot-projekta) i poboljšanom primarnom zdravstvenom skrbi trebalo poboljšati kvalitetu usluga, smanjiti troškove i postići financijsku stabilnost te povećati razinu sigurnosti i zadovoljstva pacijenata. U Austriji će se do 2021. otvoriti 75 centara koji se temelje na timovima sa stručnjacima iz više područja.

¹¹⁷ Isto.

Poduzimaju se mjere kako bi se poboljšali uvjeti za osposobljavanje i uvjeti rada zdravstvenih radnika. U Italiji su kombinirane nadležnosti liječnika opće prakse, specijalista i medicinskih sestara kako bi se pružala skrb u zajednici. Mađarska i Švedska snažno su usmjerene na jačanje ponude vještina u sektoru zdravstva te poboljšanje uvjeta rada i plaća. U Rumunjskoj su se 1. ožujka 2018. znatno povećale bruto plaće liječnika i medicinskih sestara (za 70 % – 172 %). U Latviji vlada planira znatno (gotovo trostruko) povećanje plaća zdravstvenih djelatnika do 2023. U Latviji, Poljskoj, Portugalu i Rumunjskoj uskoro će se početi provoditi mjere podrške s ciljem privlačenja liječnika i medicinskih sestara u prigradska ili ruralna područja.

Posebne mjere za poboljšanje pristupa zdravstvenoj skrbi uključuju smanjenje izravnih plaćanja, posebno participacije, u nekim državama članicama. Primjer je Cipar, koji je 2017. donio veliku reformu u cilju, među ostalim, omogućivanja univerzalnog pristupa zdravstvenoj zaštiti do 2020. U Estoniji se od 2018. povećala dodatna nadoknada troškova za lijekove na recept. U Litvi su 2017. provedene brojne mjere za ograničavanje izravnih plaćanja za lijekove i povećanje transparentnosti farmaceutske politike. One su uključivale smanjenje PDV-a na skupe lijekove i gornje granice na razliku između cijena po kojima se lijekovi nude u ljekarnama i njihovih referentnih cijena, promicanje generičkih lijekova i racionalnu uporabu lijekova.

Neke države članice nastoje ostvariti cjelovit pristup dugotrajnoj skrbi. Bugarska je donijela akcijski plan za provedbu nacionalne strategije dugotrajne skrbi, koja uključuje jačanje institucionalnog okvira za pružanje i razvoj integriranih socijalnih usluga. Poljska je izradila socijalnu politiku za starije uzdržavane osobe koja se temelji na sustavu potpore javnih institucija neformalnim skrbnicima te mreži usluga zajednice i institucionalnih usluga. Njemačka je 2017. uvela novu definiciju potreba za dugotrajnom skrbi, kojom se uzima u obzir kognitivne i psihološke poteškoće, te je uložila u mjere za jačanje dugotrajne skrbi kod kuće, kao što su potpora za pružatelje skrbi u obitelji, lokalne potporne strukture i razvoj novih oblika stanovanja za primatelje skrbi. Njemačka ujedno priprema sveobuhvatan akcijski plan s ciljem poboljšanja radnih uvjeta za stručnjake za dugotrajnu skrb.

Kako bi se povećao broj potencijalnih skrbnika, države članice predlažu različite mogućnosti politike. Češka je donijela odredbu o posebnom dopustu (plaćenom do tri mjeseca) za neformalne skrbnike uzdržavanih članova obitelji. Estonija pruža mogućnost za pet dodatnih dana plaćenog dopusta za zaposlene skrbnike (rođak, bračni drug, registrirani partner ili skrbnik) po kalendarskoj godini, za skrb o odraslim osobama s invaliditetom. U Njemačkoj se provodi reforma obrazovanja i osposobljavanja medicinskih sestara kako bi se uspostavilo zajedničko osposobljavanje medicinskih sestara u zdravstvenoj skrbi, pedijatrijskoj skrbi i dugotrajnoj skrbi te kako bi se smanjio manjak radne snage. Od siječnja 2019. Mađarska je proširila naknade za roditelje koji se brinu o djeci ovisnoj o kućnoj njezi.

PRILOZI

Prilog 1. Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, razine

	Equal opportunities and access to the labour market														
	Early leavers from education and training (% of population aged 18-24)			Gender employment gap (pps)			Income quintile ratio (S80/S20)			At risk of poverty or social exclusion (in %)			Youth NEET (% of total population aged 15-24)		
Year	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU28	11.0	10.7	10.6	11.6	11.6	11.5	5.2	5.2	5.1	23.8	23.5	22.4	12.0	11.6	10.9
EA19	11.6	11.1	11.0	11.2	11.2	11.2	5.2	5.2	5.1	23.1	23.1	22.1	12.2	11.7	11.2
EUnw	9.8	9.5	9.4	10.7	10.6	10.5	5.1	5.0	5.0	24.3	23.8	22.8	11.7	11.0	10.4
EAnw	10.1	9.5	9.4	10.4	10.3	10.1	5.0	5.0	4.9	23.6	23.1	22.3	11.5	10.8	10.2
BE	10.1	8.8	8.9b	8.3	9.3	9.8b	3.8	3.8	3.8	21.1	20.7	20.3	12.2	9.9	9.3b
BG	13.4	13.8	12.7	6.6	7.3	8.0	7.1	7.7b	8.2	41.3	40.4b	38.9	19.3	18.2	15.3
CZ	6.2	6.6	6.7	16.6	16.0	15.8	3.5	3.5	3.4	14.0	13.3	12.2	7.5	7.0	6.3
DK	7.8	7.2b	8.8b	7.6	6.7b	6.5b	4.1	4.1	4.1	17.7	16.8	17.2	6.2	5.8b	7.0b
DE	10.1	10.3	10.1	8.7	8.2	7.9	4.8	4.6	4.5	20.0	19.7	19.0	6.2	6.7	6.3
EE	12.2	10.9	10.8	7.9	8.2	7.3	6.2	5.6	5.4	24.2	24.4	23.4	10.8	9.1	9.4
IE	7.0	6.2	5.1b	12.3	12.1	12.1	4.5	4.4	4.6	26.0	24.2	22.7	14.3	12.6	10.9b
EL	7.9	6.2	6.0	18.0	19.0	19.7	6.5	6.6	6.1	35.7	35.6	34.8	17.2	15.8	15.3
ES	20.0	19.0	18.3	11.2	11.5	11.9	6.9	6.6	6.6	28.6	27.9	26.6	15.6	14.6	13.3
FR	9.2	8.8	8.9	7.2	7.5	7.9	4.3	4.3	4.4	17.7	18.2	17.1	12.0	11.9	11.5
HR	2.8u	2.8u	3.1	9.5	9.6	10.6	5.2	5.0	5.0	29.1	27.9	26.4	18.1	16.9	15.4
IT	14.7	13.8	14.0	20.0	20.1	19.8	5.8	6.3	5.9	28.7	30.0	28.9	21.4	19.9	20.1
CY	5.2	7.6	8.5	8.3	9.7	9.5	5.2	4.9	4.6	28.9	27.7	25.2	15.3	16.0	16.1
LV	9.9	10.0	8.6	4.1	2.9	4.3	6.5	6.2	6.3	30.9	28.5	28.2	10.5	11.2	10.3
LT	5.5	4.8	5.4	2.4	1.9	1.0	7.5	7.1	7.3	29.3	30.1	29.6	9.2	9.4	9.1
LU	9.3b	5.5	7.3	11.7b	11.0	7.9	4.3	5.0b	5.0	18.5	19.8b	21.5	6.2b	5.4	5.9
HU	11.6b	12.4	12.5	13.7	14.0	15.3	4.3	4.3	4.3	28.2	26.3	25.6	11.6b	11.0	11.0
MT	20.2	19.2	17.7b	26.8	25.5	24.1	4.2	4.2	4.2	22.4	20.1	19.2	10.5	8.8	8.6b
NL	8.2	8.0	7.1	11.1	11.0	10.5	3.8	3.9b	4.0	16.4	16.7b	17.0	4.7	4.6	4.0
AT	7.3	6.9	7.4	8.2	7.8	8.0	4.0	4.1	4.3	18.3	18.0	18.1	7.5	7.7	6.5
PL	5.3	5.2	5.0	13.8	14.2	14.6	4.9	4.8	4.6	23.4	21.9	19.5	11.0	10.5	9.5
PT	13.7	14.0	12.6	6.7	6.8	7.5	6.0	5.9	5.7	26.6	25.1	23.3	11.3	10.6	9.3
RO	19.1	18.5	18.1	17.5	17.6	17.1	8.3	7.2	6.5	37.4	38.8	35.7	18.1	17.4	15.2
SI	5.0	4.9	4.3	8.6	6.6	7.2	3.6	3.6	3.4	19.2	18.4	17.1	9.5	8.0	6.5
SK	6.9	7.4	9.3	14.7	14.2	12.8	3.5	3.6	3.5	18.4	18.1	16.3	13.7	12.3	12.1
FI	9.2	7.9	8.2	2.1	3.3	3.5	3.6	3.6	3.5	16.8	16.6	15.7	10.6	9.9	9.4
SE	7.0	7.4	7.7	4.2	3.8	4.0	4.1	4.3	4.3	18.6	18.3	17.7	6.7	6.5	6.2
UK	10.8	11.2	10.6	11.2	11.0	10.3	5.2	5.1	5.4b	23.5	22.2	22.0b	11.1	10.9	10.3

Izvor: Eurostat.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja).

Prilog 1. (nastavak) Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, razine

Year	Dynamic labour markets and fair working conditions														
	Employment rate (% population aged 20-64)			Unemployment rate (% active population aged 15-74)			Long term unemployment rate (% active population aged 15-74)			Real GDHI per capita (2008 = 100)			Net earnings of a full-time single worker earning the average wage (PPS)		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2014	2015	2016
EU28	70.1	71.1	72.2	9.4	8.6	7.6	4.5	4.0	3.4	100.7	102.6	103.4	:	:	:
EA19	69.0	70.0	71.0	10.9	10.0	9.1	5.5	5.0	4.4	98.0	99.4	100.4	:	:	:
EUnw	70.0	71.1	72.5	9.7	8.7	7.6	4.8	4.1	3.4	100.3	103.3	105.0	19063	19267	19671
EAnw	69.6	70.6	72.0	10.5	9.7	8.6	5.3	4.7	4.0	96.3	98.5	100.4	20118	20574	20987
BE	67.2	67.7	68.5 b	8.5	7.8	7.1 b	4.4	4.0	3.5 b	96.3	97.0	97.9	24355	24772	25082
BG	67.1	67.7	71.3	9.2	7.6	6.2	5.6	4.5	3.4	116.9	123.2	130.0	8164	8742	9329
CZ	74.8	76.7	78.5	5.1	4.0	2.9	2.4	1.7	1.0	104.9	108.2	109.9	13496	13809	14111
DK	76.5	77.4 b	76.9 b	6.2	6.2	5.7	1.7	1.4 b	1.3 b	107.8	111.3	113.4	25491	26170	26568
DE	78.0	78.6	79.2	4.6	4.1	3.8	2.0	1.7	1.6	105.3	106.9	108.5	25935	26528	27040
EE	76.5	76.6	78.7	6.2	6.8	5.8	2.4	2.1	1.9	105.7	109.4	113.7	13048	13741	14373
IE	69.9	71.4	73.0	10.0	8.4	6.7	5.3	4.2	3.0	92.9	95.8	98.9	24726	24994	25510
EL	54.9	56.2	57.8	24.9	23.6	21.5	18.2	17.0	15.6	69.6	68.8	69.3	18169	18447	18577
ES	62.0	63.9	65.5	22.1	19.6	17.2	11.4	9.5	7.7	92.7	94.3	94.2	21999	22584	23077
FR	69.5	70.0	70.6	10.4	10.1	9.4	4.6	4.6	4.2	100.9	102.5	103.6	23761	24291	24579
HR	60.6	61.4	63.6	16.1	13.4	11.1	10.2	6.6	4.6				:	12789	13113
IT	60.5	61.6	62.3	11.9	11.7	11.2	6.9	6.7	6.5	89.6	90.7	91.3	20597	20762	21070
CY	67.9	68.7	70.8	15.0	13.0	11.1	6.8	5.8	4.5	78.0	82.1	84.6	:	:	:
LV	72.5	73.2	74.8	9.9	9.6	8.7	4.5	4.0	3.3	98.5	103.9	106.8	6994	8502	10082
LT	73.3	75.2	76.0	9.1	7.9	7.1	3.9	3.0	2.7	108.2	114.6	118.5	9912	10517	11151
LU	70.9 b	70.7	71.5	6.5	6.3	5.6	1.9 b	2.2	2.1	102.5	101.5	105.6	31367	31922	32320
HU	68.9	71.5	73.3	6.8	5.1	4.2	3.1	2.4	1.7	103.4	109.8	114.4	11256	11480	11712
MT	69.0	71.1	73.0	5.9	5.2	4.6	2.4	1.9	1.6				21284	21218	21243
NL	76.4	77.1	78.0	6.9	6.0	4.9	3.0	2.5	1.9	100.1	101.5	102.0	27800	28570	28768
AT	74.3	74.8	75.4	5.7	6.0	5.5	1.7	1.9	1.8	95.2	96.3	96.1	25379	26039	26859
PL	67.8	69.3	70.9	7.5	6.2	4.9	3.0	2.2	1.5	117.7	124.8		12606	13221	13757
PT	69.1	70.6	73.4	12.6	11.2	9.0	7.2	6.2	4.5	94.7	97.0	99.3	16207	16043	15984
RO	66.0	66.3	68.8	6.8	5.9	4.9	3.0	3.0	2.0	106.1	116.7	129.1	8621	8987	9609
SI	69.1	70.1	73.4	9.0	8.0	6.6	4.7	4.3	3.1	94.6	99.1	101.8	14741	14958	15049
SK	67.7	69.8	71.1	11.5	9.7	8.1	7.6	5.8	5.1	105.8	108.6	111.4	11698	12106	12446
FI	72.9	73.4	74.2	9.4	8.8	8.6	2.3	2.3	2.1	102.6	103.5	104.2	24154	24346	24545
SE	80.5	81.2	81.8	7.4	6.9	6.7	1.5	1.3	1.2	113.3	115.9	116.5	25612	25892	25992
UK	76.8	77.5	78.2	5.3	4.8	4.4	1.6	1.3	1.1	104.4	103.5	102.7	28255	28770	29177

Izvor: Eurostat, OECD.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja. Realni GDHI po glavi stanovnika mjeri se primjenom „neprilagođenog dohotka” (tj. onog koji ne uključuje socijalne transfere u naravi) i bez korekcije pariteta kupovne moći. Neto dohodak radnika samca koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu trebalo bi tumačiti zajedno s drugim pokazateljima poput stope siromaštva unatoč zaposlenju, omjera između petog i prvog decila distribucije plaća (D5/D1) i drugih relevantnih pokazatelja instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja, instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite i Zajedničkog ocjenjivačkog okvira. Za ovaj pokazatelj upotrebljavaju se trogodišnje prosječne vrijednosti kako bi se kompenzirale kratkoročne fluktuacije.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja).

Prilog 1. (nastavak) Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, razine

	Public support / Social protection and inclusion											
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (%)			Children aged less than 3 years old in formal childcare (%)			Self-reported unmet need for medical care (%)			Individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of population aged 16-74)		
Year	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
EU28	33.7	33.2	34.0	30.3	32.9	34.0	3.2	2.5	1.7	55.0	56.0	57.0
EA19	33.1	32.3	32.0	33.9	38.2	39.0	2.6	2.3	1.3	:	:	:
EUnw	35.2	34.3	34.4	28.0	29.9	33.0	3.4	3.1	2.5	55.2	55.6	57.3
EAnw	35.0	34.2	33.5	29.4	32.3	35.4	3.4	3.4	2.7	56.7	57.0	59.7
BE	44.2	41.1	39.5	50.1	43.8	53.0	2.4	2.4	2.1	60.0	61.0	61.0
BG	22.5	17.9 b	19.9	9.0	12.5	9.4	4.7	2.8 b	2.1	31.0	26.0	29.0
CZ	42.3	40.5	42.4	2.9	4.7	6.5	0.8	0.7	0.5	57.0	54.0	60.0
DK	52.7	52.2	51.0	77.3	70.0	71.7	1.3	1.3	1.0	75.0	78.0	71.0
DE	33.5	34.8	33.2	25.9	32.6	30.3	0.5	0.3	0.3	67.0	68.0	68.0
EE	22.3	24.9	27.3	21.5	30.2	27.0	12.7	15.3	11.8	65.0	60.0	60.0
IE	55.0	52.2	52.6	30.6	28.6	34.4	2.8	2.6	2.8	44.0	44.0	48.0
EL	16.1	15.9	15.8	11.4	8.9	20.5	12.3	13.1	10.0	44.0	46.0	46.0
ES	26.6	24.4	23.9	39.7	39.3	45.8	0.6	0.5	0.1	54.0	53.0	55.0
FR	43.1	42.4	44.8	41.8	48.9	50.5	1.2	1.3	1.0	57.0	56.0	57.0
HR	35.5	28.6	24.8	11.8	15.6	15.9	1.9	1.7	1.6	51.0	55.0	41.0
IT	21.7	21.4	19.4	27.3	34.4	28.6	7.2	5.5	1.8	43.0	44.0	u
CY	36.2	35.6	35.9	20.8	24.9	28.2	1.5	0.6	1.5	43.0	43.0	50.0
LV	17.6	21.6	21.9	22.8	28.3	28.4	8.4 b	8.2	6.2	49.0	50.0 b	48.0
LT	22.4	21.5	23.2	9.7	15.2	20.3	2.9	3.1	1.5	51.0	52.0	55.0
LU	43.8	39.1 b	35.5	51.9	50.9	60.9	0.9	0.4 b	0.3	86.0	86.0	85.0
HU	42.0	43.8	46.4	15.3	15.6	0.0	2.6	1.3	1.0	50.0	51.0	50.0
MT	31.2	30.7	29.1	17.9	31.4	39.6	0.8	1.0	0.2	52.0	49.0	56.0
NL	48.0	42.5 b	39.7	46.3	53.0	61.6	0.1	0.2 b	0.1	72.0	77.0	79.0
AT	45.7	46.4	42.2	22.2	20.5	18.2	0.1	0.2	0.2	64.0	65.0	67.0
PL	23.1	24.5	37.5	5.4	7.8	11.6	7.3	6.6	3.3b	40.0	44.0	46.0
PT	26.1	24.0	22.5	47.2	49.9	47.6	3.0	2.4	2.3	48.0	48.0	50.0
RO	13.3	14.2	16.6	9.4	17.4	15.7	9.4	6.5	4.7	26.0	28.0	29.0
SI	42.3	42.8	44.6	37.4	39.5	44.8	0.2	0.4	3.5	51.0	53.0	54.0
SK	35.3	31.0	29.1	1.1	0.5	0.6	2.1	2.3	2.4	53.0	55.0	59.0
FI	53.7	57.0	56.9	32.6	32.6	33.2	4.3 b	4.1	3.6	74.0	73.0	76.0
SE	45.3	45.8	46.1	64.0	51.0	52.6	1.3	1.6	1.4	72.0	69.0 b	77.0
UK	43.3	43.4	41.8b	30.4	28.5	33.2	2.8	1.0	3.3b	67.0	69.0	71.0

Izvor: Eurostat.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja).

Prilog 2. Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, promjene i odstupanje od prosjeka EU-a

Year	Equal opportunities and access to the labour market														
	Early leavers from education and training (% of population aged 18-24)			Gender employment gap (pps)			Income quintile ratio (S80/S20)			At risk of poverty or social exclusion (in %)			Youth NEET (% of total population aged 15-24)		
	2017			2017			2017			2017			2017		
	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU
EU28	-0.1	1.2	0.0	-0.1	1.0	0.0	-0.1	0.1	-0.1	-1.1	-0.4	-0.2	-0.7	0.5	0.0
EA19	-0.1	1.6	0.0	0.0	0.7	0.1	-0.1	0.1	-0.1	-1.0	-0.7	-0.1	-0.5	0.8	0.2
EUnw	-0.1	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	-0.1	0.0	0.0	-0.9	0.0	0.0	-0.7	0.0	0.0
EAnw	-0.1	0.0	0.0	-0.2	-0.4	-0.1	-0.1	-0.1	0.0	-0.8	-0.5	0.1	-0.6	-0.2	0.1
BE	0.1b	-0.5	0.2	0.5b	-0.7	0.6	0.0	-1.2	0.1	-0.4	-2.5	0.5	-0.6b	-1.1	0.1
BG	-1.1	3.3	-1.0	0.7	-2.5	0.8	0.5*	3.2	0.6	-1.5*	16.1	-0.6	-2.9	4.9	-2.2
CZ	0.1	-2.7	0.2	-0.2	5.3	-0.1	-0.1*	-1.6	-0.1	-1.1*	-10.6	-0.2	-0.7	-4.1	0.0
DK	1.6b	-0.6	1.7	-0.2b	-4.0	-0.1	0.0	-0.9	0.1	0.4	-5.6	1.3	1.2b	-3.4	1.9
DE	-0.2	0.7	-0.1	-0.3	-2.6	-0.2	-0.1*	-0.5	-0.1	-0.7*	-3.8	0.2	-0.4	-4.1	0.3
EE	-0.1	1.4	0.0	-0.9	-3.2	-0.8	-0.2*	0.4	-0.2	-1.0*	0.6	-0.1	0.3	-1.0	1.0
IE	-1.1b	-4.3	-1.0	0.0	1.6	0.1	0.2*	-0.4	0.3	-1.5*	-0.1	-0.6	-1.7b	0.5	-1.0
EL	-0.2	-3.4	-0.1	0.7	9.2	0.8	-0.5*	1.1	-0.5	-0.8*	12.0	0.1	-0.5	4.9	0.2
ES	-0.7	8.9	-0.6	0.4	1.4	0.5	0.0	1.6	0.1	-1.3*	3.8	-0.4	-1.3	2.9	-0.6
FR	0.1	-0.5	0.2	0.4	-2.6	0.5	0.1*	-0.6	0.2	-1.1*	-5.7	-0.2	-0.4	1.1	0.3
HR	0.3	-6.3	0.4	1.0	0.1	1.1	0.0	0.0	0.1	-1.5*	3.6	-0.6	-1.5	5.0	-0.8
IT	0.2	4.6	0.3	-0.3	9.3	-0.2	-0.4*	0.9	-0.4	-1.1*	6.1	-0.2	0.2	9.7	0.9
CY	0.9	-0.9	1.0	-0.2	-1.0	-0.1	-0.3*	-0.4	-0.3	-2.5*	2.4	-1.6	0.1	5.7	0.8
LV	-1.4	-0.8	-1.3	1.4	-6.2	1.5	0.1*	1.3	0.2	-0.3	5.4	0.6	-0.9	-0.1	-0.2
LT	0.6	-4.0	0.7	-0.9	-9.5	-0.8	0.2*	2.3	0.3	-0.5	6.8	0.4	-0.3	-1.3	0.4
LU	1.8	-2.1	1.9	-3.1	-2.6	-3.0	0.0	0.0	0.1	1.7*	-1.3	2.6	0.5	-4.5	1.2
HU	0.1	3.1	0.2	1.3	4.8	1.4	0.0	-0.7	0.1	-0.7	2.8	0.2	0.0	0.6	0.7
MT	-1.5b	8.3	-1.4	-1.4	13.6	-1.3	0.0	-0.8	0.1	-0.9*	-3.6	0.0	-0.2b	-1.8	0.5
NL	-0.9	-2.3	-0.8	-0.5	0.0	-0.4	0.1*	-1.0	0.2	0.3*	-5.8	1.2	-0.6	-6.4	0.1
AT	0.5	-2.0	0.6	0.2	-2.5	0.3	0.2*	-0.7	0.3	0.1	-4.7	1.0	-1.2	-3.9	-0.5
PL	-0.2	-4.4	-0.1	0.4	4.1	0.5	-0.2*	-0.4	-0.2	-2.4*	-3.3	-1.5	-1.0	-0.9	-0.3
PT	-1.4	3.2	-1.3	0.7	-3.0	0.8	-0.2*	0.7	-0.2	-1.8*	0.5	-0.9	-1.3	-1.1	-0.6
RO	-0.4	8.7	-0.3	-0.5	6.6	-0.4	-0.7*	1.5	-0.7	-3.1*	12.9	-2.2	-2.2	4.8	-1.5
SI	-0.6	-5.1	-0.5	0.6	-3.3	0.7	-0.2*	-1.6	-0.2	-1.3*	-5.7	-0.4	-1.5	-3.9	-0.8
SK	1.9	-0.1	2.0	-1.4	2.3	-1.3	-0.1*	-1.5	-0.1	-1.8*	-6.5	-0.9	-0.2	1.7	0.5
FI	0.3	-1.2	0.4	0.2	-7.0	0.3	-0.1*	-1.5	-0.1	-0.9*	-7.1	0.0	-0.5	-1.0	0.2
SE	0.3	-1.7	0.4	0.2	-6.5	0.3	0.0	-0.7	0.1	-0.6	-5.1	0.3	-0.3	-4.2	0.4
UK	-0.6	1.2	-0.5	-0.7	-0.2	-0.6	0.3b*	0.4	0.4	-0.2b	-0.8	0.7	-0.6	-0.1	0.1

Izvor: Eurostat.

* označava statistički značajne promjene.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja. Procjene statističke značajnosti promjena pokazatelja koji se temelje na anketi o radnoj snazi i istraživanju o dohotku i životnim uvjetima nisu dostupne 26. listopada 2018.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja).

Prilog 2. (nastavak) Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, promjene i odstupanje od prosjeka EU-a

Year	Dynamic labour markets and fair working conditions														
	Employment rate (% population aged 20-64)			Unemployment rate (% active population aged 15-74)			Long term unemployment rate (% active population aged 15-74)			Real GDHI per capita (2008 = 100)			Net earnings of a full-time single worker earning the average wage		
	2017			2017			2017			2017			2016		
	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y- Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y- Y for EU
EU28	1.1	-0.3	-0.4	-1.0	0.0	0.1	-0.6	0.0	0.1	0.8	-1.5	-0.7	:	:	:
EA19	1.0	-1.5	-0.5	-0.9	1.5	0.2	-0.6	1.0	0.1	1.0	-4.6	-0.6	:	:	:
EUnw	1.5	0.0	0.0	-1.1	0.0	0.0	-0.7	0.0	0.0	1.6	0.0	0.0	2.6	0.0	0.0
EAnw	1.4	-0.6	-0.1	-1.1	0.9	0.0	-0.7	0.7	0.0	1.9	-4.5	0.4	1.9	0	-0.6
BE	0.8 b	-4.0	-0.7	-0.7 b	-0.5	0.4	-0.5 b	0.1	0.2	0.9	-7.0	-0.6	0.1	5411	-2.4
BG	3.6	-1.2	2.1	-1.4	-1.4	-0.3	-1.1	0.0	-0.4	5.6	25.1	4.0	8.6	-10342	6.0
CZ	1.8	6.0	0.3	-1.1	-4.7	0.0	-0.7	-2.4	0.0	1.6	4.9	0.0	2.2	-5560	-0.3
DK	-0.5 b	4.4	-2.0	-0.5	-1.9	0.6	-0.1 b	-2.1	0.6	1.9	8.5	0.4	1.3	6896	-1.3
DE	0.6	6.7	-0.9	-0.3	-3.8	0.8	-0.1	-1.8	0.6	1.5	3.6	0.0	1.7	7369	-0.9
EE	2.1	6.2	0.6	-1.0	-1.8	0.1	-0.2	-1.5	0.5	3.9	8.8	2.4	5.2	-5298	2.7
IE	1.6	0.5	0.1	-1.7	-0.9	-0.6	-1.2	-0.4	-0.5	3.3	-6.1	1.7	2.0	5839	-0.6
EL	1.6	-14.7	0.1	-2.1	13.9	-1.0	-1.4	12.2	-0.7	0.7	-35.7	-0.9	0.0	-1094	-2.5
ES	1.6	-7.0	0.1	-2.4	9.6	-1.3	-1.8	4.3	-1.1	-0.2	-10.8	-1.7	1.9	3406	-0.6
FR	0.6	-1.9	-0.9	-0.7	1.8	0.4	-0.4	0.8	0.3	1.1	-1.3	-0.4	0.6	4908	-2.0
HR	2.2	-8.9	0.7	-2.3	3.5	-1.2	-2.0	1.2	-1.3	:	:	:	2.3	-6558	-0.3
IT	0.7	-10.2	-0.8	-0.5	3.6	0.6	-0.2	3.1	0.5	0.6	-13.7	-0.9	0.7	1399	-1.9
CY	2.1	-1.7	0.6	-1.9	3.5	-0.8	-1.3	1.1	-0.6	3.1	-20.3	1.5	:	:	:
LV	1.6	2.3	0.1	-0.9	1.1	0.2	-0.7	-0.1	0.0	2.8	1.9	1.2	7.4	-9590	4.8
LT	0.8	3.5	-0.7	-0.8	-0.5	0.3	-0.3	-0.7	0.4	3.4	13.6	1.8	6.5	-8521	4.0
LU	0.8	-1.0	-0.7	-0.7	-2.0	0.4	-0.1	-1.3	0.6	4.0	0.6	2.5	0.7	12649	-1.8
HU	1.8	0.8	0.3	-0.9	-3.4	0.2	-0.7	-1.7	0.0	4.2	9.4	2.6	4.5	-7960	1.9
MT	1.9	0.5	0.4	-0.6	-3.0	0.5	-0.3	-1.8	0.4	:	:	:	0.4	1572	-2.2
NL	0.9	5.5	-0.6	-1.1	-2.7	0.0	-0.6	-1.5	0.1	0.4	-3.0	-1.1	1.2	9097	-1.4
AT	0.6	2.9	-0.9	-0.5	-2.1	0.6	-0.1	-1.6	0.6	-0.1	-8.8	-1.7	2.1	7188	-0.4
PL	1.6	-1.6	0.1	-1.3	-2.7	-0.2	-0.7	-1.9	0.0	:	:	:	4.9	-5915	2.3
PT	2.8	0.9	1.3	-2.2	1.4	-1.1	-1.7	1.1	-1.0	2.3	-5.7	0.7	-0.6	-3688	-3.2
RO	2.5	-3.7	1.0	-1.0	-2.7	0.1	-1.0	-1.4	-0.3	10.6	24.2	9.1	8.5	-10063	6.0
SI	3.3	0.9	1.8	-1.4	-1.0	-0.3	-1.2	-0.3	-0.5	2.7	-3.1	1.2	1.2	-4622	-1.4
SK	1.3	-1.4	-0.2	-1.6	0.5	-0.5	-0.7	1.7	0.0	2.6	6.5	1.1	3.1	-7225	0.5
FI	0.8	1.7	-0.7	-0.2	1.0	0.9	-0.2	-1.3	0.5	0.6	-0.8	-0.9	0.3	4874	-2.3
SE	0.6	9.3	-0.9	-0.2	-0.9	0.9	-0.1	-2.2	0.6	0.6	11.6	-1.0	1.5	6321	-1.1
UK	0.7	5.7	-0.8	-0.4	-3.2	0.7	-0.2	-2.3	0.5	-0.7	-2.2	-2.3	0.9	9506	-1.6

Izvor: Eurostat, OECD.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja. Realni GDHI po glavi stanovnika mjeri se primjenom „neprilagođenog dohotka” (tj. onog koji ne uključuje socijalne transfere u naravi) i bez korekcije pariteta kupovne moći. Neto dohodak radnika samca koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu trebalo bi tumačiti zajedno s drugim pokazateljima poput stope siromaštva unatoč zaposlenju, omjera između petog i prvog decila distribucije plaća (D5/D1) i drugih relevantnih pokazatelja instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja, instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite i Zajedničkog ocjenjivačkog okvira. Za taj je pokazatelj odstupanje od prosjeka EU-a izraženo u paritetima kupovne moći, a promjene su izražene u realnim iznosima u nacionalnoj valuti; za razine i promjene upotrebljavaju se trogodišnje prosječne vrijednosti kako bi se kompenzirale kratkoročne fluktuacije. Procjene statističke značajnosti promjena pokazatelja koji se temelje na anketi o radnoj snazi i istraživanju o dohotku i životnim uvjetima nisu dostupne 26. listopada 2018.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja).

Prilog 2. (nastavak) Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, promjene i odstupanje od prosjeka EU-a

Year	Public support / Social protection and inclusion											
	Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (%)			Children aged less than 3 years old in formal childcare (%)			Self-reported unmet need for medical care (%)			Individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of population aged 16-74)		
	2017			2017			2017			2017		
	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU
EU28	0.8	-0.4	0.6	1.1	1.0	-2.0	-0.8	-0.8	-0.2	1.0	-0.3	-0.3
EA19	-0.3	-2.4	-0.4	0.8	6.0	-2.3	-1.0	-1.2	-0.4	:	:	:
EUnw	0.1	0.0	0.0	3.1	0.0	0.0	-0.6	0.0	0.0	1.3	0.0	0.0
EAnw	-0.6	-0.9	-0.8	3.1	2.4	0.0	-0.6	0.2	0.0	1.9	2.3	0.6
BE	-1.5	5.1	-1.7	9.2	21.4	6.1	-0.3	-0.4	0.3	0.0	3.7	-1.3
BG	1.9	-14.6	1.8	-3.1	-22.2	-6.2	-0.7	-0.4	-0.1	3.0	-28.3	1.7
CZ	1.9	8.0	1.8	1.8	-25.1	-1.3	-0.2	-2.0	0.4	6.0	2.7	4.7
DK	-1.2	16.6	-1.4	1.7	40.1	-1.4	-0.3	-1.5	0.3	-7.0	13.7	-8.3
DE	-1.6	-1.2	-1.7	-2.3	-1.3	-5.4	0.0	-2.2	0.6	0.0	10.7	-1.3
EE	2.4	-7.1	2.3	-3.2	-4.6	-6.3	-3.5	9.3	-2.9	0.0	2.7	-1.3
IE	0.4	18.2	0.3	5.8	1.4	2.7	0.2	0.3	0.8	4.0	-9.3	2.7
EL	0.0	-18.6	-0.2	11.6	-11.1	8.5	-3.1	7.5	-2.5	0.0	-11.3	-1.3
ES	-0.5	-10.5	-0.6	6.5	14.2	3.4	-0.4	-2.4	0.2	2.0	-2.3	0.7
FR	2.4	10.4	2.3	1.6	18.9	-1.5	-0.3	-1.5	0.3	1.0	-0.3	-0.3
HR	-3.8	-9.6	-3.9	0.3	-15.7	-2.8	-0.1	-0.9	0.5	-14.0	-16.3	-15.3
IT	-1.9	-15.0	-2.1	-5.8	-3.0	-8.9	-3.7	-0.7	-3.1	:	:	:
CY	0.3	1.5	0.2	3.3	-3.4	0.2	0.9	-1.0	1.5	7.0	-7.3	5.7
LV	0.3	-12.5	0.2	0.1	-3.2	-3.0	-2.0	3.7	-1.4	-2.0	-9.3	-3.3
LT	1.6	-11.3	1.5	5.1	-11.3	2.0	-1.6	-1.0	-1.0	3.0	-2.3	1.7
LU	-3.6	1.1	-3.7	10.0	29.3	6.9	-0.1	-2.2	0.5	-1.0	27.7	-2.3
HU	2.6	12.0	2.5	-15.6	-31.6	-18.7	-0.3	-1.5	0.3	-1.0	-7.3	-2.3
MT	-1.6	-5.3	-1.7	8.2	8.0	5.1	-0.8	-2.3	-0.2	7.0	-1.3	5.7
NL	-2.8	5.3	-2.9	8.6	30.0	5.5	-0.1	-2.4	0.5	2.0	21.7	0.7
AT	-4.2	7.8	-4.4	-2.3	-13.4	-5.4	0.0	-2.3	0.6	2.0	9.7	0.7
PL	13.1	3.1	12.9	3.8	-20.0	0.7	-3.3b	0.8	-2.7	2.0	-11.3	0.7
PT	-1.5	-12.0	-1.7	-2.3	16.0	-5.4	-0.1	-0.2	0.5	2.0	-7.3	0.7
RO	2.4	-17.8	2.2	-1.7	-15.9	-4.8	-1.8	2.2	-1.2	1.0	-28.3	-0.3
SI	1.8	10.2	1.6	5.3	13.2	2.2	3.1	1.0	3.7	1.0	-3.3	-0.3
SK	-1.8	-5.3	-2.0	0.1	-31.0	-3.0	0.1	-0.1	0.7	4.0	1.7	2.7
FI	-0.1	22.5	-0.2	0.6	1.6	-2.5	-0.5	1.1	0.1	3.0	18.7	1.7
SE	0.3	11.7	0.1	1.6	21.0	-1.5	-0.2	-1.1	0.4	8.0	19.7	6.7
UK	-1.6b	7.4	-1.8	4.7	0.2	1.6	2.3b	0.8	2.9	2.0	13.7	0.7

Izvor: Eurostat.

Napomena: EUnw i EAnw odnose se na neponderirane prosjeke EU-a i europodručja.

Oznaka „b” označava prekid vremenskog niza; oznaka „e” procjenu; oznaka „p” okvirne rezultate; oznaka „u” nisku pouzdanost (mali broj opažanja). Procjene statističke značajnosti promjena pokazatelja koji se temelje na anketi o radnoj snazi i istraživanju o dohotku i životnim uvjetima nisu dostupne 26. listopada 2018.

Prilog 3. Metodološka bilješka o utvrđivanju trendova i razina pregleda

Europska komisija, Odbor za zapošljavanje i Odbor za socijalnu zaštitu dogovorili su sredinom 2015. metodologiju za ocjenu uspješnosti država članica u pregledu glavnih pokazatelja zaposlenosti i socijalnih pokazatelja. Usuglašeno je da bi se primjenom metodologije za svaki pokazatelj trebala dobiti mjera relativnog položaja svake države članice unutar distribucije vrijednosti pokazatelja (rezultata) EU-a. Metodologija se primjenjuje zajednički na godišnje razine (razine) i na jednogodišnje promjene (promjene), čime se omogućuje cjelokupna ocjena rezultata država članica¹¹⁸.

Komisija je 2017. u dogovoru s Odborom za zapošljavanje i Odborom za socijalnu zaštitu odlučila na novi pregled socijalnih pokazatelja primijeniti metodologiju priloženu europskom stupu socijalnih prava.

Za svaki se pokazatelj razine i promjene preračunavaju u standardne rezultate (poznate i pod nazivom z-vrijednosti) kako bi se za sve pokazatelje primijenilo jednako mjerenje. To se postiže standardizacijom sirovih vrijednosti razina i promjena u skladu s formulom:

$$z - \text{vrijednost za } D\check{C}_x = \frac{[\text{pokazatelj za } D\check{C}_x - \text{prosjeck (pokazatelj za } D\check{C})]}{\text{standardno odstupanje (pokazatelj za } D\check{C})}$$

Potom se analizira distribucija rezultata (zasebno za razine i promjene). Tim se pristupom omogućuje da svaka država članica izrazi svoju sirovu vrijednost pokazatelja u smislu broja standardnih odstupanja od (neponderiranog) prosjeka. Rezultati svake države članice ocjenjuju se i klasificiraju na temelju dobivenih z-vrijednosti u odnosu na skup prethodno definiranih pragova, određenih kao višekratnici standardnog odstupanja.

¹¹⁸ Uz iznimku novog pokazatelja „neto dohodak radnika samca bez djece koji zarađuje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu”, za koji se za razine i promjene upotrebljavaju trogodišnje prosječne vrijednosti kako bi se kompenzirale kratkoročne fluktuacije.

Najvažniji je aspekt tog pristupa određivanje pragova. S obzirom na to da o distribuciji učenih sirovih vrijednosti¹¹⁹ nije moguća pretpostavka o parametrima, pri odabiru pragova u pravilu se primjenjuje praktični pristup. Prema analizi ključnih pokazatelja u pregledu, dogovoreno je da se u obzir uzme sljedeće:

1. svi rezultati ispod -1 smatraju se vrlo dobrim rezultatima
2. svi rezultati od -1 do -0,5 smatraju se dobrim rezultatima
3. svi rezultati od -0,5 do 0,5 smatraju se neutralnim rezultatima
4. svi rezultati od 0,5 do 1 smatraju se lošim rezultatima
5. svi rezultati iznad 1 smatraju se vrlo lošim rezultatima¹²⁰

1. Tablica 4.: Granične vrijednosti z-rezultata

granične vrijednosti z-rezultata					
	-1,0	-0,5	0	0,5	1,0
	<i>(ispod)</i>	<i>(ispod)</i>	<i>(između)</i>	<i>(iznad)</i>	<i>(iznad)</i>
	Ocjena				
Razine	vrlo niske	niske	prosječne	visoke	vrlo visoke
Promjene	znatno niže od prosječnih	niže od prosječnih	prosječne	više od prosječnih	znatno više od prosječnih

¹¹⁹ Provedena su ispitivanja normalne i T-distribucije čiji je rezultat odbacivanje svih distribucijskih hipoteza.

¹²⁰ U slučaju normalne distribucije odabrani pragovi okvirno odgovaraju 15 %, 30 %, 50 %, 70 % i 85 % kumulativne distribucije.

Kombiniranjem vrednovanja razina i promjena moguće je klasificirati ukupne rezultate određene zemlje prema svakom pokazatelju unutar jedne od navedenih sedam kategorija. Rezultati su označeni bojama za podatke navedene u tekstu izvješća.

U tablicama u nastavku na temelju z-vrijednosti razvrstani su oni pokazatelji za koje se niske vrijednosti smatraju dobrim rezultatima (npr. stopa nezaposlenosti, AROPE itd.).

Najbolji rezultati	rezultat manji od –1,0 za razine i manji od 1,0 za promjene	države članice s razinama znatno boljima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje poboljšava ili ne pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Bolji rezultati od prosječnih	rezultati od –1,0 do –0,5 za razine i manji od 1,0 za promjene <u>ili</u> rezultati od –0,5 do 0,5 za razine i manji od –1,0 za promjene	države članice s razinama boljima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje poboljšava ili ne pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Dobri rezultati, ali potrebno praćenje	rezultati manji od –0,5 za razine i veći od 1,0 za promjene <i>te</i> promjena veća od nule ¹²¹	države članice s razinama boljima ili znatno boljima od prosjeka EU-a, ali u kojima se stanje pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Prosječni/neutralni rezultati	rezultati od –0,5 do 0,5 za razine i od –1,0 do 1,0 za promjene	države članice s prosječnim razinama i u kojima se stanje ne poboljšava ni pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Slabi rezultati koji se poboljšavaju	rezultat veći od 0,5 za razine i manji od –1,0 za promjene	države članice s razinama lošijima ili znatno lošijima od prosjeka EU-a, ali u kojima se stanje poboljšava znatno brže od prosjeka EU-a

¹²¹ Potonji uvjet prepreka je da se stanje u državi članici s „niskom” ili „vrlo niskom” razinom označi kao „pogoršavajuće” kada je iskazana promjena „znatno veća od prosječne”, ali se i dalje poboljšava.

Potrebno praćenje	rezultati od 0,5 do 1,0 za razine i veći od –1,0 za promjene ili rezultati od –0,5 do 0,5 za razine i veći od 1,0 za promjene (te promjena veća od nule ¹²²)	u ovoj kategoriji razlikuju se dva slučaja: i. države članice s razinama lošijima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje pogoršava ili ne poboljšava dovoljno brzo; ii. države članice s razinama u skladu s prosjekom EU-a, ali u kojima se stanje pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Kritično stanje	rezultat veći od 1,0 za razine i veći od –1,0 za promjene	države članice s razinama znatno lošijima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje pogoršava ili ne poboljšava dovoljno brzo

Level	Change				
	Much lower than average	Lower than average	On average	Higher than average	Much higher than average
Very low					
Low					
On average					
High					
Very high					

¹²² Potonji uvjet prepreka je da se stanje u državi članici s „prosječnom” razinom označi kao „stanje za koje je potrebno praćenje” kada je iskazana promjena „znatno veća od prosječne”, ali se i dalje poboljšava.

U tablicama u nastavku na temelju z-vrijednosti razvrstani su oni pokazatelji za koje se visoke vrijednosti smatraju dobrim rezultatima (npr. stopa zaposlenosti, sudjelovanje u skrbi o djeci itd.).

Najbolji rezultati	rezultat veći od 1,0 za razine i veći od –1,0 za promjene	države članice s razinama znatno boljima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje poboljšava ili ne pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Bolji rezultati od prosječnih	rezultat od 1,0 do 0,5 za razine i veći od –1,0 za promjene <u>ili</u> rezultat od –0,5 do 0,5 za razine i veći od 1,0 za promjene	države članice s razinama boljima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje poboljšava ili ne pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Dobri rezultati, ali potrebno praćenje	rezultat veći od 0,5 za razine i manji od –1,0 za promjene te promjena manja od nule ¹²³	države članice s razinama boljima ili znatno boljima od prosjeka EU-a, ali u kojima se stanje pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Prosječni/neutralni rezultati	rezultati od –0,5 do 0,5 za razine i od –1,0 do 1,0 za promjene	države članice s prosječnim razinama i u kojima se stanje ne poboljšava ni pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Slabi rezultati koji se poboljšavaju	rezultat manji od –0,5 za razine i veći od 1,0 za promjene	države članice s razinama lošijima ili znatno lošijima od prosjeka EU-a, ali u kojima se stanje poboljšava znatno brže od prosjeka EU-a

¹²³ Potonji uvjet prepreka je da se stanje u državi članici s „visokom” ili „vrlo visokom” razinom označi kao „pogoršavajuće” kada je iskazana promjena „znatno manja od prosječne”, ali se i dalje poboljšava.

Potrebno praćenje	rezultati od -0,5 do -1,0 za razine i manji od 1,0 za promjene <u>ili</u> rezultati od -0,5 do 0,5 za razine i manji od -1,0 za promjene (<i>te</i> promjena manja od nule ¹²⁴)	u ovoj kategoriji razlikuju se dva slučaja: i. države članice s razinama lošijima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje pogoršava ili ne poboljšava dovoljno brzo; ii. države članice s razinama u skladu s prosjekom EU-a, ali u kojima se stanje pogoršava znatno brže od prosjeka EU-a
Kritično stanje	rezultat manji od 1,0 za razine i manji od 1,0 za promjene	države članice s razinama znatno lošijima od prosjeka EU-a i u kojima se stanje pogoršava ili ne poboljšava dovoljno brzo

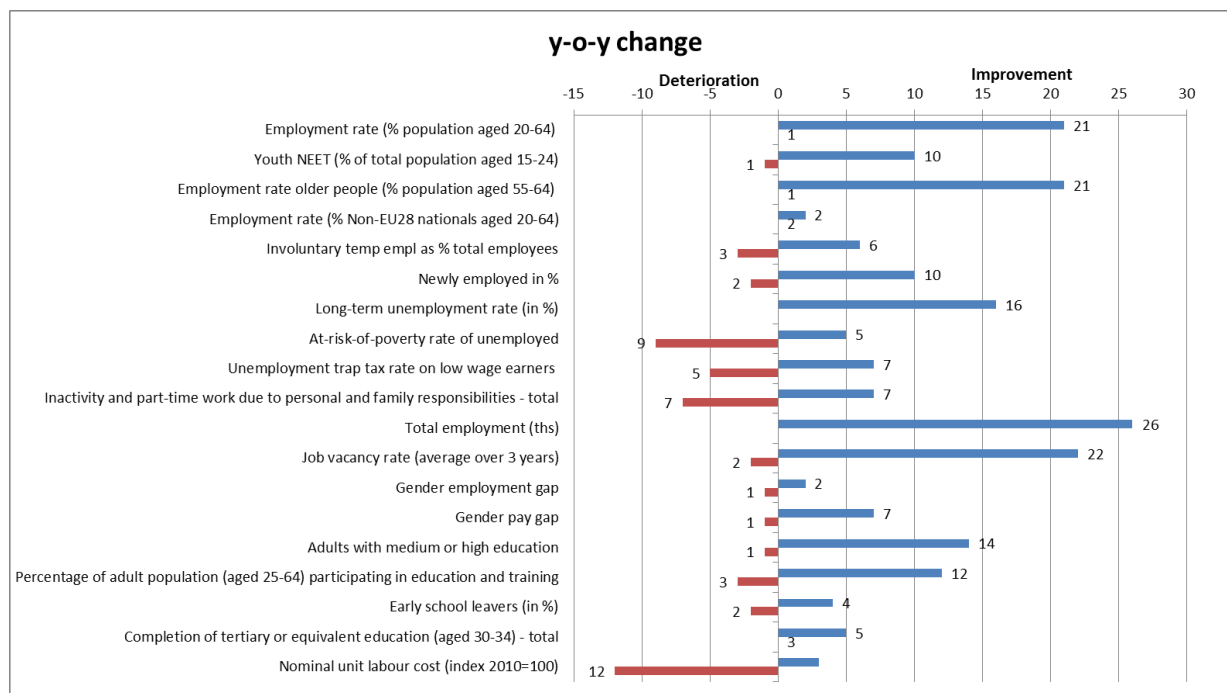
Level	Change				
	Much higher than average	Higher than average	On average	Lower than average	Much lower than average
Very high					
High					
On average					
Low					
Very low					

¹²⁴ Potonji uvjet prepreka je da se stanje u državi članici s „prosječnom” razinom označi kao „stanje za koje je potrebno praćenje” kada je iskazana promjena „znatno manja od prosječne”, ali se i dalje poboljšava.

Tablični prikaz pragova

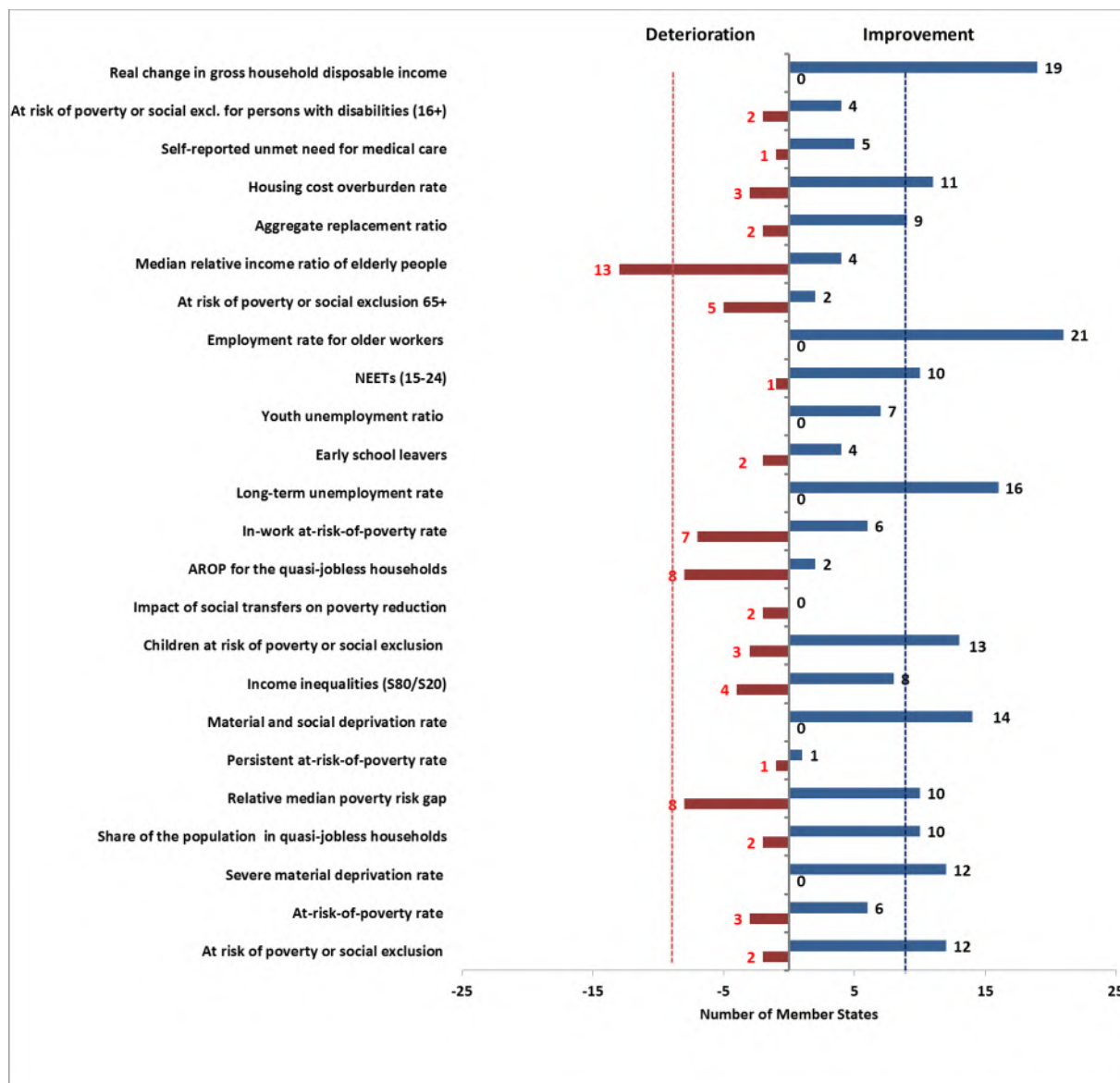
		Vrlo nizak	Nizak	Prosječan	Visok	Vrlo visok
Osobe koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine)	Razine	manje od 5,4 %	manje od 7,4 %	između 7,4 % i 11,4 %	više od 11,4 %	više od 13,4 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –0,5 postotnih bodova	više od 0,4 postotna	više od
Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti (u postotnim bodovima)	Razine	manje od	manje od	između 7,8 postotnih bodova i	više od	više od
	Promjene	manje od –	manje od –	između –0,5 postotnih bodova	više od 0,4 postotna	više od
Kvintilni omjer dohotka (S80/S20)	Razine	manje od 3,7	manje od 4,3	između 4,3 i 5,6	više od 5,6	više od 6,2
	Promjene	manje od -0,3	manje od -0,2	između -0,2 i 0,1	više od 0,1	više od 0,2
Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %)	Razine	manje od 16,3 %	manje od 19,6 %	između 19,6 % i 26,1 %	više od 26,1 %	više od 29,4 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,4 postotna boda i –	više od –	više od
Stopa skupine NEET među mladima (% ukupnog stanovništva u dobi od 15 do 24 godine)	Razine	manje od 6,5 %	manje od 8,4 %	između 8,4 % i 12,3 %	više od 12,3 %	više od 14,2 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,1 postotnog boda i	više od –	više od
Stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi od 20 do 64 godine)	Razine	manje od 67,0 %	manje od 69,8 %	između 69,8 % i 75,3 %	više od 75,3 %	više od 78,0 %
	Promjene	manje od	manje od	između 1,0 postotnih bodova i	više od	više od
Stopa nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	Razine	manje od 3,6 %	manje od 5,6 %	između 5,6 % i 9,6 %	više od 9,6 %	više od 11,7 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,4 postotna boda i –	više od –	više od –
Stopa dugotrajne nezaposlenosti (% aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 74 godine)	Razine	manje od 0,5 %	manje od 1,9 %	između 1,9 % i 4,8 %	više od 4,8 %	više od 6,3 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,0 postotnih bodova	više od –	više od –
Realni GDHI po glavi stanovnika (2008. = 100)	Razine	manje od 91,9	manje od 98,4	između 98,4 i 111,5	više od 111,5	više od 118,0
	Promjene	manje od –	manje od	između 1,1 postotnog boda i	više od	više od
Neto dohodak radnika samca koji zaraduje prosječnu plaću i zaposlen je u punom radnom vremenu (razine u paritetima kupovne moći, promjene u nacionalnoj valuti u realnim iznosima)	Razine	manje od 12 559	manje od 16 115	između 16 115 i 23 228	više od 23 228	više od 26 784
	Promjene	manje od -0,1 %	manje od 1,2 %	između 1,2 % i 3,9 %	više od 3,9 %	više od 5,2 %
Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (u %)	Razine	manje od 22,7 %	manje od 28,6 %	između 28,6 % i 40,3 %	više od 40,3 %	više od 46,1 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,5 postotnih bodova	više od	više od
Djeca mlada od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci (u %)	Razine	manje od 14,6 %	manje od 23,8 %	između 23,8 % i 42,1 %	više od 42,1 %	više od 51,3 %
	Promjene	manje od –	manje od	između 0,3 postotna boda i	više od	više od
Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (u %)	Razine	manje od 0,0 %	manje od 1,1 %	između 1,1 % i 3,9 %	više od 3,9 %	više od 5,3 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –1,4 postotna boda i	više od 0,2 postotna	više od
Pojedinci koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine)	Razine	manje od 43,4 %	manje od 50,4 %	između 50,4 % i 64,3 %	više od 64,3 %	više od 71,3 %
	Promjene	manje od –	manje od –	između –0,9 postotnih bodova	više od	više od

Prilog 4.: Sažeti pregled „trendova u zapošljavanju na koje treba obratiti pozornost” i broj država članica u kojima se stanje pogoršava ili poboljšava, kako je utvrđeno Instrumentom za praćenje uspješnosti zapošljavanja 2018. (EPM)

Napomena: promjene u razdoblju 2016. – 2017., osim za stopu rizika od siromaštva nezaposlenih, zamku nezaposlenosti i rodno uvjetovanu razliku u plaćama u razdoblju 2015. – 2016.

Prilog 5.: Sažeti pregled „trendova u socijalnoj politici na koje treba obratiti pozornost” i broj država članica u kojima se stanje pogoršava ili poboljšava u razdoblju 2015. – 2016., kako je utvrđeno u ažuriranom izdanju Instrumenta za praćenje uspješnosti socijalne zaštite iz kolovoza 2018.

Napomena: za pokazatelje koji se temelje na istraživanju EU-a o dohotku i životnim uvjetima navedene se promjene za razdoblje 2015. – 2016. zapravo općenito odnose na razdoblje 2014. – 2015. za pokazatelje dohotka i intenziteta rada u kućanstvima te na sličan način za neispunjene potrebe u pogledu zdravstvene skrbi. Za pokazatelje koji se temelje na anketi o radnoj snazi (stopa dugotrajne nezaposlenosti, osobe koje su rano napustile školovanje, udio nezaposlenosti mladih, skupina NEET (u dobi od 15 do 24 godine), stopa zaposlenosti (u dobi od 55 do 64 godine) i podaci o teškoj materijalnoj oskudici (za nekoliko država članica ti podaci za 2017. u kolovozu 2018. još nisu bili konačni)) promjene se odnose na razdoblje 2016. – 2017.